BIBLIOTHEEK
DER
TECHNISCHE HOGESCHOOL
DELFT

DELFTSCHE

STUDENTEN-ALMANAK.

815F

DELFTSCHE STUDENTEN ALMANAK.

INSPICE ET CAUTUS ERIS.

Paul Tétar van Elven del.

W. Steelink sculps.

DEUTSCHER

STUDENTEN-ALMANAK

FÜR

1879.

DELFTSCHE

STUDENTEN-ALMANAK

VOOR

1879.

TE DELFT BIJ
J. WALTMAN JR.
1878.

INHOUD.

Kalender.

Tijdperken..... Bladz. 1
Gregoriaansche Kalender..... „ 1
Guldengetal, Epacta, Zonnecirkel, Indictie en Zondagsletter..... „ 2
Verjaardagen der leden van het Kon. Huis..... „ 4
Akademische gedenkdagen..... „ 6
Kalender..... „ 7
Jaargetijden..... „ 19
Paaschtafel voor 1879—1883..... „ 19
Hemelverschijnselen..... „ 20
Schijngestalten der Maan..... „ 21
Tafel van de opkomst en ondergang der Zon..... „ 23

Polytechnische School.

Bestuur..... „ 27
Hoogleeraren, Leeraren, enz..... „ 28
Programma der lessen..... „ 31
Toelichting..... „ 47
Uittreksels uit Wetten en Reglementen betreffende de Polytechnische School..... „ 51
a. Grondwet en Wet op het Middelbaar Onderwijs. „ 52
b. Reglement voor de Polytechnische School..... „ 63
c. Reglement voor het gebruik van de Bibliotheek. „ 69
d. Voorschrift omtrent het Scheikundig Laboratorium „ 73
e. Voorschrift omtrent de Praktische oefeningen met Gereedschap en Draaibank..... „ 75
f. Modelzaal..... „ 76

Studentencorps.

Naamlijst der leden van het Studentencorps..... Bladz. 79
Naamlijst der ingeschrevenen aan de Polyt. School, die leden van het Corps geweest zijn..... „ 90
Naamlijst der ingeschrevenen aan de Polyt. School, die geen leden van het Corps zijn..... „ 91
Aantal der ingeschrevenen aan de Polyt. School... „ 94
Examen B..... „ 95
Eindexamens..... „ 96
Commissiën in het Studentencorps..... „ 97
Bijzondere Commissiën..... „ 98
Disputen en Bijzondere gezelschappen..... „ 101
Vervolg op de geschiedenis van het Delftsche Studentencorps. Van September 1877 tot September 1878..... „ 105
Bijlagen van dit verslag..... „ 154

Mededeelingen, die voor den aanstaanden Ingenieur van belang kunnen zijn.

Inleiding..... „ 191
Inlichtingen..... „ 195
Inhoud van het gedeelte betreffende Nederland... „ 195
Inhoud van het gedeelte betreffende Nederlandsch Oost-Indië..... „ 290
Korte schets van het leven en werken van Dr. L. Cohen Stuart..... „ 363

Mengelwerk.

Aan mijn geliefde..... „ 379
Een bladzijde uit de geschiedenis van Italië..... „ 380
Nacht..... „ 391
Corpsgeest..... „ 393
Een ochtendcollege of een ziel gered..... „ 395
Eerste brief..... „ 404
Een voormiddag op deu Phoenix in 1978..... „ 406
Liefdesverklaring..... „ 438
Het heilig verbond der volkeren..... „ 440
Verloren..... „ 443
Varia..... „ 452

TIJDPERKEN.

Het jaar 1879 van de Christelijke jaartelling is het jaar:

7387—7388 van de hedendaagsche Grieken.
6592 volgens de Juliaansche periode.
5640 sedert de schepping, volgens de Israëlieten (aanvangende 30 September).
2655 sedert de eerste Olympiade, of het 3e jaar van de 664e Olympiade.
2632 sedert de stichting van Rome, volgens Varro.
2626 volgens de jaartelling van Nabonassar.
1296 van de Hedjrah (aanvangende 7 Februari).
300 sedert de Unie van Utrecht.
66 sedert de herstelling van Nederland.
36 sedert de oprichting der Delftsche Academie.
15 " " " " Polytechnische School.
31 " " " van het Delftsche studentencorps.

Gregoriaansche Kalender.

Het Guldengetal..... 18.
De Epacta..... IX.
De Zonnecirkel..... 12.
De Romeinsche Indictie..... 7.
De Zondagsletter..... E.

Guldengetal, Epacta, Zonnecirkel, Indictie en Zondagsletter.

Het Guldengetal heeft zijn oorsprong te danken aan den maancirkel, een' tijdkring van 19 jaren, uitgevonden door Meton (430 v. C.) aan het eind waarvan de nieuwe en volle manen weder op dezelfde data van den Juliaanschen Kalender invallen. Het Guldengetal wijst aan in het hoeveelste jaar van den maancirkel men zich bevindt. Daar men aanneemt dat de eerste maancirkel 1 jaar vóór Christus is aangevangen, moet men bij het jaartal 1 optellen en de som door 19 deelen om het aantal der volbrachte maancirkels te verkrijgen; de rest drukt het Guldengetal uit. De Atheners lieten den door Meton gevonden regel in gulden letters op de deuren van den tempel van Minerva schrijven; van daar de naam het Guldengetal.

De Epacta is het getal, dat den ouderdom der maan, op den 1n Januari des jaars, in dagen aanwijst. De maansomloopstijden beurtelings op 30 en 29 dagen stellende, kan men uit de Epacta gemakkelijk de data van alle volgende nieuwe manen berekenen.

Een Zonnecirkel is een tijdkring van 28 jaren, na verloop waarvan de data weder met dezelfde dagen der week overeenstemmen, als bij het begin. Daar het gewone jaar uit 52 weken en 1 dag, het schrikkeljaar uit 52 weken en 2 dagen bestaat, verkrijgt een datum niet denzelfden naam, dien hij in 't vorig jaar droeg, maar zoo beide gewone jaren zijn, dien van één dag later gedurende het geheele jaar, zoo het laatste

een schrikkeljaar is, dien van een dag later vóór 29 Februari en van twee dagen later na dien datum; zoo het voorgaande een schrikkeljaar was, dien van twee dagen later vóór, dien van één dag later na 28 Februari. Waren er geen schrikkeljaren dan zou de Zonnecirkel in plaats van 4 × 7 slechts 7 jaar lang zijn. Men rekent de Zonnecirkel van het 9e jaar vóór Chr. af.

De Romeinsche indictie is een tijdkring van 15 jaren, beginnende 3 jaren vóór Chr. en afkomstig van de Romeinen, die hem gebruikten tot regeling eener belasting.

De Zondagsletter is de letter, die de eerste Zondag van een jaar verkrijgt, als men den 1n Januari A., den 2n B, enz. noemt. In een gewoon jaar hebben, zoo men telkens na de letters G weder met A begint, alle Zondagen dezelfde letter. In het schrikkeljaar heeft men 2 Zondagsletters. Dit komt voort uit de wijze, waarop de Romeinen den schrikkeldag aan het jaar toevoegden; deze werd als een dag zonder letter tusschen 23 Februari en 5 Maart ingevoegd; zoodat de Zondag, die daarop volgde, één letter terugging.

VERJAARDAGEN

DER

LEDEN VAN HET KONINKLIJK HUIS.

---

19 Februari.	Z. M. Willem Alexander Paul Frederik Lodewijk, Koning Willem III, geb. 1817.
28 „	Willem Frederik Karel, Prins der Nederlanden, Oom des Konings, geb. 1797.
8 April.	Wilhelmina Maria Sophia Louisa, Erf-Groot-Hertogin van Saksen-Weimar-Eisenach, Zuster des Konings, geb. 1824.
9 Mei.	Wilhelmina Frederika Louisa Charlotte Marianne, Prinses der Nederlanden, Tante des Konings, geb. 1810.
13 Juni.	Willem Frederik Hendrik, Prins der Nederlanden, Broeder des Konings, geb. 1820.
24 „	Karel Alexander August Jan, Erf-Groot-Hertog van Saksen-Weimar-Eisenach, Schoonbroeder des Konings, geb. 1818.
5 Juli.	Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria, gemalin van Z. D. H. den Prins von Wied, tweede dochter van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, geb. 1841.

22 Augustus. Willem Adolf Maximiliaan Karel, Prins von Wied, Schoonzoon van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, geb. 1845.

25 „ Willem Alexander Karel Frederik Hendrik, Prins der Nederlanden, Zoon des Konings, geb. 1851.

4 September. Willem Nicolaas Alexander Frederik Karel, Prins van Oranje, geb. 1840.

24 „ Maria Elisabeth Louisa Frederica, gemalin van Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden, geb. Prinses van Pruissen, geb. 1855.

AKADEMISCHE GEDENKDAGEN.

---

4 Jan.	1843.	Oprichting van de Academie te Delft.
8 „	1632.	Stichting van het Athenaeum te Amsterdam.
8 Febr.	1575.	Stichting van de Hoogeschool te Leiden.
26 Maart	1636.	Stichting van de Hoogeschool te Utrecht.
1 Juli.	1864.	Stichting van de Polyt. School te Delft.
25 Aug.	1614.	Stichting van de Hoogeschool te Groningen.
25 Sept.	1816.	Stichting van de Hoogeschool te Gent.
15 Oct.	1877.	Stichting van de Hoogeschool te Amsterdam.

KALENDER.

JANUARI, 31 dagen.

1	Woensdag.	Nieuwjaarsdag.
2	Donderdag.	
3	Vrijdag.	
4	Zaterdag.	
5	**Zondag.**	
6	Maandag.	Driekoningen.
7	Dinsdag.	
8	Woensd. **V.M.**	
9	Donderdag.	
10	Vrijdag.	
11	Zaterdag.	
12	**Zondag.**	Oprichting van Abruz. (1877.)
13	Maandag.	Koppermaandag.
14	Dinsdag.	
15	Woensd. **L. K.**	
16	Donderdag.	
17	Vrijdag.	Oprichting van D. W. L. (1871.)
18	Zaterdag.	
29	**Zondag.**	
20	Maandag.	
21	Dinsdag.	
22	Woensd. **N.M.**	Oprichting van F. C. Q. D. (1859.)
23	Donderdag.	Unie van Utrecht.
24	Vrijdag.	
25	Zaterdag.	
26	**Zondag.**	
27	Maandag.	
28	Dinsdag.	
29	Woensdag.	
30	Dond. **E. K.**	
31	Vrijdag.	

FEBRUARI, 28 dagen.

1 Zaterdag.	
2 **Zondag.**	
3 Maandag.	
4 Dinsdag.	
5 Woensdag.	
6 Donderdag.	Oprichting van Vrije Studie (1862.)
7 Vrijdag. **V. M.**	Corpsvergadering. Goedkeuring der begrooting. Rozengeur en maneschijn.
8 Zaterdag.	
9 **Zondag.**	
10 Maandag.	
11 Dinsdag.	
12 Woensdag.	
13 Dond. **L. K.**	Mislukte boekenverkooping. P. J. in zijn schik.
14 Vrijdag.	Corpsvergadering. Hoofdelijke omslag. De lucht betrekt.
15 Zaterdag.	Brand van den Phoenix. (1876.)
16 **Zondag.**	Studentencasino. Dansen te koop. Quadrilleeren zonder dames.
17 Maandag.	
18 Dinsdag.	
19 Woensdag.	's Konings verjaardag.
20 Donderdag.	
21 Vrijdag. **N. M.**	
22 Zaterdag.	
23 **Zondag.**	
24 Maandag.	
25 Dinsdag.	Oprichting Studenten Caroussel Vereeniging. (1878.)
26 Woensdag.	
27 Donderdag.	Werkmansbode. Je bent een democraat.
28 Vrijdag.	Corpsvergadering. Hoofdelijke omslag. Voorziene, onvoorziene uitgaven. De overwinning?

MAART, 31 dagen.

1 Zaterd. **E. K.**	Oprichting der Societeit „Phoenix" (1847).
2 **Zondag.**	
3 Maandag.	
4 Dinsdag.	Aanvang van den bouw der feesttent.
5 Woensdag.	
6 Donderdag.	
7 Vrijdag.	
8 Zaterd. **V. M.**	
9 **Zondag.**	Assaut van Odin. Struggle for life. Vliegende kransen.
10 Maandag.	
11 Dinsdag.	Almanakkwestie. „'t Is nonsens Mijnheer de President."
12 Woensdag.	
13 Donderdag.	Boekenverkooping. Leve de Middelburger!
14 Vrijdag.	
15 Zaterd. **L. K.**	Inauguratie van een nieuw lid.
16 **Zondag.**	
17 Maandag.	
18 Dinsdag.	
19 Woensdag.	
20 Donderdag.	Begin van de lente.
21 Vrijdag.	Oudejaarsavondviering. "De Minnenijd." „Ziehier een crown!"
22 Zaterd. **N. M.**	Diësviering. Receptie. Rijparty. „Weibererziehung." De twee mombakkessen of een berg in functie.
23 **Zondag.**	
24 Maandag.	
25 Dinsdag.	
26 Woensdag.	
27 Donderdag.	
28 Vrijdag.	
29 Zaterdag.	
30 **Zond. E. K.**	
31 Maandag.	

APRIL, 30 dagen.

1	Dinsdag.	
2	Woensdag.	
3	Donderdag.	
4	Vrijdag.	
5	Zaterdag.	
6	**Zond. V. M.**	
7	Maandag.	
8	Dinsdag.	
9	Woensdag.	
10	Donderdag.	Witte Donderdag.
11	Vrijdag.	Goede Vrijdag.
12	Zaterdag.	Wederaanknooping der vriendschapsbetrekkingen met het Amsterdamsche studentencorps (1878).
13	**Zond. L. K.**	Oprichting van Laga (1876). Paschen.
14	Maandag.	Tweede Paaschdag.
15	Dinsdag.	Apolloconcert. „Klaas Vaak komt, of ik zoek Apie."
16	Woensdag.	
17	Donderdag.	
18	Vrijdag.	
19	Zaterdag.	
20	**Zondag.**	
21	Maand. **N. M.**	
22	Dinsdag.	De feesttent onder zeil. Zij was toch geschoord.
23	Woensdag.	
24	Donderdag.	
25	Vrijdag.	
26	Zaterdag.	
27	**Zondag.**	
28	Maandag.	
29	Dinsd. **E. K.**	
30	Woensdag.	

MEI, 31 dagen.

1 Donderdag.	Aanneming wet Middelb. Onderwijs *(1863.)* Opening van de Wereldtentoonstelling te Parijs. *(1878.)*
2 Vrijdag.	
3 Zaterdag.	
4 **Zondag.**	
5 Maandag.	Vertrek van de Willem Barendsz.
6 Dinsd. **V. M.**	
7 Woensdag.	
8 Donderdag.	De keukenmeid arriveert per rijtuig.
9 Vrijdag.	
10 Zaterdag.	
11 **Zondag.**	
12 Maandag.	
13 Dinsd. **L. K.**	De examenkoortsen beginnen epidemisch voor te komen.
14 Woensdag.	
15 Donderdag.	
16 Vrijdag.	
17 Zaterdag.	
18 **Zondag.**	
19 Maandag.	
20 Dinsd. **N. M.**	De leden van den Phoenix gaan in ballingschap.
21 Woensdag.	
22 Donderdag.	Hemelvaartsdag.
23 Vrijdag.	
24 Zaterdag.	
25 **Zondag.**	Inauguratie van twee nieuwe leden. Installatie der Corpscommissiën. Paarden in den gang.
26 Maandag.	
27 Dinsdag. **E. K.**	
28 Woensdag.	
29 **Donderdag.**	Dood van den Heer W. J. de Villeneuve. Het Corps neemt den rouw aan. *(1878.)*
30 Vrijdag.	Opening van den tuin.
31 Zaterdag.	

JUNI, 30 dagen.

1 **Zondag.**	Pinksteren.
2 Maandag.	Tweede pinksterdag. Nobiling. Dat is gemeen!
3 Dinsdag.	
4 Woensd. **V.M.**	
5 Donderdag.	
6 Vrijdag.	Kroegvergadering buitenshuis. 't Is erg met de meiden!
7 Zaterdag.	
8 **Zondag.**	
9 Maandag.	
10 Dinsdag.	
11 Woensd. **L.K.**	
12 Donderdag.	Begin Examen B. *(1878.)*
13 Vrijdag.	Oprichting van Debating Club *(1865.)*
14 Zaterdag.	
15 **Zondag.**	Begin Examen C. (1878.)
16 Maandag.	
17 Dinsdag.	
18 Woensdag.	Slag bij Waterloo,
19 Dond. **N. M.**	
20 Vrijdag.	
21 Zaterdag.	Begin van den zomer.
22 **Zondag.**	
23 Maandag.	Dood van Dr. T. J. Stieltjes. *(1878.)*
24 Dinsdag.	
25 Woensdag.	Uitslag Examen B. Het aantal!
26 Donderdag.	
27 Vrijdag. **E.K.**	
28 Zaterdag.	
29 **Zondag.**	
30 Maandag.	Delftsche Akademie 1864. †

JULI, 31 dagen.

1 Dinsdag.	Stichting van de P. S. (1864).
2 Woensdag.	Haal op voor de boei! Leve Laga!
3 Dond. **V. M.**	Triomftocht van Laga te Delft.
4 Vrijdag.	Uitslag examen C. 't Is huilen.
5 Zaterdag.	De Genestet 1861. †
6 **Zondag.**	Uitreiking van het vaandel aan de Stud. Caroussel Vereeniging.
7 Maandag.	
8 Dinsdag.	Openingsdag der feesten. Inhaling der Reunisten. Stichting van de unie van Delft. Reuniediner.
9 Woensdag.	Maskerade. Delft loopt vol. De XVe eeuw met brillen en sigaren. Boyton met een rok.
10 Donderdag.	Receptie. Twee particulieren uit de XIXe eeuw. Gimmy. Bal.
11 Vrijdag. **L. K.**	Muziekfeest. Bal. Tocht naar Voorburg.
12 Zaterdag.	
13 **Zondag.**	De roode knol. „Leve de Hertog, leve de Bisschop of 2 × 2 = 4." Vauxhal en bal aangeboden door Delftsche families.
14 Maandag.	Bezoek aan de tent. Diner te Scheveningen.
15 Dinsdag.	
16 Woensdag.	Uitslag O. I. Ambtenaarsexamen.
17 Donderdag.	Delft loopt leeg.
18 Vrijdag.	
19 Zaterd. **N. M.**	
20 **Zondag.**	
21 Maandag.	
22 Dinsdag.	
23 Woensdag.	
24 **Donderdag.**	Dood van Dr. L. Cohen Stuart, Hoogleeraar-Directeur der P. S. Het corps neemt den rouw aan (1878).
25 Vrijdag.	
26 Zaterd. **E. K.**	
27 **Zondag.**	Begrafenis van Dr. L. Cohen Stuart (1878).
28 Maandag.	
29 Dinsdag.	
30 Woensdag.	
31 Donderdag.	

AUGUSTUS, 31 dagen.

1	Vrijdag.	
2	Zaterd. **V. M.**	
3	**Zondag.**	
4	Maandag.	
5	Dinsdag.	
6	Woensdag.	
7	Donderdag.	
8	Vrijdag.	
9	Zaterdag.	Diner op het Loo. Leve Nederland!
10	**Zond. L. K.**	
11	Maandag.	
12	Dinsdag.	
13	Woensdag.	
14	Donderdag.	
15	Vrijdag.	
16	Zaterdag.	
17	**Zond. N. M.**	Z. M. de Koning bekrachtigt de Wet op het Lager Onderwijs.
18	Maandag.	
19	Dinsdag.	
20	Woensdag.	
21	Donderdag.	
22	Vrijdag.	
23	Zaterdag.	
24	**Zond. E. K.**	Huwelijk van Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden.
25	Maandag.	
26	Dinsdag.	
27	Woensdag.	
28	Donderdag.	Prins en Prinses Hendrik op het Loo.
29	Vrijdag.	
30	Zaterdag.	
31	**Zond. V. M.**	Wedstrijd te Amsterdam. Leve het petekind! Feestelijke intocht van Prins en Prinses Hendrik te 's Gravenhage.

SEPTEMBER, 30 dagen.

1	Maandag.	
2	Dinsdag.	
3	Woensdag.	
4	Donderdag.	
5	Vrijdag.	Begin der colleges *(1878)*.
6	Zaterdag.	Brulavond op de Phoenix. Tuinjool. Het student.
7	**Zondag.**	
8	Maand. **L. K.**	
9	Dinsdag.	
10	Woensdag.	
11	Donderdag.	Oprichting van het zachte Territoor *(1876)*.
12	Vrijdag.	
13	Zaterdag.	
14	**Zondag.**	
15	Maandag.	
16	Dinsd. **N. M.**	Tuinjool. Heineken. Sultan en Zampa.
17	Woensdag.	
18	Donderdag.	Begin der Landbouwfeesten.
19	Vrijdag.	't Deensche melkmeisje.
20	Zaterdag.	Tuinjool. Ambulantes. Delftsche jagerfurie.
21	**Zondag.**	Begin van den herfst. Einde Landbouwfeesten. Is 't een bal of is het er geen? 't Oor in 't buffet.
22	Maand. **E. K.**	
23	Dinsdag.	
24	Woensdag.	Tuinjool. Snellius.
25	Donderdag.	
26	Vrijdag.	Donderjool bij Eick. „Een huis en erf te koop." Mooie Bet.
27	Zaterdag.	Inauguratie 1878. Serenades aan Prof. Bosscha, Prof. Snijders en Prof. Schols. Spiegelt u en wordt wijs! De sociaaldemocraat.
28	**Zondag.**	Rijpartij 1878. Diner op Reineveld. Waar is de fijne wijn? Kroegjool. Brummel is niet meer. De Studentehoed. Commissies benoemen. De nachtwandelaar.
29	Maandag.	Z. M. de Koning verloofd.
30	Dinsd. **V. M.**	

OCTOBER, 31 dagen.

1 Woensdag.	Invoering der Wet op het Hooger Onderwijs. De Hoogescholen worden Universiteiten. *(1877).*
2 Donderdag.	
3 Vrijdag.	
4 Zaterdag.	
5 **Zondag.**	
6 Maandag.	
7 Dinsdag.	
8 Woensd. **L. K.**	
9 Donderdag.	
10 Vrijdag.	
11 Zaterdag.	Aankomst der keesjes *(1878).*
12 **Zondag.**	
13 Maandag.	
14 Dinsdag.	
15 Woensd. **N.M.**	Begin van de winterdienst 1878.
16 Donderdag.	
17 Vrijdag.	
18 Zaterdag.	Kegelconcours op de Phoenix. Bombardement der koopvaardijvloot *(1878).*
19 **Zondag.**	
20 Maandag.	
21 Dinsdag.	
22 Woensd. **E K.**	Oprichting van H³ *(1864).*
23 Donderdag.	Kouserie op Vrije Studie. De dikke Thomas. Spekpannekoeken. Verkooping Baldur. Bier Job. En een das! *(1878).*
24 Vrijdag.	Oprichting van Brugman *(1868).*
25 Zaterdag.	
26 **Zondag.**	
27 Maandag.	
28 Dinsdag.	
29 Woensdag.	
30 Donderd. **V.M**	
31 Vrijdag.	

NOVEMBER, 30 dagen.

1 Zaterdag.	
2 **Zondag.**	
3 Maandag.	
4 Dinsdag.	Oprichting van de Vijf Kolommen. (1844.)
5 Woensdag.	Optreding van het Ministerie Kappeyne. (1877.)
6 Donderdag.	Instelling van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid. (1877.)
7 Vrijdag. **L. K.**	Oprichting van Snellius. (1859.)
8 Zaterdag.	
9 **Zondag.**	
10 Maandag.	Oprichting van Theorie en Praktijk. (1855.)
11 Dinsdag.	
12 Woensdag.	
13 Donderdag.	
14 Vrijdag. **N. M.**	Oprichting van Apollo. (1849.)
15 Zaterdag.	
16 **Zondag.**	
17 Maandag.	Exit Kaat.
18 Dinsdag.	Oprichting van O. K. W. (1844.)
19 Woensdag.	
20 Dond. **E. K.**	
21 Vrijdag.	
22 Zaterdag.	Sluiting der Colleges. (1861.)
23 **Zondag.**	
24 Maandag.	
25 Dinsdag.	Vaartwel „Eensgezindheid." Kruip in uwe holen. Ik zal kort zijn. (1877.)
26 Woensdag.	
27 Donderdag.	Kaat beklimt den Vesuvius.
28 Vrijdag. **V. M.**	
29 Zaterdag.	
30 **Zondag.**	Inwijding der nieuwe Kroeg. Phoenixstraat, No. 1. Receptie. Kroegjool. Mannen van langdurige ondervinding. (1877.)

DECEMBER, 31 dagen.

1	Maandag.	
2	Dinsdag.	
3	Woensdag.	
4	Donderdag.	
5	Vrijdag.	
6	Zaterd. **L. K.**	St. Nicolaasavond.
7	**Zondag.**	Oprichting Ambulantes.
8	Maandag.	
9	Dinsdag.	
10	Woensdag.	
11	Donderdag.	
12	Vrijdag.	
13	Zaterd. **N. M.**	
14	**Zondag.**	
15	Maandag.	Uitgave Almanak voor 1878.
16	Dinsdag.	
17	Woensdag.	
18	Donderdag.	
19	Vrijdag.	
20	Zaterd. **E. K.**	
21	**Zondag.**	Begin van den winter.
22	Maandag.	
23	Dinsdag.	
24	Woensdag.	
25	Donderdag.	Kersmis.
26	Vrijdag.	Tweede Kersdag.
27	Zaterdag.	
28	**Zond. V. M.**	
29	Maandag.	
30	Dinsdag.	
31	Woensdag.	Heden overleed 1877. De affaire zal op denzelfden voet worden voortgezet.

JAARGETIJDEN.

De Lente begint den 20sten Maart.
De Zomer „ „ 21sten Juni.
De Herfst „ „ 23sten September.
De Winter „ „ 22sten December.

PAASCHTAFEL VOOR 1879—1888.

1879	13 April.
1880	28 Maart.
1881	17 April.
1882	9 „
1883	25 Maart.
1884	13 April.
1885	5 „
1886	25 „
1887	10 „
1888	1 „

HEMELVERSCHIJNSELEN.

Er zullen dit jaar twee zonsverduisteringen en eene maansverduistering plaats vinden, van welke alleen de laatste in Nederland zichtbaar zal zijn.

I. *Zonsverduistering.*

22 Januari. Ringvormige zonsverduistering onzichtbaar in Nederland. Zij is zichtbaar in Zuid-Amerika, den Atlantischen Oceaan, het Zuid-Oostelijke deel van Afrika, Arabië en de Indische zee.

II. *Zonsverduistering.*

19 Juli. Ringvormige zonsverduistering, onzichtbaar in Nederland. Zij is zichtbaar in den Atlantischen Oceaan, Afrika, het Zuidelijk deel van Europa, het Zuid-Westelijk deel van Azië en de Indische zee.

III. *Maansverduistering.*

28 December. Gedeeltelijke maansverduistering, zichtbaar in Nederland. De verduistering begint te 3 u. 56 min. 's avonds, het midden der verduistering is te 4 u. 44 min. 's avonds, het einde te 5 u. 33 min. 's avonds. De grootte der verduistering bedraagt 2 duim. De maan komt op te 3 u. 39 min.

SCHIJNGESTALTEN DER MAAN.

GEDURENDE HET JAAR 1879.

Januari	8	's avonds	0	u.	6	m.	V. M.
„	15	's morgens	11	„	20	„	L. K.
„	22	's avonds	0	„	9	„	N. M.
„	30	„	0	„	3	„	E. K.
Februari	7	's morgens	2	„	0	„	V. M.
„	13	's avonds	7	„	12	„	L. K.
„	21	's morgens	4	„	21	„	N. M.
Maart	1	„	8	„	17	„	E. K.
„	8	's avonds	1	„	28	„	V. M.
„	15	's morgens	3	„	59	„	L. K.
„	22	's avonds	9	„	23	„	N. M.
„	31	's morgens	1	„	23	„	E. K.
April	6	's avonds	10	„	43	„	V. M.
„	13	„	2	„	27	„	L. K.
„	21	„	2	„	14	„	N. M.
„	29	„	2	„	35	„	E. K.
Mei	6	's morgens	6	„	30	„	V. M.
„	13	„	2	„	54	„	L. K.
„	21	„	6	„	9	„	N. M.
„	28	's avonds	11	„	55	„	E. K.
Juni	4	„	1	„	54	„	V. M.
„	11	„	5	„	14	„	L. K.
„	19	„	8	„	38	„	N. M.
„	27	's morgens	6	„	14	„	E. K.
Juli	3	's avonds	9	„	54	„	V. M.
„	11	's morgens	9	„	13	„	L. K.
„	19	„	9	„	24	„	N. M.
„	26	„	10	„	54	„	E. K.

Augustus	2	's morgens	7	u.	30	m.	V. M.
„	10	„	2	„	27	„	L. K.
„	17	's avonds	8	„	29	„	N. M.
„	24	„	3	„	30	„	E. K.
„	31	„	7	„	16	„	V. M.
September	8	„	8	„	22	„	L. K.
„	16	's morgens	6	„	15	„	N. M.
„	22	's avonds	9	„	38	„	E. K.
„	30	's morgens	9	„	35	„	V. M.
October	8	's avonds	2	„	2	„	L. K.
„	15	„	3	„	27	„	N. M.
„	22	's morgens	6	„	36	„	E. K.
„	30	„	2	„	28	„	V. M.
November	7	„	6	„	14	„	L. K.
„	14	„	0	„	57	„	N. M.
„	20	's avonds	7.	„	13	„	E. K.
„	28	„	9	„	16	„	V. M.
December	6	„	8	„	1	„	L. K.
„	13	's morgens	11	„	22	„	N. M.
„	20	„	11	„	34	„	E. K.
„	28	's avonds	4	„	34	„	V. M.

TAFEL

van de opkomst en den ondergang der Zon

GEDURENDE HET JAAR 1879.

		Opkomst der Zon.	Ondergang der Zon.
Januari	5	's morgens 8 u. 13 m.	's avonds 3 u. 59 m.
„	12	„ 8 „ 9 „	„ 4 „ 9 „
„	19	„ 8 „ 3 „	„ 4 „ 20 „
„	26	„ 7 „ 54 „	„ 4 „ 32 „
Februari	2	„ 7 „ 43 „	„ 4 „ 45 „
„	9	„ 7 „ 31 „	„ 4 „ 59 „
„	16	„ 7 „ 17 „	„ 5 „ 12 „
„	23	„ 7 „ 3 „	„ 5 „ 25 „
Maart	2	„ 6 „ 47 „	„ 5 „ 38 „
„	9	„ 6 „ 31 „	„ 5 „ 51 „
„	16	„ 6 „ 15 „	„ 6 „ 4 „
„	23	„ 5 „ 59 „	„ 6 „ 16 „
„	30	„ 5 „ 42 „	„ 6 „ 28 „
April	6	„ 5 „ 26 „	„ 6 „ 40 „
„	13	„ 5 „ 10 „	„ 6 „ 52 „
„	20	„ 4 „ 55 „	„ 7 „ 4 „
„	27	„ 4 „ 40 „	„ 7 „ 17 „
Mei	4	„ 4 „ 26 „	„ 7 „ 29 „
„	11	„ 4 „ 13 „	„ 7 „ 40 „
„	18	„ 4 „ 2 „	„ 7 „ 51 „
„	25	„ 3 „ 53 „	„ 8 „ 1 „
Juni	1	„ 3 „ 46 „	„ 8 „ 10 „
„	8	„ 3 „ 41 „	„ 8 „ 17 „
„	15	„ 3 „ 39 „	„ 8 „ 22 „
„	22	„ 3 „ 39 „	„ 8 „ 24 „
„	29	„ 3 „ 42 „	„ 8 „ 24 „

Juli	6	's morgens	3	u.	47	m.	's avonds	8	u.	21	m.
„	13	„	3	„	54	„	„	8	„	16	„
„	20	„	4	„	3	„	„	8	„	8	„
„	27	„	4	„	13	„	„	7	„	59	„
Augustus	3	„	4	„	24	„	„	7	„	47	„
„	10	„	4	„	35	„	„	7	„	34	„
„	17	„	4	„	46	„	„	7	„	20	„
„	24	„	4	„	58	„	„	7	„	5	„
„	31	„	5	„	10	„	„	6	„	50	„
Septemb.	7	„	5	„	22	„	„	6	„	33	„
„	14	„	5	„	33	„	„	6	„	17	„
„	21	„	5	„	45	„	„	6	„	0	„
„	28	„	5	„	57	„	„	5	„	44	„
October	5	„	6	„	8	„	„	5	„	27	„
„	12	„	6	„	20	„	„	5	„	11	„
„	19	„	6	„	33	„	„	4	„	56	„
„	26	„	6	„	46	„	„	4	„	41	„
Novemb.	2	„	6	„	59	„	„	4	„	27	„
„	9	„	7	„	12	„	„	4	„	15	„
„	16	„	7	„	25	„	„	4	„	4	„
„	23	„	7	„	37	„	„	3	„	55	„
„	30	„	7	„	48	„	„	3	„	49	„
Decemb.	7	„	7	„	58	„	„	3	„	45	„
„	14	„	8	„	6	„	„	3	„	44	„
„	21	„	8	„	11	„	„	3	„	45	„
„	28	„	8	„	13	„	„	3	„	50	„

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

Het bestuur der Polytechnische School is opgedragen aan een' Directeur en een' Raad van Bestuur, samengesteld uit de Hoogleeraren der School.

De Directeur is Voorzitter van den Raad.

De Secretaris wordt jaarlijks door den Raad uit zijn midden gekozen.

DIRECTEUR

DR. J. BOSSCHA JR.

SECRETARIS VAN DEN RAAD VAN BESTUUR

DR. A. C. OUDEMANS JR.

HOOGLEERAREN.

In de zuivere en toegepaste Wiskunde.

Dr. G. F. W. Baehr. — *O. Langendijk.*

F. J. van den Berg. — *Zuidwal.*

Ch. M. Schols. — *Koornmarkt.*

In de Wiskunde en in het IJken van Maten en Gewichten.

J. A. Snijders C.Jzn. — *Molslaan.*

In de toegepaste Natuurkunde.

Dr. J. Bosscha Jr. — *Oude Delft.*

Assistent: H. Kamerlingh Onnes. — *Oude Delft.*

In de kennis van werktuigen en Mech. Technologie.

D. Grothe. — *Voorstraat.*

In de schoone Bouwkunde.

E. Gugel. — *Westvest.*

Assistent:.....

In de Waterbouwkunde.

E. Steuerwald. — *Oude Delft.*

Ingenieur van den Waterstaat, tijdelijk belast met de lessen in de Waterbouwkunde.

N. H. Henket. — *Koornmarkt.*

In de Scheepsbouwkunde.

J. W. Calten. — *Hellevoetsluis.*
Assistent: H. J. ter Wolde. — *Amsterdam.*

In de Staathuishoudkunde en Administratief Recht.

Mr. B. H. Pekelharing. — *Westvest.*

In de Scheikunde.

Dr. A. C. Oudemans Jr. — *Koornmarkt.*
Assistent: Dr H. Köhler. — *Voorstraat.*

In de Mineralogie, Geologie en het Mijnwezen.

Dr. T. H. Behrens. — *Rotterdamsche weg.*

LEERAREN.

In de Werktuigbouwkunde.

A. Huët. — *Oude Delft.*
H. A. Ravenek. — *Buitenwatersloot.*

In de Scheikunde en Scheikundige Technologie.

Dr L. C. Levoir. — *Houttuinen.*

In het Boetseeren.

E. Lacomblé. — *Nieuwe Langendijk.*

In de burgerlijke Bouwkunde.

G. J. Morre. — *Korte Geer.*
Assistent: B. Schelling. — *Geer.*

In het Ornament.

A. Le Comte. — *Camaretten.*

In het maken van Modellen en Werktuigen.

G. Reuvekamp. — *Binnenwatersloot.*

In het handteekenen.

Paul Tétar van Elven. — *Koornmarkt.*

BIBLIOTHECARIS.

J. F. L. Schneider. — *Koormarkt.*

AMBTENAAR VAN ADMINISTRATIE.

H. L. Verschoor. — *Vlamingstraat.*

CONCIERGE.

C. P. Wies. — *In het Gebouw.*

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

PROGRAMMA DER LESSEN,

VOOR

1878—1879.

(Goedgekeurd bij beschikking van den Minister van Binnenl. Zaken van den 7 Juni 1878.)

PROGRAMMA DER LESSEN,

WELKE

gedurende het jaar 1878-1879

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL

ZULLEN GEGEVEN WORDEN.

Wiskunde.

a. Beschrijvende meetkunde.

II*a.* *(Eerste deel van den tweejarigen cursus.)* Bol. Centrale, evenwijdige en axonometrische perspectief en schaduw van lichamen door platte en eenvoudige gebogen vlakken begrensd. Eerste gedeelte van de theorie der kromme lijnen en gebogen oppervlakken. 5 u. 's weeks, waarv. 3 u. teekenen.

INGENIEURS B_1.

II*b.* *(Tweede deel van den tweejarigen cursus.)* Voortzetting van de theorie der gebogen oppervlakken met toepassing op perspectief en schaduw. 3 u., waarv. 2 u. teekenen.

INGENIEURS B_2.

Cursus in de beginselen. 1 u. 's weeks.

TECHNOLOGEN B_3.

b. Analytische meetkunde.

II*a.* *In het platte vlak.* Coördinatenleer. Rechte lijn en cirkel. Kromme lijnen van den tweeden graad. 2 u.

INGENIEURS B_1.

II*b*. *In de ruimte.* Rechte lijn en platte vlak. Oppervlakken van den tweeden graad. 1 u.

INGENIEURS B_2.

Cursus in de beginselen. 1 u.

TECHNOLOGEN B_1.

c. Bolvormige driehoeksmeting.

Ook de voornaamste toepassingen. 1 u., tot Paschen.

INGENIEURS B_1.

Eerste beginselen.

TECHNOLOGEN B_3.

d. Analyse.

II*a*. Hoogere stelkunde. Differentiaal- en integraalrekening met betrekking tot functiën van eene enkele onafhankelijk veranderlijke grootheid. Algemeen overzicht. 5 u.

INGENIEURS B_1.

II*b*. Aanvulling der hoogere stelkunde. Differentiaal- en integraalrekening met betrekking tot functiën van twee of meer onafhankelijk veranderlijken. Leer der bepaalde integralen. Integreeren van differentiaal-vergelijkingen. 4 u.

INGENIEURS B_2.

Mechanica.

a. Algemeene cursus.

II*a*. Cinématica. Beweging van een stoffelijk punt. Evenwicht en beweging van vaste lichamen en beweegbare stelsels, eerste gedeelte. Met toepassingen. 2 u.

INGENIEURS C_1.

II*b*. Evenwicht en beweging van vaste lichamen en beweegbare stelsels, tweede gedeelte. Evenwicht en beweging van vloeistoffen. Idem. 2 u.

INGENIEURS C_2.

b. Theorie der bouwconstructiën.

II*a* Leer der veerkracht. Uitrekking, samendrukking, buiging, afschuiving en wringing, hoofdzakelijk van prismatische lichamen. Berekening en graphische behandeling van hout- en ijzerconstructiën, eerste gedeelte. 3 u., na Paschen 2 u.

INGENIEURS C_1.

II*b*. Vervolg der hout- en ijzerconstructiën. Bekleedingsmuren. Gewelven. 1 u.

INGENIEURS C_2.

c. Hydraulica.

Beweging van water in buizen, kanalen en rivieren. 1 u., na Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C_2.

d. Beginselen.

II*a*. Evenwicht en beweging van vaste lichamen. 2 u.

TECHNOLOGEN B_2 en WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_1.

II*b*. Vervolg van het evenwicht en de beweging van vaste lichamen. Evenwicht en beweging van vloeistoffen. 2 u.

TECHNOLOGEN B_3 en WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_2.

Toegepaste natuurkunde.

a. Algemeene tweejarige cursus.

Moleculaire werkingen. Veerkracht van vaste, vloeibare en luchtvormige lichamen.

Warmte. Het meten van temperaturen en warmte-hoeveelheden. Verandering van veerkracht door temperatuursveranderingen. Smelten en verdampen. Hoofdwetten der mechanische warmtetheorie. Opwekking van warmte door scheikundige middelen. Geleiding en straling. Verwarming en luchtverversching van gebouwen. *Licht.* Photometrie. Terugkaatsing en breking. Optische werktuigen. Interferentie en polarisatie. 3 u.

TECHNOLOGEN B_1 en B_2. INGENIEURS B_1 en B_2.

b. Onderwerpen van bijzonderen aard.

Meten en wegen. Bepaling van soortgelijk gewicht, Areometers. Photometers. Spectroskopen. Mikroskopen. Saccharimeters. 2. u.

TECHNOLOGEN B_3.

c. Practische oefeningen. 2 u.

Scheikunde.

a. Theoretische en anorganische scheikunde.

II*a*. Verwantschapsleer. Bepaling van atoom- en moleculairgewicht. Amorphe en kristallijne toestand. Dimorphie, isomorphie, isomeri en polymerie. Soortelijk volumen van gasvormige, vloeibare en vaste stoffen. Verband tusschen soortelijke warmte, atoomgewicht en moleculair-gewicht. Scheikundige theoriën. Scheikunde der niet-metalen. 2 u.

TECHNOLOGEN B_1 en MIJNEN-INGENIEURS B_1.

II*b*. Scheikunde der metalen. 1 u.

TECHNOLOGEN B_2.

b. Organische scheikunde.

Inleiding. Elementair-analyse. Bepaling van het specifiek gewicht van dampen. Geschiedenis van de ontwikkeling der organische scheikunde en van de theoriën omtrent de constitutie van organische lichamen. Beschrijving der voornaamste organische verbindingen. 2 u.

TECHNOLOGEN.

c. Scheikundige analyse.

Qualitative analyse. 1 u., na Kerstmis.

INGENIEURS B_1 EN TECHNOLOGEN B_1.

d. Scheikunde der bouwstoffen.

IJzer, scheikundig karakter, voornamelijk ter onderscheiding van staal. Staal, onderkenning en keuring. Overige metalen. Verfstoffen. Houtconservatiemiddelen en scheikundige keuring.

Mortels. Water, eischen voor drinkwater, voor voeding van stoomketels. 1 u.

INGENIEURS B_2.

c. **Oefeningen.**

Qualitative en quantitative analyse en het maken van præparaten. 9 u.

TECHNOLOGEN.

Qualitative en quantitative analyse. 6 u.

MIJNEN-INGENIEURS.

Qualitative en quantitative analyse der bouwstoffen. 2 u.

INGENIEURS B_2.

Delfstofkunde.

II*a*. *Algemeene delfstofkunde*. Formeele, physische en chemische kenmerken der mineralen. 4 u., tot Kerstmis.

Bijzondere delfstofkunde. Beschrijving der voornaamste mineralen. MIJNEN-INGENIEURS B_1. 4 u., na Kerstmis.

II*b*. *Bijzondere delfstofkunde*, vervolg. 2 u.

MIJNEN-INGENIEURS B_2.

Aardkunde.

De leer van de sedimentaire vormingen. Beknopte beschrijving der meest kenmerkende petrefacten. 2 u.

Delfstofkundige en aardkundige oefeningen.

MIJNEN-INGENIEURS B_1, B_2 EN C_1. 2 u.

Beginselen der mijnontginning.

De wijze van voorkomen, het opsporen, winnen, zuiveren en sorteren van ertsen en kolen; huttenkunde. 2 u.

MIJNEN-INGENIEURS C_1.

Scheikundige technologie.

Tweejarige cursus.

II*b*. *Scheikundige technologie der organische stoffen*. Vezelstoffen. Zetmeel. Suikerfabricatie. Fabriekmatige bereidingen berustende

op de gistingsprocessen. Dierlijke stoffen. Looierij. Ververij. Drukkerij. Lichtstoffen. Brandstoffen. Water. 3 u.

TECHNOLOGEN.

Mechanische technologie.

III*b*. *De fabricatie van het glas.* Het smelten, de inrichting der ovens. Het maken van ruit- en spiegelglas. Het slijpen van glas. Het beleggen van spiegels. *Het maken van aardewerk.* Fayence, steengoed, gewoon aardewerk, muurplaatjes, metselsteenen. *De bewerking van het hout.* De ruwe bewerking, het opwerken en voltooien. *Het spinbedrijf, eerste gedeelte.* Bijzonder de katoenspinnerij, de ruwe bewerking van den katoenvezel, het wolven, kloppen, kaarden en verdeelen; het grof en fijn spinnen. 3 u.

TECHNOLOGEN B_1 EN WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_1.

III*c*. *De Houtbewerking. Voortzetting van de Spinnerij.* Het bewerken en spinnen van vlas, jute, wol en zijde. De touwslagerij. Het *weven* in zijn geheelen omvang. De lakenfabricatie. *De papierfabricatie.* Het maken van gewoon en gekleurd papier. De boek-, plaat- en steendrukkerij. 3 u.

TECHNOLOGEN B_2 EN B_3 EN WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_2 EN C_1.

Kennis van werktuigen.

Tweejarige cursus. Hydraulische moteurs. Windmolens. Toestellen voor meten en tellen. Locomobilen en locomotieven.

INGENIEURS C_1 EN C_2 EN TECHNOLOGEN B_2 EN B_3.

Werktuigleer.

Overbrenging van beweging, eerste gedeelte. Overbrenging door rollen, tandraderen, riemen, touwen en kettingen. Toepassingen raderwerken enz. 1 u., tot Paschen.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_2.

Tweede gedeelte. Nok- en sleufbewegingen. Drijf-, stang- en

krukbewegingen. Parallelbewegingen. Pal en palrad. Toepassingen, stoomschuifbewegingen, enz. 2 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1.

Wrijving bij werktuigen. Regeling van snelheid, reminrichtingen, vliegwielen, regulatoren, werktuigen bewogen door en tot het opvoeren van water. 2 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_2.

Oefeningen in verband met de voorgedragen onderwerpen.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_2, 2 u., tot Paschen;
C_1, 4 u., C_2, 4 u.

Theorie der calorische werktuigen, met toepassing op het stoomwerktuig. 1 u.

WERKTUIGKUNDIGE EN SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C_2.

Werktuigbouwkunde en werktuigkundig teekenen.

a. Inleiding.

Bouwstoffen en hare bewerking. Gereedschappen en werktuigen. Weerstand van bouwstoffen. 1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS. B_1.

Tweejarige cursus. Oefening in het lezen en verklaren van werktuigkundige teekeningen. Waterraderen, poldergemalen, bootmachines. 2 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_1 EN B_2.

b. Onderdeelen van werktuigen.

Tweejarige cursus. Schroef- en klinkboutverbindingen. Pijpen. Afsluiters. Kleppen. Schuiven. Kranen. Veiligheidstoestellen. Condensors. Pompen. Cylinders. 2 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN C_2.

c. Projecteeren.

Tweejarige cursus. Het ontwerpen van werktuigen. Poldergemalen. 1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN C_2.

d. Schets- en teekenoefeningen.

Het schetsen, opmeten en in teekening brengen naar modellen van onderdeelen en werktuigen, naar modellen voor de gieterij en naar werktuigen in hun geheel. Het maken van werkteekeningen van een werktuig, waarvan de planteekeningen gegeven zijn. 4 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_1 EN B_2, SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN MIJNEN-INGENIEURS C_1.

Het ontwerpen van werktuigen en hunne onderdeelen. 6 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN C_2 EN SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C_2.

e. Werktuigbouwkundige constructiën voor den civiel ingenieur.

3 u., ged. voordr., ged. teekenen.

CIVIEL INGENIEURS C_1.

Burgerlijke bouwkunde en bouwkundig teekenen.

a. Bouwstoffen en onderdeelen van gebouwen.

II*a*. Houtverbindingen. Steenverbanden. Metaalverbindingen. Houten wanden, houten en ijzeren balklagen, vloeren, kozijnen, deuren, ramen. Houten en ijzeren kappen.

2 u. voordr., 7 u. teek.

CIVIEL EN BOUWKUNDIGE INGENIEURS B_1. TECHNOLOGEN B_1, WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_2 EN MIJNEN-INGENIEURS B_2 EN C_1, DE VOORDRACHT.

II*b*. Vervolg houten kappen en dakbedekkingen. Goten en kroonlijsten. Houten, steenen en ijzeren trappen. Maatregelen het bouwen voorafgaande; funderingen. Metselwerken onder en boven den grond. Gewelven, constructie van ton-, kruis- en

koepelgewelven. Overzicht der overige ambachten. Bij den huisbouw voorkomende bouwstoffen. 2 u. voordr., 6 u. teek.

CIVIEL EN BOUWKUNDIGE INGENIEURS B_2. TECHNOLOGEN B_2. WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN MIJNEN-INGENIEURS C_2, DE VOORDRACHT.

b. Projecteeren.

II*a*. Algemeene wetten en conventioneele bepalingen omtrent het ontwerpen en teekenen van platte gronden, opstanden en doorsneden van gebouwen. Voorschriften met het oog op doelmatigheid, gezondheid en constructie. Vormen van de onderdeelen der uitwendige ordonnantie: lijstwerken, deuren en vensters, gesloten en doorbroken wanden: *a*. in gehouwen steen of pleister; *b*. in gebakken steen. Vormen van de onderdeelen van houten gebouwen. Vormen der inwendige ordonnantie: deuren, schoorsteenen, vloeren, zolderingen, wandbekleedingen, enz. Het ontwerpen: *a*. van kleine woonhuizen; *b*. van woonhuizen van middelbare grootte; *c*. van verschillende houten gebouwen. 1 u.

Hierbij oefeningen uit dezelfde onderwerpen. 4 u.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN ARCHITECTEN C_1.

Uit verschillende onderwerpen. 4 u.

ARCHITECTEN C_1 EN C_2.

II*b*. *Spoorweggebouwen*. Halten. Tusschenstations. Hoofdstations. Waterstations. Goederenloodsen. Rijtuigloodsen. Locomotievenloodsen. Werkplaatsen en reparatiewinkels. 2 u., na Paschen 1 u.

CIVIEL INGENIEURS C_2 EN ARCHITECTEN C_2.

Oefeningen in het ontwerpen van spoorweggebouwen. 4 u.

CIVIEL INGENIEURS C_2.

Van verschillende soorten van gebouwen. 4 u.

ARCHITECTEN C_1 EN C_2.

c. Oefeningen in de beginselen van de constructie en van het projecteeren.

TECHNOLOGEN B_2 EN B_3, WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN C_2 EN MIJNEN-INGENIEURS C_1. 3 u.

d. Geschiedenis der bouwkunst.

II*a*. Grondbeginselen van de aesthetiek der bouwkunst. Bouwkunst der voor-klassieke oudheid. Klassieke bouwkunst. 1 u. voodr.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN ARCHITECTEN C_1.

II*b*. Middeleeuwsche bouwkunst. Renaissance en moderne bouwkunst. 1 u. voordr.

CIVIEL INGENIEURS C_2 EN ARCHITECTEN C_2.

Oefeningen in architectonische stijlvormen. 2 u.

ARCHITECTEN C_1 EN C_2.

e. Oefeningen in het ornament.

ARCHITECTEN C_1 EN C_2. 8 u.

Waterbouwkunde en waterbouwkundig teekenen.

a. Beginselen.

Beschoeiingen en bekleedingsmuren. Zinkstukken, bleeslagen en andere rijswerken. Bouwstoffen, bijzonder bij waterbouwkundige werken in gebruik. 1 u. voordr., 2 u. teek.

CIVIEL EN BOUWKUNDIGE INGENIEURS B_2.

b. Eigenlijke waterbouwkunde.

Sluizen, eerste gedeelte. Algemeene beschrijving der verschillende soorten van sluizen. Samenstelling der onderdeelen. 2 u. voordr. t. Kerstm.

CIVIEL-INGENIEURS C_1, ARCHITECTEN C_1 EN SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C_1.

Sluizen, tweede gedeelte. Projecteeren van sluizen met de daarop betrekking hebbende berekeningen. *Kanalen.* Algemeene be-

schrijving der verschillende soorten van kanalen. Aanleg van scheepvaartkanalen. Grondwerken. Kunstwerken. Uitwateringskanalen. Kanalen in Nederland. 2. u. voordr. tot Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C_2.

Havens en maritime werken. Algemeene beschrijving van de werken en inrichtingen, die bij havens voorkomen. Aanleg en samenstelling van havendammen en drooge dokken. *Polders en bemalingen.* Algemeene beschouwingen omtrent de inrichting en drooghouding van polders. Grondwerken. Kunstwerken. Droogmakerijen. Irrigatiën. 2 u. voordr. na Kerstm.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN C_2. GEDEELTELIJK SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN C_2.

c. Oefeningen.

Samenstellende deelen van sluizen. 4 u., tot Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN ARCHITECTEN C_1.

Havens en maritime werken. Polders en bemalingen.

CIVIEL INGENIEURS. C_1. 4 u., na Kerstmis.

Sluizen. 4 u., tot Kerstmis.

Havens en maritieme werken. Polders en bemalingen. 4 u., na Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C_2.

d. Bruggen.

Eerste gedeelte. Inleiding. Landhoofden, jukken, pijlers, ijsbrekers. Bovenbouw van vaste houten bruggen. 2 u., tot Kertmis.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN ARCHITECTEN C_1.

Tweede gedeelte. Projecteeren van bruggen met de daartoe betrekkelijke berekeningen. Vaste ijzeren bruggen, beweegbare houten en ijzeren bruggen, drijvende bruggen, steenen bruggen. Algemeene opmerkingen betreffende het bouwen, keuze van bouwplaats, bepaling der hoofdafmetingen, keuze der bouwstoffen. Steigerwerken en gebruik van werktuigen. 2 u.

CIVIEL INGENIEURS C_2 EN ARCHITECTEN C_2 GEDEELTELIJK.

e. Wegen.

Eerste gedeelte. Inleiding. Communicatiemiddelen in het algemeen. Traceeren van wegen. *Aanleg.* Aardebaan. Klinkerwegen, keiwegen, grindwegen, Mac-Adamwegen, enz. Weegbruggen. *Spoorwegen.* Bovenbouw, ballast, steunpunten der rails, dwarsliggers, enz.; verschillende vormen van gewone rails, kruissingen, wissels, traversen en rolwagens, draaischijven, waterkranen en reservoirs. 2 u., na Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C_1.

ARCHITECTEN C_1. van Kerstm. t. Paschen.

Tweede gedeelte. Algemeene inrichting voor locomotief- en rijtuigremises, stations-emplacementen, parallelwegen, overwegen, afrasteringen, signalen en seinen. Berekening der tegenstanden op spoorwegen. Hellende vlakken, buitengewone systemen van spoorwegen, transportkabel. Grondtransport. Tunnels. Rivierovergangen. Spoorwegonderhoud en exploitatie. 2 u.

CIVIEL INGENIEURS C_2.

f. Oefeningen.

In verband met de voorgedragen onderwerpen over bruggen en wegen.

CIVIEL INGENIEURS C_1. 4 u.

CIVIEL INGENIEURS C_2. 4 u.

ARCHITECTEN C_2. 4 u., tot Kerstmis.

Scheepsbouwkunde en scheepsbouwkundig teekenen.

SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS.

Cursus B. Beschrijving van het samenstel van schepen, zoo houten als ijzeren en compositie en van de inrichtingen aan boord. De uitvoering van den bouw. Waterverplaatsing. Stabiliteit. 1 u. voordr.

Cursus C. Hoofdtrekken van de theorie van de beweging van

het schip op zee. Voortstuwing. Sterkte van het schip. Het ontwerpen naar gestelde eischen. Bijzondere eischen van oorlogsschepen. Tonnemeting. 2 u. voordr.

Teekenoefeningen.

Voor de scheepsbouwkundige ingenieurs B_1, het construeeren en teekenen van kromme lijnen, het copieeren en op andere schaal overbrengen van scheepsteekeningen. Voor B_2, het teekenen naar een scheepsbestek en van teekeningen, die geheel het verband van een schip of deelen daarvan voorstellen. Voor C, het maken van teekeningen, behoorende bij de berekeningen van een schip, het teekenen en berekenen van een of meer ontwerpen. 6 u.

Landmeten en waterpassen.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN MIJNEN-INGENIEURS C_1.

a. Landmeten.

Instrumenten. Onderdeelen: randverdeeling en hare aflezing, vizierinrichtingen, niveau. Instrumenten tot het meten en uitzetten van hoeken; theorie, regeling en gebruik. Het planchet. De boussole. Hulpmiddelen tot het meten van lengten; de stadia.

Uitvoering en daarbij voorkomende berekeningen. Inleiding: invloed der fouten in de hoek- en lengtemetingen; algemeen begrip van de methode der kleinste quadraten. Verschillende handelwijzen tot het opmeten van terreinen van geringe uitgestrektheid. Het trianguleeren. Het in kaart brengen en inhoudsbepaling. Het uitbakenen van lijnen.

b. Waterpassen.

De trigonometrische hoogtemeting. Het gewone waterpassen. De barometrische hoogtemeting. 3 u. na Paschen.

Cursus in de beginselen.

ARCHITECTEN C_1.

Praktische oefeningen.

CIVIEL INGENIEURS C_1 en C_2, ARCHITECTEN C_1 en C_2 en MIJNEN-INGENIEURS C_1.

Geodesie.

Uitbreiding van den cursus over landmeten en waterpassen tot groote opmetingen. Sterrekundige bepalingen. Kaartenprojectiën. Meetkunstige beschrijving van Nederland. 1. u.

CIVIEL INGENIEURS C_2.

Situatieteekenen.

2 u. van Kerstmis tot Paschen.

CIVIEL INGENIEURS C_1 en MIJNEN-INGENIEURS C_1.

Meten en wegen.

Theorie van het meten en wegen in verband met den ijk der maten, gewichten en weegwerktuigen. 3 u.

Praktische oefeningen. 6 u.

Staathuishoudkunde.

Koloniale staathuishoudkunde. 1 u.

Verschillende onderwerpen. 1 u.

Administratief recht.

a. Inleiding.

Algemeene beginselen van administratief recht, administratieve rechtspraak in Nederland. 1 u. na Kerstmis.

INGENIEURS C_1.

b. In betrekking tot waterstaat en openbare werken.

Onteigening. Spoorwegwetgeving. Overzicht onzer verordeningen op waterstaat en openbare werken betrekking hebbende. 2 u.

CIVIEL INGENIEURS C_2.

c. In betrekking tot het bouwwezen.

ARCHITECTEN C_2.

d. In betrekking tot fabrieken en werktuigen.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_2.

Handelsrecht.

Handteekenen.

Schetsteekenen naar verschillende voorwerpen.
2 u. tot Paschen; 6 u. na Paschen.

Teekenen naar pleister, koppen, enz. 4 u. tot Paschen.

Idem, ornament. 4 u.

Landschapteekenen en oefeningen in het wasschen. 2 u.

De gelegenheid tot oefeningen in het **boetseeren** en tot **praktische oefeningen in het bewerken van hout en metalen,** zal op de daartoe aan te wijzen tijden openstaan.

TOELICHTING.

Volgens de wet tot regeling van het middelbaar onderwijs is de Polytechnische school bestemd voor de opleiding van:

1°. aanstaande industrieelen of technologen, die eene grootere mate van theoretische en technische kennis verlangen dan aan eene hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus verkregen kan worden;

2°. van hen, die verlangen zich te bekwamen tot:

civiel ingenieur;
architect of bouwkundig ingenieur;
scheepsbouwkundig ingenieur;
werktuigkundig ingenieur;
mijnen-ingenieur.

De bijwoning der lessen aan de Polytechnische school is aan geene andere voorwaarde gebonden, dan de storting der bij de wet tot regeling van het middelbaar onderwijs vastgestelde som en de door het reglement voorgeschreven opgave van de lessen, welke men wenscht te volgen.

De storting bedraagt *f* 200, te voldoen bij den aanvang van elk studiejaar. Zij, die slechts enkele lessen wenschen te volgen, betalen mede bij den aanvang van elk studiejaar, voor lessen die gegeven worden, éénmaal 's weeks *f* 10, tweemaal *f* 20, driemaal *f* 30, vier- of meermalen *f* 40.

Leerlingen, die aan de oefeningen in het scheikundig laboratorium wenschen deel te nemen, storten bij den aanvang

van het jaar eene waarborgsom van ƒ15 voor eerstbeginnenden, ƒ40 voor hen die wenschen zich met onderzoekingen en bereidingen van grooteren omvang bezig te houden, waaruit wordt vergoed wat door hen wordt gebroken of door hun toedoen in het ongereede geraakt.

Zij, die aan de praktische oefeningen met gereedschap en draaibank wenschen deel te nemen, hebben zich voor eigen rekening van de meest benoodigde gereedschappen te voorzien.

Evenmin als een toelatings-examen bestaan er overgangsexamens.

In overeenstemming met de geheele vrijheid van studie, in den geest der wet, voor de Polytechnische school als beginsel aangenomen, is het aan ieder, die haar wenscht te bezoeken, overgelaten te beoordeelen of hij de daartoe noodige kundigheden bezit, en voorts geheel aan de eigen verantwoordelijkheid der leerlingen, in hoeverre zij van de hun openstaande gelegenheid om zich te bekwamen gebruik willen maken.

Hierbij behoort in het oog te worden gehouden:

dat bij het onderwijs aan de Polytechnische school ondersteld wordt, dat allen, die daarvan gebruik maken, in het bezit zijn van de kundigheden, welke aan een hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus kunnen verkregen worden, voor zooverre die kundigheden betrekking hebben op vakken waarop zij zich wenschen toe te leggen;

dat voor hen, die een diploma als technoloog of ingenieur wenschen te verwerven, het volbracht eindexamen der hoogere burgerschool alleen dan een waarborg voor genoegzame voorbereiding oplevert, indien daarbij voor ieder der afdeelingen wis- en werktuigkunde, natuurkundige wetenschappen en handen rechtlijnig teekenen, de vorderingen allezins voldoende werden gerekend;

dat het alle aanbeveling verdient zooveel mogelijk van de

zomervacantiën partij te trekken tot praktische oefening, als onmisbaar voor den technicus en bevorderlijk aan eene vruchtbare studie.

Het leerplan is er op ingericht, dat zij, die in voormelden zin het eindexamen der hoogere burgerschool met goed gevolg hebben afgelegd, bij behoorlijke vereeniging van eigen studie met het geregeld volgen der lessen en het getrouw deelnemen aan de in het programma opgenomen oefeningen;

door een *driejarigen cursus* zich de kundigheden kunnen eigen maken, die gevorderd worden bij het examen B, art. 60, waardoor een diploma van *technoloog* verkregen wordt; en

door den eersten *tweejarigen cursus* de kundigheden, welke gevorderd worden voor een der examens B, artt. 61 tot 65, en daarna door het volgen van een tweeden *tweejarigen cursus*, die welke vereischt worden voor het overeenkomstige examen C, waardoor een diploma van *ingenieur* verkregen wordt.

Eene doelmatige tijdverdeeling brengt mede, dat de eerste tweejarige cursus voor scheepsbouwkundig-, werktuigkundig- en mijnen-ingenieur zich ook over enkele vakken, die eerst in examen C voorkomen, uitstrekt.

Voor zooverre de lessen eene bepaalde plaats in dit leerplan innemen, is deze in het programma aangewezen. De lessen aangeduid door B_1 zijn meer bepaald bestemd voor het *eerste*, die aangeduid door B_2 voor het *tweede* voorbereidingsjaar voor examen B. Gelijke beteekenis hebben C_1 en C_2 met het oog op examen C.

De vermelding van het aantal uren voor de verschillende oefeningen heeft geen andere beteekenis dan te doen uitkomen, welken tijd op de noodige hulp en leiding kan worden gerekend, geenszins die, dat aan deze oefeningen niet meer tijd zou kunnen of moeten besteed worden. De teekenzalen, het lokaal voor het boetseeren en de laboratoriën staan, voor

zooveel mogelijk, dagelijks van 9 tot 4 ure, voor die oefeningen open.

Van de bibliotheek — elken namiddag van 12—4 ure en elken avond, behalve des Zaterdags, van 7—10 voor een ieder open — kan ook door de leerlingen gebruik gemaakt worden.

De cursus in meten en wegen is bijzonder bestemd voor hen, die zich voor de betrekking van adjunct-ijker der maten, gewichten en weegwerktuigen wenschen te bekwamen.

De lessen vangen aan op Maandag 2 September.

Aldus vastgesteld ter algemeene vergadering van leeraren en hoogleeraren der Polytechnische school, op heden den 28sten Mei 1878.

L. Cohen Stuart, *Voorzitter.*
A. C. Oudemans Jr., *Secretaris.*

UITTREKSELS

UIT

WETTEN EN REGLEMENTEN

BETREFFENDE DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

GRONDWET.

ART. 194. Het openbaar onderwijs is een voorwerp van de aanhoudende zorg der Regeering.

De inrichting van het openbaar onderwijs wordt, met eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen, door de wet geregeld.

Er wordt overal in het Rijk van overheidswege voldoend openbaar lager onderwijs gegeven.

Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht der overheid, en bovendien, voor zoover het *middelbaar* en lager onderwijs betreft, behoudens het onderzoek naar de bekwaamheid en zedelijkheid des onderwijzers; het een en ander door de wet te regelen.

WET

HOUDENDE REGELING

VAN HET MIDDELBAAR ONDERWIJS.

(Vastgesteld 2 Mei 1863. *Staatsblad* n°. 50.)

TITEL I.

Algemeene bepalingen.

ART. 2. al. 5. Op de onderwijzers van scholen van overheidswege opgericht of gesubsidieerd is van toepassing het 2de lid

van art. 23 der wet van 13 Augustus 1857 (*Staatsblad* nº. 103.)

Dit artikel luidt:

„De onderwijzer onthoudt zich van iets te leeren, te doen of toe te laten, wat strijdig is met den eerbied, verschuldigd aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden."

Art. 2 al. 6. Op de localen van alle scholen is van toepassing art. 4 van genoemde wet.

Dit artikel luidt:

„Geen schoolonderwijs wordt gegeven in lokalen, die verklaard zijn voor de gezondheid schadelijk te wezen."

Art. 8. De bevoegdheid tot het geven van middelbaar onderwijs vervalt voor hem, die bij een eindvonnis is veroordeeld:

a. wegens misdaad.

b. wegens diefstal, opligting, meineed, misbruik van vertrouwen of aantasting der zeden.

Bij ergerlijk levensgedrag of wanneer hij, bij het geven van onderwijs, leeringen verspreidt strijdig met de goede zeden of aansporende tot ongehoorzaamheid aan de wetten des Lands, kan de onderwijzer door Ons worden verklaard zijne bevoegdheid tot het geven van onderwijs verloren te hebben.

Art. 9. Hij, die de bevoegdheid tot het geven van middelbaar onderwijs verloren heeft, kan haar niet terugkrijgen.

In het geval, omschreven in het laatste lid van het voorgaande artikel, kan zij door ons worden teruggeven.

TITEL II.

Van het openbaar middelbaar onderwijs.

Art. 12. Openbaar middelbaar onderwijs wordt gegeven in:

d. de polytechnische school.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de Polytechnische School.

§ 1. *Van de School.*

ART. 39. De polytechnische school is bestemd voor de opleiding:

1°. van aanstaande industriëlen of technologen, die eene grootere mate van theoretische en technische kennis verlangen dan aan eene Hoogere Burgerschool met vijfjarigen cursus kan verkregen worden;

2° van hen, die verlangen zich te bekwamen tot:

a. civiel ingenieur;

b. architect of bouwkundig ingenieur;

c. scheepsbouwkundig ingenieur;

d. werktuigkundig ingenieur;

e. mijneningenieur.

ART. 40. Het onderwijs aan de polytechnische school omvat:

a. de hoogere stelkunde;

b. de bolvormige driehoeksmeting en de analytische meetkunde;

c. de beschrijvende meetkunde en hare toepassingen;

d. de differentiaal- en integraalrekening;

e. het landmeten, waterpassen en de geodesie;

f. de theoretische mechanica;

g. de toegepaste mechanica;

h. de kennis van werktuigen;

i. de mechanische technologie en de werktuigbouwkunde;

k. de toegepaste natuurkunde;

l. de toegepaste, de praktische en de analytische scheikunde;

m. de scheikundige technologie;

n. de kennis van het hedendaagsche fabriekwezen;

o. de delfstofkunde en de aardkunde;

p. de toegepaste aardkunde en de mijnontginning;

q. de metallurgie;

r. de waterbouwkunde, den aanleg van gewone wegen en spoorwegen en den bruggenbouw;

s. de burgerlijke bouwkunde;

t. de scheepsbouwkunde;

u. het rechtlijnig en handteekenen, met toepassing op de verschillende vakken;

v. praktische oefeningen met gereedschap en draaibank;

w. het maken van modellen van werktuigen;

x. de staathuishoudkunde;

y. het handelsrecht;

z. het administratief regt in betrekking tot den waterstaat, de openbare werken, het mijnwezen en de nijverheid.

Art. 41. Ieder, die als kweekeling der polytechnische school is ingeschreven stort bij den aanvang van elk studiejaar een som van *f* 200. Hij verkrijgt daardoor den toegang tot alle lessen der school.

Zij, die slechts enkele lessen wenschen te volgen, betalen, mede bij den aanvang van elk studiejaar, voor lessen, die gegeven worden:

eenmaal 's weeks, *f* 10;

tweemaal 's weeks, *f* 20;

driemaal 's weeks, *f* 30;

viermaal of meermalen 's weeks, *f* 40.

De in dit artikel vermelde gelden worden in 's Rijks schatkist gestort.

§ 2. *Van de leeraren.*

ART. 42. De hoogleeraren en andere leeraren der Polytechnische school worden door Ons benoemd, geschorst en ontslagen.

Op hen is mede van toepassing Art. 31, luidende:

„Voor de directeuren en leeraren der Rijks-hoogere burger- en landbouwscholen komt, met opzicht tot hunne aanspraak op pensioen, als diensttijd mede in aanmerking de tijd, dien zij krachtens een vaste aanstelling van Ons, van Onzen Minister van Binnenlandsche zaken of van een Gemeentebestuur ontvangen, als onderwijzer bij een openbare inrigting van onderwijs hebben doorgebracht."

§ 3. *Van het bestuur.*

ART. 43. Het bestuur der polytechnische school is opgedragen aan een door Ons te benoemen directeur en eenen Raad van bestuur, zamengesteld uit de hoogleeraren der School.

De werkkring en bevoegdheid van den directeur en van den raad van bestuur, hunne betrekking tot het overige onderwijzend personeel en de inwendige regeling der school worden, voor zoover die niet door deze wet zijn bepaald, bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.

TITEL IV.

Van het toezigt.

ART. 46. Het oppertoezigt op het middelbaar onderwijs berust bij Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

TITEL V.

Van de eindexamens.

Art. 55. Aan hen, die aan de polytechnische school het onderwijs hebben bijgewoond, wordt eenmaal 's jaars gelegenheid gegeven, om ten gevolge van een examen een getuigschrift of een diploma te verkrijgen.

Tot die examens worden ook toegelaten zij, die het onderwijs aan de school niet hebben bijgewoond.

De examens worden in het openbaar gehouden.

Art. 58. De eindexamens der polytechnische school worden afgenomen door commissiën, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken te benoemen. De leden genieten uit 's Rijks schatkist vergoeding voor reis- en verblijfkosten, benevens vacatiegelden.

Art. 59. Zij, die naar het diploma van technoloog, civiel-, bouwkundig-, scheepsbouwkundig-, werktuigkundig- of mijningenieur dingen, leggen een eerste examen A af, van gelijken omvang als het in Art. 57 voorgeschreven eindexamen voor de hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus.

Van dit examen zijn vrijgesteld zij, die het getuigschrift bezitten, verkregen na aflegging van zoodanig examen voor eene in dat artikel genoemde commissiën.

Art. 60. Het diploma van technoloog wordt door hen, die het in het voorgaand artikel vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van een examen in:

a. de bolvormige driehoeksmeting en de beginselen der analytische meetkunde;

b. de beginselen der beschrijvende meetkunde;

c. die der theoretische en toegepaste mechanica, en van de kennis van werktuigen;

d. die der mechanische technologie;

e. de toegepaste natuurkunde;

f. de toegepaste en analytische scheikunde;

g. de scheikundige technologie;

h. de bouwkunde, voor zooveel betreft de kennis van bouwstoffen en de zamenstelling van eenvoudige gebouwen;

i. het hand- en ornamentteekenen.

ART. 61. Het diploma van civiel ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de hoogere stelkunde;

b. de bolvormige driehoeksmeting en de analytische meetkunde;

c. de beschrijvende meetkunde;

d. de differentiaal- en integraalrekening;

e. de toegepaste natuurkunde;

f. de analytische scheikunde met betrekking tot de bouwmaterialen;

g. de kennis van bouwstoffen, gebruikelijk zoowel voor bouwkundige als waterbouwkundige werken;

h. de constructie van onderdeelen van gebouwen;

i. het vervaardigen van eenvoudige bouwkundige en waterbouwkundige teekeningen en het handteekenen.

Het derde examen C betreft:

a. de theoretische en toegepaste mechanica en de kennis van werktuigen;

b. de waterbouwkuude, omvattende:

1°. den aanleg van gewone wegen en spoorwegen en dien van bruggen;

2°. den aanleg van zeeweringen;

3°. de kennis der rivieren als afwateringsmiddelen en in betrekking tot de scheepvaart;

4°. den aanleg van kanalen, sluizen, havens en maritime werken;

5°. de hydrographie van ons land, kennis van polders en bemalingen;

c. de burgerlijke bouwkunde, omvattende:

1°. de constructie van eenvoudige gebouwen;

2°. de beginselen der schoone bouwkunst;

d. het situatie-, ornament- en handteekenen, benevens het teekenen van voorwerpen tot de waterbouwkunde behoorende;

e. het maken van ontwerpen, bestekken en begrootingen,

f. de beginselen der geodesie en het praktisch landmeten en waterpassen;

g. het administratief recht in betrekking tot den waterstaat en openbare werken.

Art. 62. Het diploma van architect of bouwkundig ingenieur wordt door hen, die het in Art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B is hetzelfde als het examen B, vermeld in het voorgaande artikel.

Het derde examen C betreft:

a. de vakken onder *a* en *e* van het examen C, vermeld in Art. 61;

b. de burgerlijke bouwkunde, de schoone bouwkunst in haar geheelen omvang daaronder begrepen;

c. de waterbouwkunde, voor zooveel betreft den aanleg van verschillende bestratingen, het bouwen van bruggen, sluizen en kaaien;

d. het theoretisch en praktisch landmeten en waterpassen;

e. het bouwkundig-, ornament- en handteekenen;

f. het administratief recht, in betrekking tot openbare werken.

Art. 63. Het diploma van scheepsbouwkundig ingenieur wordt door hen, die het in Art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de vakken onder *a—e* van het examen B, vermeld in Art. 61;

b. de analytische scheikunde in betrekking tot de materialen voor den scheepsbouw;

c. de kennis der bouwstoffen, bij den scheepsbouw in gebruik;

d. de beginselen van het scheepsteekenen en het handteekenen.

Het derde examen C betreft:

a. het vak *a* van het examen C, vermeld in Art. 61;

b. het teekenen van werktuigen;

c. de scheepsbouwkunde en het scheepsteekenen;

d. de waterbouwkunde en het waterbouwkundig teekenen, voor zooveel betreft werken, die tot de scheepvaart betrekking hebben.

Art. 64. Het diploma van werktuigkundig ingenieur wordt door hen, die het in Art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de vakken *a—e* van het examen B, vermeld in Art. 61;

b. het vak *e*, vermeld in Art. 60;

c. de analytische scheikunde in betrekking tot de materialen voor werktuigen.

Het derde examen C betreft:

a. het vak *a* van het examen C, vermeld in Art. 61;

b. mechanische technologie en werktuigbouwkunde;

c. het vak *h*, vermeld in Art. 60;

d. het handteekenen en het teekenen van werktuigen;

e. het administratief recht in betrekking tot fabrieken en werktuigen.

Art. 65. Het diploma van mijnen-ingenieur wordt door hen, die het in Art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de vakken *a*—*e* van het examen B, vermeld in Art. 61;

b. de delfstofkunde.

Het derde examen C betreft:

a. het vak *a* van het examen C, vermeld in Art. 61;

b. het vak *h*, vermeld in Art. 60;

c. het vak *d* van het examen C, vermeld in Art. 62.

d. de aardkunde en de toegepaste aardkunde;

e. de mijnontginning;

f. de docimasie;

g. de metallurgie;

h. het teekenen van werktuigen;

i. het administratief recht in betrekking tot het mijnwezen.

Art. 66. Wanneer een der in de voorgaande artikels vermelde examens naar genoegen der Commissie is afgelegd, wordt door haar aan den geëxamineerde een getuigschrift of een diploma afgegeven, volgens het model door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken vastgesteld.

Getuigschriften worden afgegeven voor goed volbrachte eindexamens der burgerscholen en hoogere burgerscholen, alsmede voor het eerste examen A voor technoloog, en het eerste en tweede examen A en B voor civiel, bouwkundig, scheepsbouwkundig, werktuigkundig en mijnen-ingenieur; diploma's worden afgegeven voor goed volbrachte eindexamens als landbouwkundige, technoloog, civiel, bouwkundig, scheepsbouwkundig, werktuigkundig en mijnen-ingenieur.

De getuigschriften worden kosteloos afgegeven; voor het diploma wordt betaald eene som van veertig gulden. Deze gelden worden in 's Rijks schatkist gestort.

Art. 67 al. 3. De commissiën, bedoeld in Art. 58, zenden een verslag van hare werkzaamheden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

TITEL VI.

Van de acte van bekwaamheid.

ART. 82. Ieder, die krachtens deze wet of krachtens vroegere verordeningen hier te lande een diploma van technoloog, civiel-ingenieur, architect of bouwkundig-ingenieur, scheepsbouwkundig-ingenieur, werktuigkundig-ingenieur of mijnen-ingenieur verkregen heeft, is bevoegd onderwijs te geven in de technische wetenschappen, waarin hij ter verkrijging van zijn diploma een examen heeft afgelegd. Hij behoort daartoe echter in het bezit te zijn van het getuigschrift van goed zedelijk gedrag, vermeld in Art. 25. (Af te geven door het dagelijksch bestuur der gemeente of gemeenten, waar men gedurende de twee laatste jaren heeft gewoond.)

REGLEMENT

VOOR DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

§ 1. Van den directeur, den raad van bestuur en de leeraren.

ART. 1.

Het bestuur der polytechnische school is opgedragen aan een directeur en eenen Raad van bestuur, zamengesteld uit de Hoogleeraren der school.

De directeur is voorzitter van den Raad.

De secretaris wordt jaarlijks door den Raad uit zijn midden gekozen.

ART. 2.

De Raad vergadert zoo dikwijls hij door den directeur wordt zamengeroepen. De zamenroeping moet geschieden, indien drie leden schriftelijk het verlangen daartoe aan den directeur te kennen geven.

Ieder lid van den Raad is bevoegd in die vergaderingen zoodanige onderwerpen, het onderwijs en de school betreffende, ter sprake te brengen, als hij zal goedvinden.

De Raad stelt, onder nadere goedkeuring van den Minister van Binnenlandsche Zaken, zoodanige voorschriften vast, als ter uitvoering van dit reglement noodig worden bevonden.

ART. 3.

De regeling van het onderwijs geschiedt door den directeur in overleg met den Raad van bestuur. Bij verschil van gevoelen tusschen hem en den Raad, onderwerpt hij met zijne voorstellen het gevoelen van den Raad aan den Minister.

ART. 4.

De directeur doet jaarlijks voor den laatsten October, aan den Minister een uitvoerig verslag van den staat der school gedurende het afgeloopen schooljaar.

ART. 5.

Ieder jaar in de maand Mei wordt het programma der lessen voor het volgend schooljaar in eene algemeene vergadering volgens het 1ste lid van Art. 12 bijeengeroepen, vastgesteld en vóór den 1sten Junij aan den Minister ter bekrachtiging aangeboden.

ART. 6.

Bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis van den directeur wordt zijne betrekking tijdelijk waargenomen, door den oudsten Hoogleeraar in jaren, totdat de Minister in de tijdelijke waarneming zal hebben voorzien.

ART. 7.

Is een der Hoogleeraren of leeraren door ongesteldheid of andere wettige reden verhinderd onderwijs te geven, dan verwittigt hij daarvan aanstonds den directeur.

Om geene andere reden mag het onderwijs worden nagelaten zonder vergunning van den directeur.

Voor eene afwezigheid van eenen Hoogleeraar of leeraar ge-

durende langer dan een week wordt de vergunning van den Minister gevorderd, welke door tusschenkomst van den directeur wordt gevraagd.

ART. 8.

Bij ontstentenis van eenen Hoogleeraar of leeraar gedurende langer dan eene week kan het onderwijs door den directeur, na overleg met den Raad van bestuur, tijdelijk aan eenen anderen worden opgedragen. Hiervan wordt onmiddellijk kennis gegeven aan den Minister.

ART. 9.

De directeur is bevoegd de lessen en praktische oefeningen zoo dikwijls bij te wonen, als hij noodig oordeelt.

ART. 10.

De directeur doet zich, zoo dikwijls hij zulks noodig oordeelt, door de Hoogleeraren en leeraren schriftelijk verslag geven van den toestand van het hun opgedragen onderwijs en van de vorderingen der leerlingen.

Deze verslagen worden, minstens éénmaal 's jaars, in eene vergadering van den Raad van bestuur door den directeur medegedeeld en overwogen.

ART. 11.

De leeraren zijn bevoegd aan den directeur en aan den Raad van bestuur zoodanige voorstellen te doen, als zij in het belang der school wenschelijk achten.

ART. 12.

De directeur is bevoegd de leeraren met de Hoogleeraren tot

eene algemeene vergadering bij een te roepen, telkens wanneer hij het noodig acht.

Eveneens kunnen, ter behandeling van zaken het onderwijs betreffende, door den directeur gedeeltelijke vergaderingen worden bijeen geroepen van de Hoogleeraren en leeraren, die onderwijs geven aan eene der afdeelingen der school, vermeld in Art. 39 der wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 50).

De directeur is verpligt eene algemeene of een gedeeltelijke vergadering bijeen te roepen, wanneer hem door drie zijner ambtgenooten het verlangen daartoe schriftelijk wordt te kennen gegeven.

ART. 13.

De directeur heeft het algemeen toezigt over de verzamelingen en werkplaatsen. Geene aankoopen of bestellingen worden daarvoor gedaan dan na zijne magtiging.

ART. 14.

De zorg voor de verzamelingen en werkplaatsen is opgedragen aan de Hoogleeraren en leeraren, belast met het onderwijs in de vakken, waarbij daarvan gebruik wordt gemaakt.

Dient eene verzameling of werkplaats voor het onderwijs van meer dan eenen Hoogleeraar of leeraar, dan wordt het beheer daarvan geregeld door den Raad van bestuur.

ART. 15.

Het bewaren der bibliotheek is opgedragen aan eenen bibliothecaris, door den Minister aan te stellen.

Voor het gebruik der bibliotheek wordt door den directeur, in overleg met den Raad van bestuur, een reglement ontworpen en door den Minister vastgesteld.

ART. 16.

De ambtenaar, onder den directeur met het dagelijksch beheer der gebouwen en meubelen belast, te gelijk klerk van den directeur, wordt als de bedienden, bij de school benoemd en ontslagen door of van wege den Minister.

§ 2. Van de leerlingen.

ART. 17.

Niemand wordt tot de lessen der Polytechnische School toegelaten, dan na door den directeur te zijn ingeschreven en de verschuldigde gelden te hebben betaald.

De inschrijving geschiedt kosteloos en wordt bij den aanvang van ieder schooljaar herhaald.

Bij de inschrijving ontvangt ieder een exemplaar van het programma der lessen, en bij de eerste inschrijving een exemplaar van dit reglement.

ART. 18.

In geen geval kan aanspraak worden gemaakt op terugbetaling van gestorte schoolgelden.

ART. 19.

Het staat aan ieder ingeschrevene vrij de lessen te volgen, die hij verkiest.

Hij geeft daarvan kennis aan den directeur, welke de betrokken Hoogleeraren en Leeraren opgave doet van de namen der leerlingen die hunne lessen wenschen te volgen.

ART. 20.

De leerlingen zijn verplicht zich gedurende de lessen ordelijk

te gedragen. Indien zij de orde storen, moeten zij zich, op bevel van den leeraar verwijderen.

De leeraar geeft van het voorgevallene onmiddelijk kennis aan den directeur.

ART. 21.

Bij herhaald onordelijk gedrag gedurende de lessen, of bij onzedelijk gedrag daar buiten, en bij wederkeerende ongehoorzaamheid aan de reglementaire voorschriften in het algemeen, kan aan eenen leerling door den Raad van bestuur, op voorstel van den directeur, het verder bijwonen der lessen ontzegd worden.

ART. 22.

Ieder leerling is verplicht voor den directeur of voor den Raad van bestuur te verschijnen, wanneer hij daartoe van den directeur eene oproeping ontvangen heeft.

ART. 23.

De cursus vangt aan den eersten Maandag in September.

Er zijn drie vacantiën, eene van 1 Juli tot den aanvang van den volgenden cursus, eene met Kerstmis en eene met Paschen, elk van tien dagen. De directeur bepaalt den dag op welken de beide laatstgenoemde vacantiën aanvangen.

De nu volgende artikelen over het voorbereidend onderwijs zijn niet meer van kracht, daar bij Kon. besluit van 31 Mei 1865 (*Stbl.* n° 57) o. a. bepaald is: „dat het voorbereidend onderwijs aan de polytechnische school zal ophouden met het einde van den cursus 1865/1866."

De overgangsbepalingen zijn nu ook niet meer van belang.

Dit reglement behoort bij het Kon. besluit van 30 Juni 1864. (*Stbl.* n° 81.)

REGLEMENT

VOOR

het gebruik van de Bibliotheek

DER

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

---

1. De bibliotheek is geopend, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, iederen namiddag van 12 tot 4 ure en iederen avond, behalve des Zaterdags: van 7 tot 10 ure; in de Kers- en de Paaschvacantie iederen namiddag van 12 tot 4 ure; in de zomervacantie iederen Maandag en Donderdag namiddag van 2 tot 4 ure.

Op deze uren zal altijd een assistent tegenwoordig zijn, bereid tot het verschaffen van inlichtingen en hulp.

Docenten der Polytechnische school staat het bezoeken van de bibliotheek, buiten de genoemde uren, van des voormiddags 9 tot 12 ure vrij.

2. In de bibliotheek is een catalogus voorhanden, benevens een register van later bijgekomen boeken. Zij mogen niet van de voor hen bestemde plaats worden weggenomen.

De door de bezoekers in handen genomen boeken moeten door hen met zorg weder op hunne juiste plaats worden weggeborgen.

3. Docenten en leerlingen der Polytechnische school kunnen voor hun eigen gebruik werken uit de bibliotheek, tegen be-

hoorlijk ontvangbewijs, ter leen bekomen, laatstgenoemden op persoonlijke aanvraag.

Voor personen die niet tot de school behooren, wordt daartoe eene bijzondere vergunning van den directeur of van den bibliothecaris vereischt.

4. De gewone tijd, waarvoor boeken uitgeleend worden, is veertien dagen.

Indien na verloop van tijd het werk nog langer begeerd wordt, kan de termijn van teruggaaf door den bibliothecaris verlengd worden, echter slechts ingeval het werk door niemand anders verlangd wordt en onder verbindtenis van onverwijlde terugzending, zoodra zulks het geval mocht zijn.

5. Van de uitgeleende werken wordt door den bibliothecaris register gehouden, dat steeds in de bibliotheek voorhanden zal zijn.

In de bibliotheek wordt gelegenheid gegeven tot het schriftelijk aanvragen van uitgeleende werken. Aan dergelijke aanvraag wordt, nadat het verlangde werk weder is ingekomen, zoo spoedig mogelijk voldaan, en wel, indien hetzelfde werk door meer dan een persoon verlangd wordt, in de volgorde waarin de aanvragen zijn geschied.

6. Niemand mag meer dan tien banden te gelijk ter leen hebben, zonder vergunning van den directeur of van den bibliothecaris.

7. Teekeningen, kaarten, platen, plaatwerken, handschriften, woordenboeken, losse nommers van tijdschriften of vervolgwerken kunnen niet dan bij uitzondering worden ter leen verstrekt, ingevolge eene bijzondere vergunning van den directeur of van den bibliothecaris, aan wie de beslissing toekomt of eenig werk onder de bepaling van dit artikel valt.

8. De tijdschriften moeten gedurende de twee eerste maanden, nadat zij zijn ingekomen, steeds van Maandag ochtend 9 tot Zaterdag namiddag 4 ure in de bibliotheek aanwezig zijn.

De bibliothecaris heeft echter de bevoegdheid om bij uitzondering en voor zoolang hiertegen door geen van de docenten bedenking wordt gemaakt, de nieuw ingekomen nommers van tijdschriften, die meer bepaaldelijk op het vak van een der docenten betrekking hebben, aan dien docent, alvorens zij in de bibliotheek ter lezing worden gelegd, voor den tijd van eene week ten gebruike te geven.

9. De afgifte en het weder in ontvang nemen van werken geschiedt alleen des avonds en Maandag en Donderdag namiddag van 1 tot 4 ure.

De bibliothecaris heeft echter de bevoegdheid hier van af te wijken.

10. Van 1 tot 10 Juli kan geen aanspraak worden gemaakt op het ter leen bekomen van boekwerken. Vóór 1 Juli moeten alle uitgeleende werken terug bezorgd worden. In bijzondere gevallen, ter beoordeeling van den bibliothecaris, moeten, op diens schriftelijke aanvraag, de uitgeleende werken ook binnentijds onmiddellijk terug bezorgd worden.

11. Ieder is verantwoordelijk voor de schade aan eenig door hem ontvangen werk, terwijl het in zijn bezit was, toegebracht, en is gehouden bij verlies of bederf, de waarde van het geheele werk — van tijdschriften den geheelen jaargang — te vergoeden, in zooverre namelijk geene enkele deelen of nommers te bekomen zijn. Echter kan in bijzondere gevallen met een mindere schadevergoeding genoegen genomen worden.

Vergoeding is opvorderbaar van ieder, die, na tweemaal schriftelijk door den bibliothecaris daartoe te zijn uitgenoodigd, nalatig blijft in het terugzenden van eenig werk.

De beslissing of vergoeding behoort te worden gevorderd, en zoo ja, de bepaling tot welk bedrag, staat aan den bibliothecaris.

Zoolang aan de vordering tot vergoeding niet is voldaan, worden den betrokken persoon geene werken uitgeleend.

12. In de bibliotheek mogen geene overjassen, hoeden, rottingen en dergelijke worden medegebracht, er mag niet dan op fluisterenden toon gesproken en niet gerookt worden.

13. In gevallen waarin dit reglement niet voorziet, beslist de directeur, zooveel mogelijk in overleg met den bibliothecaris.

Ontworpen in overleg met den Raad van Bestuur.

DELFT, den 19 November 1867.

De Directeur der Polytechnische School,

(Get.) L. COHEN STUART.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 30 November 1867, no. 222, 5e afdeeling.

VOORSCHRIFT

omtrent de toelating en het gebruik van het Scheikundig Laboratorium

DER

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

---

1. In het Scheikundig Laboratorium worden toegelaten alle kweekelingen der Polytechnische School, die daartoe bij den directeur zijn ingeschreven, en wel voor de uren, die daartoe door het programma der lessen zijn aangewezen.

1. Zij zijn gehouden voor hunne intrede in het laboratorium eene waarborgsom te storten, waaruit zal worden vergoed, al wat door hen wordt gebroken of door hun toedoen in het ongereede geraakt. Deze som bedraagt *f* 15,— voor eerstbeginnenden in de scheikundige analyse en *f* 40,— voor hen, die zich met onderzoekingen en bereidingen van grooten omvang wenschen bezig te houden.

3. De stoffen, voor scheikundige onderzoekingen benoodigd, worden aan hen, die in het Laboratorium werkzaam zijn, kosteloos verstrekt. Van de apparaten, die den kweekelingen der Polytechnische School in gebruik worden gegeven, wordt nauwkeurig aanteekening gehouden, en daarvan zal door hen jaarlijks voor het begin der zomervacantie verantwoording moeten gedaan worden.

4. Mocht het in den loop van den cursus blijken, dat de

door kweekelingen verschuldigde vergoeding bijna zooveel bedraagt als het door hen gestorte waarborgkapitaal, zoo zal een nieuwe waarborgsom worden gevorderd.

Aan hen, die na drie dagen daartoe te zijn aangemaand, deze som niet hebben gestort, zal de toegang tot het Laboratorium ontzegd worden, zoolang totdat zij de hun opgelegde verplichting zijn nagekomen.

5. De kweekelingen der Polytechnische School zullen, vóór het verlaten van het Laboratorium, bij gelegenheid der zomervacantie, of wanneer zij die inrichting op een anderen tijd van den cursus vaarwel zeggen, de sleutels van hunne kasten en laden moeten afgeven. Deze overgave geschiedt in elk geval voor de afrekening van het waarborgkapitaal.

6. Ieder kweekeling der Polytechnische School, die in het Laboratorium werkzaam is, is aansprakelijk voor de zaken, die hem van wege die inrichting zijn toevertrouwd.

Aldus vastgesteld door den Raad van bestuur der Polytechnische School in zijne vergadering van heden 10 Augustus 1864.

(Get.) L. COHEN STUART.

Voorzitter.

VOORSCHRIFT

omtrent de Praktische oefeningen met Gereedschap en Draaibank en in het maken van Modellen

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

---

1. Tot de praktische oefeningen met gereedschap en draaibank en het maken van modellen worden toegelaten alle kweekelingen der Polytechnische School, die daartoe bij den directeur zijn ingeschreven, en wel voor de uren, welke op den rooster der lessen zijn aangewezen.

2. Indien het aantal van de kweekelingen die op dezelfde uren wenschen werkzaam te zijn, te groot is om allen te gelijk daartoe de gelegenheid te geven, zullen zij zich hebben te gedragen naar de door den directeur vast te stellen splitsing.

3. Zij zullen zich voor hunne eigene rekening voorzien van de meestbenoodigde gereedschappen, als: beitels, schaven, zagen, enz. en tot berging van deze van eene kist, voor welke eene geschikte plaats zal worden aangewezen.

4. Die gereedschappen zullen voor ieder van de kweekelingen voorzien zijn van een bijzonder merkteeken, na gemaakt gebruik behoorlijk worden weggeborgen en slechts met vergunning van den eigenaar door anderen mogen gebruikt worden.

5. De kweekelingen zullen zelve hunne beitels slijpen, hunne schaven stellen en in het algemeen de hun toebehoorende gereedschappen in goeden staat onderhouden.

Voor een en ander zullen hun de noodige aanwijzingen worden gedaan.

6. Zij zullen van de werktuigen en gereedschappen der modelmakerij slechts met vergunning van den leeraar in het modelmaken mogen gebruik maken.

7. Zij zijn voor de hun ten gebruike afgestane werktuigen en gereedschappen der modelmakerij aansprakelijk. In alle gebreken welke door hun toedoen mogten ontstaan zal voor hunne rekening worden voorzien.

8. De benoodigde min kostbare houtsoorten zullen hun kosteloos verschaft worden. Zij die andere materialen wenschen te bewerken, zullen deze zelve moeten bekostigen.

9. Het is den kweekelingen niet geoorloofd aan het dienstdoend personeel eenig werk op te dragen, of op welken grond ook belooningen te doen toekomen.

10. Onverminderd de bepaling van Art. 20 van het reglement, kan bij tekortkomen aan de uit dit voorschrift voortspruitende verpligtingen, de toegang tot de werkzaal door den directeur worden ontzegd.

Aldus vastgesteld door den raad van bestuur in zijne vergadering van heden 27 October 1864.

(Get.) L. COHEN STUART,
Voorzitter.

De modelzaal der Polytechnische School is geopend des Maandags namiddags van 1—4 uur.

STUDENTENCORPS.

NAAMLIJST DER LEDEN

VAN HET

STUDENTENCORPS.

C. I. beteekent *Civiel-Ingenieur.*
B. I. » *Bouwkundig-Ingenieur.*
W. I. » *Werktuigkundig-Ingenieur.*
M. I. » *Mijnen-Ingenieur.*
S. I. » *Scheepsbouwkundig-Ingenieur.*
T. » *Technoloog.*
IJ. » *IJker.*
V. S. » *Verschillende Studievakken.*

A.

L. Albers,
W. R. A. van Alphen,
H. P. A. Alpherts,
H. M. van Andel,

C. B. I. Klamer, *Choorstraat.*
C. I. Voortman, *Br. Turfmarkt.*
C. B. W. I. Creuzlechleitner, *Molslaan.*
S. W. I. Mevr. v. Andel, *Koornmarkt.*

B.

H. L. A. v. d. Wall Bake,
J. E. H. Bakhuis,

C. I. van Leeuwen, *Wijnhaven.*
C. B. I. Arnold, *Br. Turfmarkt.*

J. Ballot,	C. B. W. I.	Gebing,	*Oude Delft.*
P. J. A. M. van den Bergh,	C. B. I.	Rijnstraat 1,	*'s Hage.*
W. J. Bierens de Haan,	C. I.	Ahsman,	*Voorstraat.*
C. E. B. Bloys v. Treslong,	C. I.	Mevr. Bloys v. Treslong,	*'s Hage.*
D. de Boer,	C. B. I.	van der Lely,	*Geer.*
V. G. A. Bosch,	B. I.	van der Bruggen,	*Choorstraat.*
J. Bosscha Jzn,	V. S.	Bosscha,	*Oude Delft.*
F. A. H. van den Bossche,	C. B. I.	A, No. 34,	*Rijswijk.*
S. Bouma,	C. B. I.	Rinkema,	*Geer.*
K. F. Bouman,	V. S.	Molkenboer,	*Molenstraat.*
J. A. van der Breggen,	V. S.	Olifiers,	*Burgwal.*
W. J. van der Breggen,	T.	Waar,	*Markt.*
H. J. Broers,	V. S.	van der Lely,	*Geer.*
Jacques Broers,	V. S.	Masthoff,	*Voorstraat.*
R. F. C. de Bruijn,	C. B. I.	Karis,	*Hypolitusbuurt*
W. H. M. de Bruijn,	C. I.	van der Lely,	*Geer.*
D. Burger,	V. S.	No. 14,	*Hooikade.*
K. Burger,	C. B. I.	Fauel,	*Papenstraat.*
C. van Buijsen,	S. W. I.	Romeyn,	*Voorstraat.*
C. J. N. Bijvanck,	C. I.	Mevr. Bijvanck,	*'s Hage.*

C.

M. Caland,	C. I.	Holstein,	*O. Langendijk.*
G. G. Calkoen,	C. B. I.	Nieuwenhuis,	*Oude Delft.*
G. J. Cambier,	C. I.	Ahsman,	*Voorstraat.*
H. S. Camp,	C. B. I.	Huygensstr. 14,	*'s Hage.*
H. F. M. Canneman,	V. S.	van Kan,	*Koornmarkt.*
P. van Cappelle,	C. B. I.	Cappelle,	*'s Hage.*
J. E. van Cleef,	S. I.	Ravesteyn,	*Choorstraat.*
A. Collette,	C. B. W. I.	Renard,	*Voorstraat.*

C. F. V. de Coningh,	v. s.	van Mierloo,	*Markt.*
J. B. Cores de Vries,	c. b. i.	Cores de Vries,	*'s Hage.*
F. Siebert Coster,	c. b. i.	Klamer,	*Choorstraat.*
M. C. F. J. Cosijn,	c. b. i.	Mevr. Cosijn,	*Markt.*
W. E. Cramer,	c. b. i.	Eterman,	*Hypolitusbuurt.*
W. K. du Croix,	c. b. i.	Riem,	*Br. Turfmarkt.*
H. J. Croockewit,	c. b. i.	Swarttouw,	*O. Langendijk.*
P. C. Croon,	v. s.	Dersjeant,	*Vlamingstraat.*

D.

J. T. Dekker,	c. b. i.	Renard,	*Voorstraat.*
R. A. J. van Delden,	c. b. i.	von Dentz,	*Oude Delft.*
J. C. Dirksen,	c. i.	Stationsweg 95,	*'s Hage.*
N. W. van Doesburgh,	c. i.	Snijders,	*Molslaan.*
L. H. N. Dufour,	s. w. i.	v. d. Heuvel,	*Voldersgracht.*
M. D. van Duivenbode de Vlugt,	t.	v. Ameringen,	*Pepersteeg.*
D. P. v. Ameyden v. Duym,	c. i.	de Koning,	*Hypolytusbuurt.*
P. M. Duijvis,	w. i.	van Hulst,	*Markt.*

E.

A. C. J. van Eelde,	c. b. i.	Bitter,	*Kolk.*
W. C. M. van Eeten,	c. b. i.	Debertrand,	*Burgwal.*
H. P. Witsen Elias,	c. b. i.	Renard,	*Voorstraat.*
O. J. van der Elst,	c. b. i.	v. d. Boogerd,	*Vrouwenrecht.*
T. H. D. H. von Ende,	c. b. i.	von Ende,	*Oostsingel.*
L. C. F. E. Engelenburg,	c. b. i.	Mevr. Engelenburg,	*O. Plantage.*
A. van der Ent,	c. b. i.	Veer,	*Oude Delft.*
B. Erkelens,	v. s.	Visser,	*Kolk.*

F.

C. A. de Favauge,	C. I.	Noble,	*Pepersteeg.*
E. A. G. Funck,	M. I.	Lorrewa,	*Oude Delft.*

G.

C. M. Gardenier,	C. I	Moerman,	*Vrouwenrecht.*
Th. Gebhard,	V. S.	van Leeuwen,	*Markt.*
H. J. H. Gelderman,	T.	Steuerwald,	*Oude Delft.*
G. C. P. d'Arnaud Gerkens,	V. S.	Mevr. d'Arnaud Gerkens,	*Zuiderstraat.*
J. Th. Gerlings,	C. I.	van Leeuwen,	*Markt.*
A. W. Glazener,	C. B. I.	Moerman,	*Vrouwenrecht.*
R. H. Gockinga,	C. B. I.	Oudshoorn,	*O. Langendijk.*
D. L. Graadt van Roggen,	S. W. I.	van Kol,	*Molenstraat.*
A. C. de Graaf,	C. B. I.	Borking,	*Voorstraat.*
B. M. Gratama,	C. B. I.	Weustenrath,	*Voorstraat.*
J. Groenendaal,	C. I.	van Steenbeek,	*Voorstraat.*
C. C. van 't Groenewout,	C. B. W. I.	Hofplein 17,	*Rotterdam.*
C. Groll,	C. I.	Schraag,	*Noordeinde.*
G. J. de Groot,	C. B. I.	de Groot,	*'s Hage.*
J. de Gruijter,	C. B. I.	Peterse,	*Jac. Gerritstr.*

H.

R. Haagsma,	C. I.	v. d. Boogerd,	*Vrouwenrecht.*
A. P. Haas,	T.	Dielwart,	*Nieuwstraat.*
A. Haga,	C. B. I.	Fauel,	*Papenstraat.*
R. van Harencarspel,	C. I.	Blom,	*Binnenwatersl.*
Th. M. van Hasselt,	V. S.	van Hasselt,	*'s Hage.*
J. F. R. Hellendoorn,	C. B. W. I.	van der Stuyt,	*Markt.*

W. J. N. Helbach,	v. s.	Mevr. Helbach,	*Oude Delft.*
W. H. Vrijburg v. d. Hell,	v. s.	van der Pijl,	*Oude Delft.*
J. G. von Hemert,	c. b. i.	Dujardin,	*Choorstraat.*
C. C. M. Henny,	v. s.	van der Pijl,	*Oude Delft.*
D. C. Henny,	c. b. i.	Jollie,	*Markt.*
H. J. Herbig,	w. i.	Renard,	*Voorstraat.*
G. Heuff,	c. b. i.	Ciereman,	*Br. Turfmarkt.*
H. W. Hoeke,	v. s.	van der Spek,	*Jac. Gerritstr.*
G. L. Hofland,	v. s.	Timmermans,	*Papenstraat.*
J. P. Hofstede,	c. b. i.	N. Schoolstr. 38,	*'s Hage.*
A. d'Hollosy,	c. b. i.	Berkhout,	*Voorstraat.*
R. A. van Holthe tot Echten,	c. b. i.	Luxemburg,	*Geer.*
H. J. van Hoorn,	c. b. i.	Kolk,	*Molenstraat.*
R. O. van der Hout,	v. s.	van de Waal,	*Koornmarkt.*
B. V. E. Houthuysen,	c. b. i.	Jenje,	*Markt.*

I.

H. Ingerman,	c. b. i.	Boekholt,	*Vlamingstraat.*
E. F. Intveld,	c. i.	Kloeg,	*Oude Delft.*
W. de Iong,	c. i.	Achterbergh,	*Onde Delft.*
J. H. G. Iordens,	c. b. i.	Schneider,	*Hypolitusbuurt.*
J. J. Israëls,	c. i.	Mevr. Israëls,	*O. Plantage.*
C. C. J. Itzig Heine,	v. s.	van Kempen,	*Koornmarkt.*
H. C. Itzig Heine,	v. s.	v. d. Noorda,	*Koornmarkt.*

J.

J. J. s' Jacob,	c. b. i.	van Hees,	*Voorstraat.*
S. A. de Jager,	c. i.	van der Vaart,	*Molenstraat.*
W. H. Jagerink,	c. i.	Boekholt,	*Vlamingstraat.*
B. de Jong,	c. i.	Monna,	*Voorstraat.*

K.

A. M. Peman Kakebeke,	C. B. I.	le Clercq,	*Voorstraat.*
J. B. Kam,	C. B. I.	Schram,	*Nieuwstraat.*
E. Kamp,	C. B. I.	Mevr. Kamp,	*Voorstraat.*
C. E. van Kappen,	V. S.	Mevr. v. Kappen,	*Oostsingel.*
P. J. Kapteijn,	C. I.	Rosen,	*Br. Turfmarkt*
P. C. van Kerckhoff,	C. I.	Mev.v.Kerckhoff,	*Binnenwatersl.*
F. M. E. L. Kerstens,	C. B. I.	Romeijn,	*Voorstraat.*
J. C. Kluijver,	C. B. I.	Blom,	*Binnenwatersl.*
W. A. Knoops,	C. B. I.	Schneider,	*Hypolitusbuurt*
D. E. C. Knuttel,	C. B. I.	Oranjeplein,	*'s Hage.*
C. E. Koch,	W. I.	Bosman,	*Br. Turfmarkt*
W. L. Koch,	C. I.	van Buuren,	*Br. Turfmarkt*
K. F. Koning,	C. B. S. I.	Mevr. Koning,	*'s Hage.*
J. N. Kooij,	W. I.	van Nerum,	*Oude Delft.*
J. A. v. Kretschmar v. Veen,	C. B. I.	Kortenaerkade 5,	*'s Hage.*
J. P. Kruimel,	C. B. W. I.	Nijenhuis,	*Binnenwatersl.*
E. L. Kruseman,	V. S.	Vellekoop,	*Choorstraat.*
G. L. H. Kruysboom,	V. S.	Lagerweij,	*Voldersgracht.*

L.

A. Labouchere,	V. S.	Noble,	*Oude Delft.*
A. G. Lamminga,	C. I.	Ahsman v. Eersel,	*Oude Delft.*
J. K. U. Legner,	V. S.	Legner,	*Schiedam.*
D. J. van Lennep,	C. I.	Vellekoop,	*Voorstraat.*
A. H. A. C. van Liebergen,	C. B. I.	van Doorne,	*Choorstraat.*
E. F. J. Loriaux,	V. S.	van Ree,	*Voorstraat.*
F. J. Lugt,	C. B. I.	Batenburg,	*Hypolitusbuu*

M.

C. van der Made,	C. B. I.	van Rutte,	*Kolk.*
J. P. H. de Man,	C. B. I.	Delfgauw,	*Molenstraat.*
W. Mantel,	V. S.	v. d. Brugge,	*Oude Delft.*
J. W. van Marle,	C. I.	de Vries,	*Binnenwatersl.*
H. Massink,	V. S.	Addink,	*Markt.*
P. A. Melchior,	C. I.	Duffels,	*Binnenwatersl.*
P. P. ter Meulen,	C. B. I.	Schraag,	*Noordeinde.*
M. D. Meijer,	S. W. I.	Mevr. Meijer,	*Leeuwenh.singe*
C. B. Posthumus Meyjes,	V. S.	Noble,	*Oude Delft.*
H. de Mol van Otterloo,	C. B. W. I.	Berkel,	*Oude Delft.*
W. Moorrees,	C. I.	Moorrees,	*Oude Delft.*
I. J. Mouthaan,	V. S.	van der Stuyt,	*Markt.*
J. I. de Muijnk,	C. B. I.	Kreimer,	*Burgwal.*
J. A. Mulock Houwer,	C. B. I.	van Eersel,	*Oude Delft.*

N.

P. Neelmeier,	W. I.	Vogel,	*'s Hage.*
J. Nelemans,	C. B. I.	van Buuren,	*Br. Turfmarkt.*
F. G. Netscher,	V. S.	Lubbers,	*Burgwal.*

O.

L. A. van Oosterzee,	V. S.	le Clercq,	*Voorstraat.*
H. Oostinjer,	C. B. I.	van Noorde,	*Molenstraat.*
G. J. Oudemans,	C. B. I.	Monna,	*Oude Delft.*

P.

G. von Pelser Berensberg,	C. B. I.	van der Kraan,	*Oude Delft.*
J. Pennington de Jongh,	T.	Mevr. van Hees,	*Plantsoen.*

J. M. K. Pennink,	C. I.	Blommendaal,	*Koornmarkt.*
G. L. F. Philips,	C. I.	Ouwerling,	*Oude Delft.*
D. F. W. Pietermaat,	T.	Vellekoop,	*Choorstraat.*
J. Pillard,	C. B. I.	Mulder,	*Koornmarkt.*
P. Grinwis Plaat,	C. I.	Ahsman v. Eersel,	*Oude Delft.*
A. Ph. van der Ploeg,	C. I.	Mevr. v. d. Ploeg,	*Oude Delft.*
A. Plomp,	C. B. I.	Langen,	*Oostsingel.*
L. Polis,	C. B. I.	van Kan,	*Korte Breedst.*
J. C. van de Poll,	C. B. I.	Javastraat 46,	*'s Hage.*
J. Pompe,	C. B. I.	Koumans,	*Koornmarkt.*

Q.

J. M. C. Quarles de Quarles,	C. B. I.	Kroesemeier,	*Br. Turfmarkt.*

R.

J. F. H. van Raadshooven,	V. S.	Lubbers,	*Burgwal.*
J. Radier,	S. W. I.	van Alphen,	*Choorstraat.*
A. E. Rahusen,	C. B. I.	Kempers,	*Oude Delft.*
R. J. F. W. Rauws,	C. B. I.	Wouters,	*Hypolitusbuurt.*
J. F. Rebel,	C. B. I.	Beukers,	*Voldersgracht.*
G. Reerink,	C. B. I.	v. d. Noorda,	*Koornmarkt.*
W. van Rees,	C. B. I.	Nieuwenhuis,	*Oude Delft.*
L. P. Reuse,	V. S.	Baer,	*Markt.*
W. G. Ribbius,	M. I.	Nijenhuis,	*Binnenwatersl.*
P. du Rieu,	C. B. I.	Mevr. du Rieu,	*Oude Delft.*
Ch. Ph. Rivière,	V. S.	v. d. Heuvel,	*Voldersgracht.*
K. F. H. Roos,	C. B. I.	Mevr. Roos,	*Oude Delft.*
H. W. van Rossem,	C. B. W. I.	Senf,	*Molenstraat.*
G. P. Rouffaer,	M. I.	de Bruyn,	*Molslaan.*

G. E. A. F. Rudolph,	v. s.	van Noorden,	*Voorstraat.*
W. Rutgers,	c. b. i.	Noble,	*Oude Delft.*
C. Rutgers van Rozenburg,	c. b. i.	Koumans,	*Koornmarkt.*
J. N. van Ruyven,	c. b. i.	Schaller,	*Verwersdijk.*

S.

A. H. Saltet,	c. b. i.	Saltet,	*Oostsingel.*
L. van der Sande,	c. b. i.	van der Schot,	*Choorstraat.*
M. Sanders,	c. b. i.	Bitter,	*Kolk.*
J. T. A. J. van Santen,	c. b. i.	Wigmans,	*Zuidwal.*
J. Scheffer,	c. i.	Kloeg,	*Oude Delft.*
A. J. Schelling,	c. i.	Berkel,	*Oude Delft.*
J. C. Schenk,	v. s.	Eterman,	*Oude Delft.*
J. Schoehuizen,	s. w. i.	Schoehuizen,	*O. Plantage.*
A. F. W. Schomers,	v. s.	van Buuren,	*Br. Turfmarkt.*
J. G. H. Schoth,	c. i.	Creuzlechleitner,	*Molslaan.*
J. L. Schouten,	c. b. i.		*Sassenheim.*
H. J. Seydlitz,	c. b. i.	van den Beld,	*Choorstraat.*
J. A. Sluiter,	c. i.	Regeer,	*Binnenwatersl.*
S. R Smit,	c. i.	Wennemer Cramer,	*Markt.*
C. J. Smulders,	v. s.	van Schaik,	*Oude Delft.*
F. A. Smulders,	v. s.	van Schaik,	*Oude Delft.*
C. W. Snellebrand,	c. b. i.	Fesevur,	*Choorstraat.*
W. C. Snouckaert van Schauburg,	c. b. i.	Lange Voorhout hout 18,	*'s Hage.*
A. L. Snouck Hurgronje,	c. b. i.	Temey,	*Markt.*
H. F. van Stripriaan Luïscius,	c. b. w. i.	v. Stipriaan Luïscius,	*'s Hage.*
J. J. Stoel,	c. b. i.	Beukers,	*Voldersgracht.*
J. A. Stoop,	c. i.	Kroesemeier,	*Br. Turfmarkt.*

P. de Stoppelaar,	C. B. I.	Zee,	*Br. Turfmarkt.*
H. C. Stork,	M. I.	Collewijn,	*Vrouwenrecht.*
J. Stroink,	C. B. I.	Begelinger,	*Oude Delft.*
E. P. Strüben,	C. B. I.	Mevr. Strüben,	*'s Hage.*
A. L. de Sturler,	V. S.	Sar,	*Markt.*
E. Suermondt,	C. B. I.	Sar,	*Markt.*
C. Sijthoff,	W. I.	v. d. Noorda,	*Koornmarkt.*

T.

J. P. Teding van Berkhout,	C. B. I.	Iding,	*Oude Delft.*
J. W. C. Tellegen,	C. I.	van Osselen,	*Kolk.*
G. den Tex,	C. B. W. I.	Baer,	*Markt.*
C. L. Thieme,	V. S.	Mevr. Thieme,	*'s Hage.*
P. W. Tiedeman,	C. B. I.	Prins,	*Voldersgracht*
B. D. van Tienhoven,	C. B. I.	van Rijn,	*Oude Delft.*
D. Tollenaar,	C. B. I.	Erkelens,	*Molenstraat.*
F. L. S. F. van Tuyll van Serooskerken,	C. B. I.	Onwerling,	*Oude Delft.*

U.

K. L. Udo de Haes,	V. S.	Heemskerk,	*Binnenwatersl.*

V.

P. J. van Voorst Vader,	C. B. I.	Eterman,	*Oude Delft.*
C. J. Vaillant,	C. I.	Heemskerk,	*Binnenwatersl.*
J. S. van Veen,	S. W. I.	van Veen,	*Lakenraamlaan.*
J. N. Verloop,	C. I.	van Ruyven,	*Voorstraat.*
P. F. L. Verschoor,	S. W. I.	v. d. Velden,	*Geer.*

H. G. Verspijck,	C. I.	van der Seyp,	*Binnenwatersl.*
P. C. Visser,	C. B. W. I.	No. 38,	*Koornmarkt.*
W. de Visser,	C. I.	Voet,	*Oude Delft.*
J. G. M. E. Vlielander,	C. B. I.	Mooy,	*Oude Delft.*
F. J. A. van Vollenhoven,	C. I.	Blommendaal,	*Koornmarkt.*
H. P. J. de Vries,	C. B. I.	Mevr. de Vries,	*Voorstraat.*
A. Vroesom de Haan,	C. I.	Donkers,	*Voldersgracht.*

W.

G. de Waal,	V. S.	van Alphen,	*Binnenwatersl.*
J. F. R. van de Wall,	C. B. I.	Holtwijk,	*Vrouw Juttenl.*
F. G. Waller,	T.	van Hees,	*Voorstraat.*
L. M. von Weiler,	C. B. I.	le Clerq,	*Voorstraat.*
C. M. J. Wertheim,	M. I.	Wolff,	*Burgwal.*
A. Westenberg,	C. B. I.	Koumans,	*Koornmarkt.*
A. van Wetering,	V. S.	Mev.v.Wetering,	*Oostsingel.*
C. W. Weys,	C. I.	Ahsman v.Eersel,	*Oude Delft.*
N. Wildeboer,	C. B. W. I.	Beets,	*Hypolitusbuurt.*
J. Wilke,	C. I.	van Ree,	*O. Langendijk.*
H. A. Boursse Wils,	V. S.		*Leiden.*
M. van Winsen,	W. I.	van Eersel,	*Oude Delft.*
L. W. P. Wisboom,	C. B. I.	Batenburg,	*Hypolitusbuurt.*
A. R. Witkop,	C. I.	van Buuren,	*Br. Turfmarkt.*
H. Wortman,	C. I.	Mevr. Wortman,	*Kolk.*
E. A. Wijnmalen,	C. B. I.	Nieuwenhuys,	*Oude Delft.*
J. A. Wijnschenk Dom,	V. S.	Peterse,	*Voldersgracht.*

IJ.

J. E. van IJsendijk,	C. I.	Reichert,	*Markt.*
H. A. van IJsselsteijn,	C. B. I.	Mev.v.IJsselsteijn,	*Geer.*

NAAMLIJST

der Ingeschrevenen aan de Polytechnische School, die Leden van het Corps geweest zijn.

W. Alberda van Ekenstein,	T.	Houtzager,	*Koornmarkt.*
F. J. Bremmer,	V. S.	Huijgens,	*Molenstraat.*
M. Buijze,	C. I.	Penders,	*Nieuwstraat.*
A. Doorn,	G. I.	Rietveld,	*Hof v. Delft.*
H. G. C. van Dorp,	C. I.	van Osselen,	*Koik.*
O. A. van Druten,	G. I.	van der Hey,	*Choorstraat.*
H. J. C. G. Eilbracht,	C. B. I.	Berkhout,	*Voorstraat.*
A. J. Goedkoop van Nelle,	V. S.	Zelissen,	*Voorstraat.*
P. J. Houtzagers,	V. S.	v. Ruyven,	*Voorstraat.*
A. van der Laan,	C. B. I.		*Molenstraat.*
J. van Leeuwen,	C. I.		
B. H. J. van Nederhasselt,	C. I.	Meijer,	*Oude Delft.*
A. L. F. A. Nepveu tot Ameyde,	C. I.	Gussenhoven,	*Binnenwatersl.*
L. D. van Ouwerkerk,	V. S	Vermeulen,	*Oude Delft.*
J. G. Roelofs,	C. I.		
J. H. von Schmidt auf Altenstadt,	C. I.		*'s Hage.*

NAAMLIJST

der Ingeschrevenen aan de Polytechnische School, die geen Leden van het Corps zijn.

F. A. J. Pascal van Alphen,	V. S.		*Rijswijk.*
J. W. H. Bauduin,	C. I.	Nienhuis,	*Choorstraat.*
S. Baukema,	V. S.		
W. K. Behrens,	C. I.	Behrens,	*Rotterdam.*
A. F. de Boer,	C. B. W. I.	Cieremans,	*Br. Turfmarkt.*
J. Bosman,	C. B. W. I.		
M. de Bruyn,	C. B. S. I.		
J. T. J. de Bruyn Kops,	V. S.	de Bruyn Kops,	*Aschvest.*
J. N. T. Buining,	V. S.		
J. van Cappelle,	W. I.	van Cappelle,	*'s Hage.*
S. H. Colen,	V. S.		
J. B. van Deventer,	C. B. M. I.		
L. H. Dinn,	V. S.		
A. Dirkzwager,	V. S.	de Waal,	*Koornmarkt.*
F. Doffegnies,	C. I.	Doffegnies,	*'s Hage.*
L. Dooremans,	M. I.	Jutting,	*Spoorsingel.*
Ch. E. J. J. J. B. Dumonceau de Bergendal,	C. B. I.	Senf,	*Br. Turfmarkt.*
R. J. Dijkema,	C. I.	Rietveld,	*Hof van Delft.*
N. Wing Easton,	V. S.	Roest,	*Oude Delft.*
		Jonkerfransstr.	
G. van Egmond,	W. I.	134,	*Rotterdam.*
W. Elenbaas,	C. B. I.		
J. M. W. van Elzelingen,	C. B. I.		

J. K. C. Fehr,	V. S.		
J. J. Flohil,	G. B. I.		
H. van Gelderen,	C. B. W. I.		
B. J. H. Haitink,	C. I.	Haitink,	*'s Hage.*
P. H. Hellebrandt,	V. S.		
H. W. D. Hellebrekers,	T.		
Mej. M. C. van Heuckelum,	V. S.		
J. van Heurn,	C. I.	Verschoor,	*Vlamingstraat.*
B. H. Heijmann,	V. S.	Heymann,	*Oude Delft.*
J. F. Hoedt,	C. B. I.	Hoedt,	*'s Hage.*
N. Hoogendoorn,	C. I.	Palmen,	*Oude Delft.*
W. A. Humme,	C. I.	Wolff,	*Burgwal.*
F. Hijner,	C. B. I.		
J. C. W. Ising,	V. S.		
H. Janzen,	C. B. I.		
A. J. de Jong,	V. S.		
F. M. L. Kerkhoff,	C. B. I.	Vijver,	*Rotterdam.*
P. Kleijnhens,	V. S.	Schweers,	*Pepersteeg.*
H. W. Kloos,	C. B. W. I.		
J. Kok,	V. S.		
A. Koolhoven,	C. B. I.	Koolhoven,	*Oude Delft.*
W. F. Koppeschaar,	S. W. I.	Koppeschaar,	*'s Hage.*
J. Krans,	V. S.		
J. Krap,	C. B. I.	Klein,	*Nieuwe Laan.*
A. G. J. Kroel,	V. S.		
G. H. Lagers,	V. S.		
H. M. Lange,	C. B. I.	Mevr. Lange,	*Scheepmakerij.*
J. C. M. Lindhout,	V. S.		
W. J. Malie,	V. S.		
D. van der Meer,	V. S.		
Mej. L. J. Metselaar,	V. S.		
J. G. van der Meulen,	S. W. I.		

C. B. P. Meijer,	v. s.		
J. C. C. Meijer,	c. i.	v. Kampen.	
B. C. M. Moerkerk,	c. b. i.		
P. Molenbroek,	c. b. w. i.	Molenbroek.	*Rotterdam.*
B. W. Mondt,	c. b. i.		
J. C. van der Muelen,	c. i.	Cedee,	*Oude Delft.*
B. J. Paardekooper,	c. b. i.		
A. Perk,	v. s.	F. T. Perk,	*Scheepmakerij.*
W. van Prehn,	c. b. i.		
M. C. A. Reigers,	w. i.		
F. J. W. van Rossum,	c. i.	van Rossum,	*Markt.*
J. van Rossum du Chattel,	c. b. i.	Palmen,	*Oude Delft.*
F. J. Rosskopf,	c. b. i.		*'s Hage.*
L. J. Senf,	v. s.		
F. W. Smallenburg,	c. b. i.	le Clerq,	*Voorstraat.*
J. C. Sonneveldt,	v. s.		
A. Spoon,	v. s.		
J. G. Steenbeek,	v. s.		
J. Thooft,	v. s.		*Zuid Avenue.*
L. Valk,	v. s.		
J. H. van de Velde,	v. s.	van Tol,	*Koornmarkt.*
J. Verheul,	v. s.		
H. P. M. A. Vogel,	w. i.	Vegel,	*'s Hage.*
P. H. Voorhoeve,	v. s.		
J. A. Waldorp,	c. i.	Waldorp,	*'s Hage.*
P. H. A. van Wamel,	c. b. i.	Wed. Rutte,	*Heultje.*
H. C. van Woerden,	t.	van Woerden,	*Buitenwatersl.*
M. IJpelaar,	c. i.	Fundatie,	*Oude Delft.*
J. M. A. Zoetmulder,	c. b. w. i.		*Schiedam.*

AANTAL DER INGESCHREVENEN

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

	Leden van het Corps	Oud-Leden.	Niet-Leden.	Totaal.
Voor C. I.	54	9	13	76
Voor B. I.	1	0	0	1
Voor W. I	7	0	4	11
Voor M. I.	5	0	1	6
Voor S. I.	1	0	0	1
Voor T	7	1	2	10
Voor IJ.	0	0	0	0
Voor C. B. I.	107	2	19	128
Voor C. B. W. I. . . .	12	0	6	18
Voor C. B. M. I.	0	0	1	1
Voor C. B. S. I.	1	0	1	2
Voor S. W. I.	9	0	2	11
Voor V. S	48	4	34	86
Tot. der ingeschrevenen	252	16	83	351

Voldoend examen B is afgelegd door:

ART. 61 en 62.

W. H. M. de Bruijn.
J. C. Dirksen.
C. A. de Favauge.
J. Wilke.

ART. 61, 62 en 64.

D. P. v. Ameyden v. Duijm.
H. M. van Andel.
*J. Bauduin.
M. Buijze.
N. W. van Doesburgh.
H. G. C. van Dorp.
O. A. van Druten.
J. Groenendaal.
R. Haagsma.
R. van Harencarspel.
*N. Hoogendoorn.
J. J. Israëls.
B. de Jong.
*F. M. L. Kerkhoff.
P. C. van Kerckhoff.
W. L. Koch.
*H. M. Lange.
J. W. van Marle.
W. Moorrees.
G. L. F. Philips.
*Th. J. Rosskopf.
*F. J. W. van Rossum.
*J. van Rossum Duchattel.
J. G. H. Schoth.
S. R. Smit.
J. W. C. Tellegen.
F. L. C. F. v. Tuijll v. Serooskerken.
J. N. Verloop.
W. de Visser.
F. J. A. van Vollenhoven.
H. L. A. van den Wall Bake.
*P. van Wamel.
A. R. Witkop.
H. Wortman.
*H. IJpelaar.
J. E. van IJsendijk.

ART. 63 en 64.

J. E. van Cleef.
J. S. van Veen.

ART. 61, 62, 63 en 64.

*W. F. Koppeschaar.

ART. 64.

*G. van Egmond.
*J. Grundel.
J. N. Kooij.
*J. C. van der Muelen.
M. D. Meijer.
J. H. von Schmidt auf Altenstadt.
E. Suermondt.
H. P. J. de Vries.

ART. 65.

*L. Dooremans.

NB. De met een * geteekende namen behooren aan niet-leden van het Corps.

Voldoende is afgelegd het examen ter verkrijging van het diploma:

Voor Civiel Ingenieur.

Door de Heeren:

*T. J. van Buuren.
*H. N. François.
Th. A. Gaymans.
*W. B. van Goor.
*A. C. C. G. van Hemert.
*H. W. Huender.
*J. Ilcken.
*L. M. J. Immink.
P. G. Joosten.
F. A. G. Mallinckrodt.
G. Roodenburch.
R. A. van Sandick.
*A. J. Cohen Stuart.
F. J. des Tombe.
*L. G. de Val.
M. E. de Wildt.
J. A. J. Sibmacher Zijnen.

Voor Bouwkundig Ingenieur.

Door den Heer: J. F. Klinkhamer.

Voor Scheepsbouwkundig Ingenieur.

Door de Heeren:

*J. H. de Heer.
L. D. van Ouwerkerk.
Henri. C. Pennink.

Voor Werktuigkundig Ingenieur.

Door de Heeren:

W. M. Stavenisse de Brauw.
H. Cop.
Th. M. G. Keulemans.
J. Merens.

Voor Mijnen Ingenieur.

Door den Heer: A. Stoop.

Voor Technoloog.

Door de Heeren:

H. W. J. van Otterbeek Bastiaans.
P. K. Ermerins.
M. L. Noordijk.

COMMISSIËN IN HET STUDENTENCORPS.

SENAAT.

W. de Iongh, *President.*
W. J. Bierens de Haan, *Secretaris.*
C. C. M. Henny, *Vice-President* en *Thesaurier.*
R. J. F. W. Rauws, *Vice-Secr.* en *Bibliothecaris.*
J. Pennington de Jongh, *Commissaris.*

Commissie tot Redactie van den Almanak voor 1879.

J. W. C. Tellegen, *Pres.*
P. J. van Voorst Vader, *Secr.*
J. E. van IJsendijk, *Vice-Pres.*
J. J. Israëls, *Vice-Secr.*
A. C. J. van Eelde, *Comm.*

Stemcommissie en commissie voor den Schouwburg.

J. E. van IJsendijk, *Secr.*
C. van der Made.
J. H. G. Iordens.

Commissie tot Wetsherziening.

G. J. Cambier.
W. R. A. van Alphen.
J. E. van IJsendijk, *Secr.*

BIJZONDERE COMMISSIËN.

Commissarissen der Societeit „Phoenix".

C. C. M. Henny, *Pres.*
Th. Gebhard, *Secr.*
P. J. van Voorst Vader, *Vice-Pres.* en *Bibliothecaris.*
J. C. Dirksen, *Thes.*
C. van der Made, *Comm. v. h. consumabel.*
P. J. A. M. van den Bergh, *Vice-Secr.*
J. H. G. Iordens, *Comm. v. d. inventaris.*

Commissarissen van het muziekgezelschap „Apollo".

J. A. Wijnschenk Dom, *Pres.*
W. A. Knoops, *Secr.*
G. L. F. Philips, *Vice-Pres.*
H. C. Itzig Heine, *Vice-Secr.*
E. A. Wijnmalen, *Comm.*

Orkest-Directeur:

J. C. Boers. (*Eere-lid.*)

Commissarissen van het Scherm- en Gymnastiek-gezelschap „Odin".

J. A. Stoop, *Pres.*
C. van der Made, *Secr.*

B. Erkelens, *Vice-Pres.*
L. Albers, *Vice-Secr.*
W. Vrijburg van der Hell, *Comm.*
P. J. A. M. van den Bergh, *Vaandeldrager.*

Schermmeester:

J. J. Sonne.

Dispuutgezelschap „Vrije studie".

Jacques Broers, *Pres.*
J. C. Dirksen, *Secr.*
E. Suermondt, *Vice-Pres.*
P. J. A. M. van den Bergh, *Vice-Secr.*
J. H. G. Iordens, *Comm.*

Debating-Club.

Eere-Voorzitter:

Prof. Mr. B. H. Pekelharing.

J. W. C. Tellegen, *Pres.*
J. J. Israëls, *Secr.*
F. M. E. L. Kerstens, *Vice-Pres.*

Delftsche Studenten Roeivereeniging „Laga".

F. J. A. van Vollenhoven, *Pres.*
J. H. G. Iordens, *Secr.*
B. Erkelens, *Vice-Pres.*
A. C. J. van Eelde, *Vice-Secr.*
W. H. Vrijburg van der Hell, *Comm.*

Delftsche Studenten Caroussel-vereeniging.

P. J. A. M. van den Bergh, *Pres.*
C. van der Made, *Secr.*
A. L. Snouck Hurgronje *Afd. Comm.*

Leesgezelschap „Baldur".

H. P. J. de Vries, *Pres.*
W. L. Koch, *Secr.*
H. de Mol van Otterloo, *Vice-Pres.*

Studenten-afdeeling der vereeniging „Frederik Hendrik".

J. A. v. Kretschmar van Veen, *Kapitein.*
F. J. A. v. Vollenhoven, 1e *Luitenant.*
H. L. A. v. d. Wall Bake, } 2e *Luitenants*
H. S. Camp, }

DISPUTEN EN BIJZONDERE GEZELSCHAPPEN.

O. K. W.

R. F. C. de Bruijn, *Pres.*
H. L. A. van den Wall Bake, *Secr.*
G. J. Cambier, *Comm.*

THEORIE EN PRAKTIJK.

Th. Gebhard, *Pres.*
Jacques Broers, *Secr.*
J. C. Schenck, *Comm.*

F. C. Q. D.

A. C. J. van Eelde, *Pres.*
C. van der Made, *Secr.*
J. H. G. Iordens, *Comm.*

SNELLIUS.

H. J. Croockewit, *Pres.*
A. E. Rahusen, *Secr.*
A. van Wetering, *Comm.*

H_3.

G. C. P. d'Arnaud Gerkens, *Pres.*
J. Wilke, *Secr.*
A. R. Witkop, *Comm.*

NACHTEGAAL.

ONDER DE ZINSPREUK:

„Deez' met zijn zoet gekweel,
Is vogel Philomeel."

* **DE VIJF KOLOMMEN.**

C. C. M. Henny, *Pres.*
J. A. van Kretschmar van Veen, *Secr.*

* **BRUGMAN.**

D. E. C. Knuttel, *Pres.*
M. Caland, *Secr.*
J. W. van Marle, *Comm.*

* **D. W. L.**

J. N. Kooij, *Pres.*
M. D. van Duivenbode de Vlugt, *Secr.*
J. L. Schouten, *Comm.*

* **KAMERMUZIEK-VEREENIGING.**

W. de Iongh, *Pres.*
J. Scheffer, *Secr.*

* **BIERCLUB „HEINEKEN."**

ONDER HET MOTTO:

„Hony soit qui mal y pense."

L. Albers, *Pres.*
W. H. Vrijburg van der Hell, *Secr.*

* **HET ZACHTE TERRITORIUM.**

ONDER HET MOTTO: § 11.

Bill, *Pres.*
Ball, *Secr.*
Boll, *Comm.*
Bull, *Vaandeldrager.*

NB. De met een * geteekende gezelschappen zijn door den Senaat niet erkend.

* **„KANON."**

R. F. C. de Bruijn (te Delft), *Grootmeester.*
J. H. des Tombe (te Utrecht), *Kanonnier.*

* **„ABRUZ".**

ONDER HET MOTTO: L. D. G.

Lazaroni, *Pres.*
Donizetti, *Secr.*
Garibaldi, *Comm.*

* **HIGH LIFE.**

„Four in hand club."

Duke of Argyll Rooms, *Pres.*
Earl of Canterbury Hall, *Secr.*
The old Obadiah
The young Obadiah } *Jockeys.*

* **UBENIPES.**

Holmerus Holm, *Eere-Voorzitter.*
Karolus Magnus, *Pres.*
Jozefus, *Vice-Pres.*
Bartholomeus, *Secr.*
Petrus, *Vice-Secr.*
Johannus, *Comm.*
Arcadius, *Vice-Comm.*

* **MAKAN NASI SAMA KERRI.**

ONDER HET MOTTO: „SEDOT".

P. C. Visser, *Pres.*
G. den Tex, *Secr.*
W. H. Vrijburg van der Hell, *Vice-Pres.*

* WANDELGEZELSCHAP: „AMBULANTES".

ONDER DE ZINSPREUK: F. t. W. o. L.

F. M. E. L. Kerstens, *Pres.*
G. de Waal, *Secr.*
F. G. Netscher, *Vice-Pres.-Thes.*
E. P. Strüben
H. C. Itzig Heine } *Comm.*

* DE DORSTIGE PLEIADEN.

ONDER HET MOTTO: „LANDVERHUIZER".

W. H. Vrijburg van der Hell, *Pres.*
G. E. A. F. Rudolph, *Secr.*
A. L. Snouck Hurgronje, *Vice-Pres.*
J. E. H. Bakhuis, *Vice-Secr.*
L. Albers, *Comm. v. h. consum.*
G. Reerink, *Comm. v. telling.*
F. M. E. L. Kerstens, *Comm. v. orde en vaandeld.*

* R. W. K. B.

G. E. A. F. Rudolph, *Pres.*
G. de Waal, *Secr.*
J. E. H. Bakhuis, *Vice-Pres.*
C. E. van Kappen, *Vice-Secr.*
F. G. Netscher, *Comm.*
P. du Rieu Fz., *Vice-Comm.*

VERVOLG

OP DE

GESCHIEDENIS

VAN HET

DELFTSCHE STUDENTENCORPS.

Van September 1877 tot September 1878.

Goedgekeurd bij Corpsbesluit van 6 November 1878.

Het is niet met onverdeeld genoegen, dat de verslaggever er toe overgaat, de gebeurtenissen gedurende 't afgeloopen jaar in onze kleine maatschappij voorgevallen te boek te stellen. Wel bezielt hem een gevoel van vreugde bij 't herdenken van al 't goede, dat we mochten genieten, van den voorspoed en den bloei, waarin ons corps zich mocht verheugen, maar daartegenover staat 't bewustzijn, dat geheel dat genotvolle jaar met al zijne genoegens, al zijne feesten onherroepelijk tot 't verledene behoort.

Die heugelijke feiten geven hem moed, om uit den chaos van gebeurtenissen, een vervolg op de geschiedenis van ons corps samen te stellen; maar in dien chaos bemerkt hij ook donkere stippen, die zijne pen zal moeten aanroeren en welker invloed hij zoo gaarne uit zijn verhaal geweerd had. En daarom bevangt hem een zekere vrees bij de gewaarwording, dat al die voorvallen van den meest verschillenden aard zullen moeten samengevoegd worden tot een dragelijk geheel; dat al die heterogene bestanddeelen, als zoovele bouwmaterialen, gebruikt zullen moeten worden om één gebouw op te trekken. En nu openbaart zich, als van zelve, de moeielijkheid: wáár aan al

die bouwstoffen eene geschikte plaats aan te wijzen?

Intusschen gebrek aan stof is er niet.

Veel zal beschreven moeten worden, wat reeds bijna dertig verslaggevers meldden, maar wat toch voor elk jong student steeds nieuw is, waarvan door elk volgend geslacht op nieuw genoten wordt.

Maar buiten die jaarlijks terugkeerende feesten beleefden we in dezen cursus vele buitengewone gebeurtenissen, die den verloopen jaarkring stempelen tot een der belangrijkste in 't leven van ons corps en die ook moeten opluisteren 't

VERVOLG OP DE GESCHIEDENIS

VAN HET

DELFTSCHE STUDENTEN-CORPS.

Evenals aan 't eind van den zomer vele gevederde reizigers onze koudere streken verwisselen met de meer zuidelijke, om daar minder te lijden te hebben van klimaatveranderingen, zoo spoedden wij ons in de eerste dagen van September naar Delft, om bescherming te zoeken aan de voeten onzer »Minerva" of onder de vleugelen van onzen »Phoenix". Met minder wissen vleugelslag volgde ons eene schaar, die ja bij instinkt scheen te weten, dat dáár eene schuilplaats

in 't grimmige jaargetijde te vinden was, maar die nog nooit ondervonden had, wat in Delft te genieten valt.

Uit den aard der zaak was 't dezen nieuwelingen nog onmogelijk reeds in 't begin van alles te profiteeren, onbekend als ze waren met de nieuwe wereld, die zich voor hunne verbaasde oogen ontsloot. En daarom zullen ze hen dankbaar zijn, die noch tijd, noch moeite ontzagen, om ze bekend te maken met alle hulpbronnen, die den polytechnischen burger ten dienste staan om gepolijst en technisch gevormd te worden.

De allereerste dagen van September gelukte het den 68 (*) nieuwelingen echter nog niet, de geheele aandacht der toekomstige broeders tot zich te trekken. Het weerzien van vrienden en kennissen gaf vroolijkheid en drukte genoeg. Niet zelden keerden de zenuwachtige beenen van iemand, die op kennismaking belust was, vóór een deur, waarboven een luidruchtig gesprek bewees, dat 't »belet" niet aan afwezigheid geweten moest worden.

Doch die vurig verbeide dagen van kennismaking zouden zich niet lang meer laten wachten! De zalen van den heer van den Arend werden spoedig in gereedheid gebracht; Klene verscheen om de moderne schedels te vullen en weldra

---

(*) In den loop van 't jaar traden nog 7 heeren tot 't corps toe.

was 't daar door oud en jong zóó druk bezocht, dat 't scheen, of de Phoenix uit logeeren was.

Een jool door 't gezelschap »Abruz" in den tuin der societeit: »Eensgezindheid" gegeven, verdient bijzondere vermelding.

Eenige talentvolle groenen konden de verzoeking niet weerstaan ons hun genie te doen bewonderen. Den 27sten September vertoonden ze bij Eijk 't drama: Mooie Leen, dat bij andere dergelijke genrestukjes ongunstig afstak. Misschien was bovendien de intrigue een weinig te ingewikkeld.

Onder dergelijke vermakelijkheden vlood deze maand voorbij en vele groenen zouden ongetwijfeld den 28sten September deze dagen terug gewenscht hebben, had niet 't vooruitzicht van geheel en al student te zijn hen toegelachen.

Genoemden avond spoedden ze zich allen naar den Doelen, waar de President van den Senaat de woorden: »gelijkheid en broederschap" tot hen zou spreken, benevens: »vrijheid, doch binnen grenzen". In een flinke rede wenschte hij ze geluk met de schoone jaren, die hen wachtten, maar met nadruk wees hij ze ook op de plichten, die op elk lid van 't Delftsche corps rusten. In welgemeende bewoordingen sprak daarna de heer Snouck Hurgronje als president der nieuwe leden. Daarna noodigden de Senatoren en »Nach-

tegalen" de nieuwe leden uit op den almanak en de verschillende gezelschappen te teekenen. Doch laten we niet trachten, de voor ons geslotene zaal verder binnen te dringen, maar liever ons oog laten gaan over andere belangrijke gebeurtenissen in de Septembermaand.

Allereerst denken we dan aan 't gevaar, dat onze P. S. bedreigde door de benoeming van Professor Baehr aan de Universiteit te Utrecht.

De Senaat maakte zijne opwachting om Z. H. G. geluk te wenschen.

Tot onze vreugde vernamen we in October, dat Z. H. G. zijne krachten aan de Delftsche jongelui zou blijven wijden.

Op eene Corpsvergadering in September gehouden, werd besloten Professor Baehr eene serenade op den inauguratie-avond aan te bieden. Z. H. G. bedankte echter.

Nu stelde de senaat voor, met 't oog op de feesten, ook den fakkeloptocht te doen vervallen.

Dit voorstel vond heftige bestrijding, doch werd aangenomen.

Op dezelfde vergadering (21 September) werd de Senaat benoemd tot definitieve feestcommissie en zijn mandaat verlengd tot na de feesten.

Hij werd gemachtigd eene subsidie van de stad voor de feesten aan te vragen.

Tevens kwam een voorstel der heeren H. C. Pennink c. s. in behandeling, strekkende om in

den almanak de examen-vraagstukken voor B. en C., van 1863 af, op te nemen. De redactie was bereid om die van 1877 erin te plaatsen en de vorige in een afzonderlijk boekje aan de leden rond te deelen.

Hieraan werd evenwel geen gevolg gegeven, daar de directeur der P. S. ons op moeielijkheden, aan de opneming der vraagstukken verbonden, wees. Z. H. G. kwam echter aan onze wenschen te gemoet door ons te beloven, dat ze op de bibliotheek der P. S. zouden gelegd worden. Hieraan werd in December voldaan.

Dit had ten gevolge, dat de uitvoering van 't aangenomen voorstel Pennink c. s. voor een jaar werd geschorst.

Het bleek intusschen spoedig, dat de voorstanders van den fakkeltocht het niet bij woorden wilden laten. Door een paar leden werd een lijst op de societeit Phoenix neergelegd voor vrijwillige bijdragen, waarop binnen 2 dagen voor ƒ 250 geteekend werd.

Deze som werd den Senaat aangeboden, die zijnerzijds beloofde daarvoor een fakkeltocht te doen plaats hebben; en toen nu de jonge Corpsleden den 28^{en} juichend den Doelen verlieten en door de ouderen opgewacht werden, berouwde het noch den Studenten, noch Delfts burgerij, dat muziek en fakkels ook dit jaar de vreugde voor een korten tijd in de straten zouden over-

brengen. Overal waar de stoet doortrok, werd Bengaalsch licht en ander vuurwerk ontstoken, behalve op ééne kamer nabij de Markt. Dáár, in een geheimzinnig duister, zag men enkele zwarte spookgestalten en vóór hen zweefden eenige letters en figuren, die slechts »Welkom" en »§ 11" te lezen gaven. Zóó werd den nieuwen leden ook door 't schimmenrijk welkom geheeten!

Na den tocht was de Doelen nog lang de plaats van ongedwongen vroolijkheid.

Mogen de hartelijke woorden, die hier onder begunstiging van den wijn gesproken werden, ook na de ontgoocheling van kracht blijven!

Den volgenden dag had de gewone rijpartij naar de Vink plaats. Eenige ruiters maakten den toer mede. 's Avonds kwam de stoet in Delft terug, waar de Hoofdcommissaris van Orde: de Wildt met zijne medecommissarissen de leiding overnam van de Rijcommissie, bestaande uit de heeren Snouck Hurgronje, Wijnmalen, Croockewit en Visser. In goede orde bereikte men den Doelen, waar 't feest werd voortgezet.

Zoo als gewoonlijk, hadden ook dit jaar in October enkele verkiezingen plaats. De president van den Senaat, de heer C. L. M. Lambrechtsen, had onze kleine maatschappij met de groote verwisseld en werd opgevolgd door den heer W. de Jongh, wiens senatorszetel door den heer W. J. Bierens de Haan werd ingenomen.

In de almanakcommissie werd in plaats van den heer R. J. van Genderen Stort, de heer P. J. van Voorst Vader gekozen, en in de stemen schouwburgcommissie traden de heeren C. M. Gardenier en R. J. Rauws op ter vervanging der heeren G. C. P. d' Arnaud Gerkens en R. J. van Genderen Stort.

Den 15^{en} October had de feestelijke inwijding plaats van de Amsterdamsche Universiteit. Onze Senaat ontving bij die gelegenheid eene uitnoodiging van 't Corps Mavors Medicator. Niet licht zullen onze vertegenwoordigers de hartelijke ontvangst vergeten, hun daar, zoowel door 't Amsterdamsche Studentencorps als door Mavors Medicator bereid.

Nog in dezelfde maand was de receptiekamer der P. S. op eene zonderlinge wijze versierd. De wanden waren behangen met gekleurde teekeningen, die ons een voorsmaak gaven van de schitterende Costumes, die in Juli te zien zouden zijn.

De meeste aanzienlijke stadgenooten vereerden 't werk van den heer Jacob F. Klinkhamer met een bezoek en de algemeene tevredenheid en bewondering waren zijn deel. Kort daarna werden deze afbeeldingen verplaatst naar de Kolfbaan der Eensgezindheid, waar van 25 tot 31 October, naar volgorde der studiejaren, de keuzen plaats hadden.

Kenmerkt zich de tijd, die nu aanbrak, meestal door eene buitengewone kalmte en gebrek aan belangrijke gebeurtenissen, November 1877 zou niet onopgemerkt voorbijgaan. Den laatsten van deze maand toch had de feestelijke inwijding der nieuwe Societeit plaats en ofschoon we op deze gebeurtenis later terugkomen, moeten we hier toch mededeelen dat de Senaat bij die gelegenheid door 't kroegbestuur op een déjeuner genoodigd werd.

Wederom naderde nu de tijd, dat de almanak 't onderwerp van veler gesprekken begint te worden.

Wel hadden enkele aanplakbilletten doen zien, dat de commissie dringend om hulp vroeg, niet voor haar, maar voor de eer van 't Corps, doch ook dit jaar waren slechts enkelen bereid om hunne gedachten op papier te zetten. 't Verslag was in November bijna onveranderd aangenomen en den 15^{en} December verscheen 't papieren kind, nog altijd kind, doch in een feestgewaad gestoken, dat vrij algemeen de goedkeuring wegdroeg.

We werden er door herinnerd aan de aanstaande feesten, die van nu af druk besproken en wat meer zegt, voorbereid werden.

Aan de studenten van 't eerste studiejaar werd stemrecht in zaken, de feesten betreffende, verleend, opdat alle deelnemers een werkzaam

aandeel konden nemen in de beslissingen, die zouden vallen.

Na dezen maatregel kwam in Januari 1878 de begrooting voor de feesten in behandeling. Het bleek dat de finantiën van 't Corps in zulk een schitterenden toestand verkeerden, dat behalve eene maskarade ook een tweedaagsch muziekfeest zou kunnen plaats hebben.

Voor een gedeelte behoort deze omstandigheid toegeschreven te worden aan den stortvloed van vrijwillige bijdragen, waarmede de feestcommissie overstelpt werd.

Niettegenstaande deze gunstige omstandigheden oordeelde de feestcommissie 't noodig, met 't oog op een eventueel te-kort in de feestkas, aan de vergadering voor te stellen, haar 't recht toe te kennen tot 't heffen van een' hoofdelijken omslag.

Velen waren van meening dat de feestcommissie de vergadering voor een fait accompli geplaatst had, daar op deze eventualiteit bij de begrooting had moeten gewezen zijn, en niet dan na eene hevige discussie en nadat 't voorstel door den Senaat verdaagd was tot een volgende vergadering, werd er in berust.

Met grooten ijver wijdde de feestcommissie zich nu aan het ten uitvoer brengen van de aangenomen plannen, die hierachter in bijlage A zijn opgenomen.

Professor Gugel stond haar bij in 't maken van een project voor 't feestgtbouw. Den 4en Maart namen de werkzaamheden op 't gehuurde terrein buiten de Haagpoort een aanvang.

De Heeren Verspijck, Gompertz en Scheffer waren haar behulpzaam bij de regeling van 't muziekfeest.

Eindelijk verdient nog de poging van de Heeren Verspijck en de Wildt vermelding, die ten doel had de feesten met een tournooi op te luisteren.

Te veel bezwaren waren evenwel aan de uitvoering verbonden. Op eene Corpsvergadering werd hun in eene motie voor de door hen genomen moeite, dank gezegd.

Stappen we nu weder voor een wijle van de feesten af en zien we, wat ons Corps buiten dat gebied beleefde.

Voor de tweede maal in dezen cursus gebeurde het, dat een onzer Professoren de onderscheiding te beurt viel aan eene Universiteit benoemd te worden. Ditmaal was 't Professor A. J. van Pesch. Tot ons leedwezen zagen we Z. H. G. tegen Paschen naar Amsterdam vertrekken. We hopen, dat hij ook dáár met genoegen nuttig werkzaam zal zijn. Een woord van dank en erkentelijkheid aan Z. H. G. voor alles, wat hij voor ons deed, zij hier op zijne plaats.

Leed de P. S. door dat vertrek een groot

verlies, ook voor de jongelui, die zijne colleges volgden, gaf 't een ongewenschte storing in hunne studiën, daar eerst in de groote vacantie een opvolger benoemd werd.

In Januari was een verzoek van de Hollandsche Studenten-club Batavia, te Hannover, tot ons gekomen, om vriendschapsbanden aan te knoopen. Daar wij echter van meening waren, dat 't verschil tusschen hunne vereeniging en de onze van te ingrijpenden aard was, werd hun gemeld, dat tot ons leedwezen niet aan hun verlangen voldaan kon worden, maar dat steeds leden van hunne club, die hier zouden komen studeeren, dezelfde rechten zouden genieten als leden van bevriende Corpsen.

Met sympathie daarentegen werd op eene algemeene vergadering 't voorstel van 't Amsterdamsche Corps begroet en aangenomen, om de vriendschapsbetrekkingen weder te herstellen. Hierdoor verkeeren we tegenwoordig met alle Nederlandsche Studentencorpsen in eene gewenschte verstandhouding.

Mogen deze officieele banden tusschen de Corpsen bevestigd worden door de vriendschap en de waardeering tusschen de leden onderling, dan zullen ze ook later in de groote maatschappij goede vruchten voortbrengen!

In Maart werd in eene bestaande behoefte voorzien, door de aanneming van een reglement

op 't verleenen van voorschotten aan den Senaat uit de corpskas.

Zooals vele dingen op dit ondermaansche bleek ook onze corpswet niet volmaakt te zijn. Over de bedoeling van Art. 71 toch ontstond tusschen den Senaat en een corpslid zoodanig verschil van opinie, dat de eerste 't Corps bijéénriep, om in dezen te beslissen. De Senaat oordeelde dat iemand, die meer dan een jaar lang geen lid van 't Corps is geweest, bij zijne vernieuwde toetreding zijne inteekening op den almanak weder als van kracht moet beschouwen. De algemeene vergadering dacht er echter anders over.

Naar aanleiding hiervan stelde de Senaat voor de geheele wet te herzien, daar ook reeds andere leemten en gebreken aan 't licht waren gekomen, en daarvoor eene commissie van drie leden te benoemen. Dit voorstel werd aangenomen. De Heeren G. J. Cambier, Th. M. G. Keulemans en W. R. A. van Alphen werden in die commissie gekozen.

Bij de vele bezigheden van den Senaat voor de feesten, werd hem nog opgedragen bij den directeur der P. S. ten behoeve der ingenieurs, die eene aanstelling met toelage in Indië wenschten te bekomen, werkzaam te zijn.

't Aantal plaatsen voor ingenieurs in Indië beschikbaar werd niet bekend gemaakt en de

subsidie werd eerst toegezegd, als de cursus reeds half verstreken was; ziedaar de grieven waaraan men hoopte, dat door tusschenkomst van den Senaat een eind gemaakt zou worden. Deze verklaarde zich bereid bij den Directeur der P. S. stappen in dien zin te doen, en zijne welwillende tusschenkomst bij de betrokken autoriteiten te verzoeken.

Prof. Cohen Stuart zou gaarne deze taak op zich genomen hebben, doch Z. H. G. vermoedde, dat 't K. B. ingetrokken zou worden; iets, wat zich later bevestigde.

Onder al deze bedrijvigheden waren we ongemerkt genaderd tot den dag, waarop de geboorte van ons Corps herdacht wordt. We werden er echter aan herinnerd door de voorstellen van den Senaat, die strekten om met 't oog op de lustrumfeesten geen collation, maar wel een geanimeerde rijpartij te houden. Het eerste voorstel werd onmiddellijk goedgekeurd; den 22en bleek dat ook 't tweede aangenomen was.

Voor 't eerst na den brand van 15 Februari 1876 had de comedie op oudejaarsavond op de Societeit plaats.

Velen waren opgekomen om dit feest weder in onzen Phoenix te vieren. Ten 12 ure, nadat 't plechtige: »uren, dagen, maanden, jaren" door allen staande was meegezongen, nam de President van den Senaat 't woord en herinnerde

ons in zijne rede aan de voornaamste gebeurtenissen in Corps en gezelschappen gedurende 't afgeloopen jaar voorgevallen. Hij wekte ons op tot eendrachtige samenwerking in 't belang van onze vereeniging.

Terwijl na hem nog vele sprekers, ook uit andere steden de jarige geluk wenschten en hartelijke woorden toespraken, begon langzamerhand 't licht van buiten slag te leveren tegen de zware gordijnen, welker liniën ten slotte doorbroken werden; doch niet dan na hare volledige nederlaag verlieten de feestvierenden de plaats des gevechts.

Enkele uren later reden vele rijtuigen met »officieel" gekleede menschen door de stad.

Nogmaals werden de beste wenschen voor den bloei en de welvaart van ons Corps geuit.

's Middags had de gecostumeerde rijjool plaats.

Blijkbaar had men 't er op toegelegd deze schitterend te doen zijn en 't plan gelukte volkomen.

Onder de verschillende nette groepen onderscheidde men o. a. Italianen, Turken, Engelschen, en Franschen uit Normandie in hunne nationale kleederdrachten.

Wederom was de Wijkerbrug 't doel van den tocht en 's avonds vertoonde 't parterre in den Doelen weder die levendige vroolijkheid en die verscheidenheid van Costumes, die hier slechts diëscomedies te zien geven. Later vereenigde men

zich op den Phoenix, waar door de zorgen van 't bestuur 't orkest van Demmenie een schoon programma ten gehoore bracht.

Daar de Paaschvakantie dit jaar laat inviel, hadden de stemmingen voor de Corpscommissiën onmiddellijk na den diës plaats. De uitslag laten we hieronder volgen:

Senaat. (*)

W. de Jongh, *Pres.*
R. F. C. de Bruijn.
W. J. Bierens de Haan.
R. J. Rauws.
C. C. M. Henny.

Redactie-commissie.

J. W. C. Tellegen, *Pres.*
P. J. van Voorst Vader, *Secr.*
A. Plomp, *Vice-pres.*
J. E. v. IJsendijk, *Vice-secr.*
J. J. Israëls.

Stem- en Schouwburg-commissie.

C. v. d. Made, *Secr.*
P. J. A. M. v. d. Bergh.
J. P. Hofstede.

(*) Deze constitueerde zich eerst, volgens 't aangenomen voorstel, in September.

Deze commissien werden den 25en Mei geinstalleerd.

Door menigeen werden de dagen der Paaschvacantie, anders zoo geschikt om ontspanning te nemen, voor een geheel ander doel gebruikt. Meer en meer toch begon 't monster, dat men examen noemt, zich scherper af te teekenen; het naderde. En voor velen was de weg, door dat monster bezet, de eenige, die voerde tot een heerlijke streek in 't verschiet, waar vreugde onbeperkt heerschte, waar »feestvieren" 't wachtwoord was.

Door hen moest 't ondier dus overwonnen worden.

En vandaar de ontzaglijke krachtsinspanning van vele Corpsleden om goed gewapend te kunnen optreden.

Was 't hieraan alléén te wijten of werkten andere oorzaken er toe mede, dat tusschen deze vacantie en de groote weinig meldenswaardigs voorviel?

De feesten en de examens, of omgekeerd, waren schier de eenige onderwerpen van gesprek in dien tijd.

't Werk aan de Haagpoort bewees, dat rasche vorderingen gemaakt werden.

Enkele besluiten omtrent stellen kaarten voor de feesten en eenige andere zaken werden nog genomen, doch verder lag over alle werkzaamheden een waas van geheimzinnigheid.

Half Juni begonnen de examens, die eerst in Juli eindigden. Daarna begaven de meesten, zoowel overwinnaars als overwonnenen zich nog voor enkele dagen naar huis, om vóór 't begin der 2de Juliweek, d. i. vóór de feesten terug te komen.

En zoo brak de week aan, die door duizenden met ongeduld verbeid werd; de feestweek, die moest beslissen of aan al die hooggespannen verwachtingen beantwoord zou worden. Hem, die bij elke herinnering aan de feesten opnieuw leeft in die gelukkige dagen, zal voorzeker een korte schets daarvan in onzen almanak niet onwelkom zijn.

Een korte schets, zeggen we; want waartoe meer? Hij, die de feesten meegemaakt heeft, behoeft geen uitvoerig verslag; want wie vergeet onvergetelijke gebeurtenissen? En die ze niet bijwoonde en toch belang stelt in ons Corps, vindt in alle Nederlandsche en vele buitenlandsche bladen vermeld, hoe een Corps van 230 leden feestgevierd heeft.

Vóór we echter tot de beschrijving overgaan, een woord van hulde aan allen, die 't hunne er toe bijdroegen om de feesten te doen zijn, wat ze waren; voor den ijver en de volharding, waarmede ze werkzaam zijn geweest.

Aan de maskerade- en feestkommissien, die zeker wel 't leeuwenaandeel in den arbeid gehad hebben en hiervan in 't bijzonder aan den heer Gerlings, *) die 't maskerade plan voorstelde en uitwerkte, en aan den heer Klinkhamer, die de costumes ontwierp en in teekening bracht.

Aan de commissie voor 't muziekfeest reeds boven genoemd.

Maar niet minder een woord van erkentelijkheid aan 't gemeentebestuur van Delft en inzonderheid aan zijn Hoofd; verder aan de heeren Professor Gugel, Le Comte, Soutendam en de Bruijn Kops voor hunne hulp, 't zij bij de maskerade, 't zij bij 't bouwen of versieren der feesttent.

Ten slotte aan de dames en heeren, die onder leiding van den heer Boers medewerkten, in 't koor of in 't orkest, en last not least aan hunnen grijzen aanvoerder zelven, die de twee dagen van 't muziekfeest ongetwijfeld de ziel van alles was, de man, die dat feest deed slagen.

*) Deze heer deelde bovendien in een bij Waltman verschenen boekje, eenige geschiedkundige bijzonderheden mede over het onderwerp van den optocht, en over de voornaamste daaarin voorkomende personages.

Wie Delft, 't stille, eenzame Delft van vroeger kende en 't den 8ea Juli opnieuw bezocht, zou waarschijnlijk betwijfeld hebben, of hij wel in de oude prinsenstad aangekomen was, indien hij onbekend ware geweest met de in aantocht zijnde feesten.

Overal toch was beweging en drukte, alom zag men groen aanbrengen en toebereidselen maken voor eene illuminatie.

Op alle aanplakborden zag men groote, sierlijk gedrukte billetten, die in 't Oud-Hollandsch te lezen gaven, dat Hertog Willem VI de stad Utrecht met een bezoek zou vereeren. (Zie bijlage B).

De Phoenix, anders in dit gedeelte van 't jaar zoo weinig bezocht, zag met welgevallen neder op zoovelen, die vroeger onder zijne vleugelen gezeten hadden en die ook nu den vroegeren vriend niet vergaten, en op anderen, uit verschillende oorden tot ons gekomen.

Tegen 1 ure begaven allen zich naar de P. S. waar een weinig later in de met groen en vlaggen versierde zaal de Senaat verscheen. Hier werden de feesten door den President van 't Corps, den Heer W. de Jongh, met eene korte rede geopend.

Hij riep zoowel den Reünisten als den vreemden Senatoren een hartelijk welkom toe; herdacht de groote veranderingen, die in de laatste jaren in onze kleine maatschappij hadden plaats ge-

grepen en wees met vreugde op 't feit, dat bij deze feesten voor 't eerst *alle* Nederlandsche Studentencorpsen vertegenwoordigd waren. Zijne opwekking om daarom in 't vervolg te spreken van de »Unie van Delft", werd met een luid applaus begroet.

De President der Reünie-commissie, de Heer Humme, sprak daarna in gevoelvolle woorden, die op de aanwezigen een diepen indruk maakten, over 't verleden. Hij eindigde met de beste wenschen te uiten voor 't Delftsche Studentencorps. Hiermede was de plechtigheid afgeloopen en nadat de Reünie-commissie en de Senaat door den Directeur der P. S., Professor Cohen Stuart, ontvangen waren, begaf men zich in optocht naar 't feestterrein buiten de Haagpoort.

Eindelijk werd dan dat plekje gronds weder betreden! Reeds maanden lang was 't door een houten schutting afgezet en daarachter was een heg van dennegroen (*) geplant, die elken nieuwsgierige belette waar te nemen, wat daarachter geschiedde. Doch van binnen gezien, vervulde dat groen een gansch andere rol: het gaf aan 't geheel 't voorkomen van een tuin.

Paden slingerden zich dáár door 't grasveld en bloemen versierden de perken. En te midden

(*) Dit was aan 't Corps cadeau gedaan door 't oudlid, den Heer G. J. A. Senarclens de Grancy.

van dat alles verhief zich onder 't geboomte een prachtige muziektent, gebouwd op een hoogte, welker helling met bloemen beplant was. Aan de wandelpaden stonden op verschillende plaatsen de buffetten, die evenals de andere gebouwen in middeleeuwschen bouwtrant ontworpen waren.

En nu de feesttent zelve, die op 't weiland stond.

De indruk, dien deze maakte, was werkelijk grootsch.

Eene breede veranda verleende toegang tot 't kolossale gebouw.

Daarboven, midden op den net afgewerkten voorgevel, prijkte een tropee van vlaggen.

Het gebouw binnentredende had men links de eetzaal, rechts 't orkest.

De groote danszaal was met licht papier beplakt en gedecoreerd met de wapens van den Hertog en van de voornaamste edelen uit de maskerade, met spiegels en verschillende beelden, die, elk in een lijst van frisch groen gevat, de wanden der zaal op vele plaatsen aan 't oog onttrokken.

Vooral 's avonds, als de groote gazkroonen de zaal schitterend verlichtten, leverde dit alles op zichzelf reeds een onbeschrijfelijk schoon geheel op.

Achter de danszaal was 't buffet aangebracht, dat evenals de eetzaal door portiéres toegang tot de eerste had.

Vatten we na deze korte beschrijving van 't feestterrein den draad van ons verhaal weer op en keeren we terug tot 't oogenblik, dat genoodigden, oud-leden en leden van 't D. S. C. aldaar aankwamen.

De muziektent was bezet door de kapel van den heer Bernhardt, die onder begunstiging van goed weder den geheelen middag een talrijke schaar om zich vereenigd zag.

Ten 6 ure nam 't reunie-diner in de feesttent een aanvang, waaraan behalve ongeveer 150 oudleden, (*) vele leden van 't D. S. C. deelnamen.

Hier heerschten weder dezelfde ongedwongen vroolijkheid en die gulle toon, die zoovelen 't leven in Delft zoo aangenaam gemaakt hadden.

Lang bleef men gezellig bijéén en niet weinigen hadden behoefte om hunne gevoelens in woorden te vertolken. Van deze sprekers noemen we hier den heer C. P. Humme, President der reuniecommissie die op de feestcommissie, Professor Cohen Stuart, die op 't Delftsche Corps en de President der feestcommissie, die op de reuniecommissie en de P. S. dronk.

De societeit Phoenix was natuurlijk de plaats, waarheen men zich na afloop van 't diner begaf, en ook hier bleef de vreugde, ondanks den grooten toeloop van feestvierenden, ongestoord.

(*) Hunne namen laten we in bijlage E volgen.

Ofschoon de dag van morgen vermoeiend zou zijn, kon men er niet spoedig toe besluiten dit gezellige feest te verlaten.

Menigeen heeft den volgenden morgen ongetwijfeld 't eerst naar 't weêr gevraagd, want hoeveel illusien zouden dien dag niet door stortbuien vernietigd zijn geworden? Maar de stralen der vriendelijke zon verbanden spoedig alle zorgen en voorspelden ons een heerlijken dag.

Tegen 11 ure zag men vele rijtuigen door de stad snellen, die den nieuwen adel naar 't feestterrein moesten brengen. Ten laatste kwamen de Hertog en de Bisschop, in een open rijtuig met vier paarden aanrijden. De eerste vertoonde zich in een prachtig, zilveren, met vergulde ornamenten versierd harnas, waarover een blauw fluweelen mantel met hermelijn rijk omzoomd, terwijl 't rood van de zijden voering een heerlijken gloed aan 't blinkend metaal gaf; de tweede had 't eerwaardige, grijze hoofd door den bisschoppelijken mijter gedekt en was gehuld in een grijzen mantel, waaronder 't wit satijnen priestergewaad.

Met groote moeite gelukte het der maskeradecommissie, ijverig bijgestaan door de ordecommissarissen onder aanvoering van den heer J. M. K. Pennink den stoet te regelen. Evenals de menigte daarbuiten, begonnen de vurige rossen op 't feestterrein ongeduldig te worden en

met vreugde vernamen allen ten 2 ure 't signaal, dat voorwaarts gerukt zou worden.

't Korte bestek van dit verslag laat niet toe een volledig overzicht van den geheelen optocht te geven en al die schitterende costumes één voor één in bijzonderheden te beschrijven; bovendien zou dit op verre na niet in staat zijn, den grootschen indruk, dien hij maakte, zóó juist weer te geven, als de gekleurde plaat zulks doet, welke door de zorgen der ijverige maskerade-commissie uitgegeven werd.

Des avonds, na de pauze, werd de pracht der schitterende wapenrustingen en der veelkleurige costumes nog verhoogd door 't fantastisch schijnsel van 't Bengaalsch vuur en van de tallooze fakkels, en door 't heldere licht der keurige illuminatie.

Overal, waar men doortrok, was eene dichte menigte samengepakt, die den Hertog met luide toejuichingen begroette, en gewis zullen de duizenden, die Delft dien dag bezochten, zich nog dikwijls 't schouwspel herinneren, dat die rij van burgers en edelen, vooral 's avonds, opleverde.

Jammer dat op 't laatst de regen ons noopte, een korteren weg te nemen, dan 't programma aanwees. Velen werden hierdoor teleurgesteld.

In den morgen van den 10^{en} Julij werd de groote repetitie voor den 1sten dag van 't muziekfeest gehouden en na afloop daarvan de groote

zaal in gereedheid gebracht voor de receptie, die de Hertog goedgunstig besloten had te zullen houden. De troon was ongeveer tegenover den ingang van de zaal geplaatst. Vóór den troon stonden de twee herauten, die de bezoekers aankondigden, terwijl de Hertogelijke lijfwacht eenen doortocht openhield.

Achtereenvolgens verschenen hier de zwaargeharnaste ridders en de schitterend gekleede edelen, de dignitarissen van onze stad en vele Delftsche dames.

Afzonderlijk maken we hier melding van eene deputatie van de Ridderlijke Confrérie: »Diletto ed Arme", een scherpschutters-college, dat reeds sints vele eeuwen te Delft bestaat.

De Bisschop nam plaats aan de rechterhand van den Hertog op den troon. De verzoekschriften en andere adressen, die bij deze gelegenheid aan zijne Genade overhandigd werden, laten we hierachter in bijlage C volgen.

Nog was deze plechtigheid niet afgeloopen, toen de vroolijke tonen van den Kaisermarsch van Wagner naar binnen drongen en ons weer uit de middeleeuwen naar de moderne tijden terugvoerden.

's Avonds had 't concert van Stumpff wegens 't ongunstige weder in de feesttent plaats en daardoor kon 't bal eerst laat een aanvang nemen, omdat de zaal vooraf geheel ontruimd moest worden.

't Bleek echter duidelijk, dat dergelijke omstandigheden niet in staat zijn de feestvreugde te verminderen. Overvol toch was spoedig de groote danszaal, die inderdaad een vreemd, maar heerlijk schouwspel aanbood.

Zoovele schoonen in de elegantste, hedendaagsche baltoiletten aan den arm van al die prachtig gekleede ridders en edelen, die zich nu niet meer gebonden achtten door tijdrekening of nationaliteit, en al deze paren, schitterende door de tallooze gazlichten en zwevende op de maat der muziek.... ja waarlijk, dit alles was wel in staat den toeschouwer van eene andere wereld te doen droomen.

Overal heerschten op dit en de twee volgende bals, ongedwongen vroolijkheid en opgewondenheid en zonder twijfel zullen allen, die de feesten bijwoonden, steeds met geestdrift spreken van deze avonden, waarin zelfs de stoutste verwachtingen van velen overtroffen werden.

Vóór we overgaan tot eene beschrijving in enkele woorden van 't tweedaagsch muziekfeest, moeten we nog melding maken van een' rijtoer die Donderdags middags naar Voorburg plaats had.

Philips van Wassenaer, heer van Voorburg, reed dien dag in 't hooge gezelschap van den Hertog en den Bisschop, begeleid door een talrijk gevolg, eerst door de schoone omstreken van dat dorp.

Vervolgens bracht men een bezoek aan den Burgemeester dier plaats, den Heer Bucaille, die ons op eene hartelijke en tevens feestelijke wijze ontving.

En nu ten slotte 't muziekfeest, waarmede deze reeks op glansrijke wijze besloten werd.

Donderdag avond, lang voor dat 't orkest bezet was, hadden velen hunne zitplaatsen reeds opgezocht. Toen eindelijk de Heer Boers zich aan 't hoofd zijner uitgelezen schare plaatste, bewees 't feit, dat alle stoelen in de ruime zaal bezet waren, dat men iets buitengewoons verwachtte.

En in deze hoop is men zeker in geenen deele teleurgesteld.

Onder alle vier afdeelingen van Haydn's Jahreszeiten heerschte in de stampvolle zaal eene doodsche stilte, die misschien beter bewees, hoezeer men genoot, dan de luide toejuichingen, waarmede men telkens zijne bewondering te kennen gaf.

De kooren voldeden uitmuntend, evenals de solozangers Fischer en Candidus, terwijl ook Mejuffrouw Beate Wüerst, hoewel haar orgaan wellicht wat zwak was voor zulk een groote zaal, door hare lieve, melodieuse stem op allen een aangenamen indruk achterliet.

Niet minder dan de eerste dag van 't muziekfeest bekroonde de tweede alle moeite aan de

voorbereiding ten koste gelegd. Ook nu was de zaal schier te klein om allen, die van heinde en ver toegestroomd waren, te bevatten. In tegenstelling met 't programma van den vorigen dag, bevatte dat van Vrijdag vele kleinere nummers, iets wat menigeen zeker niet onaangenaam was. Vooral de liederen van de drie solozangers werden met de grootste aandacht aangehoord en meermalen moesten deze artisten aan 't dringend verzoek van 't publiek om ze nogmaals te zingen, gehoor geven.

Afzonderlijk maken we hier melding van de compositie des Heeren J. C. Boers, de »Wilhelmus-ouverture", die ons op nieuw de groote gaven van onzen Directeur deed bewonderen. 't Slot der ouverture werd staande aangehoord. De stortvloed van kransen en bouquetjes, waaronder hij na dit stuk als 't ware bedolven werd, was een welverdiende hulde voor den grooten musicus.

Ook de tweede ouverture, de »Gijsbrecht van Aemstel", door den componist Joh. Verhulst gedirigeerd, werd op stormachtige wijze toegejuicht.

Dit laatste, door de studenten gegeven feest, werd met een bijzonder geanimeerd bal besloten en toen we, vrijlaat in den morgen van 't feestterrein scheidden, was 't ons een troost te weten, dat we den volgenden dag door Delft's burgerij in staat gesteld zouden worden, daar nogmaals feest te vieren.

Ondankbaar zouden we zijn, als we niet met erkentelijkheid melding maakten van den heerlijken avond, dien we Zaturdag op 't terrein doorbrachten.

Van den Phoenix begaven we ons in optocht naar 't feestterrein, waar we ontvangen werden door de commissie, belast met de regeling van 't feest, dat aan de leden, oud-leden en de vertegenwoordigers der bevriende studenten-corpsen aangeboden werd.

De Vice-president, luitenant-kolonel Hardenberg heette ons welkom in eene hartelijke rede, die door den President van 't Corps beantwoord werd.

Hadden we vorige dagen 't orkest van Stumpff gehoord, voor deze gelegenheid was de Koninklijke Militaire kapel van Dunkler overgekomen.

Door de commissie waren met de meeste zorg nog vele versieringen in de groote zaal aangebracht.

Onder deze noemen we een' kolossalen spiegel tegen den wand op 't orkest geplaatst, die 't beeld van de geheele zaal teruggaf en een sierlijk, in 't oud-Hollandsch geschreven huldebewijs aan den Hertog daartegenover. (Zie bijlage D.)

Heerlijk weder begunstigde dit feest en in den tuin, die evenals vorige avonden geheel door ballons verlicht was, wemelde het van wandelende paren. Electrisch licht werd ontstoken, dat op die

pracht van costumes een schitterend licht wierp en bijna met leedwezen vernam men de tijding, dat alles in de zaal gereed was en dat 't bal zou aanvangen.

Daarbinnen werden we nogmaals hartelijk toegesproken, nu door den President der commissie, den heer de Vries van Heijst, Burgemeester van Delft. In eene schoone rede wees Z. E. A. op de uitstekende verstandhouding, die hier tusschen ingezetenen en studenten bestaat en betuigde Hij zijne ingenomenheid met ons Corps.

Dat de President van ons Corps zich haastte hierop te antwoorden, en Z. E. A. de verzekering te geven van onze hoogachting en sympathie, zal niemand verwonderen, die de Delftsche toestanden kent.

Daarop deed de dansmuziek zich hooren en 't laatste, op 't feestterrein gegeven bal, dat niet eindigde vóór de zon reeds weder met hare stralen de wolken trachtte te breken, nam een aanvang.

Is 't noodig hier nog woorden van dank te brengen aan hen, die ons dit feest bereidden? We gelooven 't niet; want geen onzer gastheeren zal dien avond niet opgemerkt hebben, dat wij allen dat laatste feest als een der schoonste uit de gansche reeks beschouwden.

Den volgenden middag vertoonden vele ge-

costumeerden zich in de tent in 't Haagsche bosch, waar ze door 't bestuur genoodigd waren. Ze vereenigden zich later te Scheveningen aan een gemeenschappelijken maaltijd.

Hiermede waren de feesten afgeloopen en van de aangenaamste herinneringen vervuld, verlieten we Delft, om in onzen familiekring of elders nog dikwijls te vertellen en te genieten van die gelukkige dagen.

Doch hoe wreed werden we plotseling uit onze zalige droomen wakker geschud! Eene oproeping van onzen Senaat in de couranten vermeldde den 25^{en} Juli 't doodsbericht van onzen geachten Directeur, Professor Cohen Stuart, die nog kort te voren met ons had feestgevierd.

Velen gaven gehoor aan die roepstem en ofschoon 't groot funus door de familie niet aangenomen werd, voegde zich achter den Senaat een 70tal onzer met de vaandels in rouwfloers tusschen de professoren, die de lijkkoets onmiddellijk volgden en vele oud-studenten en belangstellenden.

Schoon, indrukwekkend klonk de treurmuziek onder leiding van den Heer J. C. Boers. Ze deed ons gevoelen, dat daar iemand grafwaarts gebracht werd, die nuttig geweest was in de maatschappij; iemand, die zich door zijne werkzaamheden eene onvergankelijke eerzuil gesticht had.

Geen ijdele klanken waren de woorden, die

aan den overledene als geleerde door Professor Bosscha, als mensch door den Heer van Marken, als vriend door den Heer Gildemeester gewijd werden. Namens 't Corps voerde de Heer W. de Jongh 't woord.

Treffend was de wijze, waarop Ds. Cohen Stuart namens de familie bedankte voor de laatste eer zijnen broeder bewezen.

Over 't leven en de verdiensten van Professor Cohen Stuart spreken we hier niet, daar een bekwamer hand dan de onze deze taak bereidwillig op zich nam.

Behalve dit offer dat de dood van ons eischte, verloren we in 't afgeloopen jaar één onzer broeders, den Heer W. J. de Villeneuve.

Alleen om niet een ongewenschte afwisseling van vreugde en smart in ons verhaal te vinden, vermelden we zijn overlijden op den 29^{en} Mei eerst nu.

Is 't altijd droevig een jong mensch van ons te zien gaan, dubbel smart 't ons, wanneer hij een sieraad was voor den kring waarin hij leefde.

Bijna waren de Villeneuve's studiën hier voltooid, toen de onverbiddelijke dood hem opeischte en den vrienden van den overledene slechts de herinneringen liet en 't kille graf, waar hun broeder rust.

En hiermede is onze taak afgedaan.

Moge de lezer van dit verslag de overtuiging

verkregen hebben, dat we in de eerste plaats naar waarheid gestreefd hebben, dan zullen we onze moeite ruimschoots beloond achten.

COLLEGES.

Hierover kunnen we dit jaar kort zijn.

Niettegenstaande de vele en groote verbeteringen, die in de laatste jaren aan onze P. S. tot stand kwamen, moeten we hier toch nog enkele opmerkingen maken.

Vooreerst de vraag aan den Raad van Bestuur, of 't niet mogelijk zou zijn, verandering te brengen in 't college over bouwmaterialen. Het komt ons voor, dat de korte behandeling van dit onderwerp en dat wel in B_2, niet voldoende is.

Daarom meenen we dat 't wenschelijk zoude zijn, dat college ook in C_1 of C_2 en dan wat uitgebreider te geven, zooals de heer Huet dit reeds begonnen is voor de Werktuigkundige Ingenieurs.

Van de colleges tot de lokalen der P. S. overgaande, moeten we hier in de eerste plaats eene algemeene klacht uitspreken, nl. dat er bijna overal te weinig ruimte is. We zien zeer goed in, dat niet terstond verandering in dezen toestand gebracht kan worden en misschien zal dit op den duur blijken onnoodig te zijn. Maar toch zouden we in overweging wenschen te geven,

't getal zitplaatsen in de college-lokalen te vermeerderen, opdat onder het college 't hinderlijk gestommel, veroorzaakt door 't binnenbrengen van bankjes, vermeden worde.

Ten slotte moeten we nog op twee zaken terugkomen, waarop in vorige almanakken reeds gewezen werd.

Vooreerst herhalen we hier de klacht, dat nog steeds vele boeken der bibliotheek onbereikbaar zijn. Ze zijn dan meestal in handen van Professoren, doch ook is de bibliothecaris dikwijls niet in staat, den geïnteresseerde te zeggen, wie ze heeft.

Ook tijdschriften zijn meermalen gedurende langen tijd afwezig.

En eindelijk mogen we ook niet onvermeld laten, dat het bij examen B. dit jaar meer dan eens gebeurde, dat iemand 's morgens gewekt werd met de tijding, dat hij onmiddellijk mondeling examen moest komen afleggen. Waarom kan dit niet één of meer dagen van te voren door aanplakking bekend gemaakt worden?

Bovendien bleef iedereen, die niet tot de gelukkigen behoorde, welke van mondeling B. waren vrijgesteld, in de onzekerheid of hij nog al of niet opgeroepen zou worden. Ook hierin zagen we zoo gaarne verandering gebracht.

GEZELSCHAPPEN.

Societeit »Phoenix." Mocht de vorige verslaggever melding maken van 't leggen van den eersten steen voor de nieuwe Societeit, dit jaar mogen wij beschrijven, hoe de vogel Phoenix geheel verjongd en in schooner vormen en kleuren, uit zijne asch herrees.

Niet dadelijk echter na onze terugkomst te Delft in September, konden we van 't nieuwe gebouw gebruik maken. Nog ongeveer drie maanden brachten we door op 't gehuurde lokaal boven de Eensgezindheid.

In dezen tijd werd 't werk bij de afgegraven vest met kracht voortgezet. Dagelijks gingen de kroegleden zich hiervan overtuigen; de om 't gebouw staande stijgers werden beklommen, de nog onvoltooide lokalen werden doorloopen en men verdiepte zich in gissingen, hoe alles zou worden ingericht en hoe het zijn zou, als we dáár bijeen zouden komen.

De belangstelling steeg, naarmate 't gebouw zijne voltooiing naderde en spoedig werd 't bekend, dat nog in November de conversatie- en de biljartzaal, met 't buffet en 't souterrain zouden opgeleverd worden.

Eindelijk, den 30^{en} November, brak de dag aan, waarop we voor 't eerst een societeitslokaal binnentraden, dat we geheel en al het onze konden

noemen. Dat deze dag niet zonder plechtigheden, niet zonder feestelijkheden voorbij kon gaan, is licht te begrijpen. Eene korte beschrijving van dien dag meenen we hier daarom niet achterwege te mogen laten.

Van 't dejeuner door 't kroegbestuur en de bouwcommissie, aan de heeren Lecomte en Nieuwenhuijs, aan de oudleden der bouwcommissie, en den senaat aangeboden, spraken we reeds boven.

's Middags hielden de kroeg- en bouwcommissien receptie in de conversatiezaal. Deze was door den heer Lecomte smaakvol versierd met de vaandels der verschillenden gezelschappen, met vlaggen en met klimop, dat zich slingerde langs de wanden van de zaal en om de vensters.

Een feestelijk aanzicht bood ze, toen zoovelen daar hunne opwachting kwamen maken. Onder de verschillende genoodigden noemen we den Burgemeester en de Wethouders van Delft, de Hoogleeraren en Leeraren der P. S., de hier aanwezige kommandanten der artillerie en infanterie en de Besturen der andere societeiten, die ons in de laatste twee jaren zoovele beleefdheden bewezen hadden. Verder verschenen daar vertegenwoordigers van de verschillende studenten-gezelschappen en vele studenten.

Nadat allen hunne wenschen aan de kroegcommissie hadden aangeboden, gaf de heer H. C. Pen-

nink, lid der bouwcommissie, in een schoone rede 't gedeeltelijk voltooide gebouw aan 't societeisbestuur over.

Vervolgens nam de President der societeit 't woord en opende plechtig 't nieuwe gebouw. Hij bracht den dank der leden aan zoovele aanwezigen, die ons met raad en daad terzijde hadden gestaan.

Ter herinnering aan deze gebeurtenis had 't Bestuur penningen laten slaan, die aan de genoodigden zouden worden toegezonden.

Ook Professor Cohen Stuart, Professor Baehr en de President van 't D. S. C. voerden 't woord.

Des avonds had in de nieuwe societeit 't eerste feest, eene soirée musicale plaats. De ruime zalen waren schier te klein om allen, zoo gasten als leden te bevatten.

Onder de eersten merkte men op den Burmeester van Delft, den heer de Vries van Heijst, die ons in een' hartelijken toast meedeelde, dat de straat, die in plaats van de Westvest gekomen is, de Phoenixstraat zal heeten; verder den heer Schagen van Leeuwen, wethouder onzer gemeente, de meeste hoogleeraren en leeraren der P. S.; eenige oud-leden van ons Corps, enkele vertegenwoordigers en vele leden van bevriende Corpsen.

Lang, zeer lang bleven hier ouderen en jongeren gezellig bijéén. Dat 't ook nu weder niet

aan hartelijke woorden ontbrak, behoeven we wel niet te vermelden.

Was de societeit nu voor de leden geopend, nog vele maanden zouden verloopen, vóórdat ze voor de verschillende werklieden gesloten werd. De bovenverdieping moest nog geheel afgewerkt, de muurschilderingen in de benedenzaal en de sgraffito-versiering aan den voorgevel moesten nog aangebracht worden. De tuin bestond nog niet en aan alles moest nog de laatste hand gelegd worden, die 't gebouw tot een in alle opzichten prachtig geheel zou maken.

Vandaar ons verhuizen van beneden- naar bovenzaal, van boven- naar benedenzaal; vandaar ons behelpen in de maanden vóór de groote vacantie; maar vandaar ook onze groote vreugde, toen in 't eind van den verstreken cursus 't geheele gebouw voor ons werd opengesteld en toen we in de feestweek dáár al onze gasten konden ontvangen en rondleiden.

Doch we loopen den tijd vooruit.

In Januari werd ter algemeene vergadering 't besluit genomen om 't getal bestuursleden tot zeven uit te breiden.

Dat dit door de vermeerdering der werkzaamheden van 't bestuur noodzakelijk was geworden, verraste niemand.

De avond van den 21sten Maart werd eindelijk weder in den Phoenix gevierd.

Hij werd opgeluisterd door de dramatische »Onmogelijkheid: de Minnenijd" van de vaardige hand van iemand, wiens proeven van tooneelkunde reeds vroeger met daverenden bijval begroet waren.

Ook uit de keuze van de tooneelspelers bleek zijne ervaring. Zullen ooit Gravin Windheim met haar ongekunsteld embonpoint, of de gracieuse Beatrice, Bromkever met zijne Lise vergeten worden?

Nog lang na dien dag werden de zoete melodiën, die in 't stuk voorkwamen, aangeheven.

In Mei werd de kegelbaan in gebruik gesteld, die zeer vele leden tot zich blijft trekken.

Ongeveer terzelfder tijd werd een reglement voor de eetzaal aangenomen en enkele weken vóór de vacantie werd de tafel geopend. Niet vele leden maakten er aanvankelijk gebruik van. We hebben echter reden om te vertrouwen, dat na de vacantie de toeloop grooter zal zijn.

Als gewoonlijk deelde »Phoenix" in de tweede helft van Juni weder in al 't lief en leed der beproefden, die zich hier vereenigden om voor hunne, in de P. S. geschokte, zenuwgestellen herstelling te vinden.

Dat onze societeit ook in de feestweek eene groote rol speelde, heeft men uit 't Corps-verslag al kunnen bemerken.

Twee café-chantants (Maandags en Donderdags)

werden gegeven, die door oud-leden en gasten druk bezocht werden en eerst eindigden, als de zon reeds hoog aan den hemel stond.

De Senaten der bevriende Corpsen waren op die avonden officieel door 't kroegbestuur genoodigd.

In 't afgeloopen jaar hielden verschillende belangrijke zaken bestuur en leden bezig, en nog veel zal gedaan moeten worden, vóórdat men de societeit als voltooid zal kunnen beschouwen.

Vele opofferingen van den kant der leden werden of zullen nog worden geeischt.

Maar wanneer men steeds in 't oog blijft houden, dat slechts door eendrachtige samenwerking tusschen bestuur en leden eene goede inrichting onzer societeit te verkrijgen is, dan zullen ten slotte alle hinderpalen overwonnen, alle leemten aangevuld worden. En dan zullen we ons eindelijk kunnen verheugen in eene eigene societeit, die aan alle billijke eischen voldoet.

Apollo. Evenals vorige jaren gaf Apollo ons de gewone concerten.

Bij het eerste damesconcert mocht men zich in de medewerking van de leden der Delftsche Zangvereeniging verheugen. Ook het laatste concert, grootendeels door dilettanten gegeven, werd als de andere uitvoeringen door een talrijk publiek bijgewoond.

De vermeerdering van 't ledenaantal was oorzaak, dat de finantien van 't gezelschap in een' uitstekenden toestand verkeerden. Hierdoor was Apollo in staat, de feestkas met een flinke bijdrage te ondersteunen.

Odin. De middag- en avondoefeningen werden door een vrij groot getal leden bezocht.

Het gezelschap vierde den 9en Maart zijn dertigjarig bestaan met een assaut, dat op nieuw bewijzen gaf van de geoefendheid der leden.

Het werd gevolgd door een luimig tooneelstukje in één bedrijf, getiteld: »Struggle for life."

De avond werd met een geanimeerd bal besloten.

De onkosten van dit feest werden door vrijwillige bijdragen bestreden, aangezien de kas door de aanzienlijke som voor de lustrumfeesten gestort, deze niet geheel kon dragen.

Vrije Studie. Vrije Studie bood ons ook dit jaar aangename en nuttige avonden. De lezingen werden druk bezocht, zoowel door 't Delftsche publiek, dat steeds in dit gezelschap belang blijft stellen, als door de jongelui.

Debating-Club. Van dit gezelschap kunnen we niet zeggen, dat het een jaar van bloei doorleefde.

De weinige vergaderingen werden niet druk

bezocht en aan de debatten namen meestal dezelfde personen deel.

Zal Debating aan zijne schoone roeping beantwoorden, dan moet dit veranderen; dan moeten de leden ervan overtuigd worden, dat 't doel dezer vereeniging niet is, telkenmale voor 't publiek eene vertooning van officieele sprekers te geven.

We uiten hier den wensch, dat de leden voortaan den steun, welken dit gezelschap van zijn Eere-Voorzitter ondervindt, meer op prijs zullen stellen en dat de verhuizing naar den Phoenix gunstig op zijnen bloei zal werken.

Laga. Deze jonge vereeniging deed in 't afgeloopen jaar veel van zich hooren. Tot vrij laat in 't najaar werd er geroeid en vlogen de gieken in pijlsnelle vaart door onze grachten.

In 't voorjaar van '78 werd de ambitie nog grooter. Het was nl. bekend geworden, dat de Leidsche roeivereeniging »Njord" een' algemeenen wedstijd uit zou schrijven met de bedoeling, dat ook tusschen vierriemsgieken uit Leiden en Delft afzonderlijk gekampt zou worden.

De 2de Juli was bestemd om de dag te zijn, waarop de zustervereenigingen zich met elkaar zouden meten.

Bij de kampplaats was een tribune opgericht, waar de tallooze toeschouwers in angstige span-

ning de bewegingen der beide gieken volgden. En toen eindelijk bekend werd, dat onze »Dolfijn" (*) de overwinning had behaald, scheen het of er aan de jubelkreten geen eind zou komen.

Nadat de geheele wedstrijd afgeloopen was, vereenigde men zich aan een' gemeenschappelijken maaltijd.

Den volgenden dag werden de overwinnaars feestelijk te Delft ingehaald.

Deze eerste overwinning werd den 31sten Augustus nog door een tweede met de tweeriemsgiek »Phoenix" te Amsterdam gevolgd, op een' wedstrijd uitgeschreven door de »K. N. zeil- en roeivereeniging."

Nog van verschillende andere vereenigingen ontving Laga eene uitnoodiging om aan een race deel te nemen. Om verschillende redenen werd hieraan echter geen gevolg gegeven.

Moge Laga voortgaan, zooals 't begonnen is, dan zal 't eenmaal een waardige plaats innemen naast de Nederl. roeivereenigingen, die reeds in 't buitenland met roem bekend zijn.

Caroussel-vereeniging. Dit gezelschap werd in Februari van dit jaar op initiatief van de Heeren de Wildt, Gerlings en van den Bergh opgericht

---

(*) Deze was bemand met de heeren: A. C. J. van Eelde Stuurman, v. d. Hellslag, J. Stoop, v. d. Made en Erkelens.

en mocht zich reeds kort na zijne geboorte in een groot getal leden verheugen.

De rijvereeniging »Atilla" sloot zich daarbij als onderafdeeling aan.

Reeds den 13den April gaf de Caroussel-vereeniging eene openbare uitvoering.

Door de welwillende zorgen van onzen Burgemeester was er kort te voren eene groote tribune aan den manège bijgebouwd, waardoor een talrijk publiek tegenwoordig kon zijn. De verschillende nummers werden flink gereden en 't succes van den avond werd nog verhoogd door de medewerking eener amazone en van den heer Huijtink, Directeur der Stads-Rijschool.

Na afloop der uitvoering had dáár een souper plaats, waaraan o. a. Professor Cohen Stuart en de H. H. Commissarissen der manège deelnamen, die herhaalde malen hunne ingenomenheid met de nieuwe vereeniging uitspraken.

Ook van de Delftsche dames mocht deze een hoog gewaardeerd bewijs van sympathie ondervinden.

Den 6en Juli toch, den vóóravond van de feesten, werd in Stads-Doelen een keurig bewerkt vaandel aan de jonge vereeniging uitgereikt. Het initiatief in deze zaak was genomen door de dames: Mevr. de Vries van Heijst, Mevr. Maas Geesteranus en Mevr. Milders. Het geschenk werd aan 't bestuur overgegeven door Mej. Schagen

van Leeuwen, die o. a. den wensch uitte, dat de vereeniging, geschaard onder deze banier, met moed zou voortgaan op den ingeslagen weg.

Nadat de President onzen hartelijken dank vertolkt had, bleef men nog lang in den tuin van Stads-Doelen bijéén.

Het afgeloopen jaar is dus wel in staat ons van de levensvatbaarheid dezer vereeniging de overtuiging te schenken.

Baldur verkeert in bloeienden toestand.

Het schijnt dat de bloeitijd der *disputen* voorbij is.

De meeste dier gezelschappen deden niets van zich hooren, alléén *F. C. Q. D.* hield gezellige vergaderingen en *Snellius* ging in jongere handen over.

Meer en meer worden de disputen vervangen door andere vereenigingen, waar echter zelden eene afdeeling »Werkzaamheden" op 't convocatie-briefje voorkomt.

't Biergezelschap *Heineken* werd door jongeren overgenomen en hield geanimeerde bijeenkomsten.

De *Kamermuziekvereeniging* hield verscheidene gezellige vergaderingen, waar veel kunstgenot gesmaakt werd, ook door medewerking van musici buiten het Corps.

Van de vele nieuwe gezelschappen noemen we hier afzonderlijk 't wandelgezelschap *Ambulantes*, dat zijne leden in staat stelde op verschillende tochten de schoone omstreken (in eenigzins ruimen zin genomen) van Delft te bewonderen.

Het *Studenten-casino* was dit jaar niet zoo geanimeerd als vorige jaren.

Met genoegen vermelden we ten slotte, dat de Studenten-afdeeling van »*Frederik Hendrik*" in ledenaantal toenam.

BIJLAGE A.

FEESTWIJZER *voor de viering van het dertig-jarig bestaan van het Delftsch Studentencorps van* 8—12 *Juli* 1878.

De Commissie belast met de regeling der Reuniefeesten, die van Maandag 8 Juli tot en met Vrijdag 12 Juli door de Leden van het Delftsch Studentencorps zullen gegeven worden, bij gelegenheid van het dertigjarig bestaan hunner vereeniging, heeft door de uitgave van dit Programma beoogd een volledig overzicht der Festiviteiten te geven aan het belangstellend publiek, dat van het 6de lustrum wenscht getuige te zijn. Tot heden toe heeft de gelegenheid haar ontbroken openlijk hulde te brengen aan de welwillendheid en de hartelijke medewerking welke zij bij velen heeft mogen ondervinden.

Allereerst zij dank gebracht aan den Gemeenteraad van Delft en aan Burgemeester en Wethouders in 't bijzonder, wier krachtige steun in vele gevallen alleen in staat was, gerezen moeilijkheden uit den weg te ruimen. Verder aan den verdienstelijken Orkest-Directeur J. C. Boers, de ziel van het muzikale leven te Delft, die ook nu weder tijd noch moeite gespaard heeft om het Muziekfeest zoo luisterrijk mogelijk te maken; aan de HH. E. Gugel, A. Lecomte en C. J.

de Bruyn Kops die bij het ontwerpen, het versieren en den opbouw der feesttent, steeds met raad en daad de Commissie bijgestaan hebben. Zeker niet het allerminst aan alle Dames en Heeren, die haar in staat gesteld hebben eenige van de grootste meesterwerken der toonkunst ten gehoore te brengen en eindelijk aan de gezelschappen Apollo, Vrije Studie, Odin, Debating Club en Baldur, die door hun krachtigen, financieelen steun hebben medegewerkt, om een feest tot stand te brengen waardig gevierd te worden bij het 6de Lustrum van het Delftsch Studentencorps.

De Feestcommissie,

W. DE JONGH, *Pres.*
F. J. LUGT, *Secr.*
H. A. BOURSSE WILS, *Vice-Pres. Thes.*
R. F. C. DE BRUIJN, *Vice-Secr.*
W. J. BIERENS DE HAAN, *Comm.*

INLICHTINGEN

VAN ALGEMEEN EN BIJZONDER BELANG.

BEPALINGEN

betreffende de Studenten-Sociëteit Phoenix en de Sociëteiten Standvastigheid en Eensgezindheid.

Van 8 tot en met 13 Juli is de Studenten-Sociëteit *Phoenix* opengesteld voor alle Studenten en Oud-Studenten der Polytechnische School en Delftsche Akademie.

De Leden der Sociëteiten: *Standvastigheid* en *Eensgezindheid*, benevens de Leden der bevriende Studentencorpsen hebben insgelijks, gedurende dien tijd, vrijen toegang.

Gedurende de feestweek zijn de Sociëteiten *Standvastigheid* en *Eensgezindheid* voor de Leden van het Delftsch Studentencorps geëmancipeerd.

BEPALINGEN

BETREFFENDE DE ENTRÉE-KAARTEN.

Zij, die geene introductiekaarten hebben, kunnen de Feesten bijwonen tegen entrée.

De prijzen der toegangskaarten voor eene Matinée Musicale zijn:

Voor een Heer..... *f* 1,00
» » Dame..... » 0,50

Tevens zijn kaarten te bekomen

voor een Heer..... *f* 1,50
» een Dame..... » 1,00

die, behalve tot de Matinée, ook toegang verleenen tot de repetitie, die 's morgens 9 uur aanvangt.

De prijzen der toegangskaarten tot Vauxhall en Bal zijn voor Woensdagavond:

Voor een Heer..... *f* 3,00
» » Dame..... » 2,00

De prijzen der toegangskaarten tot de concerten van Donderdag- en Vrijdagavond zijn:

Voor de beide dagen ..... *f* 5,00
» iederen dag afzonderlijk..... » 3,00

De prijzen der toegangskaarten tot het feestterrein op Dinsdag zijn:

Voor den geheelen dag..... *f* 1,50
» de Soirée..... » 1,00

Toegangskaarten voor al de Feesten, zijn te bekomen tegen *f* 10 voor een Heer, en *f* 8 voor eene Dame, bij den heer J. Waltman Jr., boekhandelaar te Delft, bij wien alle andere toegangskaarten mede verkrijgbaar zijn.

Het bespreken der plaatsen kan geschieden op Maandag 1, Dinsdag 2 en Woensdag 3 Juli, van 11 tot 3 ure, in het Heerenlogement (Balkenende) aan het Noordeinde.

EXTRA-TREINEN.

Dinsdag 9 *Juli.*

Van Breda naar Rotterdam en Amsterdam.

Donderdag 11 *Juli.*

Naar Schiedam, Rotterdam en den Haag, en van Rotterdam naar Dordrecht.

Vrijdag 12 *Juli.*

Naar Schiedam en Rotterdam en naar den Haag, Leiden, Haarlem en Amsterdam, en van Rotterdam naar Dordrecht.

Verder op den Maskeradedag van Utrecht naar den Haag, en van Amsterdam naar den Haag stoppende te Voorburg.

Table-d'Hôte.

Gedurende de feestweek, uitgezonderd Maandag 8 Juli, bestaat er gelegenheid, om in het feestlocaal, aan de Haagpoort te dineeren voor *f* 2 het couvert, buiten den wijn, ten 4 ure 's namiddags.

Vóór 6 uur zal het diner moeten afgeloopen zijn.

De kastelein zal na half drie ure van elken dag, geene bestellingen voor de Table-Hôte van dien dag behoeven aan te nemen.

's Morgens zullen aan het buffet kaarten verkrijgbaar gesteld worden, tot het bespreken der diners.

Maandag 8 Juli.

OPENINGSDAG DER FEESTEN.

INHALING DER REUNISTEN EN DER VERTEGENWOORDIGERS VAN BEVRIENDE STUDENTENCORPSEN.

Ten 1 ure, des middags, vereeniging der Leden van het Delftsch Studentencorps, in de Polytechnische School. Vandaar begeven zij zich in optocht naar het feestterrein.

Volgorde van den Trein.

Muziek.

Eerewacht aangeboden door de Caroussel-Vereeniging.

De Senaat van het Delftsch Studentencorps met de Vaandeldragers van het Corps.

De Eereleden van den Senaat.

De Oud-Studenten.

De Vertegenwoordigers der bevriende Studentencorpsen.

De Leden van het Delftsch Studentencorps met de banieren der gezelschappen.

MATINÉE MUSICALE,

op het feestterrein.

Muziek van de Kapel van het derde Regiment Huzaren, onder directie van den Heer A. Bernhardt.

Aanvang ten 2½ ure.

Programma:

1. Studenten-feestmarsch..... A. Bernhardt.
2. Ouverture »Leichte Kavallerie"..... Suppé.
3. Klänge der Nacht..... E. Eule.
4. Victoria Walzer..... Bilse.
5. Herinneringen aan mijn afscheid van Haarlem. Groote fantaisie..... A. Bernhardt.

Pauze.

6. Grande Marche Triumphale ..... Steinfurth.

7. Ouverture Tempelweihe..... Keler—Béla.
8. Theme et Variations (Voor cornet à piston)..... Plateel.
9. Mein Gruss an Lauenstein. Concert Polka (Piston solo)..... Gaertner.
10. Grosses Opern Concert..... Apolloni.

Ten 5½ ure des namiddags

RÉUNIE-DINER,

in het feestlokaal aan de Haagpoort. Slechts toegankelijk voor Oudleden en Leden van het Delftsch Studentencorps.

SOIRÉE MUSICALE,

op de Studenten-Sociëteit Phoenix.

Dinsdag 8 *Juli.*

MASKERADE.

VOORSTELLENDE:

De intocht van Willem VI, Hertog in Beijeren, Paltsgraaf op den Rijn, Graaf van Henegouwen, Holland en Zeeland, Heer van Friesland, binnen Utrecht in November van het jaar 1415.

MASKERADE-COMMISSIE.

JACOB. F. KLINKHAMER, *President.*

W. DE JONGH, *Secretaris.*

J. TH. GERLINGS, *Vice-President.*

THOMAS GEBHARD, *Vice-Secretaris.*

R. J. F. W. RAUWS, *Commissaris.*

Commissarissen van orde.

J. M. K. PENNINK, *Hoofd-Commissaris.*

H. L. A. VAN DEN WALL BAKE.

G. J. CAMBIER.

J. A. VAN RIJN VAN ALKEMADE.

H. J. ORTT VAN SCHONAUWEN.

F. J. A. VAN VOLLENHOVEN.

D. P. VAN AMEYDEN VAN DUYM.

W. R. A. VAN ALPHEN.

PROGRAMMA VAN DEN OPTOCHT.

Een detachement Huzaren.

Het Muziekkorps van het 3de Regement Huzaren,
onder directie van den heer BERNHARDT.

1—2	Klaroenblazer en Pijper.....	Anonymi.
3	Hoofdman van het Utrechtsche Schuttersgilde.....	W. H. Vrijburg v. d. Hell.
4	.....	G. den Tex.
5	.....	A. L. Snouck Hurgronje.
6	Wimpeldrager.....	T. Siebert Coster.
7	Schutters.....	H. C. Itzig Heine.
8	.....	P. C. Visser.
9	.....	* * * * * * *

10	Heer Lodewijk van Montfoort, Ridder, Maarschalk van het land van Utrecht (te paard).....	J. N. Kooij.
11	Aanvoerder der Bisschoppelijke Ruiters.....	H. J. Croockewit.
12	Wimpeldrager.....	W. C. M. van Eeten.
13	.....	J. J. 's Jacob.
14	.....	G. Reerink.
15	Bisschoppelijke Ruiters.....	O. J. van der Elst.
16	.....	H. J. van Hoorn.
17	.....	A. H. van Wetering.
18	.....	* * * * * * * *
19—20	Boden der stad Utrecht.....	Anonymi.
21	Hendrik de Wit, Schout.....	Th. M. G. Keulemans.
22	Banierdrager der stad Utrecht..	J. Nelemans.
23	Willem van Alendorp (Burgemeesters)	C. W. Snellebrand.
24	Alfer van der Aa (Burgemeesters)	* * * * * * * *
25	Gherijt van Tienhoven...	B. D. van Tienhoven.
26	Egbert Suermondt, Cameraer..... (Schepenen en Raden der stad.)	D. E. C. Knuttel.
27	Claes Sloyer, Heemraed van den Lekdijk..... (Schepenen en Raden der stad.)	C. E. van Kappen.
28	Jan Utenweerde, Busmeester..... (Schepenen en Raden der stad.)	A. R. Witkop.
29	Godert de Coninc, Cameraer..... (Schepenen en Raden der stad.)	Anonymus.
30	Peter Walmer, Busmeester..... (Schepenen en Raden der stad.)	»
31	Jan van Lichtenberg (te paard)	J. A. Wijnschenk Dom.
32	Jan van Clarenborch (te paard).	J. C. Dirksen.
33	Wouter Grauwert (te paard)...	E. Suermondt.

34	Pillegrim de Wail.....	Lichtenbergsche burgers.	P. C. van Kerekhoff.
35	Jan Knijff.....		K. F. H. Roos.
36	Jacob van Holland.....		H. J. Broers.
37	Peter van Wiel.....		H. P. J. de Vries.
38	Willem de Witte.....		Anonymus.
39	Martin Bruninx.....		»
40	Willem Borre.....		»
41—42	Twee Klaroenblazers (te paard).		Anonymi.
43	Heer Jan van Vliet, Ridder, Heer van Vliet en Polsbroek; Hofmaarschalk van den Hertog (te paard).....		D. F. W. Pietermaat.
44	Hoofdman van de Lijfwacht (te paard).....		P. J. A. M. van den Bergh.
45	Wimpeldrager.....		C. van der Made.
46	.....		F. L. K. Storm van 's Gravesande.
47	.....		P. Neelmeijer.
48	.....		G. L. F. Philips.
49	Hertogelijke Lijfwacht te paard.		J. H. G. Jordens.
50	.....		A. C. de Graaf.
51	.....		H. C. Stork.
52	.....		W. A. Knoops.
53	Heynau (Henegouwen)	Herauten.	R. F. C. de Bruijn.
54	Beijeren.....		F. J. Lugt.
55	Heer Barthout van Assendelft Ridder, Baljuw van Medemblik, Banierdrager van den Hertog (te paard).....		R. F. Reijneke.
56	Pages.....		H. H. Borel Jr.
57			J. W. C. Tellegen.

58	WILLEM VI, HERTOG IN BEIJEREN, Grave van Henegouwen, Holland en Zeeland, Heer van Friesland (te paard).	V. G. A. Bosch.
59	Pages.	P. M. Duyvis.
60		H. P. Witsen Elias.
61	Zwaar gewapende Schildknaap (te paard)	H. de Mol van Otterloo.
62	Licht gewapende Schildknaap (te paard)	L. A. van Oosterzee.
63	Willem Eggaert, Heer van Purmereynde, Tresorier-Generaal van Holland	H. A. Boursse Wils.
64	Nicolaes van Ruyven, Camerling	J. Merens.
65	Wisschaert van Hontswijck, Stalmeester.	P. K. Ermerins.
66	Jagermeester	M. D. van Duivenbode de Vlught.
67	Hendrik Copier, Heer van Calslagen, secretaris	J. A. Stoop.
68	Jean Hannelet, Roi des Ménestreux du Pays de Haynaut, Minstreel	J. Scheffer.
69	Valkenier	E. T. Intveld.
70	Messagiers (Boden te paard)	K. L. Udo de Haes.
71		E. A. G. Funck.
72	Banierdrager van den Heer van Brederode.	P. du Rieu.
73	Pages	C. Sijthoff.
74		F. Netscher.
75	Walraven van Brederode, Grave van Gennep (te paard)	R. J. F. W. Rauws.

76	Heer Philips van Wassenaer, Ridder, Burggraaf van Leiden (te paard)	A. J. Schelling.
77	Heer Floris van Borselen, Ridder, Heer van St. Maartensdijke en Zuijlen (te paard)	M. E. de Wildt.
78	Jan, Burggraaf van Montfoort, Kamerling van den Dauphin van Frankrijk (te paard)	A. Stoop.
79	Heer Jan van Heemstede, Ridder, Heer van Heemstede en Benthuijzen (te paard)	H. C. Pennink.
80	Heer Jan van Blois, Ridder, Heer van Treslong en het land van Stein (te paard)	C. J. Vaillant.
81	Hoofdman der Hollandsche Boogschutters	J. P. Kruimel.
82		J. E. H. Bakhuis.
83	Wimpeldrager	R. H. Gockinga.
34		T. H. D. H. von Ende.
85	Hollandsche Boogschutters	D. Burger.
86		L. M. von Weiler.
87		* * * * * * * *
88	Heer Jan van Culemborch, Ridder, Heer van Weerd (te paard)	Jacob. F. Klinkhamer.
89	Jonkheer Jacob van Gaesbeeck (te paard)	W. de Jongh.
90	Lodewijk, Heer van Vlissingen (te paard)	J. C. van de Poll.
91	Everhard, Heer van Hoogwoude (te paard)	Jacques Broers.
92	Willem van Polanen (te paard).	W. G. Ribbius.

93	Philips de Blote, Baljuw van Delfland en Schieland (te paard)	C. M. Gardenier.
94	Hoofdman der Henegouwsche Lansknechten	Anonymus.
95	Wimpeldrager der Henegouwsche Lansknechten	»
96—100	Henegouwsche Lansknechten	Anonymi.
101—102	Klaroenblazers	»
103	Banierdrager van het Sticht (te paard)	J. T. A. van Raadshoven.
104	Banierdrager van den Bisschop (te paard)	Bouman.
105	Steven van Roir	M. Caland.
106	Evert Freijze, Rentmeester des lands van Utrecht	J. E. van IJsendijk.
107	Johan van der Meer, Stalmeester	* * * * * * * *
108	Rutger van Doernick, Hofmeester	Th. M. van Hasselt.
109 en 111	Paardenleiders bij den Draagstoel van den Bisschop	Anonymi.
110	FREDERIK VAN BLANKENHEIJM, Bisschop van Utrecht, (gezeten in een Draagstoel)	H. J. Gompertz.
112—113	Koorknapen	Anonymi.
114	Sweder van Culemborch, Proost van den Dom	Anonymus.
115	Alfard van Lichtenberg van Lanscroon, Proost van Oud Munster	»
116	Arnold van den Tricht, Proost van St. Jan	»

117	Diderick van Benthem, Proost van St. Marie.....	Anonymus.
118—121	Kanunniken.....	Anonymi.
122	Abt van St. Paulus.....	Anonymus.
123	Abt van Oostbroek.....	»
124	Heer Johan van der Sande, Ridder, Landcommandeur der Duitsche orde (te paard)....	P. J. van Voorst Vader.
125	Heer Hendrik van Zuylen van Nyevelde, Ridder (te paard)..	D. J. van Lennep.
126	Heer Johan van Vyanen, Ridder, Heer van Beverwaarde (te paard).....	J. Th. Gerlings.
127	Heer Johan van Schonauwen, Ridder (te paard).....	H. S. Camp.
128	Heer Amelis uten Enghe, Ridder (te paard).....	J. Pennington de Jongh.
129	Amelis van Aemstel van Mynden, Heer van Ruweel (te paard)	W. J. Bierens de Haan.
130	Heer Johan van Renesse, Ridder, Heer van Reinouwen, Hellenburch en Baerland (te paard)	W. Hoeke.
131	Frederik Hubertszoon, Geschutmeester van Utrecht (te paard)	R. van Harencarspel.
132	.....	L. H. N. Dufour.
133	.....	J. C. Kluyver.
134	Gewapende Burgers der	J. I. de Muynk.
135	stad Utrecht.	W. Rutgers.
136	.....	A. M. Peman Kakebeeke.
137	.....	H. A. van IJsselsteyn.
138—139	Wagenloopers.....	Anonymi.
	Belegeringswerktuig.	

140	Banierdrager	van	het	Bakkersgilde.....	Anonymus.
141	»	»	»	Bijlhouwersgilde (Timmerlieden)...	»
142	»	»	»	Cordewaniersgilde (Schoenmakers) ..	»
143	»	»	»	Korenkoopersgilde	»
144	»	»	»	Marsludengilde (Kooplieden).....	»
145	»	»	»	Vischkoopersgilde.	»

Het Muziekcorps van het Regement Vesting-Artillerie, onder directie van den Heer KEEREWEER.

Een detachement Huzaren.

Ten 2 ure verlaat de Gecostumeerde Optocht het Feestterrein en zal den volgenden weg nemen:

Haagpoort.
Noordeinde OZ.
Oude Delft OZ.
Brug bij de oude Kerk.
Oude Delft WZ.
Binnenwatersloot NZ.
» ZZ.
Oude Delft WZ.
Geer.
Koornmarkt OZ.
Oude Langendijk.
Gedempte Burgwal.
» Brab. Turfmarkt OZ.
» » WZ.
Jacob Gerritstraat.
Bijbelbrug.
Markt ZZ.
» OZ.
Markt NZ.
Cameretten.
Hypolitusbuurt OZ.
Voorstraat OZ.
Molenstraat.
Verwersdijk WZ.
Choorstraat.
Heilige-Geest Kerkhof.
Oude Delft OZ.
Pepersteeg.
Wijnhaven.
Cameretten.
Voldersgracht.
Vlamingstraat.
Oosterstraat.
Plantsoen.
Oosteinde WZ.
Oude Langendijk.

Markt ZZ.
» OZ.
» NZ.
Cameretten.
Nieuwstraat.
Oude Delft OZ.
Binnenwatersloot ZZ.
Phoenixstraat.
Vest.
Dirk Langestraat.
Kolk.
Voorstraat WZ.
Hypolitusbuurt WZ.
Wijnhaven.
Koornmarkt WZ.
Breedsteeg.
Oude Delft OZ.
Brug over de Pepersteeg.
Oude Delft WZ.
Noordeinde WZ.
Haagpoort.
Feestterrein.

Pauze.

Soirée Musicale op het Terrein.

Ten 9 ure, na afloop der Pauze:

Haagpoort.
Noordeinde OZ.
Oude Delft OZ.
Brug bij de Oude Kerk.
Oude Delft WZ.
Binnenwatersloot NZ.
» ZZ.
Oude Delft WZ.
Geer.
Koornmarkt OZ.
Oude Langendijk.
Burgwal.
Jacob Gerritstraat.
Bijbelbrug.
Markt ZZ.
» OZ.
» NZ.
Cameretten.
Hypolytusbuurt.
Choorstraat.
Verwersdijk WZ.
Molenstraat.
Voorstraat OZ.
Heilige-Geest Kerkhof.
Oude Delft OZ.
Breedsteeg.
Koornmarkt WZ.
Wijnhaven.
Hypolitusbuurt WZ.
Voorstraat WZ.
Kolk ZZ.
Oude Delft OZ.
Brug bij de Oude Kerk.
Oude Delft WZ.
Noordeinde WZ.
Haagpoort.
Feestterrein,
alwaar de stoet zal ontbonden worden.

Het Feestterrein zal ten 12 ure geopend zijn.

SOIRÉE MUSICALE,

gedurende de pauze op het Feestterrein.

Programma.

1. Feestmarsch..... *H. Karels.*
2. Concert ouverture..... *Hasslinger.*
3. Morgenblätter. Walzer..... *J. Strauss.*
4. Ein fröhliches Augenblick. Impromptu *F. Lichner.*
5. Fantaisie over Motieven uit de opera Rigoletto..... *G. Donnizetti.*
6. Ouverture: Pique Dame..... *F. Suppé.*
7. Jeanne Hachette. Scène et Air pour Trombone..... *J. Mast.*
8. Fledermaus. Quadrille..... *J. Strauss.*
9. Potpourri uit Jeruzalem..... *Vredi.*
10. Trab-Trab. Galop..... *Sommerlott.*

Woensdag 10 *Juli.*

Repetitie voor den 1sten dag van het Muziekfeest, 's morgens ten 9 ure.

In den loop van den middag zal de Hertog op het Feestterrein receptie houden.

MATINÉE MUSICALE,

te geven door het Parkorkest uit Amsterdam, onder directie van den Heer W. Stumpff.

Aanvang ten 2½ ure.

Bij gunstig weder, in den Feesttuin.

HARMONIE-ORKEST.

Programma.

1. Kaiser Marsch..... *R. Wagner.*
2. Ouverture: Michel Angelo..... *Niels W. Gade.*
3. Introduction Guillaume Tell..... *G. Rossini.*
4. Ouverture: Die Fledermaus..... *J. Strauss.*
5. Fantaisie de l'Opéra: Les Dragons de Villars..... *Maillart.*
6. Bellona. Polka de concert pour Trompette..... *Faust.*

   Solo voor te dragen door den Heer *P. Froschart.*

Bij ongunstig weder, in het Feestlokaal

STRIJK-ORKEST.

Programma.

1. Eriksgang und Kronungsmarsch aus der Oper: die Folkunger..... *Kretzmer.*
2. Ouverture Anacreon..... *Cherubini.*
3. Rèverie de Henri Vieuxtemps pour tout l'orchestre..... *Lang.*
4. Fantaisie de l'Opéra: Les Dragons de Villars..... *Maillart.*
5. Ouverture: Zampa..... *Herold.*
6. Hommage à Chopin..... *C. Stumpff.*
7. Zweite Ungarische Rhapsodie..... *F. Liszt.*

VAUXHALL EN BAL.

CONCERT,

te geven door het Parkorkest uit Amsterdam, onder directie van den Heer W. STUMPFF.

Aanvang ten 7½ ure.

Bij gunstig weder, in den Feesttuin.

HARMONIE-ORKEST.

Programma.

1. Grosser Festmarsch, zur Eröffnung der Hundertjährigen Gedenkfeier der Unabhängigkeit-Erklärung der Vereinigten Staaten von Nord-Amerika.. *R. Wagner.*
2. Sinfonie N°. 4. B Dur (*arr. F. Wedemeijer.*)..... *Niels W. Gade.*

   a. Andantino All°. vivace e grazioso.
   b. Andante con Moto.
   c. Cherzo All°. ma non troppo.
   d. Finale. All°. Molto vivace.

3. Legende de Henri Wieniawski. Fantastisch arrangirt.. ..... *J. M. Heuckeroth.*
4. Tarantelle de H. Vieuxtemps ...arr. *F. Dunkler.*
5. Ouverture: die Felsenmühle..... *C. G. Reissiger.*
6. Fantaisie de l'opéra: Rienzi de R. Wagner..... *F. Dunkler.*
7. Les Fauvettes. Polka de Concert ... *Bousquet.*
8. Fantaisie dramatique de l'opéra. Hamlet d' A. Thomas..... *J. D. M. H. de la Fuente.*

Bij ongunstig weder, in het Feestlokaal

STRIJK-ORKEST.

Programma.

1. Ouverture Sakuntala..... *C. Goldmark.*
2. Fantaisie aus der Oper: Fidelio... *L. van Beethoven.*
3. Der Ritt der Walküren aus dem Musikdrama: Die Walküre..... *R. Wagner.*
4. Ouverture: Le Carnaval Romain.... *H. Berlioz.*
5. Fantaisie de l'opera: Le pardon de Ploërmel..... *Meijerbeer.*
6. Fleurette. Romance. (Solo viool.)... *J. Raff.*
   (Voor te dragen door den concertmeester W. Kes.)
7. Reminiscences de l'opera: La Juive. *Halevy.*

Het BAL zal ten elf ure een aanvang nemen.

Donderdag 11 *Juli.*

MATINÉE MUSICALE,

te geven door het Parkorkest, onder directie van den Heer W. Stumpff.

Aanvang ten 2 ure.

Programma.

1. Marsch aus der Oper: Tannhäuser.. *R. Wagner.*
2. Ouverture: die 4 Menschenalter.... *Lachner.*
3. Andante Religioso uit de Suite van *J. Kwast.*
4. Fantaisie de l'opera: la Juive..... *Halevy.*

5. Ouverture Raymond ou le Secret de la Reine ..... *A. Thomas.*
6. An den schönen blauen Donau. Walzer *J. Strauss.*
7. Hommage à Chopin. Fantaisie..... *C. Stumpff.*

Bij ongunstig weder, in het Feestlokaal

STRIJK-ORKEST.

Programma.

1. Huldigungsmarsch..... *R. Wagner.*
2. Ouverture: Leonore ..... *L. v. Beethoven.*
3. Fantaisie aus Weber's Liederalbum. *Jb. Kwast.*
4. Ungarisches Lustspiel. Ouverture... *Keler Bela.*
5. Danse macabre: Poème Symphonique d'après une poésie de H. Cazalis. *Camille Saint Saens.*

Zig et Zag et Zig la mort en cadence
Frappant une tombe avec son talon,
La mort à minuit joue un air de danse:
Zig et Zig et Zag, sur son violon.

Le vent d'hiver souffle et la nuit est sombre,
Des gémissements sortent des tilleuls.
Les squelettes blancs vont à travers l'ombre,
Courant et sautant sous leurs grands linceuls.

Zig et Zag et Zig! Chacun se tremousse;
On entend claquer les os des danseurs.
Mais pstt!...tout à coup on quitte la ronde,
On se pousse, on fuit, le coq a chanté.

6. Grande Fantaisie de l'opera: Hamlet. *A. Thomas.*

MUZIEKFEEST,

onder directie van den Heer J. C. Boers.

EERSTE DAG VAN HET MUZIEKFEEST.

Aanvang 's avonds ten 7 ure.

Die Jahreszeiten von..... *Jos. Haydn.*

SOIRÉE MUSICALE,

op de Studenten-Sociëteit Phoenix.

Vrijdag 12 *Juli.*

Repetitie voor den tweeden dag van het Muziekfeest, 's morgens ten 9 ure.

MATINÉE MUSICALE,

te geven door het Parkorkest onder directie van den Heer W. Stumpff.

Aanvang ten 2 ure.

Programma.

1. Jubilaëums-marsch ..... *Nesvadba.*
2. Ouverture: die Fingalshöhle... *Mendelssohn Bartholdy.*
3. Fantaisie über Marschner's Oper: der Vampyr ..... *J. Kwast.*
4. Abschieds Ständchen. Solo voor trompet *H. Herfürth.* Voor te dragen door den Heer..... P. Froschart.
5. Ouverture: des Wanderers Ziel..... *F. von Suppé.*

6. Grosses Finale aus der Oper: die Ruine in Tharand..... *G. A. Heinze.*
   a. Fackeltanz.
   b. Ball Scène.
   c. Scène und Finale.
7. Froschart. Polka..... *S. B. Benavente.*

Bij ongunstig weder, in het Feestlokaal

STRIJK-ORKEST.

Programma.

1. Kaisermarsch..... *R. Wagner.*
2. Ouverture: Michel Angelo..... *Niels W. Gade.*
3. Fantaisie aus der Oper: Lohengrin. *R. Wagner.*
4. Ouverture: Frühlingsgruss..... *G. A. Heinze.*
5. Gavotte für Streichorchester..... *Halberstadt.*
6. Victoria Nocturne (*Vioolsolo.*)..... *Lefebure Wely.*
   Voor te dragen door den Heer W. Kes.
7. Finale. 1e Acte aus der Oper: Tannhäuser..... *R. Wagner.*

TWEEDE DAG VAN HET MUZIEKFEEST.

Aanvang ten 7 ure.

Programma.

1. Ouverture..... *J. C. Boers.*
2. Lorelei..... *F. Hiller.*
3. Ouverture Gijsbrecht van Aemstel.. *Joh. Verhulst.*
   (Uit te voeren onder leiding van den Componist.)

4. Aria voor Bas.
5. Liederen voor Sopraan, Tenor en Bas.
6. Frühlingsbotschaft..... *Niels W. Gade.*

Na afloop van het Muziekfeest:

BAL.

Bijlage B.

»Die raet van der Stat out en nye syn ouerdraghen en verbieden.

Want die hoechgebore vorst en edel heer Willem bider genade Goids palensgraue op ten rijn Hertoge in Beyere grave van Hollant, Zeelant en heere van Vrieslant mit sijn hofgesinde syne getruwe Rade en manne en dienres hier incomen sal mit groeten feesten.

In den eersten dat nu voirtan nyemant wie hy sij gheen lanc messen kniuen dagghen baselairs of enyghe onredelike wapenen dragen en sal mogen bynnen onser stat ofte stat vrijheit wtgeseit een broetmes dat voor plomp en breet is en wie daermede begrepen worde dat sal wesen op V stat ponden en wie daermede stake of quetste die verbuerde sijn hand of XXX oude scilden.

Item soe wie vergaderinghe maict binnen der vriheit van Utrecht dat tot onruste droech en twist of vechtelic dairwt sou connen risen die sal een half jaar in den roden toern leggen beneden en eten water en broot en men sal hem ander nyet teten geuen.

Item dat niemant voirtan enyghe rynsche wijn duerer gheuen noch tappen en moet dan die stoep voller mate om VI groten binnen huyse noch buyten huyse sonder dairinne te dissimuleren of listicheyt te soecken hoe men die noemen mach op elcke canne wijns tsij groet

of cleyn te verbueren I pont rechteuoirt of te halen.

Item en moet gheen tapper bier tappen of vercopen binnen huys of buyten huys dan bi volle pinten menghelen of stopen gheijcter mate en nyet bi cleyne cannekens bi II ponden te verbueren.

Item en moeten die braders en dieghene die camaretten gasteryen en cokene houden gheen vernachte spise vercopen sy en seggent te voren bi enen kuer van III. pont en dat sullen die stede boden bewaeren bi haren eede en die boete dair of hebben.

Item soe vermaent die raet out en nye den borgers en inwoenres deser stede haer en haer kinderen te bewaeren dat hem van den paerden of waghenen niet en misschie want die raet daer geen recht of gedaen en wil hebben.

Gedaen t Utrecht Int Jair ons heren
Duysent vier hondert en vijftyen op
Sinte Cathrynendach."

»Wi Borgemeesters Schepene Raedt ende Oudermannen der Stadt van Utrecht doen cond allen luden.

Want die hoechgeboren Vorst ende edel heer Willem bi der genade Goets palensgraue op ten rijn Hertoge in Beyeren Graue van Henegouwen van Hollant van Zeelant ende Heer van Vrieslant sal swoensdaechs voir Sint-Andries-dach die anstaende is hof houden.

Ende hevet te gast ghebeden na eijsch sijns groten staets al dat heerscap geestelic ende waerlic ende die vrouwen.

Ende daer sal grote singerie hovescheit ende danserie ghescien die ons niet hier en bueren te vertellen. Want dat bet weten die curiael hofluden ende heren.

Verblijt U mit groter bliscap in die jegenwordicheyt des edelen princen.

Gedaen t Utrecht in 't Jaer ons heren dusent vier hondert ende vijftien op Sinte Cathrynendach."

BIJLAGE C.

Hoochgeboren Vorst ende Edel Heer
Eersame Vader in Gode.

Wi Jan van Lichtenberch Jan van Clarenborch ende alle de ander die met ons in die minlike scheydinge genoemt staen bij die gekoren segsluden van onsen lieven Heer Hertoge Willem ẽ bij onsen genedigen Heer Bisscop Frederic geseyt ende gedaen int jaer ons heren dusent vier hondert ende vijftien der elften daghe in October. Wi dancken ende sijn blijde dat wi weder in der Stat ingecomen sijn met wive ende kynder ende weder wesen sullen op alle onse oude rechten ende vriheyden also wij waren eer die Correxien op ons gedaen werden.

Want ondanckberheit is die meeste dorperheit die in die werelt wesen mach ende die van den anderen een ghenouchlike danckelijckhede heeft ontvaen die is hem weder verbonden te stane te sine wille.

Hoochgeboren Vorst Edel Heer

Wi Borgemeesters Schepen$_{\bar{e}}$ Raedt ende Oudermannen der Stadt van Utrecht hebben samentlic mit malcan-

deren ende elc den ander gelooft ende geloven voir ons ende voir alle onse poorteren eñ inwonende luden dat wi den soen ende die compromisse die gedaen is sullen onderhouden sonder enich argelist dair in te sueken of te vinden op verbuertenisse ons liefs heren hulde eñ vrienscap.

Want Salomon seit: die trouwe niet en mint hi is sot ende Tullius spreect oec dit woert als menegherande discoort comt tusschen die luden dat men dat paijse metter spoedt.

Wi Overluyden ende ghesellen van die Ridderlicke Confrerye van die hantbusse binen Delff ghesien hebbende dat die hoeghghebore Vorst ende edel heere Willem bi der genade Goets palensgraue op ten Rijn Hertoge in Beyeren Graue van Henegouwen van Hollant van Zelant ende Heere van Vrieslant sijne glorieuse intochte sal doen binen die Stat van Utrecht achtē 't tot hoer betamelicke plicht so als 't behoort hoere hulde te brengen aen hoere lieve edel Heere.

Moghte 't onse gnadige Hooghheyt behaeght hebbē aen die ghesellen die nu ter tijt in onse ghilde sijn om meneghte trouwe dienste yder jaer opte Sinte Jorysdach te laten uytreyken een paer schaepenleeren hantschoeñ ende te verleenen die Piedelwantsthiendē nemen sij daerneffens die vrijheit te biden dat sijne Hooghheyt die hoeghgebore Vorst moghe goetdunken

toter ghesellen ghemeine behoeft voer hoere assistentie teghen die van Dortrecht ende die graven van Arckel even als aen die scutte ghilde van Amsteleredam toetestaen dat sij die wijntap sullen moghē houden drye termijnen sjaers belovende als sij tappen en willē en hoere termijnē comen sij t openbaerlick sullen doen bieden in die Kercke des sontags over elcken termijn dat sij hoere wijnen willen opsteecken opdat nyemant daer off schade moghe lide.

Ende waert dat yemant binen die vrijheden van Delff eenighe wijne morate garnate malvesye Clarette ofte andere eenighe wijne hoe dit ghenoemt sij ontsteke ofte tappen binen die voersz termijnen die moghe waeren drye pont Hollants aen koopmansgelde.

Gedaen t Utrecht In 't Jaer ons Heren Duysent vier hondert en vijftyen opte Sinte Cathrijnē dach.

Bijlage D.

»Die poorters der Stede van Delf en die gebueren van Hof van Delf en van den Vrijenban wenschen haren geduchten en genadigen lantsheere Hertoch Willem van Beyeren palsgrave des heyligen roemschen rijcks op ten Rijn, grave en heer der landen van Hollant en Zeelant ende van Vrieslant haren onderdanigen dienstgroete zeghe en salicheijt mit verstandenisse der waerheyt.

Ende deze warscap hebben sij den edelen Grave toebereyt en hem te gast gebeden omme tijtcortinge daerin te nemen soe wanneer dat hij genoechte heeft in die ionste van sijnen getruwen poortren en kerlen.

't Swaerste moet meest weghen. —

BIJLAGE E.

VIe LUSTRUM VAN HET DELFTSCHE STUDENTENCORPS.

8—12 Juli 1878.

NAAMLIJST DER REUNISTEN.

REUNIE-COMMISSIE.

H. C. Humme, *Pres.* 1844.
L. E. Asser, 1867.
Dr. H. G. van de Sande Bakhuizen, 1855.
P. J. v. d. Berkhoff, 1868.
B. P. Bilheimer, 1869.
J. C. de Bruyn, 1866.
H. van Capellen, 1865.
R. J. Castendijk, 1867.
J. Hartsen, 1861.
J. de Koning, 1872.
C. L. M. Lambrechtsen, 1873.
P. Langerhuizen Lz., 1858.
J. Leyds, 1848.
J. C. van Marken Jr., 1862.
P. Merkus, 1855.
J. A. Royer, 1868.
A. J. H. van der Toorn, 1844.
W. A. Viruly Verbrugge, 1846.
C. D. Vreede, 1855.
W. K. M. Vrolik, 1857.
W. A. de Kock van Leeuwen, *Secretaris.* 1852.

A. B. Albers, 1866.
J. C. F. Baron van Alderwerelt Houtwijn.
Van Andringa de Kempenaer, 1857.
G. Arntzenius.
Jhr. W. J. Backer, 1845.
F. C. Babe.
Jhr. F. W. J. Louis van Breugel.
H. F. Beyerman, 1870.
F. J. Belifante, 1860.
J. L. Bienfait, 1872.
Th. Bleckman, 1847.
J. C. Bloem.
J. B. Blankert, 1869.
Dr. L. Bleekrode, 1861.
Jhr. O. v. d. Boseh, 1861.
L. R. Brants, 1871.
A. C. Broekman, 1856.
B. R. de Bruijn, 1869.
C. L. Brunings, 1867.
J. J. Brutel de la Rivière, 1867.
N. L. Burman Eijck tot Zuijlichem, 1871.
Clement Carpreau, 1861.
Dr. L. Cohen Stnart, 1844.
J. H. F. le Comte, 1849.
Th. Delprat, 1869.
E. F. van Dissel.
J. Drost, 1868.
E. A. Engelbrecht, 1858.
J. Enschedé Jz. 1843.
J. G. Ermerins, 1870.
L. J. C. van Es, 1873.
J. Ch. Estor, 1855.
F. van Faber, 1863.
F. Fokkens.
W. O. Gallois, 1864.
A. J. Goedkoop van Nelle, 1872.
A. Gorter, 1868.
E. Haagsma, 1872.
F. Haitsma Mulier, 1862.
M. H. Hartog.
J. van Hasselt, 1867.
A. K. P. F. R. van Hasselt, 1856.
W. H. van Hasselt, 1868.
M. A. van Hasselt, 1873.
H. Hendriks, 1867.
L. van Hengel, 1860.
J. A. Heuff Az., 1861.
Jhr. W. Hoeufft, 1854.
B. Hoogenboom, 1859.

A. Huët, 1857.
C. A. Huijgens, 1869.
J. W. Huijgens, 1859.
F. B. 's Jacob, 1868.
W. A. Jellinghaus, 1843.
J. Kater, 1843.
P. H. Kemper, 1863.
J. J. van Kerkwijk, 1848.
L. J. Kesper, 1856.
N. G. H. Kleyn van Willigen, 1856.
J. Kluit, 1861.
Dr. Th. Knottenbelt, 1858.
G. Knuttel, 1870.
J. C. Th. Kroesen, 1858.
G. de Kuijser, 1847.
W. H. Ledeboer, 1852.
S. Locker de Bruijn, 1845,
H. Löhnis, 1871.
P. Maas Geesteranus J.Az., 1849.
W. K. Brn. Mackay, 1860.
W. de Man, 1871.
Jhr. P. H. A. Martini Buijs, 1853.
A. W. Mees, 1867.
N. Th. Michaëlis, 1843.
J. J. J. Milders, 1843.
J. J. Naeff, 1863.
E. R. van Nes van Meerkerk, 1866.
H. de Neufville, 1843.
F. J. Nieuwenhuis, 1866.
G. A. F. J. Oosthout, 1863.
J. D. Pasteur, 1867.
J. J. F. Pennink, 1869.
A. J. van Pesch, 1859.
W. A. M. Piepers, 1863.
D. Pleyte, 1871.
A. L. van Plettenberg, 1861.
C. L. F. Post, 1857.
F. J. Potter.
J. H. van Prehn, 1872.
Th. Prévinaire, 1873.
J. C. Ramaer, 1870.
N. S. P. Rambonnet, 1865.
R. Reijnders Sz.
M. F. Reijnst, 1857.
C. P. E. Ribbius, 1867.
L. F. J. Louis Rieber, 1867.
Dr. H. J. Rink, 1865.
J. A. Roest van Limburg, 1867.
J. A. Roessingh van Iterson, 1865.
C. A. C. Romswinkel.

A. F. L. Rouwenhorst Mulder, 1867.
C. J. P. C. Rijnbende, 1855.
G. Rijperman, 1862.
L. A. Sandberg, 1851.
Dr. P. H. Schouten.
A. Schram de Jong, 1851.
J. Schroeder van der Kolk, 1869.
C. F. Loder, 1871.
A. Simons, 1847.
Jhr. C. C. Th. Six, 1872.
J. A. Snijders C.Jzn.
E. Steuerwald, 1852.
D. J. Steyn Parvé, 1870.
J. W. G. Stieneker, 1858.
A. L. de Sturler, 1867.
W. F. G. L. Suringar, 1860.
M. Sijmons, 1862.
J. Thooft, 1860.
J. V. M. van Toulon van der Koog, 1872.
F. M. van Veen, 1873.
J. E. Vermeulen, 1862.
W. F. R. v. Verschuer, 1862.
W. Verwey Az., 1865.
A. J. Voet, 1854.
W. A. van Vloten, 1870.
H. A. F. de Vogel, 1845.
J. G. C. A. de Vogel, 1844.
G. N. de Voogt, 1861.
Van Vrijberghe de Coningh.
W. H. S. van Waning, 1862.
J. W. Welcker, 1861.
E. R. van Welderen Rengers, 1868.
J. van Wickevoort Crommelin, 1850.
K. Willekes Mac Donnald, 1868.
J. W. Witsen Elias, 1843.
R. Witte, 1867.
H. J. Wolter, 1867.
H. L. Wolterson, 1868.
W. H. Wijnmalen, 1844.

MEDEDEELINGEN,

DIE

VOOR DEN AANSTAANDEN INGENIEUR

van belang kunnen zijn.

EEN WOORD TOT INLEIDING.

In den Almanak voor 1879 zal voor het eerst verschijnen, een hoofdstuk getiteld: »*Mededeelingen, die voor den aanstaanden Ingenieur van belang kunnen zijn.*" Men zal zonder twijfel een enkel woord tot inleiding van deze rubriek verwachten en de Redactie voldoet dan ook gaarne aan dit verlangen. Ze meent door de volgende bladzijden op te nemen, aan een reeds meermalen uitgesproken wensch te gemoet te komen en tevens een stap te doen tot oplossing van de *zoogenaamde Almanakkwestie.* Niet dat zij tot diegenen behoort, die de algeheele verandering van onzen Almanak wenschen, in dien zin dat het Mengelwerk vervalt, maar ze gelooft dat de middenweg moet gekozen worden, dat aan Mengelwerk en aan Mededeelingen over het Ingenieursvak een plaats moet worden gegeven.

Doet zij voor het eerst eene poging in deze richting, men zal niet anders verwachten, en ze is er zelf ten

zeerste van overtuigd, dan dat haar werk verre van volmaakt is. De korte tijd tusschen het nemen van het besluit op de Redactievergadering en den datum van uitgave, maakte het haar onmogelijk naar een vast plan te arbeiden, meer bekwame personen te raadplegen en zich van de beste bronnen tot het geven van inlichtingen te verzekeren. Men beschouwe de nu volgende rubriek niet anders dan als een zwakke poging, de Commissie zal zich ruimschoots beloond achten, wanneer deze poging instemming vindt.

Aan latere Commissiën zal het dan gegeven zijn, een stap verder te doen in deze richting; zij zullen dadelijk na de aanvaarding van hunne betrekking, een vast plan voor dit hoofdstuk kunnen ontwerpen, verschillende deskundigen kunnen raadplegen en zich moeten verzekeren van de inlichtingen van Ministeriën, Besturen, Commissiën en verschillende autoriteiten. Dan zullen na eenigen tijd deze »*Mededeelingen*" werkelijk een belangrijk gedeelte uitmaken van den Delftschen Studenten-Almanak.

De Commissie tot Redactie van den Almanak voor 1879.

INLICHTINGEN.

Het doel van de Redactie was tweeledig:

I. Belangrijke bijzonderheden onder het oog van den lezer te brengen.

II. Den lezer de plaatsen aan te wijzen, waar hij mededeelingen te uitgebreid voor dit boekje, kon vinden.

De bronnen waaruit geput werd, waren voornamelijk:

a. Staats-Almanak voor het Koninkrijk der Nederlanden. (S. P.)

b. Regeerings-Almanak voor Nederlandsch-Indië. (S. P.)

c. Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden. (C. 11.)

d. Bijvoegsel op dit Staatsblad, bevattende belangrijke Kon. besluiten of Ministriëele beschikkingen, welke niet in het Staatsblad voorkomen. (C. 13 en 14.)

e. Alphabetisch register op het Staatsblad. (C. 12.)

f. „ „ „ „ Bijvoegsel op het Staatsbl. (C. 15.)

g. Staatsblad uitgegeven door Mr. Lohman, waarin zijn weggelaten alle Wetten en besluiten, welke niet meer van kracht zijn en de Wetten en besluiten voorkomen, zooals ze later zijn gewijzigd. (C. 55.)

h. *Luttenberg's* verzameling van Wetten, besluiten, beschikkingen enz. van 1813 af. (C. 73.)

i. *Boogaard.* Wetten, decreeten, besluiten en tractaten op den Waterstaat in Nederland. Met aanteekeningen. (C. 37.)

k. *Van Citters* en *van Roosendaal.* Wetten, besluiten, enz. betreffende de Spoorwegen in Nederland. (C. 74.)

l. Staatsblad van Nederlandsch Indië. (C. 24.)
m. Klapper op dit Staatsblad. (1816—1876.) (C. 78.)
n. Staatscourant.
o. Bijblad van de Staatscourant, bevattende de Handelingen van de Staten-Generaal, en hiervan voornamelijk de Bijlagen, waaronder ook de Begrooting voor Nederland als Bijlage A en die voor Indië als Bijlage B. afzonderlijk voorkomen.

---

a en *b* bevinden zich op de Phoenix, *c—o* op de Bibliotheek der Polytechnische School, onder de rubriek: *Rechtswetenschappen* en onder de letters en nummers, die er achter zijn geplaatst.

Alle Staatsbladen en alle andere werken zijn elk voor zich nog weder van een afzonderlijk register voorzien.

Van groot belang is ook: *Verslag aan den Koning over de openbare werken.* (Verschijnt eenmaal in het jaar.) (Waterbouwkunde. Wegen en Bruggen. A. 1.)

NB. Bij het opnemen van de namen der ambtenaren, hebben de bewerkers zich alleen bepaald tot de Ingenieurs.

INHOUD

van het gedeelte betreffende

NEDERLAND.

DEPARTEMENT VAN WATERSTAAT, HANDEL EN NIJVERHEID.

Blz.

Het departement..... 198

Afdeeling Waterstaat.

Organisatie van het Corps Ingenieurs van den Waterstaat. 198
Reglementaire verordening en instructie voor de ambtenaren van den Waterstaat..... 204
Personeel van den Waterstaat..... 216
Ontwerp-begrooting voor het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Dienst 1879. II. Afdeeling: Waterstaat..... 221
Waterschappen..... 225
Uittreksel uit de Memorie van Toelichting op bovengemelde begrooting..... 227
Werkelijke inkomsten van de Ingenieurs van den Waterstaat op 1 November 1876..... 239
Beheer der landsgebouwen..... 248
Provinciale Waterstaatsdienst..... 248

Spoorwegen.

Personeel bij den aanleg der Staatsspoorwegen..... 250
Mededeelingen aangaande den aanleg van Staatsspoorwegen. 251

Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor den aanleg van Staatsspoorwegen, dienst 1879 255
Mededeelingen aangaande de Exploitatie der Staatsspoorwegen 258
Maatschappij tot Exploitatie der Staatsspoorwegen 261
Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij 265
Nederlandsche Rijn-Spoorwegmaatschappij 268
Centraal- en andere Spoorwegmaatschappijen 269

Verschillende Vereenigingen.

Amsterdamsche Kanaal-Maatschappij 271
Koninklijk Instituut van Ingenieurs 273
Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs 275
Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst 276

Afdeeling Nijverheid en Landbouw.

Toezicht op het Stoomwezen (Organisatie) 277
Personeel voor het toezicht op het Stoomwezen 280
Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor het toezicht op Stoomwezen. Dienst 1879 282
Toezicht op het Mijnwezen 282

DEPARTEMENT VAN MARINE.

Het departement 285

Afdeeling Materieel.

Organisatie van het Corps Ingenieurs der Marine 285
Personeel „ „ „ „ „ „ 288
Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor het Departement van Marine. Afdeeling Scheepsbouw. Dienst 1879 289

NEDERLAND.

DEPARTEMENT VAN WATERSTAAT, HANDEL EN NIJVERHEID.

Bij Koninklijk Besluit van 6 November 1877 (*Stbl.* 194) is, met ingang van dien dag ingesteld een departement van algemeen bestuur, dat den naam zal dragen van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Aan het hoofd van dat departement is de zorg opgedragen voor de uitvoering der wetten en wettelijke verordeningen betreffende den waterstaat, de spoorwegen, de posterijen, de telegraphie, de openbare middelen van vervoer, de scheepvaart, de Rijn-, Maas- en Scheldevaart, de zeevisscherijen, de stoomtoestellen, de inrichtingen welke gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken, het ijkwezen, de landverhuizers, het mijnwezen en de octrooien.

Het Departement.

Minister: Mr. J. P. TAK VAN POORTVLIET.
Audientie Donderdag ten 12 ure.

Secretaris-Generaal: J. F. BOOGAARD.

Afdeeling Waterstaat.

Administrateur: J. G. W. Fijnje.
Commiesen: Jhr. E. van Citters.
Jhr. Mr. J. H. van Reenen

Aanleg van Staatsspoorwegen.

Direkteur: N. T. Michaëlis.

Afdeeling Nijverheid en Landbouw.

Referendaris: W. T. Koster.

Bouwkundige bij het departement: C. H. Peters.

AFDEELING WATERSTAAT.

Organisatie van het corps Ingenieurs van den Waterstaat.

Eene reorganisatie van het korps Ingenieurs en Opzichters van den Waterstaat, waardoor alle vroegere organisatien zijn vervallen, is vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 8 Februari 1849 (Stbl. 6), sedert gewijzigd bij de Koninklijke Besluiten van 1851 (Stbl. 146),

1853 (Stbl. 9), 1854 (Stbl. 2), 1855 (Stbl. 3), 1857 (Stbl. 190), 1866 (Stbl. 16), 1870 (Stbl. 48), 1871 (Stbl. 96), 1873 (Stbl. 31), 1874 (Stbl. 20), 1876 (Stbl. 165).

Door het Koninklijk Besluit van 1876 (Stbl. 165) zijn ingetrokken:

Art. 9 van het Koninklijk Besluit van 1849 (Stbl. 6)
het » » » 1854 » 2)
Art. 3 van het » » » 1855 » 3)
het » » » 1871 » 96)
het » » » 1873 » 31)

Ten gevolge van deze herhaalde wijzigingen, is het korps Ingenieurs van den Waterstaat nu als volgt georganiseerd:

ART. A.

Ter geregelde uitoefening van het vast te stellen bestuur van, en het toezicht op den Waterstaat, zullen er in het rijk zijn elf districten en twee inspectiën.

ART. B.

Het 1e district bestaat uit de provincie Groningen.
» 2e » » » » » Friesland.
» 3e » » » » » Drenthe.
» 4e » » » » » Overijssel.
» 5e » » » » » Gelderland.
» 6e » » » » » Noord-Brabant.
» 7e » » » » » Limburg.
» 8e » » » » » Utrecht.
» 9e » » » » » N.-Holland.
» 10e » » » » » Z.-Holland.
» 11e » » » » » Zeeland.

ART. C.

(Koninklijk Besluit van 1866, Stbl. 16.)

De eerste inspectie bestaat uit de 1e, 2e, 3e, 4e, 5e en 7e districten.

De tweede uit de 6e, 8e, 9e, 10e en 11e.

ART. D.

In elke inspectie is één Inspecteur. (*)

De algemeene dienst van den Waterstaat kan door Ons aan een Hoofd-Inspecteur, Inspecteur of Hoofd-Ingenieur worden opgedragen (1870, Stbl. 48).

Het beheer der groote rivieren is sedert 1 Januari 1875 van de gewone waterstaatsdienst in de districten gescheiden en, onder den Inspecteur in algemeene dienst, opgedragen aan een Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat.

Voor dat beheer zijn vijf arrondissementen ingesteld.

Deze zijn:

Eerste arrondissement.		Boven-Rijn en Waal.
Tweede	»	Neder-Rijn, Lek en Nieuwe Maas.
Derde	»	IJssel in Gelderland en Overijssel, Zwarte Water en Zwolsche diep.
Vierde	»	Beide Merweden, Dordtsche waterwegen en Linge.
Vijfde	»	Boven-Maas en Amer.

(*) Sedert eenigen tijd zijn er maar twee Inspecteurs en is de Inspecteur in de 2e inspectie, de Heer Jhr. J. R. T. Ortt tevens belast met de 1e inspectie, terwijl de andere Inspecteur de Heer P. Caland belast is met de algemeene dienst en het beheer der groote rivieren.

In elk district is een Hoofd-Ingenieur (1855, Stbl. 3).

De dienst van den Hoofd-Ingenieur in het 3e en 8e district kan door Ons aan een der ander nevensgelegen districten worden opgedragen (1866, Stbl. 16).

In elk district worden zooveel Ingenieurs en Adspirant-Ingenieurs geplaatst, als de behoefte der dienst zal vorderen.

Art. E.

(1870, Stbl. 48.)

Behalve de Inspecteurs, bedoeld bij Art. D kunnen door Ons benoemd worden:

Vijf	Hoofd-Ingenieurs	1e klasse.
Zes	»	2e »
Dertien	Ingenieurs	1e »
Vijftien	»	2e »
Acht	»	3e »
Zes	Adspirant-Ingenieurs.	

Art. F.

(1853, Stbl. 9 en 1870, Stbl. 48.)

De jaarlijksche bezoldiging, der bij Art. D en C bedoelde ambtenaren wordt bepaald als volgt:

De Inspecteurs	.....	*f* 4000,—
De Hoofd-Ingenieurs 1e klasse	.....	» 3000,—
De » 2e »	.....	» 2500,—
De Ingenieurs 1e klasse	.....	» 2000,—
De » 2e »	.....	» 1500,—
De » 3e »	.....	» 1000,—
De Adspirant-Ingenieurs	.....	» 900,—

ART. G.

(1851, Stbl. 146.)

De abonnementen voor reis-, verblijf- en bureaukosten bedragen voor een: (*)

Inspecteur	*f*	1400,—
Hoofd-Ingenieur in het 1e, 2e of 7e district	»	1000,—
» » » 4e, 5e of 6e »	»	1100,—
» » » 9e, 10e of 11e »	»	1200,—
Ingenieurs waarn. Hoofd-Ingenieurs in het 3e en 8e district	»	1000,—
Ingenieur in het 1e, 2e, 7e of 8e district.	»	700,—
» » » 4e, 6e of 11e district....	»	800,—
» » » 5e, 9e of 10e »	»	900,—
Adspirant-Ingenieur	»	500,—

Bij aldien door onvoorziene werkzaamheden of andere oorzaken, deze abonnementen mochten worden bevonden ontoereikend te zijn, zal Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid ter verbetering daarvan een voordracht kunnen doen.

In geval van buitengewone correspondentie, ijsgang enz. zullen de reiskosten vergoed worden, volgens het Koninklijk Besluit van 17 Maart 1840 No. 69.

De vergoeding voor verblijfkosten bedraagt voor elken dag, voor een:

Hoofd-Inspecteur of Inspecteur (1857, Stbl. 190).	*f*	6,—
Hoofd-Ingenieur	»	5,—
Ingenieur	»	3,—
Aspirant-Ingenieur	»	2,—

(*) Deze regeling dateert van 1851 (Stbl. 146). Na dien tijd hebben er herhaaldelijk veranderingen plaats gehad. Zie de tabel op pag. 240.

Voor de dagen welke men op reis is, mogen geene verblijfkosten worden in rekening gebracht.

ART. H.

Bij Koninklijk Besluit van 1876 (Stbl. 162) werd het korps van vaste Opzichters geregeld als volgt:

25	Opzichters	1e	klasse	op	een	tractement	van	ƒ 1500,—
25	»	2e	»	»	»	»	»	» 1300,—
25	»	3e	»	»	»	»	»	» 1200,—
25	»	4e	»	»	»	»	»	» 1000,—

De Opzichters worden aangesteld door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

ART. I.

De Minister stelt instructies voor de ambtenaren van den Waterstaat vast.

ART. K.

De Staten der Provincies zijn gehouden voor de Rijkswerken, welker beheer en bekostiging hun door het Koninklijk Besluit van 17 December 1819 (Stbl. 1) zijn opgedragen, gebruik te maken van den Hoofd-Ingenieur of van den Ingenieur met de dienst belast, onder verplichting van $^2/_3$ der abonnementen te dragen en opzichters aan te stellen.

Ten aanzien van Provinciale en andere werken, kan op aanvraag, van de Ambtenaren van den Waterstaat gebruik worden gemaakt, onder verplichting van billijke vergoeding aan die ambtenaren.

In beide gevallen volgen deze de bevelen der Staten op.

Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 Maart 1849 is vastgesteld eene *Reglementaire Verordening* en *Instructie*, ter uitvoering van het Koninklijk Besluit van 8 Februari 1849 (Stbl. 6) houdende reorganisatie van het corps Ingenieurs van den Waterstaat.

Deze instructie is gewijzigd bij Ministeriëele beschikking van 4 April 1860.

Ze luidt nu als volgt:

I. *Van de inspecteurs.*

Art. 1. De roeping der inspecteurs is, de belangen van het Rijk voor te staan, en die met de belangen der verschillende besturen en der ingezetenen te vereenigen, in dier voege, dat behoudens de eerste ook die der laatste bevorderd worden.

2. Hun werkkring van toezicht strekt zich in de eerste plaats uit tot alle werken, die ten koste van het Rijk worden gemaakt of onderhouden.

Wijders over alles wat betreft den waterstaat, de wegen, bruggen en veeren daaronder begrepen, zonder onderscheid of de kosten daarvan worden betaald uit 's lands kas, of op eene andere wijze gevonden, en voor zooverre derzelver invloed in verband staat met de algemeene lands belangen.

3. Zonder bijzondere lastgeving van den Minister van Binnenlandsche Zaken, hebben de inspecteurs nimmer eenig bestuur of beheer over werken, uitgezonderd in gevallen van dringende noodzakelijkheid en bij afwezigheid of ontstentenis der gewone waterstaats-ambtenaren.

Zij zijn evenwel bevoegd aan de hoofd-ingenieurs, of bij hunne afwezigheid, aan de andere waterstaats-ambtenaren hunne meening te uiten, die door deze in behoorlijke overweging wordt genomen.

4. Wanneer bij uitzondering het beheer van eenig werk door den Minister aan een der inspecteurs is opgedragen, volgt deze de regelen, welke omtrent zoodanig beheer voor de hoofd-ingenieurs zijn voorgeschreven.

5. Bij de werken, die van Rijkswege in hunne inspectiën worden gemaakt of onderhouden, zien zij toe, dat deze, overeenkomstig de goedgekeurde bestekken en ontwerpen, worden uitgevoerd.

Bij hunne inspectiën kunnen zij zich door de hoofd-ingenieurs, of bij ontstentenis van deze, door andere ambtenaren doen vergezellen.

Zij geven bericht van hunne bevinding aan den Minister.

6. De inspecteurs houden een streng toezicht over het personeel der waterstaats-ambtenaren, en maken zich bekend met hunne kunde, dienstijver en gedrag.

In den aanvang van ieder jaar doen zij een gemeenschappelijk rapport aan den Minister nopens al de leden van het corps, opdat deze in betrekking tot kunde, dienstijver, gedrag en geschiktheid oordeele, wie bij bevordering in aanmerking kan komen, of wie in een of ander opzigt, onverhoopt, eenige terechtwijzing moet ontvangen.

7. Van tijd tot tijd, en vooral in het tijdvak dat de werken worden uitgevoerd, doen zij inspectiën der voornaamste werken, in artikel 2 bedoeld.

Zij verzekeren zich van den staat der voornaamste waterkeerende dijken en sluizen.

8. Bij buitengewone of algemeene rivier-correspondentie, voeren zij bevel overeenkomstig het reglement voor de dienst der rivier-correspondentie, en alle ambtenaren van den waterstaat daarbij geplaatst, staan alsdan bepaaldelijk onder hunne orders.

9. De inspecteurs staan in onmiddelijke betrekking tot den Minister, met wien zij eene geregelde briefwisseling voeren.

Zij zijn bevoegd, zoowel onderling als met de hoofd-ingenieurs, in briefwisseling te komen, inlichtingen en opgaven te vragen, ter geregelde volbrenging hunner dienstwerkzaamheden.

Zij zijn ook bevoegd in briefwisseling te treden met de provinciale Gouverneurs en Gedeputeerde Staten, en gehouden hun inlichtingen en berichten te geven.

Eindelijk zijn zij bevoegd, in enkele voorkomende gevallen, inlichtingen te verzoeken van waterschappen, gemeenten en andere besturen.

II. *Van de hoofd-ingenieurs.*

10. De Hoofd-ingenieurs houden het oog op de deugdelijke uitvoering der werken, overeenkomstig de daarvoor goedgekeurde bestekken.

In den regel doen de ingenieurs opnemingen der werken, en maken daarvan verbaal op. De hoofd-ingenieurs zijn evenwel bevoegd dat zelve te doen; voor zeer belangrijke werken wordt hun dit aanbevolen.

Zij geven de certificaten van betaling af.

Zij dragen in tijds de maatregelen tot onderhoud der werken voor.

11. De hoofd-ingenieurs vervaardigen de ontwerpen

van alle werken in hun district, maken of doen opmaken de berekeningen en begrootingen van kosten, benevens goede en volledige bestekken, zorgende dat de prijzen gesteld worden overeenkomstig de plaatselijke en tijdelijke omstandigheden, alsmede naar den aard der bewerkingen.

In de geleidende missive, bij de inzending, of in de memorie van toelichting, wordt het doel van het werk, en de bijzondere constructiën, naarmate van het belang der zaak min of meer ontwikkeld of beredeneerd.

Alle ontwerpen van werken, worden door tusschenkomst der Gouverneurs aan den Minister gezonden.

De hoofd-ingenieurs wonen de aanbestedingen bij, en maken een beknopt rapport van den afloop, houdende hunne consideratiën over den aannemingsprijs, de geschiktheid en de soliditeit der aannemers en borgen, alsmede hun advies tot goed- of afkeuring der aanbesteding.

Dit rapport en het besluit van den Minister worden door tusschenkomst van den Gouverneur verzonden.

Alle verdere briefwisseling nopens een aanbesteed werk, tenzij betrekkelijk overwegende wijzigingen waarin de belangen der provincie betrokken zijn, geschiedt rechtstreeks, zonder de tusschenkomst van den Gouverneur.

12. De hoofd-ingenieurs staan in onmiddelijke betrekking tot den Minister, met wien zij rechtstreeks briefwisseling voeren.

Zij zijn ook in briefwisseling met de Gouverneurs en de Gedeputeerde Staten van hun district, over alle zaken die door tusschenkomst van deze tot den Minister

of andere moeten komen of waarin de Gouverneurs en de Staten volgens het Koninklijk besluit van 8 Februari 1849 (Staatsblad N°. 6), of volgens andere, nog van kracht zijnde besluiten worden betrokken.

De tusschenkomst van den Gouverneur wordt bij de briefwisseling ingeroepen voor alles waarin de belangen der provincie nu betrokken zijn, of waarvan het dienstig of raadzaam is dat de Gouverneur kennis draagt.

In spoed vereischende gevallen, heeft de briefwisseling met den Minister altijd rechtstreeks plaats, en wordt door den hoofd-ingenieur, zoo noodig, een afschrift van zijn rapport binnen 24 uren aan den Gouverneur gezonden.

13. De hoofd-ingenieurs zijn ook bevoegd, van waterschappen, gemeenten en andere besturen, inlichtingen te vragen.

14. Bij rampen of buitengewoon gevaar, geven zij onmiddellijk kennis aan den Minister, Gouverneur en inspecteur.

Naar mate van omstandigheden, bepalen zij zich bij een eerste rapport, tot een bloote kennisgeving, om bij een of meerdere latere, zoo spoedig mogelijk volgende rapporten, in meerdere bijzonderheden te treden.

Zij nemen aanvankelijk de onverwijld noodige maatregelen om gevaar af te weren of voor te komen, of groote schade te beletten.

Zij dragen de finaal noodige maatregelen onverwijld voor, en handelen overeenkomstig de bepalingen in art. 31 nader omschreven.

15. De hoofd-ingenieurs verrichten de inspectiën die noodig zijn om zich bekend te maken of te houden met

den staat van het district in het algemeen, en van alle waterstaats werken in het bijzonder, vooral van die, welke ten laste van het Rijk zijn, of moeten worden gemaakt en onderhouden.

Voor den 15 van iedere maand, zenden zij aan den inspecteur een rapport nopens de vordering der werken.

Zij zorgen door hunne inspectiën de noodige kennis te verkrijgen voor de op te maken bestekken; zij zien toe op de goede uitvoering der werken en leveranciën, en in het algemeen op het goed beheer der ingenieurs en opzigters.

16. Zij onderhouden eene goede verstandhouding met alle de besturen, waarmede zij in aanraking komen, in het oog houdende, dat onverminderd hun pligt van toe te zien dat er geene werken gemaakt worden of in verval geraken, in strijd met de algemeene belangen, zij nimmer eenigen anderen invloed op die besturen kunnen uitoefenen, dan eene welwillende medewerking tot bevordering der wederzijdsche belangen.

17. De werkkring van de hoofd-ingenieurs strekt zich uit over den geheelen omvang van de dienst, die hun is toevertrouwd, en zij zijn verantwoordelijk voor het gedrag van hunne onderhoorigen.

18. Zij zorgen dat ter zijner tijd de noodige peilingen en veldwerkzaamheden geschieden, om den stand van zaken en den veranderlijken loop der rivieren en stroomen langs de kusten na te gaan, ten einde in het algemeen belang tijdig maatregelen te kunnen voorstellen.

19. Zij verzekeren zich ook door het doen der noodige inspectiën, dat alle voorname waterkeerende dijken en sluizen in goeden staat zijn.

Zoo noodig dragen zij de voorzieningen voor, die hun onvermijdelijk toeschijnen.

III. *Van de gewone ingenieurs en van de adspirant-ingenieurs.*

20. De ingenieurs en adspirant-ingenieurs staan onder de onmiddellijke orders van den hoofd-ingenieur in hun district of van den inspecteur of hoofd-ingenieur aan wien zij zijn toegevoegd; zij geven hun rekenschap van alle hunne werkzaamheden.

Hunne pligten vloeien voort uit die, welke aan hunne superieuren zijn opgedragen; zij moeten dezen ten allen tijde bijstaan en met hen medewerken.

Zij zijn meer onmiddellijk belast met de bijzonderheden van de dienst; met de voorloopige werkzaamheden voor het opmaken van ontwerpen, begrootingen van kosten, bestekken, enz.

Aan hen is meer bijzonder en bepaaldelijk opgedragen het ontvangen en keuren der materialen, het toezigt op de werken, het opnemen derzelve, het opmaken der verbalen daarvan, welke tot afgifte der certificaten van betaling worden vereischt.

Zij zijn belast met het doen der waterpassingen, peilingen, metingen, enz.

Onverminderd de inspectiën, die zij uit eigene beweging verrichten, moeten zij zich dadelijk, op order van hunne superieuren, naar die plaats begeven, waar hunne dienst noodzakelijk wordt geoordeeld.

21. De adspiranten worden gekozen uit de reeds aangestelde adspiranten surnumerair en uit de surnumerairen, naar aanleiding van artikel 10 van Zijner Majesteits

besluit van 8 Februarij 1849 (Staatsblad N°. 6) in dienst gesteld.

De indienststelling der surnumerairen geschiedt na volbrachte studiën in de opgerichte of nog op te richten speciale scholen voor burgerlijke ingenieurs, en na afgelegd voldoend examen.

IV. *Van de opzichters.*

22. De opzichters aan het korps der ingenieurs van den waterstaat toegevoegd, verleenen hulp aan de ingenieurs bij het houden van opzicht over de werken.

Zij zijn meer bepaaldelijk met het dagelijksche opzicht belast, en zorgen voor eene deugdelijke leverancie en verwerking der materialen overeenkomstig de bestekken.

Door onafgebroken op de werken tegenwoordig te zijn, waken zij meer bijzonder, dat er geen bedrog plaats hebbe in die gedeelten der werken, welke dadelijk door andere materialen of stoffen worden gedekt, en alzoo onzichtbaar gemaakt.

Elk hoofd-ingenieur bepaalt de standplaatsen en werkkring van de hem toegevoegde opzichters in zijn district, en geeft hun meer bijzondere instructiën.

23. De opzichters worden op voordracht der hoofd-ingenieurs, en na afgelegd examen, door den Minister in dienst gesteld.

V. *Ondergeschiktheid en policie van het korps.*

24. Alle ambtenaren van den waterstaat moeten eene volstrekte ondergeschiktheid jegens hunne superieuren in acht nemen.

Wanneer ingenieurs van eenen gelijken rang en klasse gezamenlijk de dienst waarnemen, voert de oudste in dienst het bevel. Bijaldien zij gelijk in dienstjaren zijn, komt het bevel aan den oudsten in jaren.

De ouderdom in dienst wordt gerekend volgens den datum der laatste aanstelling.

25. Wegens verkeerde handelingen, verzuimen, plichtsverzaking en vergrijpen tegen de ondergeschiktheid betrekkelijk de dienst gepleegd, en wegens wangedrag, kan aan de ambtenaren van den waterstaat, beneden den rang van ingenieur, door hunne superieuren worden opgelegd eene schorsing van ten hoogste eene maand, of in dienst of in bezoldiging of in beide gezamenlijk, naar gelang van omstandigheden.

Daarvan wordt onverwijld aan den Minister kennis gegeven.

Aan alle de overige ambtenaren kan, in gelijke gevallen, door of op last van den Minister eene gelijke tijdelijke buitendienststelling worden opgelegd.

De misslagen, die de veiligheid van den lande of de financiën van het Rijk benadeelen, worden door dengene, die dezelve bij zijne onderhoorigen ontdekt, aan zijnen onmiddellijken superieur kenbaar gemaakt, en aan den Minister overgebracht, die de noodige maatregelen verordent.

26. Ieder ambtenaar van den waterstaat zorgt, dat door de aan hem ondergeschikten ten gezette tijde, alle die opnemingen en inspectiën geschieden, die tot een goed beheer en toezicht der werken vereischt worden.

Ingeval wordt bevonden, dat daaromtrent eenige nalatigheid plaats heeft, wordt daarvan dadelijk kennis aan den superieur en vervolgens aan den Minister ge-

geven, met voordracht eener evenredige korting op het abonnement der reiskosten.

27. Geen ambtenaaar mag zich op eigen gezag van zijnen post verwijderen, en moet daartoe verlof van zijnen onmiddellijken chef vragen.

De ingenieur kan vier dagen verlof aan den adspirant toestaan, en de inspecteur en hoofd-ingenieur acht dagen aan de adspiranten en aan de ingenieurs, zonder gehoudenheid daarvan rapport te doen.

De ingenieur kan acht dagen verlof aan den opzichter toestaan, onder gehoudenheid daarvan aan den hoofd-ingenieur kennis te geven.

De hoofd-ingenieur kan veertien dagen verlof aan den opzichter toestaan.

Verloven van langeren tijd, alsmede die voor de hoofd-ingenieurs en inspecteurs worden door den Minister verleend.

VI. *Algemeene bepalingen.*

28. De ambtenaren van den waterstaat, met uitzondering van de opzichters, vestigen hunne gewone verblijfplaats naar aanwijzing van den Minister.

De opzichters volgen te dien aanzien de orders van den hoofd-ingenieur.

29. Ieder waterstaats-ambtenaar tracht in zijnen werkkring volkomen bekend te geraken met alles wat hem tot behoorlijke uitoefening van zijne dienstplichten nuttig kan zijn.

Bijzonder legt hij zich toe op eene grondige kennis van den prijs der materialen en daggelden, om de begrootingen goed te kunnen opmaken en beoordeelen.

30. Ten einde den Minister en de inspecteurs in staat te stellen over de bekwaamheid van al de leden van het corps te oordeelen, worden alle teekeningen, ontwerpen, rapporten, memoriën, bestekken, begrootingen enz. door de vervaardigers onderteekend, en wanneer zulks geschieden kan, in originali aan den Minister ingezonden, onder bijvoeging der aanmerkingen en wijzigingen, waartoe die stukken aanleiding geven.

31. Geen ambtenaar van den waterstaat, van welken rang ook, vermag op eigen gezag leverantiën bevelen, werken uitvoeren of uitgaven, hoe ook genaamd, doen, zonder order van zijnen superieur.

Alle hiermede in strijd gedane handelingen, blijven voor rekening van den lastgever.

Gevallen van dadelijk dringende behoefte, om dreigende of reeds aangevangen ongelukken of groote schaden voor te komen, maken hierop uitzondering, mits daarvan onverwijld rapport worde gedaan.

In zoodanige omstandigheden zijn de ambtenaren gehouden met oordeel en voorzichtigheid te handelen, door alleen het noodige, dat voor geen uitstel vatbaar is, te doen, en het geheel zoo min mogelijk uit het verband te brengen, ten einde, na bekomen lastgeving, verder te kunnen handelen.

32. Geen ambtenaar is bevoegd zonder toestemming van den Minister eenige afwijking van de goedgekeurde bestekken te gelasten of te gedoogen, zoo ten opzichte der te maken werken, als van de hoeveelheid en de kwaliteit der te leveren materialen.

In geval zulke afwijkingen onvermijdelijk en onverwijld moeten plaats hebben, bekomt de superieur daar-

van onmiddellijk kennis, en wordt de homologatie van den Minister gevraagd.

33. De inpecteurs en hoofd-ingenieurs zijn bevoegd van tijd tot tijd het archief der tot hunnen werkkring behoorende ambtenaren in te zien, ten einde zich te verzekeren dat de ingekomen, en de minuten van verzonden stukken behoorlijk bewaard worden, en dat laatstgemelden in voldoenden duidelijken staat zijn.

Wijders dat van alles register worde gehouden, dat de kaarten in goede orde, en met aanduiding der zaak, tot welke zij behooren, bewaard worden, opdat bij verplaatsing, ontslag of overlijden, het geheele archief aan den daartoe bevoegden ambtenaar kan worden overgegeven.

34. Van zoodanige overgifte of overneming van het archief der ingenieurs, zoowel als van dat der hoofd-ingenieurs en inspecteurs, wordt behoorlijk proces-verbaal in triple opgemaakt, en een der exemplaren aan den Minister ingezonden.

35. Alle memoriën, rapporten, ontwerpen, kaarten, teekeningen, modellen enz., welke gedurende den dienst-tijd der ambtenaren zijn vervaardigd, worden, voor zooverre die op hunne dienst betrekking hebben, en niet tot het gewoon archief behooren, bij ontslag of overlijden, aan het ministerie van Binnenl. Zaken ingezonden.

Insgelijks zullen aan het ministerie, in voorschreven gevallen, worden teruggezonden alle instrumenten, boeken, kaarten en meubelen, welke aan de ingenieurs, van welken graad ook, ten gebruike zijn toevertrouwd geweest.

36. Geen ambtenaar van den waterstaat mag zich

zonder schriftelijke vergunning van den Minister belasten met het ontwerpen, het uitvoeren van of het toezicht houden op werken, ondernomen door bijzondere besturen of particulieren.

Het is verboden aan iemand, wie het ook zij, die geen lid van het corps is, kopijelijk of in originali eenige de minste kennis te geven van de memoriën, projecten, teekeningen en kaarten, die niet door den druk zijn bekend gemaakt.

37. Aan alle ambtenaren van den waterstaat is het mede verboden, directelijk of indirecteijk deel te nemen in eenige aanneming of leverancie van materialen, hetzij dezelve ten koste van den lande of van particulieren geschieden.

Insgelijks mogen zij geen aandeel hebben in het doen van voorschotten aan aannemers, noch de belangen van dezen bij administratie waarnemen.

38. Alle ambtenaren behoorende tot het korps der ingenieurs leggen, alvorens in dienst te treden, in handen van den Minister, of op zijne vergunning, schriftelijk, behalve den eed van zuivering den eed af, dat zij de werkzaamheden en plichten, aan hun ambt verbonden, met ijver, getrouwheid, en overeenkomstig de hun te geven instructien zullen vervullen.

Personeel van den Waterstaat.

AFGEMEENE DIENST.

P. Caland, Inspecteur, 's Gravenhage.

A. van Hooff, Ingenieur 1e klasse, Purmerend, werkzaam bij den aanleg van Staatsspoorwegen.

R. O. van Manen, Ingenieur 2e klasse, 's Gravenhage, toegevoegd aan den Inspecteur.
J. Kluit, Ingenieur 2e klasse, 's Gravenhage, toegegevoegd aan den Inspecteur.
J. Mulder, Ingenieur 2e klasse, Sneek, werkzaam bij den aanleg van Staatsspoorwegen.
N. A. M. van den Thoorn, Adspirant-Ingenieur, 's Gravenhage, toegevoegd aan den Inspecteur.
H. F. Beijerman, Adspirant-Ingenieur, Hoek van Holland, toegevoegd aan den Inspecteur.
J. G. Emerius, Adspirant-Ingenieur, 's Gravenhage, toegevoegd aan den Inspecteur.

RIVIER-BEHEER.

J. van der Toorn, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, 's Gravenhage.
J. W. Welcker, Ingen. 2e kl., 's Gravenhage
J. C. Ramaer, Adspirant-Ingen., 's Gravenhage
D. J. Steyn Parve, Adspirant-Ingen, 's Gravenh.
} toegevoegd aan den hoofdingen

Eerste arrondissement (Boven-Rijn en Waal.)
J. W. G. Stieneker, Ingenieur 1e klasse, Nijmegen.
A. B. Albers, Ingenieur 3e klasse, Nijmegen.
Tweede arrondissement (Neder-Rijn, Lek Nieuwe Maas.)
P. H. Kemper, Ingenieur 2e klasse, Utrecht.
C. A. Jolles, Adspirant-Ingenieur, Utrecht.
Derde arrondissement (IJssel in Gelderland en Overijssel, Zwarte Water en Zwolsche Diep.)
W. F. Leemans, Ingenieur 2e klasse, Kampen.
R. P. J. Tutein Nolthenius, Ingenieur 3e klasse, Kampen.
Vierde arrondissement (Beide Merweden, Dordsche waterwegen en Linge.)

M. B. G. Hogerwaard, Ingenieur 2e klasse, Gorinchem.
Jhr. C. J. de Jong van Beek en Donk, Ingenieur 3e klasse, Gorinchem.

Vijfde arrondissement (Boven-Maas en Amer.)

C. F. M. H. Schnebbelie Ingenieur 2e klasse, 's Hertogenbosch.

Inspectiën van den Waterstaat.

EERSTE INSPECTIE.

Jhr. J. R. T. Ortt, Inspecteur in de 2e inspectie, tevens belast met de 1e inspectie, Haarlem.
P. Loke, Ingenieur 1e klasse, Haarlem, toegevoegd aan den Inspecteur.

Eerste en derde district (Groningen en Drenthe.)

J. Strootman, Hoofd-Ingenieur 1e klasse, Groningen.
D. N. Labrijn, Ingenieur 2e klasse, Assen.
A. A. Bekaar, Ingenieur 2e klasse, Groningen.

Tweede district (Friesland.)

P. J. H. Hayward, Hoofd-Ingenieur 1e klasse, Leeuwarden.
Jhr. A. O. van den Santheuvel, Ingenieur 1e klasse, Leeuwarden.
A. J. Brevet, Ingenieur 1e klasse, Leeuwarden.

Vierde district (Overijssel.)

L. A. Reuvens, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, Zwolle.
F. D. N. van Deventer, Ingenieur 1e klasse, Almelo.
A. Deking Dura, Ingenieur 3e klasse, Zwolle.

Vijfde district (Gelderland.)

A. L. de Bruijn Kops, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, Arnhem.

A. M. K. W. baron van Ittersum, Ingenieur 1e klasse, Zutphen.
P. W. van der Sleyden, Ingenieur 2e klasse, Arnhem.

Zevende district (Limburg.)

J. J. de Kruyff, Hoofd-Ingenieur 1e klasse, Maastricht.
J. A. E. Musquetier, Ingenieur 2e klasse, Roermond.
Jhr. H. van Cappellen, Ingenieur 2e klasse, Maastricht.

TWEEDE INSPECTIE.

Inspecteur, zie 1e inspectie.

Zesde district (Noord-Brabant.)

H. S. J. Rose, Hoofd-Ingenieur 1e klasse, 's Hertogenbosch.
Th. Bleckmann, Ingenieur 1e klasse, Breda.
A. Keurenaer, Ingenieur 3e klasse, Hertogenbosch.

Achtste district (Utrecht.)

L. J. du Celliée Muller, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, Utrecht.
W. J. S. J. Blom, Ingenieur 1e klasse, Utrecht.

Negende district (Noord-Holland.)

J. F. W. Conrad, Hoofd-Ingenieur 1e klasse, Haarlem.
J. M. F. Wellan, Ingenieur 1e klasse, Alkmaar.
J. J. Roelants, Ingenieur 1e klasse, Amsterdam.
B. Hoogenboom, Ingenieur 2e klasse, Hoorn.

Tiende district (Zuid-Holland.)

L. H. J. J. Mazel, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, 's Gravenhage:
W. H. Hubrecht, Ingenieur 1e klasse, 's Gravenhage.
C. de Bruyn, Ingenieur 2e klasse, Brielle.

Elfde district (Zeeland.)

G. van Diesen, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, Middelburg.
H. E. de Bruyn, Ingenieur 1e klasse, Vlissingen.

W. Verwey Azn, Ingenieur 2e klasse, Goes.
C. B. Schuurman, Ingenieur 3e klasse, Sluis.
E. B. van Nes van Meerkerk, Ingenieur 3e klasse, Zierikzee.
R. J. Castendijk Jz., Ingenieur 3e klasse, Breskens.

Ingenieurs met onbepaald Verlof.

J. A. A. Waldorp, Hoofd-Ingenieur 1e klasse.
J. Dirks, Hoofd-Ingenieur 1e klasse, Eerstaanwezend Ingenieur bij de Amsterdamsche Kanaalmaatschappij.
J. van der Vegt, Ingenieur 1e klasse, Hoofd-Ingenieur bij de provinciale waterstaatsdienst in Zuid-Holland.
E. Steuerwald, Ingeneur 1e klasse, gedetacheerd bij de Polytechnische School te Delft.
H. A. van der Maaten, Ingenieur 2e klasse.
G. A. Escher, Ingenieur 2e klasse.

In den Staats-Almanak (Bibliotheek Phoenix) vindt men een lijst van de vaste Opzichters van den Waterstaat, en opgaven omtrent de *weduwenfondsen* van de Ingenieurs en Opzichters.

Ontwerpbegrooting voor het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid voor het dienstjaar 1879.

II. AFDEELING WATERSTAAT.

Personeel van den Waterstaat.

Art. 5.

drie Inspecteurs	à ƒ 4000,—	ƒ 12000,—	
vijf Hoofdingenieurs 1e kl.	à „ 3000,—	„ 15000,—	
zes „ 2e „	à „ 2500,—	„ 15000,—	
dertien Ingenieurs 1e „	à „ 2000,—	„ 26000,—	
vijftien „ 2e „	à „ 1500,—	„ 22500,—	
acht „ 3e „	à „ 1200,—	„ 9600,—	
zes Adspirant-Ingenieurs	à „ 900,—	„ 5400,—	
		ƒ	105,500

Art. 6.

vijfentwintig Opzichters 1e kl.	à ƒ 1500,—	ƒ 37500,—	
„ „ 2e „	à „ 1300,—	„ 32500,—	
„ „ 3e „	à „ 1200,—	„ 30000,—	
„ „ 4e „	à „ 1000,—	„ 25000,—	
Buitengewone belooningen.....		„ 1000,—	
		„	126,000

Art. 7.

Reis- en verblijfkosten.....	ƒ 89600,—	
Bureaukosten.....	„ 25200,—	
Toelagen.....	„ 5900,—	
Vergoeding voor kosten van verplaatsing.	„ 650,—	
	„	121,350

De post van ƒ 5900,— voor toelagen is voor de volgen werken:

Rotterdamsche Waterweg:

Ingenieur.....	ƒ 1000,—
Adspirant-Ingenieur.....	„ 500,—
Opzichter.....	„ 1100,—
	ƒ 2600,—

Transporteeren.....	ƒ 2600,—	ƒ	352,850

Per Transport.....		*f* 2600,—	*f* 352,850
Zwolsche Waterweg:			
Hoofd-Ingenieur.....	*f* 500,—		
Ingenieur.....	„ 500,—		
		„ 1000,—	
Harlinger Havenwerken:			
Hoofd-Ingenieur.....	*f* 500,—		
Ingenieur.....	„ 800,—		
		„ 1300,—	
Begrooting 1877.....		„ 1000,—	
Totaal.....		*f* 5900,—	

Alle andere toelagen worden uit de posten der begrootingen getrokken, waaronder de werken waarvoor ze verleend worden voorkomen.

Art. 8 en 9.

Jaarwedden van havenmeesters, sluiswachters, ambtenaren bij stoomgemalen, enz..... „ 210,340

Art. 10.

Kosten van waarnemingen, peilingen, opmetingen, inkaartbrengen, enz..... „ 90,000

Art. 11.

Buitengewone correspondentie bij ijsgang en hoog opperwater..... „ 8,000

Art. 12.

Oprichting van zelfregistreerende peilschalen..... „ 40,000

Art. 13.

Onderhoud en verbetering van de Rijn en Lek met bijkomende werken..... „ 163,000

Art. 14.

Dito voor de Waal..... „ 560,000

Art. 15.

Dito voor de IJssel..... „ 107,000

Art. 16.

Dito voor de Merwede, Killen en het Hollandsch diep. „ 500,000

Transporteeren..... *f* 2,031,190

Per Transport.....	*f*	2,031,190
Art. 17.		
Dito voor de Dordsche waterwegen.....	„	280,000
Art. 18.		
Dito voor de Amer.....	„	10,090
Art. 19.		
Dito voor de Maas.....	„	353,200
Art. 20.		
Dito voor den waterweg van Zwolle naar zee.....	„	43,000
Art. 21.		
Dito voor den waterweg van Rotterdam naar zee.....	„	1,550,610
Art. 22.		
Dito voor de Hollandsche IJssel.....	„	16,000
Art. 23 tot en met Art 54.		
Kleinere rivierwerken, zeeweringen, storm- en winterschade, havenwerken, enz.....	„	2,589,627
Art. 55.		
Uitkeering aan de Kanaalmaatschappij wegens den waarborg verleend bij de wetten van 1863 (*Stbl.* 4), 1864 (*Stbl.* 72), 1868 (*Stbl.* 117), 1873 (*Stbl.* 102) en 1875 (*Stbl.* 57).....	„	601,566
Art. 56.		
Vergoeding aan deze Maatschappij wegens uitbreiding van de werken.....	„	230,200
Art. 57.		
Reis- en verblijfkosten van den Rijkscommissaris bij deze Maatschappij.....	„	500
Art. 58 tot en met Art. 68.		
Kosten van 's rijks wegen.....	„	915,330
Art. 69.		
Veren en schipbruggen.....	„	52,650
Art. 70.		
Gedeelten van reeds bij vroegere wetten verleende subsidien:		
a. Voor onderhoud van werken.....	„	73,057
b. Voor aanleg en verbetering van werken.....	„	159,719
Transporteeren.....	*f*	8,906,649

Per Transport.....	*f*	8,906,649
Art. 71.		
Voor het eerst te verleenen subsidien.....	„	24,400
Art. 72.		
Tractement van den Architect der landsgebouwen en van zijn onderhebbend personeel, reis-, verblijf- en bureaukosten van dezen ambtenaar.....	„	19,500
Art. 73.		
Landsgebouwen te 's Gravenhage:		
a. Onderhoud.....	„	56,000
b. Restauratie Hofzaal.....	„	16,000
c. Restauratie Oudstadhouderlijk kwartier (*) (tusschen Binnen- en Buitenhof).....	„	20,000
d. Verbouwing der voormalige kerk ten behoeve der Eerste Kamer.....	„	93,000
Art. 74.		
Binnenbouw van het gebouw voor het departement van Justitie (**).....	„	260,000
Art. 75.		
Kosten van uet toezicht op de spoorwegdiensten, waaronder tractementen voor een Ingenieur à *f* 2400 en een à *f* 1960.....	„	55,875
Transporteeren.....	*f*	9,451,424

(*) Deze restauratie zal in het geheel *f* 80,000 kosten.

(**) Kosten van den bouw van het departement van justitie:

fundeering.....	*f*	49,740
buitenbouw.....	„	342,000
calorifère.....	„	15,000
binnenbouw.....	„	260,000
bijbouw op de plaats, waar nu het tegenwoordige gebouw staat.....	„	168,000
inwendige inrichting.....	„	75,000
diversen.....	„	9,260
Totaal.....	*f*	919,000

Per Transport.....	*f*	9,451,424
Art. 76.		
Kosten van het toepasselijk verklaren van Art. 25 van de wet van 1859 (*Stbl.* 98) en Art. 33 van de wet van 1875 (*Stbl.* 67) op de Holl. IJzeren; Nederl. Rijn; Antwerpen—Rotterdam; Aken—Maastricht en Luik—Maastrichtsche spoorwegmaatschappijen.....	„	4,104
Art. 77 en 78.		
Tractement, reis-, verblijf- en bureaukosten van den Rijkscommissaris bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.....	„	3,800
Art. 79.		
Subsidie aan de Nederl. Westphaalsche Spoorwegmaatschappij voor den aanleg van de lijn in de richting: Zutphen, Borken, Bocholt.....	„	200,000
Art. 80.		
Uitgaven ten behoeve van den aanleg der Staatsspoorwegen (Zie afdeeling Staatsspoorwegen).....	„	8,000,000
Totaal der II Afdeeling: *Waterstaat*.....	*f*	17,659,328

Waterschappen enz.

Een opgave van alle waterschappen met hunne besturen en der Rijkshavenmeesters vindt men in den Staats-Almanak (Bibliotheek: Phoenix). Men zie verder de Kon. besluiten van 1822 (Stbl. 7 en 42) en de Wet van 12 Juli 1855 (Stbl. 102).

Onder waterschappen worden verstaan, al die districten, welke tot gemeenschappelijke waterkeering of waterloozing zijn verbonden. De benaming voortvloeiende uit de grondwet, welke als publiekrechtelijke lichamen, behalve het rijk, de provinciën en gemeenten, geen

andere dan waterschappen kent — omvat dus alle hoog heemraadschappen, heemraadschappen, polders, wateringen, enz.

Vergoeding van Reis- en Verblijfkosten.

(Kon. besluit van 15 Dec. 1849. Stbl. 62.)

De ambtenaren worden ten opzichte der te declareeren Reis- en Verblijfkosten verdeeld in *vijf* klassen.

Tot de *tweede* klasse behooren o. a. de *Inspecteurs* en *Hoofdingenieurs* van 's Rijks Waterstaat.

Tot de *derde* klasse: de Ingenieurs van 's Rijks Waterstaat en de Ingenieurs der 1e en 2e klasse der Marine.

De vergoeding bedraagt:

	Reiskosten per uur afstand.	Verblijfkosten per dag.
1e klasse.....	*f* 0,75	*f* 8,—
2e klasse.....	» 0,60	» 6,—
3e klasse.....	» 0,45	» 4,—
4e klasse.....	» 0,30	» 2,50
5e klasse.....	» 0,25	» 2,—

De afstand wordt berekend volgens den *Officieelen Afstandswijzer*. Reizen van minder dan één uur worden niet in rekening gebracht. Voor reizen van één dag (zonder nacht) wordt de helft der verblijfkosten vergoed. Voor reizen langer dan 14 dagen, wordt voor iedere dag boven de 14, $^2/_3$ der verblijfkosten in rekening gebracht. Voor reizen, die langer dan één maand duren, wordt de vergoeding voor verblijfkosten van

te voren geregeld; deze mag nooit $^2/_3$ der verblijfkosten volgens het tarief bedragen.

Vergoeding voor buitenlandsche reizen wordt bij afzonderlijk besluit geregeld.

Geen ambtenaar, behalve een Minister, mag zonder vergunning van zijn onmiddelijken chef, een dienstreis ondernemen.

Uittreksel uit de Memorie van Toelichting op de Begrooting voor het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Dienst 1879.

Na de oprichting van een afzonderlijk Ministerie van Waterstaat, verwacht men natuurlijk, dat er op dit gebied hervormingen zullen plaats hebben. Dat deze verwachting niet teleurgesteld zal worden, blijkt uit de Memorie van Toelichting op de Begrooting voor dit departement. We laten een gedeelte van deze Memorie hier volgen:

Onderzoek van den waterstaatkundigen toestand des lands.

Het tegenwoordige art. 10 (art. 73 der begrooting van het loopende jaar) is met ongeveer *f* 30,000,— verhoogd en op *f* 90,000,— gebracht. Daarenboven is een nieuw art. 12 van *f* 40,000,— uitgetrokken. Het doel dezer verhooging is om de studie van de rivieren en wateren en van den bodem van Nederland meer opzettelijk ter hand te nemen en krachtig voort te

zetten en zooveel mogelijk alle daartoe strekkende waarnemingen te doen of te verzamelen.

De noodzakelijkheid van zulk een algemeene studie van den waterstaatkundigen toestand des vaderlands behoeft geen betoog. Niet uit een zuiver wetenschappelijk oogpunt alleen mag zij van het hoogste belang worden gerekend; de nauwkeurige kennis van dien toestand moet den grondslag geven voor de staatszorg in zaken van waterstaat; zij is bij de voorbereiding en den aanleg van alle eenigszins omvangrijke werken onmisbaar. Sedert genimen tijd was dan ook op het verkrijgen dier noodige kennis de aandacht gevestigd.

De Commissie tot onderzoek van de beste rivierafleidingen vestigde reeds in haar, onder dagteekening van 12 September 1825, aan den Koning uitgebracht rapport, de aandacht op de wenschelijkheid eener meer algemeene verspreiding van de kennis van den toestand der rivieren. Zij knoopte daaraan het voorstel vast, om bij het Departement van den Waterstaat een algemeen depot van kaarten, plans en ontwerpen in te richten, dat tot leiddraad zou kunnen dienen voor hen, die later zich met de studie van deze aangelegenheid zoowel als van ander waterstaatsbelangen zouden bezig houden. Naar aanleiding hiervan, werd bij beschikking van den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken, van 15 April 1829 bepaald, dat kaarten zouden worden vervaardigd van de hoofdrivieren des Rijks, zooals de Rijn, de Lek, de Waal, de Maas en de Schelde, en dat verder de uitkomsten der dieptepeilingen van de onderscheidene rivieren, voor iedere peilraai in tabellen zouden worden uitgedrukt, en de peilraaien zelven op de kaarten aangeduid. De voorbereidende

werkzaamheden tot het in kaart brengen der rivieren met haar bandijken, uiterwaarden, oevers en wat verder tot de juiste kennis der rivier noodig werd geacht, werden aangevangen onder leiding van den Hoofd-Ingenieur B. H. Goudriaan. Na zijn overlijden in 1843 werd de voortzetting van het werk opgedragen aan den toenmaligen Hoofd-Ingenieur, later Hoofd-Inspecteur van den Waterstaat L. J. A. van der Kun, die tot zijn dood daarmede belast bleef. De leiding van dezen arbeid werd, na het overlijden van den Heer van der Kun in 1864, achtereenvolgens opgedragen aan den Hoofd-Inspecteur F. W. Conrad en den Inspecteur in algemeene dienst P. Caland.

De krachtens boven aangehaalde ministriële beschikking aangevangen arbeid, waarvoor eene uitgebreide en nauwkeurige triangulatie, met berekeningen en metingen gevorderd werden, was van grooten omvang. In 1829 begonnen, waren de metingen en berekeningen voor al de rivieren, de killen en zeegaten uitgezonderd, eerst in 1855 afgewerkt. In datzelfde jaar werd omtrent die werkzaamheden een verslag uitgebracht, dat vooral ook om de daarbij gevoegde bijlagen, bevattende de uitkomsten der verrichte metingen en berekeningen, voor de kennis der rivieren van groot belang was. Zes jaren later, in 1861, werd mede door den hoofdinspecteur van der Kun, een tienjarig overzicht uitgegeven van de waargenomen waterhoogten langs de hoofdrivieren in Nederland.

Hierop is in 1871 een tweede gevolgd, bewerkt onder leiding van den toenmaligen hoofdingenieur Caland. Tevens werden de registers van peilingen der hoofdrivieren aangevuld, in 1860 met dat van den Holland-

schen IJssel, in 1864 met die van de Nieuwe-Merwede en het Hollandsch diep.

Inmiddels was ook een aanvang gemaakt met de uitgave van de algemeene kaart der hoofdrivieren. Van deze kaart hadden, in 1855, bereids drie seriën het licht gezien, en wel:

1e serie: de Rijn, Waal en Merwede, Oude en Nieuwe Maas en Dordtsche Kil, in 22 bladen;

2e serie: de Neder-Rijn, Lek en Nieuwe Maas en Noord, in 22 bladen; en de

3e serie: de Geldersche IJssel, in 22 bladen.

De rivierkaart werd in 1860 voltooid. In 1872 werd met de herziening der rivierkaart en de herpeiling der rivieren aangevangen; zij bepaalde zich tot dusverre hoofdzakelijk tot de Waal en de Merwede. Wil de daaraan besteedde arbeid een blijvende waarde erlangen, dan moet voor geregelde bijhouding en herziening dezer kaart voortdurend worden zorg gedragen.

Behalve de rivierkaart werden, sedert 1849, mede onder leiding van den Heer van der Kun, in het licht gegeven registers, bevattende de beschrijving van de peilschalen, hakkelbouten en andere werken langs de hoofdrivieren. Bij de uitgave van het bovengenoemd tienjarig overzicht, in 1861 hadden tien zulke registers het licht gezien, en wel:

Register No. I: de Boven-Rijn van Emmerik tot het punt van separatie te Pannerden;

Register No. II: de Waal, van het punt van separatie te Pannerden tot Loevestein;

Register No. III: de onverdeelde Merwede, van Loevestein tot Gorinchem (rechteroever);

Register No. IV: de Oude Merwede, de Oude Maas

en een gedeelte van de Nieuwe Maas, van Gorichem en Woudrichem tot Brielle;

Register No. V: de Neder-Rijn en Lek, van Pannerden tot Vreeswijk en Vianen:

Register No. VI: de Lek en de Nieuwe Maas van Vreeswijk en Vianen tot Brielle;

Register No. VII: de Noord en de Dordsche Kil, van Krimpen langs Dordrecht tot Willemsdorp;

Register No. VIII: de Geldersche IJssel;

Register No. IX: de Boven-Maas van Visé tot Grave;

Register No. X: de Boven-Maas van Grave tot Woudrichem.

Later zijn gevolgd:

Bijlage No. IX bij register VIII voor de provincie Friesland in 1872; en

Register No. XI voor de eilanden Texel en Vlieland in 1877.

Bij deze registers zijn, als bijlagen, onder anderen gevoegd: beschrijvingen van de dijken, sluizen en zijdelingsche afleidingen of overlaten; tabellen der maandelijksche en jaarlijksche, hoogste, gemiddelde en laagste standen der rivier; opgaven omtrent het verhang in den waterspiegel der verschillende rivieren; opgaven van de hoogte der dijken langs de rivieren.

Sedert 1865 is, volgens opdracht van den Minister Thorbecke, aanvankelijk onder leiding van den inspecteur F. W. Conrad, een aanvang gemaakt met de vervaardiging van de algemeene waterstaatskaart van Nederland, bestemd om eene duidelijke voorstelling te geven van den waterstaatkundigen toestand des lands.

Van deze kaart, die uit 248 bladen zal bestaan, zijn thans 90 bladen verschenen.

Op dit oogenblik wordt derhalve van Regeeringewege zorg gedragen voor:

a. het doen en verzamelen der waarnemingen en opnemingen voor de registers der peilschalen, verkenmerken, hakkelbouten enz.;

b. de herpeiling der rivieren met de bijwerking der registers van die peilingen;

c. de herziening en aanvulling der algemeene rivierkaarten;

d. de verzameling der dagelijksche waarneming van waterhoogten;

e. het vervaardigen der waterstaatskaart van Nederland.

Deze arbeid is wel zooveel mogelijk geregeld voortgezet; maar het valt niet te ontkennen dat in de laatste jaren, vooral ten gevolge van andere werkzaamheden waartoe het personeel van den Waterstaat geroepen werd, daarmede niet zoo krachtig en geregeld werd voortgegaan als oorspronkelijk in de bedoeling lag. Dit is bepaaldelijk het geval met de werkzaamheden, hierboven sub *a* en *d* aangeduid.

Verder is het voornamelijk bij den aanleg der spoorwegen gebleken, dat de vroegere waterpassingen de thans vereischte nauwkeurigheid misten. Daardoor zijn, wat van algemeene bekendheid is, allerwege verschillen gebleken in de hoogten van het A. P., waarbij de vroegere waterpassingen, door den Generaal Krayenhoff verricht, tot grondslag hadden gediend. Bij het

ontdekken der verschillen, was men doorgaans huiverig daarin verandering te brengen, omdat de bestaande opgaven dikwerf samenhingen met toestanden en contractueele bepalingen, waarin niet zoo plotseling wijziging kon worden gebracht. Naarmate meer werken werden aangelegd, waarvoor waterpassingen noodig waren, kwamen die verschillen meer aan den dag en bleek dit tot verwarring te kunnen aanleiding geven.

Het is dringend noodzakelijk, dat aan deze onregelmatigheid een einde worde gemaakt.

Evenzeer is het wenschelijk, dat de lijsten der dagelijksche waterhoogten, die op het bureau der algemeene dienst worden verzameld, spoediger het licht zien dan thans mogelijk is. Reeds meermalen is daarop, en terecht, ook in de Kamer aangedrongen. Deze opgaven zullen echter eerst dan geheel aan haar doel kunnen beantwoorden, wanneer de waarnemingspunten met volkomen juistheid bepaald zijn, en wanneer zij op onze kusten en langs onze rivieren in zoodanig getal worden aangetroffen en op zoodanige wijze zijn ingericht, dat de verstrekte opgaven tot een volkomen betrouwbaar geheel kunnen worden bewerkt.

Behalve deze werkzaamheden en die voor de rivierkaarten en de waterstaatskaart is echter nog andere en meerdere kennis van feiten tot het verkrijgen eener volledige zekerheid omtrent den toestand van onzen bodem en van onze rivieren onmisbaar.

Daartoe worden vereischt een regelmatig onderzoek van de waterverdeeling, op punten waar rivieren zich splitsen, of wel waar sommige riviertakken samenvloeien, waarnemingen omtrent den afvoer van slib en zand langs onze rivieren, omtrent de kwel; om-

trent de werking van vloed en eb en van stroomingen en aanzandingen langs de kusten; omtrent de gesteldheid van den bodem met name ook aan de zeekusten en langs de rivieren. Niets van dit alles kan zonder schade achterwege worden gelaten.

De ondergeteekende stelt zich voor, bij het beschikbaar stellen der aangevraagde middelen, het onderzoek van den waterstaatkundigen toestand des lands in dezen ruimen maar tevens noodzakelijken omvang te kunnen aanvangen en voortzetten. Hierbij zij nog opgemerkt, dat de aanvraag voor oprichting van nieuwe peilschalen eene uitgaaf is, welke voor eens wordt gedaan, en in volgende jaren niet, of slechts in geringe mate zal terug komen. Het schijnt wenschelijk om haar niet over verschillende jaren te verdeelen, omdat de waarde van het geheele onderzoek, en derhalve ook de vruchten die daaraan ten koste gelegd, voor een goed deel van de spoedige inrichting van goede waarnemingspunten afhankelijk zijn.

Verbetering der rivieren.

In de Memorie van Toelichting bij het IX Hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het loopende jaar, heeft de ondergeteekende zich bereid verklaard nader te overwegen in hoeverre aan het geuit verlangen naar verdere splitsing van de posten voor verbetering der hoofdrivieren en voor onderhoud en herstel van rivierwerken ware te voldoen.

Herhaalde overweging der zaak heeft den ondergeteekende tot de overtuiging geleid, dat eene verdere splitsing voor 's hands niet mogelijk is. Tot dusverre

is, sedert bijna 30 jaren, het stelsel gevolgd, dat jaarlijks eene zekere geldsom voor onderhoud en verbetering der rivieren wordt beschikbaar gesteld en in hoofdzaak voor de voortzetting der rivierverbetering volgens de sedert 1851 aangenomen grondslagen wordt aangewend. Uit die geldsom worden tevens de kosten van onvoorziene omstandigheden gekweten, welke trouwens weder uit den aard der zaak meermalen een niet geringen invloed op de werken der rivierverbetering uitoefenen. De vorming der Nieuwe Merwede en de werken tot verbetering der Dordtsche waterwegen, die in de laatste jaren naar een vast, telken jare bij de begrooting omschreven plan, geregeld worden voortgezet, maakten hierop eene uitzondering. Het schijnt echter onmogelijk om over het geheele gebied der rivieren met het aangenomen stelsel plotseling te breken.

Toch zal de ondergeteekende de daaraan verbonden bezwaren in geenen deele ontkennen. De rivierverbetering is thans niet in zoodanige mate, als wenschelijk en mogelijk schijnt, een zelfstandig werk, dat geregeld wordt voortgezet met het vooraf vastgestelde doel, om binnen redelijken tijd bepaalde uitkomsten te geven. En de Staten-Generaal de daarvoor noodige gelden toestaande, kunnen niet nagaan, in hoeverre de aangevangen arbeid daarmede waarschijnlijk zal zijn gevorderd en tot zulke uitgaven de Staat daardoor ook voor het vervolg gebonden is.

De ondergeteekende wenscht dan ook zoo spoedig mogelijk eenen beteren toestand in het leven te roepen en voor te bereiden. De daartoe aangewezen weg schijnt te zijn, dat het meest noodzakelijke gedeelte der algemeene rivierverbetering aanstonds als een op zich-

zelf staand geheel krachtig wordt aangevat en naar een vast plan ten einde gebracht, met daartoe bepaaldelijk aangewezen en voor geenerlei ander doel aan te wenden gelden. Middelerwijl kan het onderhoud en de verbetering der overige riviervakken op den tegenwoordigen voet worden voortgezet, totdat de voortgezette studie, bij beschikbaarstelling der noodige gelden, ook voor deze tot het vaststellen en uitvoeren van zoodanig afgewerkt plan van verbetering leidt.

Omtrent het riviervak, dat vóór alles dringend verbetering eischt, kan geen twijfel bestaan, het is de Waal tusschen Doodewaard en Gorinchem. Door internationale verplichtingen niet alleen, maar vooral door zijne eigene waterstaats- en scheepvaartbelangen, is Nederland tot de verbetering van dit vaarwater in de eerste plaats genoopt. De toestand, waarin het verkeerde, heeft dit riviervak in de laatste jaren tot een onderwerp van opzettelijke studie gemaakt, zoodat de omvang der verbetering en de daarvoor noodige werken met voldoende zekerheid zijn te omschrijven. Zij komen hierop neder:

In het zoogenaamde Brakelsche rek heeft een te breede rivier tot de vorming van twee geulen aanleiding gegeven, die geen van beide voldoende vaardiepte geven. In 1878 is de verbetering begonnen die men in 1879 krachtig hoopt voort te zetten en daarna aan de genormaliseerde vakken van Vuren en Herwijnen te sluiten.

Het vak Hellouw—Haaften is bekend wegens de ijsbezettingen als gevolg der slingerende geul. Bij Haaf-

ten werd reeds in 1877 met de verbetering begonnen en het stelsel grondkribben langs den Nieuwaalschen Schaardijk wordt in dit jaar voortgezet. In volgende jaren moet daarmede worden voortgegaan, de Konijnenplaat opgeruimd en het uitbouwen van den rechteroever onder Hellouw aangevangen. Daarna moet boven Haaften de verbetering aansluiten bij de Bommelsche normaliseering, die op zichzelf staande de verlangde uitwerking nog niet heeft. Tusschen Haaften en Tiel moet de rivier daartoe tot de normaalbreedte worden versmald.

Op het vak Opijnen naar Rossum wordt insgelijks door een slingerende vaargeul met zeer afwisselende diepte, de geregelde afvoer van het ijs bemoeilijkt. Na de afsluiting der geul benoorden de Heeseltsche plaat, is het uitbrengen van grondkribben van Rossum benedenwaarts langs den Schaardijk begonnen, welk werk voortgezet moet worden. Van Opijnen tot tegenover de Roskam moet de linkeroever uitgebracht worden en daardoor de dwarsche stroomovergang verdwijnen. De buitengewoon diepe kolken die beneden dergelijke stroomovergangen gevonden worden, maken de verbetering gewoonlijk zeer kostbaar.

Verder volgt de verbetering der rivier langs de stad Tiel, waar de hoofdstroom buiten het normaalbed valt en de zandplaat aan de overzijde de bediening van het veer belemmert.

Het schijnt wenschelijk om de voornaamste werken voor deze vier hoofdvakken eerst uit te voeren en daarna de aansluiting boven- en benedenwaarts te doen volgen, waarbij in het oog is te houden, dat de uitwerking dikwijls eerst na verloop van eenigen tijd te

verwachten is, zoodat verschillende vakken gelijktijdig onderhanden genomen moeten worden.

Verder bepaalt zich de verbetering van de Waal tusschen Doodewaard en Gorichem tot de voortzetting der werken tusschen St Andries en Heerewaarden, waar in het vorige jaar belemmeringen door de scheepvaart werden ondervonden, terwijl de normaliseering tusschen IJzendoorn en Ochten en bij Druten vervolgd moet worden en de kribbenstelsels van Dreumel en Wamel aan elkander gesloten. Eindelijk moet de Vurensche normaliseering tot Loevestein, en de Herwijnsche wederzijds de aan den rechteroever verbonden plaat, worden voltooid.

Wanneer al deze werken zijn voltooid, zal het gedeelte van de Waal beneden Doodewaard zoodanig in orde zijn gebracht, dat die rivier bij de bevaarbaarheid van den Pruissischen Rijn beneden Keulen niet behoeft achter te staan, terwijl tevens de regelmatige afvoer van water en ijs zooveel doenlijk is verzekerd.

De voltooiing dier werken kan geschieden in *zes* à *zeven* jaren, wanneer daarvoor telken jare een som van *f* 450000.— wordt beschikbaar gesteld.

De ondergeteekende heeft mitsdien deze geldsom op de begrooting uitgetrokken als eerste termijn voor de werken ter verbetering van de Waal beneden Doodewaard, volgens het hierboven uiteengezette plan.

De kosten van onderhoud van sommige rivierwerken zijn voor sommige onderdeelen verhoogd, nadat de ondervinding der laatste jaren geleerd heeft dat eene geleidelijke verzwaring van sommige werken op den duur voordeeliger geldelijke uitkomsten zal leveren.

De hoogst aanzienlijke geldsommen, die voor herstel-

ling van stormschade aan de dijken der Nieuwe Merwede ook thans weder ten koste worden gelegd, hebben de noodzakelijkheid aangetoond om het rijs- en rietbeslag door eene steenglooiing te vervangen.

Op de verschillende rivieren zullen de kribwerken, die gedurig vernieuwing eischen, onder eene zwaardere steenbezetting worden gebracht, waardoor de aanzienlijke kosten, thans door spoedige achteruitgang van het rijswerk veroorzaakt, op den duur aanmerkelijk zullen worden teruggebracht.

De Memorie van toelichting gaat nu tot de minder groote werken over. Met de vorming der nieuwe Merwede is men nu gevorderd tot de Amer, maar een bepaald plan tot verbetering van dit riviertje kan nog niet worden ingediend, omdat nog in onderzoek is, het wenschelijke van de heropening van den mond van het Onde Maasje.

Hat Voorloopig Verslag was bij het ter perse leggen van deze bladzijden nog niet verschenen.

Werkelijke inkomsten van de Ingenieurs van 's Rijks Waterstaat.

De nu volgende tabel werd in het najaar van 1876 door den Minister Heemskerk aan de Tweede Kamer medegedeeld, en doet den toestand kennen op 1 November van dat jaar.

H. I. 1e beteekent Hoofd-Ingenieur 1e klasse.
H. I. 2e » » 2e »
I. 1e » Ingenieur 1e klasse.
I. 2e » » 2e »
I. 3e » » 3e »
A. I. » Adspirant-Ingenieur.

BETREKKING.	Standplaats.	Tractement.	Abonnem. voor reis-, verblijf- en bureaukost.	Toelagen.
ALGEMEENE DIENST.				
Inspecteur.....		4000 —	500 — (Bureau.)	4000 — *a.*
I. 2e.....	den Haag.	1500 —	800 — (Bureau.)	1000 — *b.*
I. 2e.....		1500 —	500 — (Bureau.)	
A. I.....		900 —		500 — *c.*
A I.....		900 —		300 — *d.*
I. 1e.....		2000 —		1000 — *e.*
I. 2e.....		1500 —		1000 — *f.*
BEHEER DER RIVIEREN.				
H.. I. 1e.....	den Haag.	3000 —	500 — (Bureau.)	2 00 0 — *g.*
I. 2e.....		1500 —	500 — (Bureau.)	1300 — *h.*
I. 3e.....		1200 —		
I. 3e.....		1200 —		
A. I.....		900 —		
A. I.....		900 —		
1e Arrond:				
I. 2e.....	Nijmegen.	1500 —	500 — (Bureau.)	1000 — *k.*
2e Arrond:				
I. 2e.....	Utrecht.	1500 —	500 — (Bureau.)	1000 — *l.*
A. I.....	"	900 —		

AANMERKINGEN.

ls belast met het toezicht op den Rotterdamschen waterweg.

)ito.

ls belast met het maken van de waterstaatskaart.

)ito.

Geplaatst bij den aanleg van Staatsspoorwegen als Sectie-Ingenieurs.

ls belast met het beheer en toezicht op de groote rivieren en geen pro-
inciale of andere inkomsten genietende.
)ito.

)ito.

ito.

BETREKKING.	Standplaats.	Tractement.	Abonnem. voor reis-, verblijf- en bureaukost.	Rijkstoelagen.	
3e Arrond:					
I. 1e.....	Kampen.	2000 —	500 — (Bureau.)	800 — *m.* 600 — *n.*	
I. 3e.....	"	1200 —			
4e Arrond:					
I. 2e.....	Gorichem.	1500 —	500 —	1300 — *p.*	
I. 3e.....	"	1200 —	800 —		
5e Arrond:					
I. 2e.....	den Bosch.	1500 —	500 —	1000 — *q.*	
EERSTE INSPECTIE VAN DEN WATERSTAAT.					
Inspecteur..... 1e en 3e district.	Haarlem.				
H. I. 1e. (NB.)...	Assen.	3000 —	750 — 1000 —	300 — *r.* 400 — *s.*	
I. 2e.....	"	1500 —	850 —	200 — *t.*	
I. 3e.....	Groningen.	1200 —	900 —	680 — *u.*	
2e district.					
H. I. 1e.....	Leeuwarden.	3000 —	1000 —	900 — *v.*	
I. 1e.....	"	2000 —	700 —	200 — *w.*	
I. 1e..... 4e district.	"	2000 —	700 —	1000 — *x.*	
H. I. 2e.....	Zwolle.	2500 —	433, 33 —	500 — *y.*	

AANMERKINGEN.

Als belast met het beheer en toezicht op de groote rivieren en geen provinciale of andere inkomsten genietende.
Als belast met de werken ten dienste van den Zwolschen waterweg.

Als *g*.

Geplaatst bij de groote rivieren en geen provinciale of andere toelagen genietende.

1. Deze H. I. geniet 2 abonnem. als staande aan het hoofd van 2 districten.
Belast met den bouw der Nieuwe Staten Zijl.
Wegens gemis van provinciale belooning.

Dito.

200 voor dito, en belast met den bouw der Nieuwe Staten Zijl.

100 als belast met de Harlinger havenwerken, en verder wegens gemis van provinciale belooning.
Alleen voor het laatste.

200 voor het laatste, en verder wegens plaatsing bij de Harlinger havenwerken.
Belast met den Zwolschen waterweg.
Aandeel der provincie in het rijksabonnement.
De H. I. declareert voor de provincie naar de tweede klasse van het rijkstarief; de Ing. declareert *f* 1,— per uur zonder verblijfkosten.

BETREKKING.	Standplaats.	Tractement.	Abonnem. voor reis-, verblijf- en bureaukost.	Rijkstoelagen.	
I. 1e.	Almelo.	2000 —	800 —		20
I. 3e.	Zwolle.	1200 —	800 —		30
5e district.					
H. I. 2e.	Arnhem.	2500 —	1400 —	400 — *z.*	
I. 1e.	Zutphen.	2000 —	1100 —	200 — *a.*	
I. 2e.	Arnhem.	1500 —	1100 —	200 — *b.*	
7e district.					
H. I. 1e.	Maastricht.	3000 —	446,67		
I. 2e.	Roermond.	1500 —	700 —		
I. 2e.	Maastricht.	1500 —	700 —		
TWEEDE INSPECTIE VAN 'T EN WATERSTAAT.					
Inspecteur. NB.	Haarlem.	4000 —	2800 —		
I. 1e.	"	2000 —	500 — (Bureau.)	1300 — *c.*	
6e district.					
H. I. 2e.	den Bosch.	2500 —	1100 —	900 — *d.*	
I. 1e.	Breda.	2000 —	1200 —	200 — *e.*	
I. 3e.	den Bosch.	1200 —	1300 —	200 — *f.*	
8e district.					
H. I. 2e.	Utrecht.	2500 —	466,67		

AANMERKINGEN.

n *a*. De H. I declareert voor de provincie naar de tweede klasse van het ijkstarief; de Ing. declareert *f* 1,— per uur zonder verblijfkosten.

2 en *b*. } Wegens gemis van provinciale belooning.

Aandeel der provincie in het rijksabonnement.

(3) en (4) } Belooning voor werkzaamheden in dienst van de provincie verricht.

Dubbel abonnement als belast met de beide inspecties.
Wegens gemis van provinciale belooning.

500,— zoolang hij H. I. 2e is, en verder 400,— wegens gemis van provinciale belooning.
Wegens gemis van provinciale belooning.

Dito.

Aandeel der provincie in het rijksabonnement.

Provinciale belooning.

BETREKKING.	Standplaats.	Tractement.	Abonnem. voor reis-, verblijf- en bureaukost.	Rijkstoelagen.	P vi toe
I. 1e.	Utrecht.	2000 —	700 —		9
9e district.					
H. I. 1e.	Haarlem.	3000 —	400 —		
I. 1e.	Alkmaar.	2000 —	1650 —		
I. 1e.	Amsterdam.	2000 —	1400 —		
I. 2e.	Hoorn.	1500 —	1150 —		
10e district.					
H. I. 2e.	den Haag.	2500 —	1400 —	400 — *g.*	
I. 1e.	"	2000 —	1500 —	200 — *h.*	
I. 2e.	Brielle.	1500 —	1300 —	200 — *k.*	
11e district.					
H. I. 2e.	Middelburg.	2500 —	400 —	900 — *l.*	
I. 1e.	Vlissingen.	2000 —	800 —	600 — *m.*	
I. 1e.	Neuzen.	2000 —	1000 —		
I. 2e.	Goes.	1500 —	1000 —		
I. 3e.	Sluis.	1200 —	700 —		
I. 3e.	Zierikzee.	1200 —	950 —		
A. I.	Vlissingen.	900 —			

AANMERKINGEN.

Provinciale belooning.

Aandeel der provincie in het rijksabonnement.

De reis- en verblijfkosten worden afzonderlijk vergoed.
NB. De H. I. geniet nog 2000 van de Kanaal-Maatschappij, wegens het houden van regeeringstoezicht op de uitvoering der werken.

Wegens gemis van provinciale belooning.

Dito.

Dito.

1. De H. I. in het 10e distraict is belast met het toezicht op de landsgebouwen en ontvangt daarvoor 1000,—.
000,— als belast met de marinesluis te Vlissingen en 300,— zoolang H. I. 2e is.
Aandeel der provincie in het rijksabonnement.

Belooning voor werkzaamheden in dienst der provincie verricht.

De posten voor gemis van provinciale toelagen zijn verleend, nadat sommige provincies provinciale waterstaatsdiensten hadden opgericht en dus nooit meer van de Rijks Ingenieurs gebruik maakten.

De posten provinciale toelagen vloeien voort uit Art. K van het Koninklijk Besluit van 1849 hierboven vermeld.

Beheer der Landsgebouwen.

De onder het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid ressorteerende landsgebouwen worden in den regel door den Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat in de betrokken provinciën beheerd, voor zoover zij niet met de spoorwegen in verband staan. Alleen de gebouwen te 's Gravenhage vormen een afzonderlijke administratie, waarvan het beheer is opgedragen aan den Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat in Zuid-Holland.

Hoofd-Ingenieur der tweede klasse: L. H. J. J. Mazel.
Ingenieur-Architect: J. Singels.

Provinciale Waterstaatsdienst.

De instelling van een afzonderlijke provinciale waterstaatsdienst in Noord-Brabant, Gelderland, Zuid-Holland, Friesland, Groningen en Drenthe is door den Koning goedgekeurd bij besluiten van 11 September 1875, No. 30; 10 November 1864, No. 59; 2 Februari

1874, No. 15; 17 Februari 1876, No. 17; 6 Mei 1864, No. 31 en 28 Augustus 1876, No. 3. (Zie van den Boogaerd).

Personeel van de Provinciale Waterstaatsdienst.

Noord-Brabant.

Hoofd-Ingenieur: F. C. Bake.
Ingenieur: H. J. L. M. van Schevichaven.

Gelderland.

Hoofd-Ingenieur: .....
Ingenieur: .....

Zuid-Holland.

Hoofd-Ingenieur: J. van der Vegt, 's Gravenhage.
Ingenieur: ....

Friesland.

Hoofd-Ingenieur: S. J. Vermaes, Leeuwarden.
Ingenieur: A. Gorter, idem.

Groningen.

Hoofd-Ingenieur: J. Kater Tz., Groningen.
Ingenieur: G. Wind, idem.

Drenthe.

Ambtenaar van den Provincialen Waterstaat: W. Postma, Assen.

SPOORWEGEN.

Personeel bij den aanleg der Staatsspoorwegen.

Directeur.

N. T. Michaëlis.

Hoofd-Ingenieurs.

J. W. Witsen Elias.
M. Simon Gzn.
A. J. van Prehn.
J. G. van den Bergh.

Eerstaanwezende Ingenieurs.

J. Leyds.
A. C. Broekman.
L. J. Kesper.
J. D. Evers.

Sectie-Ingenieurs.

A. Simons.
M. A. van Idsinga.
B. A. A. Deenik.
Jhr. L. A. Sandberg.
P. H. A. Martini Buys.
Jhr. E. J. de Savornin Lohman.
J. M. Telders.
Th. J. Waller.
A. van Hooff.
J. Mulder.

Adjunct-Ingenieurs.

J. J. Grinwis.
A. J. F. G. M. Verheyen.
Jhr. O. J. A. Repelaer.
F. B. 's Jacob.
J. A. Lindo.
Jhr. B. W. J. van Riemsdijk.
K. de Vidal de St. Germain.
E. Thiange.
M. W. J. 's Gravesande Guicherit.
J. Schroeder van der Kolk.

C. R. J. Kallenberg van den Bosch.	W. de Man.
A. Fock.	J. G. Mets.
B. P. Bilheimer.	S. G. Everts.
C. P. E. Ribbius.	J. A. Roijer.
B. J. van den Berkhof.	Jhr. M. J. Schuurbecque Boeije.
E. H. Stieltjes.	

Bouw- en Werktuigkundigen.

K. H. van Brederode.	A. J. van der Heyden.
J. van Asperen.	N. J. Beversen.
P. J. Neyt.	L. J. Eijmer.
M. van Rutte.	G. A. M. Groeneveldt.

Aanleg van Staatsspoorwegen.

Bij de wetten van 18 Augustus 1860 (Staatsbl. 45), 21 Mei 1873 (Staatsbl. 55) en 10 November 1875 (Staatsbl. 205) werd bevolen den aanleg van de volgende spoorwegen voor rekening van den Staat:

I. van Arnhem, langs Zutphen, Deventer, Zwolle, Meppel, Steenwijk, Heerenveen tot Leeuwarden;

van Harlingen, langs Franeker, Leeuwarden, Groningen, Winschoten, naar de Hannoversche grenzen;

van Groningen, langs Assen, naar Meppel;

van Zutphen, langs Goor, Hengelo, Enschedé, met één of twee vertakkingen naar de Duitsche grenzen;

van Maastricht of Meersen, langs Roermond, Venlo, Helmond, Eindhoven, Boxtel en Tilburg tot Breda;

van Rosendaal, langs Bergen op Zoom, Goes, Middelburg tot Vlissingen;

van Venlo naar de Pruissische grenzen;

van Utrecht, langs Kuilenburg, Zalt-Bommel, 's Hertogenbosch, tot Boxtel;

van Rotterdam, langs Dordrecht, Willemsdorp, Moerdijk, tot Breda;

van Amsterdam door de Zaanstreek, of van Haarlem, langs Alkmaar, tot het Nieuwe Diep.

II. van Arnhem naar Nijmegen en van Zwaluwe naar Zevenbergen.

III. van Zwolle naar Almelo;

van Dordrecht, langs Gorichem en Tiel naar Elst;

van Amersfoort, langs Rhenen, naar Nijmegen;

uit de Zaanstreek, langs Purmerend en Hoorn, naar Enkhuizen;

van Stavoren, langs Hindeloopen en Sneek, naar Leeuwarden;

van Nijmegen naar Venlo, langs den linker Maasoever;

van Rotterdam of Schiedam, langs Vlaardingen en Maassluis, naar den Hoek van Holland;

van Zwaluwe naar 's Hertogenbosch;

van Groningen naar Delfzijl.

Bij de wet van 1860 werd bepaald dat jaarlijks minstens 10 millioen gulden voor den aanleg der in die wet genoemde spoorwegen, op de Staatsbegrooting moest voorkomen.

Bij de wet van 22 December 1861 (Saatsbl. 149) werd bepaald, dat telken jare een afzonderlijke begrooting

voor den aanleg der Staatsspoorwegen bij de wet moet worden vastgesteld.

Bij Kon. Besluit van 24 Augustus 1860 werd eene Commissie van drie leden ingesteld en tevens een Secretaris voor deze Commissie benoemd, welke Commissie belast was, onder opperbeheer en verantwoordelijkheid van den Minister van Binnenlandsche Zaken, met de voorbereiding, de leiding en de uitvoering van en het toezicht op de aan te leggen werken.

De instructie voor deze Commissie komt voor in Luttenberg (Verzameling Wetten en Besluiten deel 1860, pag. 182.) In hoofdzaak bevat deze instructie het volgende:

De Commissie maakt de plannen op of doet ze opmaken.

Zij besteedt de werken aan behoudens goedkeuring van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Zij draagt aan den Minister een regeling van het personeel en der tractementen voor.

Zij verplaatst het personeel, behoudens de goedkeuring van den Minister.

Zij verplaatst de opzichters alleen met kennisgeving aan den Minister.

Voor Buitenlandsche reizen van leden der Commissie of van andere ambtenaren wordt de goedkeuring van den Minister vereischt.

Ze dient elk halfjaar een verslag van hare werkzaamheden bij den Minister in.

Bij Kon. Besluit van 17 Augustus 1861 werd het aantal leden der Commissie op vier gebracht.

Bij kon. Besluit van 30 Juli 1863 werd de Commissie ontbonden en haar Secretaris Jhr. G. J. G. Klerck op

een tractement van *f* 3000,— als adviseur voor den aanleg der Staatsspoorwegen aan het Departement van Binnenlandsche Zaken geplaatst. Het personeel bleef op denzelfden voet in dienst.

Bij Kon. Besluit van 1876 werd Jhr. G. J. G. Klerck (wegens zijne benoeming tot Minister van Oorlog) eervol uit zijn betrekking ontslagen en in zijn plaats benoemd de Heer N. T. Michaëlis, HoofdIngenieur der 2e klasse van den Waterstaat, eerst-aanwezend Ingenieur bij den aanleg der Staatsspoorwegen met den titel van Directeur voor de spoorwegen, als zoodanig belast met de leiding van de aan te leggen Staatsspoorwegwerken, op een traktement van *f* 5000,—.

Bij Koninklijk Besluit van 7 December 1860 (Luthenberg, pag. 198.) werd bepaald dat de Ingenieurs in algemeene dienst, de Eerstaanwezende Ingenieurs, de Bouw- en Werktuigkundigen der 1e 2e en 3e klasse, de Sectie-Ingenieurs, Adjunct-Ingenieurs en de tijdelijke Ingenieurs *reis* en *verblijfkosten* konden declareeren volgens de 3e klasse van het tarief vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 15 December 1849. (Stbl. 62.)

Op de *ontwerp-begrooting voor den aanleg van Staatsspoorwegen* voor het dienstjaar 1879 komen o. a. de volgende posten voor:

Art. 1. Jaarwedde van den directeur voor de spoorwegen, als zoodanig belast met de leiding van de aan te leggen Staatsspoorwegwerken; toelagen van ambtenaren van den waterstaat, officieren enz; jaarwedden, toelagen, maand- en daggelden van het personeel bij den aanleg van Staatsspoorwegen (daaronder niet begrepen de buitengewone opzichters bij de werken en leveringen), mitsgaders schrijfloonen:

a. Een Directeur		*f*	5000,—
b. Personeel:			
een Officier (kapitein op non-act.) der genie		„	4500,—
een Ingenieur 1e kl. van den Waterstaat met onbepaald verlof.	jaarwedde *f* 2000,— / toelage „ 1000,—	„	3000,—
een Opzichter 3e kl. van den Waterstaatop een toelage van		„	1400,—
een Ingenieur 2e kl van den Waterstaat met onbepaald verlof.	jaarwedde *f* 1500,— / toelage „ 1200,—	„	2700,—
drie Hoofdingenieurs	à *f* 4500,—	„	13500,—
vier Eerstaanwezende Ingenieurs	„ „ 3500,—	„	14000,—
twee Sectie-Ingenieurs	„ „ 3000,—	„	6000,—
twee „ „	„ „ 2800,—	„	5600,—
vier „ „	„ „ 2500,—	„	10000,—
twee Adjunct-Ingenieurs	„ „ 2000,—	„	4000,—
acht „ „	„ „ 1800,—	„	14400,—
drie „ „	„ „ 1600,—	„	4800,—
één „ „	„ „ 1500,—	„	1500,—
één „ „	„ „ 1400,—	„	1400,—
twee „ „	„ „ 1300,—	„	2600,—
drie „ „	„ „ 1200,—	„	3600,—
één Bouw- en Werktuigkundige 2e kl		„	3000,—
één „ „ „ 2e „		„	2500,—
twee „ „ „ 3e „	„ „ 1900,—	„	3800,—
één „ „ „ 3e „		„	1600,—
één „ „ „ 3e „		„	1500,—
twee „ „ „ 3e „	„ „ 1400,—	„	2800,—
één Hoofdopzichter		„	3000,—
twee „	„ „ 2500,—	„	5000,—
drie „	„ „ 2400,—	„	7200,—
vier „	„ „ 2200,—	„	8800,—
vijftien Opzichters 1e kl	„ „ 1800,—	„	27000,—
acht „ 1e „	„ „ 1700,—	„	13600,—
negen „ 1e „	„ „ 1600,—	„	14400,—
twaalf „ 2e „	„ „ 1500,—	„	18000,—
zes „ 2e „	„ „ 1400,—	„	8400,—
twee „ 2e „	„ „ 1300,—	„	2600,—
Transporteeren		*f*	221200,—

	Per Transport.....	*f*	221200,—
vier Opzichters 3e „ ..... à *f* 1300,—		„	5200,—
elf „ 3e „ ..... „ „ 1200,—		„	13200,—
twee „ 4e „ ..... „ „ 900,—		„	1800,—
één „ 4e „		„	800,—
één „ 5e „		„	700,—
één „ 5e „		„	600,—
één Schrijver.....		„	1000,—
twee „ ..... „ „ 500,—		„	1000,—
c. twee Boden ..... „ „ 700,—		„	1400,—
d. Schrijfloonen.....		„	1000,—
e. Uitbreiding van personeel.....		„	45000,—
ART. 2. Bureau-, lokaalbehoeften en drukwerk, huur van lokalen, aankoop van boeken, kaarten, instrumenten en verdere benoodigdheden.....		„	45000,—
ART. 3. Reis- en verblijfkosten en schadeloosstelling voor kosten van veldwerk.....		„	40000,—
ART. 4. *a.* Uitbakenen, opmeten en waterpassen..... *b.* Opmaken van grondteekeningen.....		„	40000,—
ART. 5. Aankoop van materialen, zonder bepaalde bestemming voor eenige lijn.....		„	904000,—
Het bedrag van de vijf eerste artikelen is.....		*f*	1321900,—
Het overig gedeelte der *Eerste afdeeling* (Art. 7 tot en met 23): Eerste aanleg van werken, bedraagt.		„	9797010,—
De *Tweede afdeeling* (Art. 24 tot en met 28): Uitbreiding van bestaande werken bedraagt.....		„	633400,—
De *Derde afdeeling* (Art. 29 en 30): Werken en uitgaven door de bestaande exploitatie-contracten met kosten van aanleg gelijkgesteld. (Art. 10. Wet van 15 Nov. 1876 Stbl 210. Overeenkomst met de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.)			
Deze afdeeling bevat:			
ART. 29. Kosten van de overbrugging van het Hollandsch diep, voor zoover zij niet in een of meer der voorgaande artikelen zijn begrepen.			

a. Zinkwerken.....		
b. Onderhoud der kribben en vleugeldammen....	*f*	150000,—
c. Kosten van peilingen.....		
ART. 30. Kosten tot herstel van schade ontstaan door overstrooming, dijkbreuk, ijsgang, oorlog, oproer en aanvaring.....		Memorie.
De *Vierde afdeeling* (Art. 31): Onvoorziene uitgaven, daaronder begrepen vorderingen van afgesloten dienstjaar.....	„	752690,—

Het *eindcijfer* (*) der begrooting bedraagt..... „ 12655000,—

Deze som wordt gevonden door *f* 8000000 op de begrooting voor 1879 (Departement van Waterstaat) uit te trekken en verder uit saldo's van vroegere diensten.

Uit de bijlagen gevoegd bij de ontwerp-begrooting voor 1879, blijkt, dat:

de kosten van aanleg der in exploitatie zijnde secties, tot 30 Juni 1878 hebben bedragen (883,767 Kilometer).....	*f*	144655313,095
dat het bedrag der baten voortgevloeid uit den aanleg der in exploitatie zijnde sectiën tot 31 December 1877 bedraagt.....	„	1160101,09
het aandeel van het Rijk in de winsten der Maatschappijen, welke Staatsspoorwegen exploiteeren, wordt voor 1879 geraamd op.....	„	1626000,—

(*) Op de begrooting van het departement van Waterstaat enz. komt bovendien nog een som van *f* 5000 voor, aan tractementen van ambtenaren ten behoeve der spoorwegen, aan genoemd departement werkzaam.

Verder blijkt nog dat bij het opmaken der begrooting voor 1879:

I. In *exploitatie* waren gegeven.....	896992	Meter.
II. In aanleg zijn de lijnen:		
door Amsterdam (Westerdok) tot Stads-Rietlanden.	4033	Meter.
van Arnhem tot Nijmegen.....	18844	„
van Zwolle tot Almelo.....	44700	„
	67577	Meter.
III. De onteigeningswet is uitgevaardigd voor,		
a. Dordrecht, langs Gorichem en Tiel tot Kesteren.	73000	Meter.
b. Amersfoort, langs Rhenen tot Elst.....	54203	„
c. Zaandam tot Hoorn.....	33027	„
d. Nijmegen langs den linker Maasoever naar Venlo	55833	„
e. het goederenstation tot het entrepôt te Amsterdam	1547	„
	217610	Meter.
IV. De onteigeningsbescheiden gereed zijn voor:		
Stavoren langs Hindeloopen en Sneek naar Leeuwarden.....	48400	Meter.
Totaal I, II, III, IV.....	1230579	Meter.

De lijnen Hoorn—Enkhuizen; Zwaluwe—'s Hertogenbosch; Rotterdam—Hoek van Holland en Groningen—Delfzijl zijn nog in onderzoek.

Voor meerdere inlichtingen verwijzen we naar de *begrooting van uitgaven voor den aanleg van Staatsspoorwegen, dienst* 1879. [Handelingen der Staten-Generaal.

Bijlagen 1878—1879. No. 3. (Komt voor in de Bibliotheek der P. S.)] Verder naar de verslagen door den Minister van Binnenlandsche Zaken (lees: Waterstaat enz.) over de Exploitatie der Staatsspoorwegen jaarlijks aan den Koning uitgebracht en welke aan de Staten-Generaal worden medegedeeld.

Verder de wet van 3 Juli 1863 (Stbl. No. 100) tot Regeling van de Exploitatie der Staatsspoorwegen (deze wet is niet meer van toepassing op de lijnen bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in beheer). Bij deze wet is bepaald dat de concessie voor de exploitatie wordt gegund aan bijzondere ondernemers, doch voor niet langer dan 50 jaren na de voltooiing der wegen in de concessie begrepen. Nadat de exploitatie 20, 30 of 40 jaren heeft geduurd, kan zij van rijkswege worden genaast tegen betaling eener som, door de wet aangeduid. De concessionaris voorziet in het materieel van vervoer en in alles wat tot de exploitatie behoort. Dit materieel, steeds in voldoende hoeveelheid voorhanden, moet, evenals de wegen en al de daartoe behoorende kunstwerken, gebouwen en andere voorwerpen, in den besten staat onderhouden worden. Bepaald aangewezen herstellingen komen, bij uitzondering voor rekening van den staat. De onderneming moet in Nederland zijn gevestigd en haar bestuur althans voor $^2/_3$ gedeelten, uit Nederlanders zijn samengesteld. Na het eindigen der concessie verkrijgt de staat den eigendom van hetgeen door den concessionaris voor de exploitatie is aangeschaft en verkregen, tegen betaling van een bedrag, dat de waarde door deskundigen te schatten niet overtreft. Geene concessie wordt verleend tenzij vooraf in

's rijks kas een waarborgkapitaal zij gestort, geëvenredigd aan de lengte der te exploiteeren wegen. Alle ontvangsten der onderneming worden aan den staat verantwoord. Een reglement op de contrôle der ontvangsten is vastgesteld bij Kon. Besluit van 15 Mei 1865 (Stbl. 33). Het beheer en de verantwoording van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen zijn geregeld bij de Wet van 31 December 1865 (Stbl. 195). Het Reglement ter uitvoering dier wet is vastgesteld bij Kon. Besluit van 31 Januari 1866 (Stbl. 7), aangevuld bij dat van 16 Maart 1868 (Stbl. 34).

De dienst en het gebruik der Spoorwegen zijn geregeld bij de Wet van 9 April 1875 (Stbl. 67), welke met 15 October 1867 in werking is getreden. Bij Kon. Besluit van 27 October 1875 (Stbl. 183) is vastgesteld een algemeen reglement voor de dienst op de Spoorwegen, bij dat van 9 Januari 1876 (Stbl. 7) een algemeen reglement voor het vervoer op de Spoorwegen. Het algemeen toezicht op de spoorwegdiensten is geregeld bij Kon. Besluit van 9 Juli 1876 (Stbl. 159), gewijzigd bij dat van 30 Juli 1876 (Stbl. 166). Voorschriften voor de wijze, waarop de Spoorwegen worden afgesloten, zijn vastgesteld bij Kon. Besluit van 9 Juli 1876 (Stbl. 161).

In den Staats-Almanak (Bibliotheek Phoenix) komen voor opgaven omtrent den Raad van toezicht op de Spoorwegdiensten en een lijst der Rijks-opzieners onder dien Raad werkzaam.

Ingenieurs voor het stoomwezen der Spoorwegdiensten.

F. Ph. J. Mahieu. — J. D. C. M. de Roos.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Ingevolge de overeenkomst van 24/25 Mei 1876, voor zooveel noodig bij de Wet van 15 November 1876 (Stbl. 210) bekrachtigd, is aan deze maatschappij de exploitatie verleend:

a. Van de spoorwegen voor rekening van den staat aangelegd of nog aan te leggen langs de lijnen in art. 2 der Wet van 18 Augustus 1860 (Stbl. 45) vermeld, met uitzondering van de lijn Amsterdam door de Zaanstreek langs Alkmaar tot Nieuwediep;

b. van de spoorwegen voor rekening van den staat aan te leggen, krachtens de wet van 21 Mei 1873 (Stbl. 55);

c. van de spoorwegen voor rekening van den staat aan te leggen, krachtens de Wet van 10 November 1875 (Stbl. 205) van:

1e. Zwolle naar Almelo;

2e. Dordrecht—Elst;

3e. Nijmegen—Venlo;

4e. Stavoren—Leeuwarden;

d. voor zoover dit door den Koning wordt bepaald, van de spoorwegen, welke hetzij krachtens de Wet van 10 November 1875 (Stbl. 205), hetzij krachtens andere wetten nog voor rekening van den staat mochten worden aangelegd of over welke, op Nederlandsch grondgebied gelegen, de staat bij overeenkomst met andere ondernemingen, bij naasting of op andere wijze de beschikking mocht bekomen, mits de alhier bedoelde wegen aan de door de maatschappij alsdan geëxploiteerde wegen aansluiten.

De maatschappij is daarenboven bevoegd:

a. na verkregen machtiging des Konings, op voorwaarden door Hem goedgekeurd, spoorwegen van bijzondere ondernemingen te exploiteeren.

b. voor zoover haar dit door den Minister van Waterstaat enz. wordt toegestaan lichter-, stoomboot-, omnibus-, wagen- en dergelijke diensten op te richten of uit te oefenen, waar zulks door de dienst der spoorwegen, met name voor bestellen en afhalen van goederen of tot bevordering van doorgaand verkeer noodig mocht zijn.

Reglementen tot uitvoering van art. 3 der wet van 15 November 1876 (Stbl. 210) betreffende de vernieuwings- en reservefondsen der Staatsspoorwegen, bij de Maatschappij tot Exploitatie der Staatsspoorwegen in gebruik, zijn vastgesteld bij Kon. Besluit van 6 Mei 1877 (Stbl. 102).

Personeel van de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

F. 's Jacob, Secretaris-Generaal.
H. P. van Heukelom, Adviseur der Maatschappij, Hoofd-Inspecteur der Luik-Limburgsche lijnen.
J. W. Stous Sloot, Hoofd-Ingenieur-Werktuigkundige.
J. J. Engringh, Chef van dienst, handelszaken.
C. P. J. van den Berg, Chef van dienst, weg en werken.
Mr. H. M. A. baron van der Goes, Chef van dienst, mouvement.
W. K. M. Vrolik, Secretaris.

J. H. Verhoop	Chef der afd.			Hoofdboekhouding.
P. G. Wiwarde Beckman	»	»	»	Contrôle.
J. W. R. Gerlach	»	»	»	Mouvement.
C. W. P. Mieling	»	»	»	Weg en Werken.
A. J. Rühle van Lilienstern ter Meulen	»	»	»	Tractie en Materieel.
E. J. B. H. M. Engeringk	»	»	»	Handelszaken.
H. J. D. Doorman	»	»	»	Magazijnen.
N. de Zwaan	»	»	»	Secretarie.
Jhr. Mr. J. C. M. van Riemsdijk	»	»	»	Algemeene Dienst.

J. C. Evers, Telegraaf-Inspecteur.
H. Spanjaard, Inspecteur bij het Mouvement.

Dienst op de lijnen.

A. NOORDERNET.

Eerste district.

(Sectiën: Nieuweschans-Harlingen, Groningen-Meppel, Leeuwarden-Meppel.)

H. C. Bosscha, Districts-Inspecteur, Mouvementen Handelszaken, Groningen.
P. van der Elst Jr.
P. H. van der Meulen } Adjunct-Inspecteurs idem.

Tweede district.

Sectiën: Arnhem-Glanerbeek, Almelo-Salzbergen, Zutphen-Meppel.)

C. Gischler, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken.

L. F. H. ten Hones
J. C. du Celliée Muller } Adjunct-Inspecteurs idem.

Jhr. W. Hoeufft, Sectie-Ingenieur, Groningen.
M. J. van Duyl, » » Zutphen.
C. C. van Hooff » » Meppel.

J. A. Roetert Tak, Ingenieur der Tractie voor het Noordernet, Zwolle.

H. W. W. Staring, Chef van de werkplaats te Zwolle.

B. ZUIDERNET.

Derde district.

(Sectiën: IJsselmonde-Eindhoven, Utrecht-Boxtel.)

A. J. Bekkers, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Tilburg.

H. W. Mosselman, Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Rotterdam (Sectie: Rotterdam-IJsselmonde.)

J. J. Kips, Sectie-Ingenieur, Rotterdam.

H. P. M. G. van der Kun, Sectie-Ingenieur, 's Hertogenbosch.

Vierde district.

(Sectiën: Eindhoven-Venlo, Venlo-Maastricht.)

G. L. L. E. Quaedvlieg, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Venlo.

A. W. T. Kock, Sectie-Ingenieur, Venlo.

Vijfde district.

(Luik-Limburgsche lijnen: Eindhoven-Luik en Liers-Flémalle en zijtakken.)

J. J. M. A. Glasius, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Luik.
A. L. Schiecke, Adjunct-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Hasselt.
Ch. Renson, Sectie-Ingenieur, Luik.
L. Sloot, Adjunct-Ingenieur-Werktuigkundige, Luik.

Zesde district.

(Sectie: Roosendaal-Vlissingen.)

L. J. de Sonnaville, Sectie-Ingenieur, waarnemend Districts-Inspecteur, Bergen op Zoom.
J. A. Roesingh van Iterson, Ingenieur der Tractie voor het Zuidernet, Tilburg.
P. Oberstadt, Ingenieur, Chef van de werkplaats te Tilburg,

Het bestuur der Maatschappij komt voor in den StaatsAlmanak. (Bibliotheek Phoenix).

Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij.

De Maatschappij is opgericht bij notarieele acte van 8 Aug. 1837, bekrachtigd bij Kon. Besluit van 4 Sept. 1837 (Stbl. 58). De statuten zijn later meermalen gewijzigd Bij Kon. Besluit van 1 Juni 1836 was aan de Heeren Serrurier c. s. vergunning verleend, een spoorweg aan te leggen tnsschen Amsterdam en Haarlem. Dit recht werd later overgedragen aan de Maatschappij en

aan haar bij besluit van 22 Juni 1840 toegestaan, de lijn te verlengen tot Rotterdam. Zie verder het Kon. Besluit van 15 December 1845. De concessie voor deze lijn eindigt op 1 Juni 1880.

De lengte van deze lijn is 84.5 K. M. In 1866 is de spoorwijdte versmald, tot het normaalspoor. Bij concessie van $\frac{30 \text{ Maart}}{29 \text{ April}}$ 1865, bekrachtigd bij de Wet van 7 Augustus 1865 (Stbl. 99), is aan deze Maatschappij de exploitatie van de lijn Zaanstreek-Nieuwediep opgedragen en vergund, een lijn aan te leggen en te exploiteeren: Uitgeest-Haarlem. Bij de overeenkomst bekrachtigd door de Wet van 7 Mei 1878 (Stbl 38) heeft de Maatschappij zich verbonden het lijntje Zaandam-Amsterdam te exploiteeren. De gezamenlijke lengte van al deze lijnen bedraagt 173.5 K. M. Bij de concessie van $\frac{30 \text{ Maart}}{4 \text{ April}}$ 1870 is de Maatschappij vergunning verleend, aan te leggen en te exploiteeren, de lijnen: Amsterdam, Hilversum, Amersfoort-Apeldoorn, Zutphen, met een zijtak van Hilversum naar Utrecht. Lengte: 125 K. M.

Deze maatschappij exploiteert de lijn Zutphen-Winterswijk, van de Nederl. Westph. Spoorwegmaatschappij.

Personeel van de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij.

Directie.

J. W. Bake, Administrateur, Amsterdam.
R. W. J. C. van den Wall Bake, Adjt.-Administrateur, Amsterdam.
P. J. Mouthaan, Hoofd-Ingenieur Adviseur, Amsterdam.

Afdeeling weg en werken.

A. K. P. F. R. van Hasselt, Ingenieur van den weg, Amsterdam.

C. Vlaanderen Az., Hoofdopzichter voor de lijn Amsterdam-Rotterdam, 's Gravenhage.

J. W. Ruys, idem voor de lijnen Helder-Amsterdam en Uitgeest-Haarlem, Alkmaar.

Jb. Smit, idem voor de lijn Amsterdam-Amersfoort, met zijtak Hilversum-Utrecht, Hilversum.

W. van Doorn Jr., idem voor de lijn Amersfoort-Zutphen-Winterswijk, Zutphen.

M. Brondgeest, Opzichter van den telegraaf, Haarlem.

J. J. Smit, idem idem Hilversum.

Afdeeling tractie en materieel.

G. A. A. Middelberg, Ingenieur-werktuigkundige, Amsterdam.

E. M. Vaillant, Adjt.-Ingenieur-werktuigkundige, Haarlem.

H. Stolp, Adspirt.-Ingenieur-werktuigkundige, Utrecht.

R. W. F. Koopmans, Adjt.-Ingenieur-werktuigkundige, belast met het beheer der werkplaatsen, Haarlem.

Afdeeling beweging.

P. C. Beelenkamp, Hoofdinspecteur, Amsterdam.

H. F. Guichart, Inspecteur van de lijn Amsterdam-Rotterdam, 's Gravenhage.

R. H. F. Ronte, idem van de lijnen Helder-Amsterdam en Uitgeest-Haarlem, Helder.

J. C. van Lockhorst, idem van de lijn Amsterdam-Zutphen-Winterswijk, met zijtak Hilversum-Utrecht, Amersfoort.

Nederlandsche Rijn-Spoorwegmaatschappij.

Deze maatschappij werd in 1845 opgericht met een kapitaal van ƒ 24,000,000, verdeeld in 100,000 aandeelen, ieder groot ƒ 240,—, die allen zijn volgestort. Het doel was te exploiteeren de reeds aangelegde lijn Amsterdam-Arnhem, de spoorwegwerken te Amsterdam uit te breiden, verder aan te leggen en te exploiteeren, de lijnen: Arnhem-Pruissische grenzen en Utrecht-Gouda-Rotterdam. In 1867 werd concessie verleend tot den aanleg en exploitatie van de lijnen: Harmelen-Breukelen en Gouda-den Haag. Het kapitaal werd met ƒ 6,000,000,— vergroot, verdeeld in 25,000 aandeelen. Op 22,000 is het volle bedrag van ƒ 240,— op de overigen ƒ 96,— gestort. In 1872 is het kapitaal nogmaals vergroot met ƒ 6,000,000,— verdeeld in 25,000 aandeelen, op ieder waarvan ƒ 36,— is gestort.

Deze maatschappij exploiteert de lijn Leiden-Woerden, van de maatschappij van dien naam.

Personeel van de Nederlandsche Rijn-Spoorwegmaatschappij.

J. Verloop Cz., Ingenieur der maatschappij.. Utrecht.
C. W. Verloop, Ingenieur-werktuigkundige.. Utrecht.
B. Tweedy, Inspecteur van de loopende dienst en van de stations..... Utrecht.

R. Wright, Ingenieur van den weg, inzonderheid belast met het toezicht op het onderhoud en de bewaking..... ..... Utrecht.

G. Hageman, Hoofdopzichter voor de uitbreiding en verbetering van weg en werken.. Utrecht.
G. Freem, Hoofdopzichter voor het onderhoud en de bewaking van den weg Utrecht-Emmerik..... Arnhem.
T. J. Koobs, Hoofdopzichter van den weg Amsterdam-Rotterdam-Den Haag..... Gouda.

Nederlandsche Centraal-Spoorwegmaatschappij.

P. Ris, Chef der afd. algemeene dienst.
C. P. J. Verhoesen, » » » aanleg en onderhoud van weg en werken.
J. W. H. Conrad, » » » materieel, tractie en beweging.
H. A. v. Benningen, » » » goederenvervoer.
H. J. v. Gelder, » » » contrôle.
H. Boers, » » » secretarie.

Deze Maatschappij is opgericht in 1860. Ze had toen concessie voor de lijn Utrecht-Zwolle. In 1863 verkreeg ze concessie voor de lijn Zwolle-Kampen. De lijn is lang 101 K. M.

De Aken-Maastrichtsche Spoorwegmaatschappij

werd opgericht in 1845, met het doel om Aken, Maastricht en Hasselt door een spoorweg te verbin-

den. De lijn wordt, sedert 1 Augustus 1867 geëxploiteerd door den *Grand Central Belge.*

In 1852 werd opgericht de:

Antwerpen-Rotterdamsche Spoorwegmaatschappij

tot aanleg van de lijn Antwerpen-Moerdijk-Breda. De lijn wordt geëxploiteerd door den *Grand Central Belge.*

De Luik-Maastrichtsche Spoorwegmaatschappij

nam in 1860 de in 1856 verleende concessie over.

De Nijmeegsche Spoorwegmaatschappij

opgericht in 1863, tot aanleg van de lijn Nijmegen-Duitsche grens in de richting van Cleef, welke lijn wordt geëxploiteerd door de *Rheinische Eisenbahn*, die de lijn Cleef-Nederlandsche grenzen heeft aangelegd.

De Spoorwegmaatschappij Gent-Terneuzen

nam de in 1864 verleende concessie voor den aanleg van de lijn: Sluiskil, Sas van Gent tot aan de Belgische grenzen, in de richting van Gent over. Deze lijn wordt geëxploiteerd door het: »*Syndicat d'exploitation des chemins de fer dans les Flandres.*"

Spoorwegmaatschappij Mechelen-Terneuzen

opgericht in 1869.

De Keulen-Mindensche Spoorwegmaatschappij

verkreeg in 1867 concessie voor de lijn Venlo-Duitsche grezen, in de richting van Straelen.

Rheinische Eisenbahn.

Lijnen: Kaldenkirchen-Venlo, Elten-Zevenaar en Groesbeek-Nijmegen.

Noord-Brabant-Duitsche Spoorweg.

Lijn: Boxtel-Goch,

VERSCHILLENDE VEREENIGINGEN.

Amsterdamsche Kanaalmaatschappij.

Onder dagteekening van 10 December 1862, 25 Juni 1862, 24 September 1862, 7 Januari 1864 en 8 November 1864 is concessie verleend tot het maken van een kanaal ter verbinding van de Noord- en Zuiderzee en daarmede in verband staande werken, benevens indijking en droogmaking van gronden, in het oostelijk en westelijk IJ en in het Wijkermeer. De concessie is, voor zoover noodig, bekrachtigd bij de Wetten van 24 Januari 1863 (Stbl. 4), 11 Juni 1864 (Stbl. 72) en

31 Juli 1868 (Stbl. 117). De naamlooze vennootschap, tot uitvoering van dit werk opgericht, is gevestigd te Amsterdam. De statuten, goedgekeurd bij Kon. Besluit van 16 Juli 1863, No. 44; 9 December 1864, No. 48; 19 December 1864, No. 66; 28 Juli 1865, No. 75 en 2 Januari 1868, No. 81, zijn opgenomen in de *Staatscouranten* van $^3/_4$, 5 en 6 Juli 1864, 28 December 1864, 7 September 1865 en 1 Februari 1868. Den 8sten Maart 1865 is in de Breesaap, op ongeveer 600 M. van het strand, de eerste spade voor het werk in den grond gestoken; den 2den November 1876 is het kanaal met beperkten diepgang voor het verkeer geopend.

Personeel van de Amsterdamsche Kanaalmaatschappij.

Toezicht op de uitvoering en het onderhoud der werken.

J. F. W. Conrad, Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat in Noord-Holland.
J. F. Boogaard, Secretaris-generaal bij het departement van Waterstaat Handel en Nijverheid.
} van wege het Rijk.

Sir John. Hawkshaw, Adviseerend-Ingenieur der Directie.

Technisch Bureau te Amsterdam.

G. van der Stok, Chef de Bureau.
C. J. Hanna Hz.,
L. H. Malingré,
C. Dorland,
K. Ingerman,
} Opzichters.

Sectie Velzen.

K. van Rijn, Sectie-Ingenieur.
P. Zillesen,
Jhr. W. van de Poll, } Adjunct-Ingenieurs.
J. Meyjes Jwz.,
J. Bos,
J. F. Helmers,
T. van Burk, } Opzichters.
N. Geverding,
IJ. P. Loots,

Sectie Amsterdam.

A. W. Olivier, Hoofdopzichter.
P. J. Dirks, Opzichter.

Voor de verdere Ambtenaren of Bestuurderen, zie men den Staats-Almanak (Bibliotheek Phoenix).

Koninklijk Instituut van Ingenieurs.

Het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, opgericht door wijlen de heeren F. W. Conrad, Dr. G. Simons en L. J. A. van der Kun, met medewerking van 199 leden, heeft zijn zetel te 's Gravenhage. Het bedoelt de bevordering van de wetenschap en de kunst van den ingenieur in den meest uitgestrekten zin. De oprichting werd goedgekeurd bij Kon. Besluit van 4 Febr. 1848 No. 81, hetwelk tevens een reglement vaststelde, dat bij Besluit van 11 Sept. 1849 No. 77 door een nieuw reglement werd vervangen; dit werd later bij verschillende Besluiten gewijzigd en bij Besluit van 16 Mei 1871 No. 16, het thans van kracht zijnde daarvoor in de plaats gesteld.

Het instituut bestaat uit honoraire, gewone en buitengewone leden. Tot honoraire leden kunnen worden voorgesteld personen, die door kunde en ondervinding, hoogen stand of geboorte in de mogelijkheid zijn om den voortgang der wetenschappen en kunsten te bevorderen. Tot gewone leden zij, die het vak van ingenieur of architect of de daarop betrekking hebbende wetenschappen en kunsten beoefenen. Tot buitengewone leden zij, die opgeleid worden tot ingenieur of architect. Zij blijven het vijf jaren, en zijn na dat tijdsverloop, zonder ballotage, gewone leden. De gewone vergaderingen van het instituut hebben plaats, zooveel mogelijk op den tweeden Dinsdag in September, November, Februarij en April, en op den tweeden Donderdag in Juni. Het instituut telde op 31 Juni 1877 behalve den beschermheer, 14 honoraire, 740 gewone en 129 buitengewone leden, te zamen 884. Eene afdeeling van het instituut is gevestigd te Batavia en genaamd »Afdeeling Nederlandsch Indie". Zij telde op 31 Juni 1877 190 leden. De werken van het Instituut zijn aanwezig in de Bibliotheek der Polytechnische School.

Het cijfer achter den naam der onderstaande bestuursleden duidt het jaar van aftreding aan.

Beschermheer, honorair president

Z. M. de Koning.

Raad van Bestuur.

J. P. de Bordes, *President*..... 1881.
H. S. J. Rose, *Vice-President*..... 1881.
W. C. A. Staring, *Penningmeester*.... 1880.
J. van der Vegt..... 1879.

A. J. Voorduin..... 1879.
A. J. van Egter van Wissekerke..... 1879.
E. Steuerwald..... 1880.
W. H. Hubrecht..... 1881.
J. Tideman, *Secretaris*..... 1881.

Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs.

Deze vereeniging, welke te Delft gevestigd is en 150 leden telt, werd opgericht den 30sten Maart 1853 en hervormd den 23sten Maart 1872. Zij heeft ten doel het vormen van een band tusschen de burgerlijke ingenieurs.

Beschermheer

Z. M. de Koning.

Bestuur voor het vereenigingsjaar

1 Mei 1878—30 April 1879.

L. J. Kesper, *Voorzitter*. te Gorichem.
J. L. Cluysenaar, *Secretaris*. » Breda.
J. D. Evers, *Penningmeester*. » Hoorn.
Dr. E. F. van Dissel. » Leiden.
Jhr. P. H. A. Martini Buys, » Rotterdam.
Th. W. van der Sleijden. » Arnhem.

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst te Amsterdam.

Het doel dezer maatschappij, opgericht in 1842, is de beoefening en kennis der bouwkunst te bevorderen. De maatschappij tracht dit doel te bereiken, 1e door jaarlijks prijsvragen uit te schrijven en de bekroonde antwoorden, in plaat gebracht, met verklarenden tekst, onder den titel van »Bouwkundige ontwerpen" te doen uitgeven; 2e door de uitgifte van een tijdschrift met platen, getiteld: »Bouwkundige bijdragen", waarin mededeelingen over de bouwkunst (zoowel in theoretischen als in practischen zin) worden opgenomen; 3e door de afzonderlijke uitgaaf van »Afbeeldingen van oude bestaande gebouwen" hier te lande, welke uit het oogpunt der kunst en geschiedenis merkwaardig zijn; 4e door het uitgeven van afzonderlijke platen van belangrijke gebouwen in ons land; 5e door het voorstaan der belangen van de bouwkunst en der algemeene belangen harer beoefenaars; 6e door het bevorderen van het onderwijs in de bouwkunst; 7e door het houden van vergaderingen en tentoonstellingen; 8e door het vormen eener bibliotheek; en 9e door het oprichten van afdeelingen.

Jaarlijks worden te Amsterdam eene algemeene vergadering en eene algemeene wetenschappelijke bijeenkomst gehouden, en in eene der plaatsen, waar eene afdeeling gevestigd is, eene tweede wetenschappelijke bijeenkomst.

De maatschappij telt omstreeks 1000 leden, van welke bijna één vijfde gedeelte te Amsterdam; de belangen der buitenleden worden door 41 correspondenten in de

voornaamste steden waargenomen. Zij telt voorts negen afdeelingen, die te Amsterdam, Rotterdam, 's Gravenhage, Leiden, Delft, Arnhem, Zwolle, Schagen en Utrecht gevestigd zijn, haar eigen bestuur en geldmiddelen hebben, en wier leden niet gehouden zijn tot het lidmaatschap der maatschappij.

Bestuur.

J. G. van Niftrik, *Voorzitter.*
A. J. C. J. S. Bergsma, *Vice-Voorzitter.*
P. J. Mouthaan, *Secretaris.*
J. H. Schmits Jr., *Penningmeestsr.*
Daniel J. Sanches, *Vice-Secretaris.*
J. Olie Jz.
J. H. Leliman.
M. Redeker Bisdom.
J. R. de Kruijff.

Bestuur der afdeeling Delft.

G. J. Morre, *President.*
G. Reuvekamp, *Penningmeester.*
A. N. de Lint, Ph. M. Lindo } *Commissarissen.*

AFDEELING NIJVERHEID EN LANDBOUW.

1. Toezicht op het Stoomwezen.

De Wet van 28 Mei 1869 (Stbl. 97) regelt het toezicht op het gebruik van stoomtoestellen, waardoor werden ingetrokken, de Kon. Besluiten van 1833 (Stbl.

58); 1841 (Stbl. 22); 1855 (Stbl. 6); 1855 (Stbl. 40), 1859 (Stbl. 10).

Van deze Wet nemen wij alleen de volgende art. op:

Art. 3 Door Ons worden benoemd de ambtenaren, belast met het toezicht en de beproeving van stoomketels, alsmede de leden der commissie, aan welke in de gevallen bij deze Wet aangewezen, handelingen en uitspraken van gemelde ambtenaren ter beoordeeling worden onderworpen.

Art. 5. De leden der commissie, alsmede de ambtenaren in art. 3 bedoeld, leggen bij de aanvaarding hunner bediening, eerstgenoemden in handen van onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, (lees: Waterstaat, Handel en Nijverheid), laatstgenoemden in handen van Onzen Commissaris in de provincie, waar zij krachtens hunne aanstelling verblijf houden, den eed of belofte af, dat zij de plichten hunner bediening getrouw zullen vervullen.

Ter uitvoering van deze wet, werd vastgesteld het Kon. Besluit van 24 September 1869 (Stbl. 97).

Dit Besluit werd gewijzigd in: 1870 (Stbl. 155); 1873 (Stbl. 25) en (Stbl. 128); 1876 (Stbl. 44) en (Stbl. 232) en in 1877 (Stbl. 199).

De artikelen voor ons van belang luiden nu aldus:

Art 38.

(1870, Stbl. 155 en 1876, Stbl. 44.)

De ambtenaren belast met de beproeving van en het toezicht op de stoomtoestellen, dragen den titel van

hoofd-ingenieur, ingenieur, adspirant-ingenieur en opzichter voor het stoomwezen.

Het toezicht op de dienst wordt onder Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken (lees: Waterstaat enz.) opgedragen aan een hoofd-ingenieur.

De opzichters zijn werkzaam onder de bevelen van den hoofd-ingenieur, de ingenieurs of adspirant-ingenieurs. Zij ontleenen de bij de Wet van 21 Mei 1869 (Stbl. 97) en het Kon. Besluit van 24 Sept. 1869 (Stbl. 154) aan de genoemde ambtenaren toegekende bevoegdheid, voor elk bijzonder geval, aan een schriftelijken last van den hoofd-ingenieur, den ingenieur of adspirant-ingenieur onder wiens bevelen zij gesteld zijn.

Zij worden door Ons benoemd, geschorst en ontslagen.

Zij bekleeden geene ambten of bedieningen dan met Onze toestemming.

Art. 39.

(1873, Stbl. 25.)

Om benoembaar te zijn tot ingenieur, wordt de leeftijd van drie en twintig jaren, en tot adspirant-ingenieur die van twintig jaren vereischt.

Niemand wordt tot ingenieur of adspirant-ingenieur benoemd dan na een in het openbaar afgelegd examen.

Art. 40.

(1873, Stbl. 25.)

Het in artikel 39 bedoeld examen omvat:

[Zie pag: Art. 1 van het Kon. Besluit van 13 December 1873 (Indisch Stbl. 1874 No. 70)].

ART. 41.

De twee voorgaande artikelen zijn niet van toepassing op de bij het in werking treden van dit Besluit in dienst zijnde ingenieurs of adspirant-ingenieurs. (*)

ART. 42.

Heeft een der in het 2de lid van Art. 39 bedoeld examen niet zoodanige uitkomsten opgeleverd, dat de openstaande plaatsen vervuld kunnen worden, zoo wordt door Ons in de behoeften van de dienst door het aanstellen van tijdelijke ingenieurs of adspirant-ingenieurs voorzien. Deze hebben dezelfde bevoegdheden als de gewone ingenieurs en adspirant-ingenieurs.

(Het overige gedeelte, regelende de werkzaamheden van deze ingenieurs en de verplichtingen van de gebruikers der stoomwerktuigen, wordt, wegens zijne uitgebreidheid en mindere belangrijkheid, weggelaten.)

Tegenwoordige Ambtenaren.

Hoofd-Ingenieur belast met het toezicht op dienst van het Stoomwezen.

A. A. C. de Vries Robbé. Ede.

(*) In *Nederlandsch Oost-Indië* zijn personen, die in het bezit zijn van een diploma van werktuigkundig ingenieur, verkregen aan eene rijksinstelling, vrijgesteld van het examen bedoeld bij Art. 40. (Zie Art. 2 Ind. Stbl. 1874 nº 70); in *Nederland niet.*

Eerste district (Noord-Brabant en Zeeland.)

N. van Dissel, Ingenieur 2e klasse. 's Hertogenbosch.

Tweede district (Zuid-Holland en Zeeland.)

S. L. Kempen, Ingenieur 1e klasse. Rotterdam.

Derde district (Noord-Holland.)

W. A. M. Piepers, Ingenieur 2e klasse. Amsterdam.

Vierde district (Gelderland en Utrecht), standplaats Arnhem, tijdelijk te Ede.

A. A. C. de Vries Robbé, Hoofd-Ingenieur. Ede.
H. W. E. Struve, tijdelijk Adspirant-Ingenieur.

Vijfde district (Friesland, Overijssel, Groningen en Drenthe.)

H. J. P. van Meurs, Ingenieur 1e klasse. Zwolle.

Commissie van beoordeeling.

Dr. P. L. Rijke, *Voorzitter.*
J. Groll.
A. Soll.
B. J. Karpesteijn.
J. H. Jullien.

Op de Ontwerp-begrooting voor het departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, komen onder de afdeeling: Nijverheid, de volgende posten voor:

Toezicht op het Stoomwezen.

één Hoofd-Ingenieur	f	2800,—
twee Ingenieurs 1e klasse à f 2200,—	»	4400,—
één » 2e »	»	1800,—
één » 2e »	»	1600,—
één Adspirant-Ingenieur	»	1200,—
vier Opzichters 1e klasse à f 1000,—	»	4000,—
vier » 2e » » » 800,—	»	3200,—
Reis- en verblijfkosten	»	12000,—
Bureaubehoeften	»	2300,—
Examenkosten		Memorie.
Aankoop en onderhoud van werktuigen en gereedschappen	»	500,—
Onkosten der Commissie van beoordeeling	»	100,—
Totaal der kosten van het toezicht op het Stoomwezen	»	33900,—

II. Toezicht op het Mijnwezen.

Bij Kon. Besluit van 22 Juni 1876, No. 21 werd, met intrekking van de Kon. Besluiten van 2 Maart 1851, No. 48 en van 26 Augustus 1873 No. 31, vastgesteld het volgende:

Art. 1.

Het onmiddelijk toezicht op de mijnen en groeven en

op de naleving der verordeningen, die daarop betrekking hebben, wordt opgedragen aan een Ingenieur der mijnen.

ART. 2.

De Ingenieur der mijnen oefent zijne bediening uit, volgens eene door onzen Minister van Binnenlandsche zaken (lees: Waterstaat, Handel en Nijverheid) vast te stellen instructie.

ART. 3.

Hij geniet eene bezoldiging van *f* 2500,— 's jaars, en wordt ten aanzien van vergoeding voor reis- en verblijfkosten gerangschikt in de 2e klasse van het tarief, vastgesteld bij Kon. Besluit van 15 December 1849 (Stbl. 62.)

Ingenieur der mijnen.

E. van der Elst, tijdelijk te Kerkrade.

Het mijnwezen wordt beheerscht door de Fransche Wet van 21 April 1810 (Bulletin des lois, 285) *concernant les mines, minières, carrières et usines*, wier uitvoering is geregeld bij Kon. Besluit van 18 September 1818 (Stbl. 35.) De rechten, voortvloeiende uit concessiën van mijnen, zijn nog nader geregeld bij Kon. Besluit van 4 Maart 1824 (Stbl. 23.) Bij Kon. Besluit van 28 Juni 1877 (Stbl. 155) is vastgesteld een reglement betrekkelijk de ontginning van steenkolenmijnen, terwijl bij Kon. Besluit van 17 Augustus 1855 No. 67, is goedgekeurd een door de staten van Limburg vastge-

steld reglement op de ontginning van onderaardsche of overdekte steengroeven in dat hertogdom. Het beheer en genot van de dominiale steenkolenmijnen te Kerkrade zijn voor den tijd van 99 jaren afgestaan aan de Aken-Maastrichtsche-Spoorwegmaatschappij, krachtens de wet van 19 Juni 1845 (Stbl. 29.)

De Ingenieur der mijnen ontvangt jaarlijks *f* 600 voor reis-, verblijf- en bureaukosten, in 1878 evenwel *f* 1000, om platte gronden te kunnen opmaken van alle mijnen in Limburg. Voor 1879 wordt de som welke de staat ontvangt, ten gevolge van de exploitatie der *mijnen* geraamd op: *f* 2265,—.

DEPARTEMENT VAN MARINE.

Het departement.

Minister: Jhr. H. O. Wichers, kapitein ter zee.
Audiëntie: Vrijdag ten 11 ure.

Secretaris-Generaal: L. J. F. Broekhoff.

Eerste afdeeling: *Materieel* der *Zeemacht*.

Aanbouw, onderhoud en herstelling van het materieel der zeemacht. Stoomvaartdienst. Artillerie. Het technische der marine. Bestuur der werven en magazijnen en het ambtelijk personeel bij de maritieme directiën, benevens het personeel van het werkvolk.

Kapitein ter Zee, Chef der Afdeeling. Jhr. A. C. van Haeften.

Korps Ingenieurs der Marine.

Telken jare in de maanden Juli en Augustus, wordt er meestal een oproeping in de Staatscourant geplaatst, van den volgenden inhoud:

»De Minister van Marine brengt, naar aanleiding van Zr. Ms. besluiten van 22 Juni 1875 No. 14 en 16, het navolgende ter kennis van belanghebbenden.

Aan..... jongelieden van een gezond gestel, onderwijs genietende aan de Polytechnische School te Delft, die, vóór zij hun 24ste levensjaar zijn ingetreden, in het bezit zijn van een der getuigschriften B, Artikel 61—64 der Wet van 2 Mei 1863 (Stbl. 50), en zoo door betoonden ijver als door lust in de studie en aanleg, den waarborg geven dat zij kundige en degelijke Ingenieurs zullen worden, zal eene toezegging worden gegeven van eene benoeming tot Adspirant-Ingenieur der Marine, nadat zij het diploma van Scheepsbouwkundig-Ingenieur zullen hebben verkregen.

Daartoe behooren zij, die daarvoor in aanmerking wenschen te komen, tijdig een verzoekschrift aan den Minister van Marine in te dienen, met overlegging van:

1°. hunne geboorte-acte;

2°. een certificaat, afgegeven door een bevoegd geneesheer, waaruit blijkt dat de candidaat een gezond gestel heeft.

Tot Adspirant-Ingenieur benoemd, zullen zij dan onder het genot eener jaarwedde van *f* 1000 nog een jaar aan de Polytechnische School blijven, ten einde zich tot het door hen af te leggen examen C. voor Werktuigkundig-Ingenieur te bekwamen, om vervolgens gedurende *twee jaren* op dezelfde bezoldiging en *één jaar* op eene jaarwedde van *f* 1500, zoowel op 's Rijks als op sommige belangrijke buitenlandsche werven, in de gelegenheid gesteld te worden, zich in de praktijk te oefenen en hunne studiën voort te zetten en te voltooien.

Daarna zullen zij, bij voldoende geoefendheid, bevorderd worden tot Ingenieur der 2e klasse op eene bezoldiging van ƒ 2000, een en ander onder uitdrukkelijke voorwaarde dat zij zich door ijver en goed gedrag blijven onderscheiden en zich, wat betreft de richting hunner studiën en tijdbesteding, strikt gedragen naar de aanwijzing, die hun dienaangaande zullen worden gegeven.

Verdere inlichtingen daaromtrent kunnen worden verkregen bij het Departement van Marine (Afdeeling Materieel), bij den Direkteur der Polytechnische School te Delft en bij den Hoofd-Ingenieur, Adviseur voor den Scheepsbouw te Amsterdam."

In den Staats-Almanak komt nog het volgende voor:

»Naar gelang der behoefte worden, door middel van de Staatscourant, kandidaten opgeroepen, die op den 1sten September van het jaar, waarin de toelating geschiedt, hun 26ste jaar nog niet zijn ingetreden, in het bezit zijn van het diploma van Scheepsbouwkundig-Ingenieur, ingevolge de Wet van 2 Mei 1863 (Stbl. 50), en verlangen geplaatst te worden als Adspirant-Ingenieur bij de Marine. Zij moeten zich daartoe onderwerpen aan een vergelijkend examen in de vakken, waarvan de kennis voor deze betrekking wordt vereischt en die in het programma voor het examen zijn omschreven."

Er zijn drie Directiën der Marine: te Willemsoord, te Amsterdam en te Hellevoetsluis.

Willemsoord.

Direkteur en Kommandant: P. A. van Rees, Vice-Admiraal.
Onderdirekteur: A. Dronkers, Kapitein ter zee.
Hoofd-Ingenieur: H. G. Jansen.
Ingenieur der 1e klasse: J. C. Jansen en G. Turk.

Amsterdam.

Direkteur en Kommandant: J. van Gogh, Schout-bij-nacht.
Onderdirekteur: Jhr. A. F. Meijer, Kapitein-Luitenant ter zee.
Hoofd-Ingenieur, Adviseur voor den scheepsbouw: Dr. B. J. Tideman.
Hoofd-Ingenieur, L. C. P. W. Visser.
Ingenieurs der 1e klasse, C. L. Loder
Ingenieur der 2e klasse, F. S. C. M. Wijs en J. van Beek.
Adspirant-Ingenieur, H. Cop.

Hellevoetsluis.

Direkteur en Kommandant R. L. de Haes, Schout-bij-Nacht.
Onderdirekteur, J. A. Greve, Kapitein-Luitenant ter Zee.
Hoofd-Ingenieur, J. W. Calten.
Ingenieur der 1e klasse, P. J. Turk.

Hoofd-Ingenieur voor algemeene diensten:
A. J. H. Beelo.

Uittreksel uit de Ontwerpbegrooting voor het Departement van Marine.

Dienst 1879.

Scheepsbouw: Personeel.

A. *Algemeene dienst.*

één Hoofd-Ingenieur, adviseur	ƒ 5500,—	
één Hoofd-Ingenieur, belast met het toezicht op den aanbouw bij particulieren	„ 3500,—	
twee Adspirant-Ingenieurs voor vier maanden à ƒ 1000 's jaars	„ 666,67	
Toelage aan boord (*)	Memorie.	
		ƒ 9666,67

B. *Amsterdam.*

één Hoofd-Ingenieur	ƒ 4000,—	
één Ingenieur 1e kl	„ 3000,—	
twee „ 2e „ à ƒ 2000	„ 4000,—	
één Aspirant-Ingenieur	„ 1000,—	
		„ 12000,—

C. *Hellevoetsluis.*

één Hoofd-Ingenieur	ƒ 3500,—	
één Ingenieur 1e kl	„ 2500,—	
		„ 6000,—

D. *Willemsoord.*

één Hoofd-ingenieur	ƒ 4000,—	
één Ingenieur 1e kl	„ 3000,—	
één „ 1e „	„ 2500,—	
		„ 9500,—
Totaal Personeel		ƒ 37166,67
Bureau- en lokaalbehoeften		„ 10000,—
Reis- en verblijfkosten (ook voor andere ambtenaren)		„ 26500,—

(*) Voortaan zal men niet meer Ingenieur 1e klasse kunnen worden, wanneer men geen reis aan boord heeft medegemaakt.

INHOUD VAN HET GEDEELTE

OVER:

NEDERLANDSCH OOST-INDIE.

DEPARTEMENT VAN BURGERLIJKE OPENBARE WERKEN.

Bladz.

Het departement 292

Waterstaat.

Organisatie van het personeel van den Waterstaat en 's Burgerlijke Openbare Werken..... 292

Reglement op het beheer en toezicht over de Burgerlijke Openbare Werken..... 299

Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor het departement van Burgerlijke Openbare Werken. Dienst 1879..... 317

Spoorwegen.

Staatsspoorwegen..... 321

Organisatie van het personeel voor de dienst der Staatsspoorwegen op Java..... 322

Particuliere Spoorwegen..... 328

Stoomwezen.

Organisatie van het personeel voor het Stoomwezen..... 330

Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor het departement van Burg. Openb. Werken. Afd. Stoomwezen. Dienst 1879. 336

DEPARTEMENT VAN ONDERWIJS, EERE-DIENST EN NIJVERHEID.

Bladz.
Het departement..... 337

Nijverheid.

Afdeeling Mijnwezen..... 337
Voorwaarden voor benoembaarheid tot adspirant-ingenieur bij de dienst der mijnen in Nederlandsch Indië..... 337
Regeling van de dienst der mijnen in Ned. Indië..... 342
Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor het departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid. Afdeeling Mijnwezen. Dienst 1879..... 355

DEPARTEMENT VAN MARINE.

Het departement..... 356
De Marine-établissementen te Soerabaja en Onrust..... 356
Regeling en samenstelling van het Corps Ingenieurs voor het vak van den Scheepsbouw in Nederlandsch Indië.. 357
Fabriek voor de Marine en het Stoomwezen te Soerabaja. 360
Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor het departement der Marine, afdeeling Scheepsbouw. Dienst 1879..... 361
Afdeeling Geographische dienst..... 362

NB. De namen van de Ingenieurs in Indië zijn niet opgenomen, omdat de tijd ontbrak, om een goede opgave te verkrijgen. Zie hiervoor den *Indischen Regeerings-Almanak* voor 1879.

NEDERLANDSCH OOST-INDIË.

DEPARTEMENT VAN BURGERLIJKE OPENBARE WERKEN.

Tot den werkkring van dit Departement behooren:

a. de Waterstaat, de wegen en 's lands burgerlijke openbare werken.

b. het stoomwezen.

c. post en telegraafdienst.

d. de spoorwegen.

e. de aanschaffing van het benoodigde voor 's lands dienst voor zooveel het Departement betreft, hetzij door inkoop, levering bij aanneming of ontbieding uit Nederland.

f. De comptabiliteit en kosten van het Departement.

Waterstaat.

Bij Kon. besluit van 22 Aug. 1873. (Ind. Staatsbl. 1874, 58) werd vastgesteld een *Organisatie* van het *personeel* van den *Waterstaat* en *'s Lands Burgerlijke Openbare Werken.*

Daardoor werd gewijzigd het Kon. besluit van 1864

(Ind. Staatsblad 1865, 30), en ingetrokken dat van 1865 (Ind. Staatsblad 1866, 10).

Het besluit van 1873 luidt als volgt:

ART. 1. De leiding van en het toezicht over de dienst van den Waterstaat en 's Lands Burgerlijke Openbare Werken in Nederlandsch-Indië zijn opgedragen aan den Direkteur der Burgerlijke Openbare Werken.

ART. 2. Het corps ambtenaren van den Waterstaat en 's Lands Burgerlijke Openbare Werken in Nederlandsch-Indië (technisch personeel) is samengesteld als volgt:

5	Hoofd-Ingenieurs	der 1e kl.,	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 14400,—
5	»	» 2e »	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 12000,—
15	Ingenieurs	» 1e »	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 9000,—
25	»	» 2e »	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 6000,—
15	»	» 3e »	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 4200—
10	Adspirant-Ingenieurs		ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 3000,—
10	Architecten	der 1e kl.,	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 5400,— *) tot 7200,— (†)
10	»	» 2e »	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 3600,— *) tot *f* 5400,— (†)

(*) Minimum.

(†) Maximum, volgens besluit van den Gouverneur-Generaal van 1874 (Indisch Stbl., 95) na 6 jaren dienst te bereiken.

43	Opzichters	der	1e	kl., ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 3000,—
60	»	»	2e	» ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 2400,—
43	»	»	3e	» ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 1800,—

Art. 3. De Gouverneur-Generaal wijst drie Hoofd-Ingenieurs van de 1e of 2e klasse aan, om als Inspecteur dienst te doen, deze genieten als zoodanig vaste reiskosten tot een bedrag van *f* 300,— 's maands ieder. (*)

Art. 4. Aan elk der eerstaanwezende Ingenieurs te Batavia, Samarang en Soerabaja worden toegevoegd: Een Boekhouder op een tractement van *f* 300,— 's maands, een Commies op een tractement van *f* 200,— 's maands.

Art. 5. Ter bezoldiging van klerken en kantoorbedienden en voor schrijf-, teeken- en bureaubehoeften, ten behoeve van de eerstaanwezende Ambtenaren van de Burgerlijke Openbare Werken worden toegestaan de sommen, uitgetrokken in den bij dit besluit gevoegden staat, met vrijlating om, wanneer de gelegenheid niet mocht bestaan tot de aanstelling van klerken op de bij den staat uitgetrokken bezoldigingen, de daarvoor bestemde sommen aan te wenden voor loonen, voor stuks- of taaksgewijze te verrichten schrijfwerk. (†)

Art. 5. Naar gelang van de behoefte, wordt door den Minister van Koloniën het noodige personeel ten

---

(*) Bij Kon. Besluit van 1875 (Ind. Stbl. 250) is bepaald dat de Inspecteurs Reis- en Verblijfkosten zullen declareeren, volgens het voor de burgerlijke ambtenaren bestaande Reglement.

(†) Deze Staat is, als van minder belang, niet opgenomen.

dienste van den Waterstaat en de Burgerlijke Openbare Werken in Nederlandsch-Indië ter beschikking gesteld van den Gouverneur-Generaal.

Art. 7. Om tot Adspirant-Ingenieur, Architect of Opzichter te kunnen worden benoemd, moet zijn voldaan aan een examen, in Nederland of in Nederlandsch-Indië af te leggen, voor de betrekking van Adspirant-Ingenieur, overeenkomstig het programma vastgesteld bij de Wet van 2 Mei 1863 (Stbl. 50) voor Civiel-Ingenieur. (*)

Architect of Opzichter, overeenkomstig het programma, vastgesteld bij besluit van den Gouverneur-Generaal, dd. 3 November 1857, No. 2. (Ind. Stbl. 101). (†)

Commissiën voor het afnemen van dat examen worden benoemd:

In Nederland door den Minister van Koloniën.

In Nederlandsch-Indië door den Gouverneur-Generaal.

Van het afleggen van examen zijn vrijgesteld zij, die in aanmerking wenschen te komen voor de betrekking van:

Adspirant-Ingenieur;

a. Wanneer zij zijn in het bezit van een diploma van Civiel-Ingenieur, verkregen aan eene van 's Rijks instellingen;

(*) Bij Ind. Stbl. 1876, 185 en 284 is bepaald, dat telkenmale, wanneer zich een Candidaat voor het examen B of C aanmeldt, op voordracht van den Direkteur der Burg. Openb. Werken, eene Commissie van zeven of meer leden zal worden benoemd.

(†) Bij Ind. Stbl. 1876, 185 is bepaald dat voor deze examens te Batavia, Semarang en Soerabaja permanente Commissiën zullen worden benoemd, bestaande uit drie Ingenieurs van het Corps.

b. Wanneer zij tijdens de afkondiging van dit besluit reeds in het bezit waren eener akte van bekwaamheid als Ingenieur van de Burgerlijke Openbare Werken, verkregen krachtens vroeger in Nederland en in Nederlandsch-Indie geldende bepalingen;

Architect en Opzichter, wanneer zij in het bezit zijn van een diploma van Civiel-Ingenieur, dan wel van Architect of Bouwkundig-Ingenieur, verkregen aan eene van 's Rijks instellingen.

Art. 8. Het in Nederland af te leggen examen, door hen, die verlangen te worden gesteld ter beschikking van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, om te worden benoemd tot Opzichter der 3e klasse bij den Waterstaat en bij de Burgerlijke Openbare Werken daar te lande, wordt voor hen, die dit verlangen. gesplitst in twee gedeelten, in dier voege dat het examen in de vakken, vermeld in de artt. 1 lt. *b*, 7 lt. *f*, 10 lt. *e* en 13 van het programma, vastgesteld bij besluit van den Gouverneur-Generaal, dd. 3 Nov. 1857, No. 2 (Indisch Stbl. 101), nader in Indië moet zijn afgelegd, om voor bevordering tot hoogeren rang in aanmerking te kunnen komen.

Art. 9. Aan de uitzending uit Nederland zijn verbonden de volgende voorwaarden:

a. voor hen, die zijn bestemd om te worden benoemd tot Adspirant-Ingenieur:

1°. een voorloopig tractement van *f* 100,— 's maands, ingaande met den dag van inscheping in eene der zeehavens van Nederland voor de reis naar Batavia, waarop vóór het vertrek een voorschot van twee maanden wordt uitgekeerd;

2°. eene gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van *f* 1500,—, (*) en

3°. overtocht naar Batavia, als gouvernementspassagier der 1e klasse.

Aan hen, die na ter beschikking van den Gouverneur-Generaal te worden gesteld, voorloopig in Nederland of elders in Europa door den Minister van Koloniën voor den tijd van minstens één jaar worden te werk gesteld, wordt in stede van het sub 1 bedoeld voorloopig tractement en de sub 2 bedoelde gratificatie terstond een voorloopig tractement van *f* 150,— 's maands toegekend, met behoud overigens der bovengenoemde voordeelen.

Zij, die in Indië door den Gouverneur-Generaal tot Aspirant-Ingenieur worden benoemd en niet minstens twee jaren in Nederland of elders in Europa practische opleiding hebben genoten, worden voorloopig voor minstens één jaar in Nederland of elders in Europa te werk gesteld, onder genot, gedurende dien tijd, van een tractement van *f* 150,— 's maands, waarop bij de heen- en terugreis een voorschot van twee maanden wordt uitgekeerd, en van overtocht naar Nederland en terug als gouvernementspassagier 1e klasse; (†)

b. voor hen, die zijn bestemd, om te worden benoemd tot Architect der 2e klasse:

(*) Bij Kon. Besluit van 1875 (Ind. Stbl. 111) is bepaald dat voor Ingenieurs, die minstens één jaar in Europa practisch werkzaam zijn geweest, deze gratificatie *f* 3000,— zal bedragen.

(†) Bij Kon. Besluit van 1874 (Ind. Stbl. 218) is bepaald dat voor personen, die in Indië voldoende bewijzen van practische bedrevenheid hebben gegeven, uitzondering op deze bepaling kan worden gemaakt.

1°. een voorloopig tractement van *f* 100,— 's maands, ingaande met den dag van inscheping in eene der zeehavens van Nederland, voor de reis naar Batavia, waarop vóór het vertrek een voorschot van twee maanden wordt uitgekeerd;

2°. een gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van *f* 1000,—, en

3°. overtocht naar Batavia, als gouvernementspassagier der 1e klasse;

c. voor hen, die zijn bestemd, om te worden benoemd tot Opzichter der 3e klasse:

1°. een voorloopig tractement van *f* 40,— 's maands, ingaande met den dag van inscheping in eene der zeehavens in Nederland voor de reis naar Batavia, waarop vóór het vertrek een voorschot van twee maanden wordt uitgekeerd:

2°. eene gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van *f* 500,—, en

3°. overtocht naar Batavia, als gouvernementspassagier der 2e klasse op verbeterden voet. *)

Gehuwden genieten vrijen overtocht op den bovenomschreven voet voor huune echtgenooten en kinderen, wanneer deze hen op de reis vergezellen.

Art. 10. De door den Minister van Koloniën, voor de dienst van den Waterstaat en de burgerlijke open-

---

(*) Bij Kon. Besluit van 1876 (Indisch Staatsbl. n° 201) is „gouvernementspassagier der 2e klasse op verbeterden voet" veranderd in „gouvernementspassagier der 1e klasse.

Het Kon. Besluit van 1875 (Ind. Stbl. 1866, 87) regelende het subsidie enz. aan leerlingen der P. S. te verleenen, is niet meer van kracht.

bare werken, ter beschikking van den Gouverneur-Generaal te stellen personen, en zij, die na hunne benoeming in Indië naar Nederland worden gezonden, om aldaar of elders in Europa te worden te werk gesteld, moeten zich schriftelijk verbinden tot onverwijlde teruggave aan 's lands kas in Nederlandsch Indië van alle gelden, welke aan hen en te hunnen behoeve zijn voldaan, zoo wegens gratificatie voor uitrusting, die ze genoten hebben, als voor overtocht naar Nederland en terug, bijaldien zij binnen den tijd van vijf jaren, gerekend van af het tijdstip, dat zij zich aan 's lands dienst verbonden hebben, anders dan ten gevolge van wel bewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan, uit 's Gouvernements dienst worden ontslagen.

Art. 11. De bepalingen van dit besluit treden in werking enz.

BESLUIT van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indie (onder nadere goedkeuring des Konings) van 25 November 1877 No. 38, (*Indisch Staatsblad* No. 238) houdende vaststelling van een:

Reglement op het beheer en toezicht over de Burgerlijke Openbare Werken

waardoor wordt ingetrokken het Reglement, vastgesteld bij besluit van 1867 (*Staatsblad* No. 85) en van alle met het nieuwe Reglement strijdige voorschriften:

Art. 1. Met het beheer en toezicht over 's lands burgerlijke openbare werken zijn belast de hoofden van gewestelijk bestuur.

De Inspecteurs staan zoowel die hoofden als den Direkteur der burgerlijke openbare werken ter zijde.

De Ambtenaren der burgerlijke openbare werken in eenig gewest te werk gesteld, voeren de bevelen van het hoofd van gewestelijk bestuur uit.

Art. 2. De standplaatsen van de Inspecteurs zijn: Batavia, Semarang en Soerabaja.

De werkkring van den Inspecteur in de 1e afdeeling (standplaats Batavia) strekt zich uit over de residentiën: Bantam, Batavia, Krawang, Preanger-Regentschappen en Cheribon.

Die van den Inspecteur in de 2e afdeeling (standplaats Semarang) over de residentiën: Tagal, Pekalongan, Semarang, Japara, Kedoe, Bagelen, Banjoemas, Djocjocarta, Soeracarta en Madioen.

Die van den Inspecteur in de 3e afdeeling (standplaats Soerabaja) over de residentiën: Rembang, Soerabaja, Madoera, Pasoeroean, Probolinggo, Bezoeki, Banjoewangi en Kediri.

Art. 3. De Direkteur der burgerlijke openbare werken kan de Inspecteurs belasten met werkzaamheden buiten de afdeeling, waarin zij zijn geplaatst.

Art. 4. Met uitzondering van de Inspecteurs en Hoofd-Ingenieurs, wier standplaatsen door den Gouverneur-Generaal worden aangewezen, worden de standplaatsen van de Ambtenaren der burgerlijke openbare werken door den Direkteur bepaald.

De reizen binnen het gewest, waarin de Ambtenaren zijn werkzaam gesteld, geschieden op last of machtiging

van het hoofd van gewestelijk bestuur, onder wiens bevelen zij dienen.

De Direkteur bepaalt met inachtneming van het door den Gouverneur-Generaal gestelde maximum, welke der Ambtenaren van de burgerlijke openbare werken bij zijn departement geplaatst worden. (*)

Art. 5. Aan de eerstaanwezende Ingenieurs, bijgestaan door de overige Ambtenaren der burgerlijke openbare werken, is onder de bevelen van de hoofden van gewestelijk bestuur de zorg opgedragen voor het onderhoud der werken, het maken van ontwerpen, het toezicht op de uitvoering van werken door aannemers en de uitvoering buiten contract van aanbesteding.

Hiervan worden, behoudens uitzondering naar gelang van plaatselijke toestanden of bijzondere redenen, uitgesloten werken van eenvoudige constructie en gemakkelijke uitvoering naar normale of speciale projecten, geleverd door het departement der burgerlijke openbare werken.

Ten opzichte van de begrooting, uitvoering, vernieuwing, herstelling en het onderhouden van deze werken wordt voor zooveel noodig door het hoofd van gewestelijk bestuur bepaald, welke de bemoeienissen van de Ambtenaren der burgerlijke openbare werken zullen zijn.

Art. 6. De eerstaanwezende Ingenieur stelt het hoofd van gewestelijk bestuur steeds op de hoogte van al hetgeen op de burgerlijke openbare werken in zijn gewest betrekking heeft en doet hem de noodige voorstellen.

Art. 7. Bij ontstentenis of verhindering van den

(*) Zie Ind. Stbl. 1875, 162.

eerstaanwezenden Ingenieur, treedt als zoodanig op de oudste in rang der in het gewest te werk gestelde Ambtenaren van de burgerlijke openbare werken.

Art. 8. De eerstaanwezende Ingenieur kan over onderwerpen van zuiver technischen aard en geen betrekking hebbende op voorstellen of plannen van een of meer werken in het bijzonder, rechtstreeks correspondeeren met den Direkteur der burgerlijke openbare werken, mits de minuut en het te verzenden stuk voor gezien zijn geteekend door het hoofd van gewestelijk bestuur.

Art. 9. De hoofden van gewestelijk bestuur zenden aan den Direkteur der burgerlijke openbare werken, in den door dezen voor te schrijven vorm, een globale opgaaf van de herstellingen, die in een jaar zullen noodig zijn en het daarvoor geraamd bedrag.

De inzending der opgaaf geschiedt uiterlijk op 15 November van het jaar, voorafgaande aan dat, waarin de begrooting van Nederlandsch Indië aan het Opperbestuur moet gezonden worden.

Een ontwerp van de opgaaf wordt vóór de verzending onderworpen aan de beoordeeling van den betrokken inspecteur, die het ten spoedigste terugzendt, onder mededeeling van zijne opmerkingen, naar aanleiding waarvan de opgaaf zooveel noodig wordt gewijzigd of nader toegelicht.

Het advies van den Inspecteur, waar zoodanig Hoofdambtenaar bescheiden is, wordt bij de inzending van de opgaaf aan den Direkteur overgelegd.

Art. 10. Voorstellen van vernieuwingen of nieuwe werken worden door het hoofd van gewestelijk bestuur aan den Direkteur der burgerlijke openbare werken gezonden, naar gelang de behoefte blijkt.

Zij vermelden alles wat dienen kan om de urgentie aan te toonen, voorts eene beschrijving van het werk, voldoende om over de doelmatigheid in algemeenen zin en over het betrachten der noodige spaarzaamheid te oordeelen, eindelijk de raming der kosten.

Tevens wordt opgegeven in hoeveel jaren de uitvoering zou moeten plaats hebben en hoeveel in elk jaar zou moeten worden besteed.

Vooraf kan het hoofd van gewestelijk bestuur het advies van den inspecteur inwinnen over de doelmatigheid van het ontworpen plan en omtrent de technische bijzonderheden, ook in verband met de plaatselijke gesteldheid.

Zoo het advies is ingewonnen, wordt het bij het voorstel overgelegd.

Van alle gedane voorstellen van vernieuwingen of nieuwe werken, wordt dadelijk eene beknopte kennisgeving gezonden aan den Inspecteur.

Wanneer het werk bestemd is voor een diensttak, ressorteerende onder een ander departement dan dat der burgerlijke openbare werken, geschiedt de inzending van het voorstel door tusschenkomst van eerstgemeld departement.

Ingeval een voorstel strekt om te bouwen binnen den verboden kring van fortificatiën, wordt vóór de indiening in overleg getreden met de militaire autoriteit, en wordt bij het voorstel bericht gezonden van den uitslag, vergezeld, voor zooveel de vergunning tot bouwen niet wordt verleend overeenkomstig het bepaalde bij Staatsblad 1848 No. 13, van eene situatieschets aanwijzende het bedoelde terrein, de versterking en de andere binnen den verboden kring in de

nabijheid liggende lands- of particuliere gebouwen.

Art. 11. De ingekomen voorstellen worden, zoo noodig na voorafgaande gedachtenwisseling met het hoofd van gewestelijk bestuur of van een ander departement van algemeen bestuur, vóór de opmaking van het ontwerp van afdeeling VI der jaarlijksche begrooting, vergezeld van eene lijst, door den Direkteur der burgerlijke openbare werken gesteld in handen van den betrokken Inspecteur, ten einde advies uit te brengen over de urgentie en de doelmatigheid van het voorgestelde, de betrachting van de noodige spaarzaamheid bij de raming en de in elk jaar te verwerken bedragen.

Tevens wordt door den Inspecteur opgegeven welke werken geen uitstel gedoogen zonder stellige benadeeling van 's lands belangen en welke geheel of gedeeltelijk voor uitstel in aanmerking zouden kunnen of moeten komen, ook met het oog op de beschikbare werkkrachten.

Van de werken, die voor uitstel in aanmerking zouden kunnen of moeten komen, wordt de rangorde aangewezen, waarin zij naarmate van de urgentie zouden zijn te stellen.

De Direkteur kan de stukken door de drie Inspecteurs gezamenlijk doen behandelen, al of niet in zijne tegenwoordigheid en onder zijne leiding.

Art. 12. De Direkteur maakt van de gegevens, in 't vorig artikel bedoeld, gebruik bij de samenstelling van het werkplan, over te leggen bij het ontwerp der begrooting.

Art. 13. Belangrijke werken van buitengwonen aard worden, instede van bij het werkplan, bij afzonderlijk

schrijven aan den Gouverneur-Generaal voorgesteld.

Van de reeds ingediende of nader in te dienen voorstellen, als hier bedoeld, wordt in de toelichting der begrooting melding gemaakt.

Art. 14. Nadat het ontwerp der begrooting met het werkplan, of een afzonderlijk voorstel door den Gouverneur-Generaal aan den Minister van Koloniën is gezonden, geeft de Direkteur aan de hoofden van gewestelijk bestuur bericht:

1° in hoeverre hunne opgaaf omtrent de herstellingen, bij vaststelling der begrooting overeenkomstig het ontwerp, zal kunnen gevolgd worden;

2°. welke vernieuwingen of nieuwe werken in het aan den Minister gezonden werkplan of in een afzonderlijk voorstel zijn begrepen.

Art. 15. De voorstellen betrekkelijk de uitvoering der in het vorig artikel bedoelde herstellingen, vernieuwingen of nieuwe werken, vergezeld van plannen, profils, opstanden en andere detailteekeningen, bestekken en begrootingen van kosten, worden daarna door de hoofden van gewestelijk bestuur zoo spoedig mogelijk ingediend.

De bij het voorstel over te leggen stukken dragen de handteekening van den Ambtenaar der burgerlijke openbare werken, die ze opmaakte, en worden voorgezien geteekend door den eerstaanwezenden Ingenieur, onder wien de vervaardiger werkzaam is.

Art. 16. Op dezelfde wijze wordt gehandeld nadat tusschentijds door de Regeering besloten is, om eene herstelling, eene vernieuwing of een nieuw werk te doen uitvoeren.

In spoed vereischende gevallen kan een voorstel, als

bedoeld in artikel 10, dadelijk worden vergezeld van de in artikel 15 bedoelde stukken.

Art. 17. De Direkteur stelt de regelen vast, die gevolgd moeten worden bij de opmaking van teekeningen, bestekken en begrootingen.

Art. 18. Bij de voorstellen tot het verrichten van herstellingen of vernieuwingen wordt overgelegd een proces-verbaal van den eerstaanwezend Ingenieur of een ander Ambtenaar der burgerlijke openbare werken, aangewezen door het hoofd van gewestelijk bestuur, bevattende eene beschrijving van den toestand en van hetgeen te verrichten is.

Het proces-verbaal wordt opgemaakt op den eed aan den lande gedaan en door den eerstaanwezenden Ingenieur voor gezien geteekend, wanneer het door een zijner ondergeschikten is opgemaakt.

In geval de uitgaaf geheel of ten deele noodig is geworden tengevolge van verwaarloozing of van onvoldoende constructie van het werk of van het gebruik van slechte materialen, wordt zulks omstandig in het proces-verbaal vermeld, en doet het hoofd van gewestelijk bestuur zoo noodig een voorstel omtrent de deswege te nemen maatregelen.

Art. 19. De Direkteur brengt de stukken, bedoeld in art. 15, zóó tijdig bij de Regeering voor, dat met de uitvoering, nadat de noodige fondsen bij de begrooting zijn toegestaan, zonder vertraging kan worden begonnen.

Art. 20. In geval de begroote uitgaven voor een werk de som te boven gaan, voor het betrekkelijk jaar daarvoor uitgetrokken in het werkplan, wordt onderzocht en bij het doen van het voorstel aan de Regeering.

medegedeeld in hoever en op welke gronden kan worden aangenomen, dat de uitvoering van het voorstel geene overschrijding der begrooting zal ten gevolge hebben.

Wanneer er voor de bereiking van dat doel eenige maatregel noodig wordt geacht, wordt deze mede voorgesteld.

Art. 21. Op gelijke wijze wordt gehandeld wanneer de uitvoering van een werk, niet op het werkplan voorkomende, desniettemin wordt voorgesteld, of ingeval een hoofd van gewestelijk bestuur tot de uitvoering van zoodanig werk last heeft gegeven ingevolge art. 2 der regelen van administratief beheer (Stbl. 1875, No. 25).

Art. 22. Binnen drie weken na afloop van elke maand zenden de hoofden van gewestelijk bestuur aan den Direkteur een staat van alle werken, wier uitvoering bevolen is, met vermelding:

welk bedrag sedert het begin van het jaar verwerkt is;

hoeveel naar schatting in het overblijvend deel van het jaar nog zal worden verwerkt;

hoeveel alzoo van het geraamd bedrag onverwerkt zal blijven, of met hoeveel dat bedrag zal worden overschreden.

De redenen, waarom in een jaar meer of minder wordt verwerkt dan berekend was, worden vermeld.

Voor de werken, wier uitvoering is aanbesteed, wordt ingevuld het bedrag, dat de aannemer reeds kan vorderen of hem reeds uitbetaald is ten laste der begrooting van het loopend jaar, en het bedrag dat gerekend wordt, volgens de voorwaarden, voor afgeleverd werk in het overblijvende deel van dat jaar nog gevorderd te kunnen worden.

Art. 23. Zoodra blijkt dat voor een werk meer zal noodig zijn dan bij het geven van den last tot uitvoering is beschikbaar gesteld, wordt door het hoofd van gewestelijk bestuur een voorstel ter zake gedaan, vergezeld van eene uiteenzetting der redenen, ingericht op de wijze bepaald door den Direkteur.

Door den Direkteur wordt gehandeld overeenkomstig Art. 20.

Art. 24. Zoodra mogelijk na afloop van een jaar wordt door den Direkteur nagegaan, en voor het einde van Januari, zoo noodig voorloopig aan den Gouverneur-Generaal medegedeeld, welke sommen gedurende het ingetreden jaar nog zullen moeten worden besteed voor werken, die gerekend waren in het afgeloopen jaar te zullen worden voltooid.

Bij de mededeeling wordt tevens opgegeven of en zoo ja welke maatregelen noodig zijn om overschrijding der begrooting te voorkomen.

Art. 25. Bij de opvolging van de artikelen 20 tot en met 24 wordt in het oog gehouden, dat de begrooting alleen dan kan worden overschreden, wanneer 's lands belang bepaaldelijk schade zou lijden door het vasthouden aan de vastgestelde cijfers, en dat in dit laatste geval de Gouverneur-Generaal tijdig moet worden ingelicht en in de gelegenheid gesteld de noodige maatregelen te nemen.

Art. 26. Tijdig vóór het begin van een jaar worden door de hoofden van gewestelijk bestuur de noodige voorstellen gedaan betrekkelijk het gewoon onderhoud der werken.

Art. 27. Voorwaarden van openbare aanbesteding worden bij alle voorstellen betrekkelijk het onderhoud

of tot uitvoering van herstellingen, vernieuwingen en nieuwe werken overgelegd, tenzij een gemotiveerd voorstel wordt gedaan, om geene openbare aanbesteding te houden.

Art. 28. Ter uitvoering van werken buiten contract van aanbesteding worden aan de eerstaanwezende Ingenieurs of aan andere ambtenaren, die door het hoofd van gewestelijk bestuur met de uitvoering zijn belast, gelden ter goeder rekening verstrekt.

De verstrekking geschiedt niet afzonderlijk voor elk werk, maar aan elk Ambtenaar voor alle werken, waarbij hij betrokken is en die te samen komen ten laste van één artikel.

Buitengewone gevallen uitgezonderd, wordt niet meer ter goeder rekening verstrekt dan voor de behoefte van één maand wordt noodig geacht.

De gelden worden aangevuld nadat aan hem, die de ordonnancie of het mandaat moet uitreiken, gebleken is, dat daaraan behoefte bestaat.

In geen geval mag meer geld worden verstrekt dan voor de uitvoering van het werk of de werken door de bevoegde autoriteit is toegestaan.

Het bedrag, dat verstrekt en verwerkt is boven hetgeen is toegestaan, wordt teruggevorderd van hem, die de ordonnancie of het mandaat, daarstellende de overschrijding, heeft afgegeven.

De verantwoording der verstrekte gelden geschiedt na afloop van elk kwartaal.

Binnen eene maand na afloop van een jaar wordt hetgeen ten laste van een artikel der begrooting in dat jaar meer is ontvangen dan uitgegeven teruggestort.

Van de uitgaven voor elk werk wordt boek gehou-

den op de wijze door den Direkteur te bepalen, zoodanig dat ten allen tijde het bedrag der voor een werk gedane uitgaven kan worden nagegaan.

Art. 29. Bij de uitvoering van elk werk buiten contract van aanbesteding moet ter plaatse eene opgaaf aanwezig zijn van al de materialen voor dat werk aangevoerd, en van het getal werklieden — afzonderlijk naarmate zij verschillende betaling krijgen — dat elken dag aanwezig is of geweest is.

Zij, die deze opgaaf raadplegen, houden tevens daarvan aanteekening, ten einde zich later te kunnen overtuigen van de juistheid der verantwoording.

Art. 30. De Ambtenaar met de uitvoering belast ziet toe op de levering van artikelen voor werken, die buiten contract van aanbesteding worden uitgevoerd.

De aanschaffing van artikelen buiten contract van aanbesteding geschiedt door den eerstaanwezenden Ingenieur of een ander Ambtenaar met de uitvoering van het werk belast, ten ware zij door het hoofd van gewestelijk bestuur in bijzondere gevallen aan een ander mocht worden opgedragen.

Art. 31. Na voltooiing van een werk buiten contract van aanbesteding, wordt door het hoofd van gewestelijk bestuur beslist of de overgebleven materialen en de niet gebruikte afbraak zullen worden bewaard of dadelijk voor een ander werk bestemd, dan wel in het openbaar verkocht zullen worden.

De opgaaf geschiedt reeds vroeger wanneer vóór den afloop van het werk blijkt, dat materialen of afbraak niet voor het werk zullen worden gebruikt.

Bij het proces-verbaal van opneming, bedoeld in art. 32 en volgende, wordt een lijst van de voorwer-

pen overgelegd, aanwijzende de daaraan gegeven bestemming en de geschatte waarde.

Wanneer de totale waarde *f* 500,— te boven gaat, wordt de openbare verkoop niet bevolen dan op machtiging van den Direkteur.

Het resultaat van elken openbaren verkoop wordt aan dezen medegedeeld door toezending van een extract uit de vendurol.

Art. 32. Al de voltooide herstellingen, vernieuwingen en nieuwe werken op Java en Madoera, waarvoor meer dan *f* 3000,— is toegestaan, worden door den Inspecteur opgenomen.

Van zijne bevinding maakt hij, op den eed aan den lande gedaan, een proces-verbaal op, vermeldende zijne bevinding ten aanzien van de opvolging van het bestek en de gegeven voorschriften, de deugdzaamheid der gebezigde materialen en van het werk.

De opneming van werken, waarvoor minder dan *f* 3000,— is toegestaan, geschiedt als in art. 35 is omschreven.

Voor hetgeen buiten contract van aanbesteding is uitgevoerd, wordt, mede op den eed aan den lande gedaan, de verklaring afgelegd: dat de Inspecteur zich, zooveel dit mogelijk is, overtuigd heeft, dat al de in rekening gebrachte materialen voor het werk zijn gebruikt, dat de opgebrachte dagloonen werkelijk en nuttig zijn besteed en in het algemeen dat er geenerlei som in rekening is gebracht, die niet ten dienste van het werk is besteed en noodig was; eindelijk: dat er geene aanleiding is gevonden om eenige onregelmatigheid of onjuistheid in de verantwoording te constateeren of te vermoeden.

Kunnen deze verklaringen niet worden afgelegd, dan worden de redenen omstandig medegedeeld.

Art. 33. Voltooide gedeelten van belangrijke werken, die, om hunne ligging beneden den beganen grond, bezwaarlijk na afloop van het geheele werk zouden zijn te beoordeelen, worden afzonderlijk opgenomen.

Art. 34. De hoofden van gewestelijk bestuur, doen onder overlegging van de vereischte stukken, aan de Inspecteurs tijdig mededeeling van de voltooiing van het geheel of van het gedeelte, dat afzonderlijk moet worden opgenomen.

Art. 35. Buiten Java en Madoera geschiedt de opneming, in de artikelen 32 en 33 bedoeld, op den daarbij aangewezen voet, door eene commissie van twee zooveel mogelijk deskundige personen, door het hoofd van gewestelijk bestuur benoemd.

De commissie wordt in het bezit gesteld van al de teekeningen, begrootingen, plannen en de verantwoording der gelden, en ontvangt van het personeel der burgerlijke openbare werken de noodige inlichtingen.

Art. 36. De processen-verbaal, bedoeld bij de artikelen 32, 33 en 35, worden in duplo opgemaakt en door het hoofd van gewestelijk bestuur, zooveel noodig onder bijvoeging van opmerkingen, aan den Direkteur gezonden, die een exemplaar aan de algemeene rekenkamer overlegt.

Art. 37. De opnemingen ontheffen den ambtenar, met het toezicht of de uitvoering van het werk belast geweest, niet van verantwoordelijkheid.

Art. 38. Wanneer bij de processen-verbaal afwijkingen van de gearresteerde plannen zijn geconstateerd, die

1° geene verhooging van uitgaven ten gevolge hadden,

2° geene verandering van de inrichting of de uitgestrektheid van het werk betreffen,

3° niet bestaan in het gebruik van andere materialen,

4° niet te kort doen aan de soliditeit of dengdzaamheid, kan daarin door den Direkteur worden berust.

Van zijne beschikkingen, waaruit de berusting blijkt, wordt driemaandelijks aan den Gouverneur-Generaal kennis gegeven door middel van een staat.

Art. 39. De Direkteur regelt de inzending van inventarissen van gereedschappen, instrumenten en bureaumeubilair.

Art 40. De Inspecteurs staan den Direkteur en de hoofden van gewestelijk bestuur ter zijde, met het doel om zooveel mogelijk te waken:

dat de werken behoorlijk worden onderhouden en dat het daarvoor toegestane geld doelmatig wordt besteed;

dat de noodige herstellingen naar behooren geschieden;

dat niet onder den naam van herstelling geschiede wat niet noodzakelijk of met het oog op de beschikbare fondsen niet urgent is;

dat geene vernieuwingen of nieuwe werken worden ondernomen dan die in hun geheel noodig en met het oog op de beschikbare fondsen urgent zijn;

dat gepaste zuinigheid worde betracht bij het ontwerpen en uitvoeren, en dat de toegestane gelden doelmatig worden besteed;

dat aan de meest urgente werken de voorrang worde verzekerd;

dat bij het maken van een werkplan rekening worde gehouden met de beschikbare krachten en plaatselijke omstandigheden;

dat de gearresteerde plannen en de gegeven voorschriften worden gevolgd;

dat de uitvoering van herstellingen, vernieuwingen en nieuwe werken in elk opzicht deugdelijk zij;

dat de toegestane gelden alleen worden gebezigd voor het doel, waarvoor zij worden verstrekt;

dat de verantwoording der verstrekte gelden naar waarheid geschiedde.

Art. 41. Behalve den tijd, die noodig is voor de uitoefening van toezicht ter hunner standplaats en tot het verrichten van zoodanige werkzaamheden, als eigenaardig daar geschieden, zijn zij op reis en bezoeken zij 's lands gebouwen en werken, ook die, waaraan niet wordt gearbeid.

Zij verzamelen ter plaatse tevens de gegevens, die noodig zijn om een advies uit te brengen over de opgaaf bedoeld in art. 9 en over voorstellen tot uitvoering van werken.

Bij elk bezoek aan de in uitvoering zijnde werken gaan zij in bijzonderheden na of het werk in allen deele naar behooren wordt verricht; bij uitvoering buiten contract van aanbesteding, speciaal of van de beschikbare middelen wordt gebruik gemaakt, of niet meer materialen zijn aangevoerd dan noodig zijn; de aangevoerde materialen, voor zoover zij niet meer aanwezig zijn, voor het werk zijn gebruikt, en of de sommen, blijkens de stukken uitgegeven, werkelijk voor het werk zijn besteed en noodig waren; of met de toegestane som het werk kan worden voltooid.

Art. 42. Elke ontdekte onregelmatigheid en in het algemeen hetgeen minder wenschelijk of afkeurenswaardig voorkomt in het beheer en de uitvoering der

openbare werken, wordt dadelijk ter kennis gebracht van het hoofd van gewestelijk bestuur.

Onder de aandacht van dezen worden mede gebracht de maatregelen, dien den Inspecteur ten opzichte van bepaalde werken nuttig voorkomen.

Voorstellen van meer algemeene strekking worden aan den Direkteur gedaan.

Art. 43. Aan degenen, die met het toezicht op de uitvoering van werken of met uitvoering van werken buiten contract van aanbesteding zijn belast, worden de noodige wenken en inlichtingen gegeven.

Art. 44. Maandelijks wordt den Direkteur een overzicht gezonden van hetgeen is verricht, van de in art. 42 bedoelde mededeelingen aan de hoofden van gewestelijk bestuur en van de wenken aan de Ambtenaren in het vorig artikel bedoeld, een en ander over de afgeloopen maand, zoomede van het gevolg, dat deze mededeelingen of wenken en die van vorige maanden hebben gehad.

Art. 45. In geval de Inspecteur het noodig acht zich op een inspectiereis te doen vergezellen door een Ambtenaar der burgerlijke openbare werken binnen het gewest, waarin deze is geplaatst, treedt hij dienaangaande in overleg met het hoofd van gewestelijk bestuur.

Wanneer tusschen dat hoofd en den Inspecteur geen overeenstemming bestaat, wordt de zaak onderworpen aan de beslissing van den Direkteur.

Art. 46. De Inspecteur kan inzage nemen van al de in een gewest aanwezige stukken betrekkelijk de uitvoering der burgerlijke openbare werken.

Wanneer de dienst het toelaat, worden zij hem op verzoek ten gebruike afgestaan.

Art. 47. Behalve door de hoofden van gewestelijk bestuur, wordt ook door de Inspecteurs in de loop van de maand Januari eene beoordeeling ingezonden van de geschiktheid en den ijver van de Ambenaren der burgerlijke openbare werken, die in het afgeloopen jaar in hunne afdeeling waren geplaatst, met opgaaf wie hunner voor bevordering in aanmerking kunnen komen, wie niet.

Art. 48. De Ambtenaren der burgerlijke openbare werken hebben ten allen tijde toegang tot de landsgebouwen, die binnen den kring hunner werkzaamheden liggen, doch vallen de bewoners zoo min mogelijk lastig, en geven, als het kan, steeds vooruit kennis van hunne komst.

Art. 49. Dit reglement is niet van toepassing op spoorwegen en op de Bataviasche havenwerken.

Uittreksel uit de ontwerpbegrooting voor Nederlandsch-Indië, dienst 1879.

A. Uitgaven in Nederland.

Afdeeling VI.

Departement van Burgerlijke Openbare werken.

Art. 36.

a. Opleiding van Adspirant-Ingenieurs (*)	*f*	2667,—
b. Aanvoer van benoodigdheden uit Europa	„	250000,—

Art. 37.

Bataviasche Havenwerken	„	735000,—

Art. 39.

Spoorwegen.

a. Toelage aan den Rijkscommissaris bij de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij	„	2000,—
b. Renten volgens de wet van 10 April 1869 (Stbl. 66) uit te keeren aan de Spoorwegmaatschappij Samarang, Soerabaja, Djokjocarta	„	765000,—
c. Directie en algemeene uitgaven voor de dienst der Staatsspoorwegen op Java	„	26000,—
d. Aanleg en uitrusting van de lijnen Buitenzorg—Tjitjalengka en Solo—Blitar – Sidhoardjo	„	2660000,—

Art. 40.

Exploitatie der Staatsspoorwegen voor zooverre niet in Art. 39 begrepen	„	12300,—
Totaal Art. 36, 37, 39 en 40	*f*	4452967,—

(*) Toelagen aan de vijf leerlingen der P. S. die zich voor de Indische dienst verbonden hebben.

Vooreerst zullen er geen toelagen meer uitgereikt worden. In de Tweede Kamer is zelfs op vermindering van het aantal Ingenieurs in Indië aangedrongen.

B. Uitgaven in Indië.

Afdeeling VI.

Departement van Burgerlijke Openbare werken.

Art. 72. Personeel van den Waterstaat en der Burgerlijke Openbare werken.

a.	5	Hoofd-Ingenieurs	1e kl.	à *f* 14400,—	*f* 72000—	
b.	4	„	2e „	„ 12000,—	„ 60000,—	
c.	15	Ingenieurs	1e „	„ 9000,—	„ 135000,—	
d.	25	„	2e „	„ 6000,—	„ 150000,—	
e.	15	„	3e „	„ 4200,—	„ 63000,—	
f.	10	Adspirant-Ingenieurs		„ 3000,—	„ 30000,—	
g.	10	Architecten	1e kl.	„ 5400,—	„ 54000,—	
h.	10	„	2e „	„ 3600,—	„ 36000,—	
i.	43	Opzichters	1e „	„ 3000,—	„ 129000,—	
k.	60	„	2e „	„ 2400,—	„ 144000,—	
l.	43	„	3e „	„ 1800,—	„ 77400,—	
						f 950400,—
m.	Periodieke tractementsverhooging der architecten					„ 12350,—
n.	Toelagen aan de drie Inspecteurs voor bureaukosten					„ 2520,—
o.	Tractementen, ambtenaren en bedienden bij de Eerstaanwezende ingenieurs:					
	3 Boekhouders			à *f* 3600,—	*f* 10800,—	
	3 Commiezen			„ „ 2400,—	„ 7200,—	
	Klerken en schrijfbehoeften				„ 42672,—	
						„ 60672,—
p.	Schrijf- teeken- en kantoorbehoeften				*f* 7752,—	
	Meubilair voor de Eerstaanwezende Waterstaatsambtenaren				„ 1200,—	
	Instrumenten				„ 1048,—	
						„ 10000,—
q.	Tractementen van het personeel voor het toezicht op de wegen:					
	Sumatra's Westkust				*f* 6204,—	
	Residentie Palembang				„ 5760,—	
						„ 11964,—
	Transporteeren					*f* 1047906,—

Per Transport..... ƒ 1047906,—
r. Rijboden langs Soerabaja en Porrongrivieren..... „ 750,—
s. Reis- en verblijfkosten..... „ 170000,—

Totaal Art. 72..... ƒ 1218656,—

Art. 73. Gebouwen onder burgerlijk beheer.

A. Onderhoud en herstelling.
a. Java en Madura..... ƒ 940600,—
b. Buitenbezittingen..... „ 269400,—
„ 1210000,—

B. Vernieuwing en nieuwe werken.
a. Java en Madura..... ƒ 1354334,—
b. Buitenbezittingen..... „ 537167,—
„ 1891501,—

Totaal Art. 73..... ƒ 3101501,—

Art. 74. Bevloeiingswerken, bruggen, wegen, en andere waterstaatswerken.

A. Onderhoud en herstelling.

	Java en Madura.	Buiten-bezitting.	Totaal.	
Bruggen, wegen, enz.	61100		61100	
Bevloeiingsw.....	1288700	133300	1422000	
				„ 1483100,—
Bevloeiingsw.....	207360		207360	
Waterw. Demak....	500000		500000	
Bruggen, wegen, enz.	1566353	251893	1818246	
				„ 2525606,—

Totaal Art. 74..... ƒ 4008706,—

Art. 75. Werken tot beveiliging van Batavia tegen overstrooming..... „ 250000,—
Art. 76. Dito voor Samarang..... „ 200000,—
Art. 77. Bouw van een krankzinnigengesticht..... „ 300000,—
Art. 78. Bataviasche havenwerken..... „ 2438000,—

Totaal Art. 72, 73, 74, 75, 76, 77 en 78.... ƒ 11516863,—

Art. 85. Spoorwegen.

a. Direktie en algemeene uitgaven voor de dienst der staatsspoorwegen op Java	*f*	171000,—	
b. Aanleg en uitrusting van de lijn Soerabaija, Pasoeroean, Malang.....	„	110000,—	
c. Aanleg en uitrusting van de lijn Buitenzorg, Bandong, Tjitalengka.....	„	2282000,—	
d. Aanleg en uitrusting van de lijn Solo, Blitar, Sidhoardjo.....	„	2500000,—	
e. Opmeten en ontwerpen van lijnen..	„	45000,—	
f. Kosten van toezicht op de lijnen Samarang, Vorstenlanden, Willem I en Batavia, Buitenzorg.....	„	17000,—	
			f 5125000,—
Art. 86. Exploitatie der Staatsspoorwegen niet in Art. 85 begrepen (lijn Soerabaija-Pasoeroean-Malang)			„ 403500,—
Totaal Art. 85 en 86.....			*f* 5528500,—
Totaal Art. 36, 37, 39 en 40 (Uitgaven in Nederland)			„ 4452967,—
Totaal Art. 72—78 (Waterstaat in Indië).....			„ 11516863,—
Totaal Art 85 en 86 (Spoorwegen in Indië).....			„ 5528500,—
Totaal der uitgaven voor Openbare Werken.....			*f* 21498330,—

Men zie verder de Memorie van Toelichting en verdere stukken over de begrooting gewisseld, ook het Koloniaal Verslag als bijlage C bij de begrooting gevoegd.

In het Koloniaal Verslag van 1877 komt eene uitvoerige beschrijving voor van de te ondernemen Bataviasche Havenwerken. Met deze werken wordt krachtig voortgegaan.

In den Klapper op het Staatsblad van Nederlandsch Indië vindt men van bladz. 435—453 eene opgave van

alle mogelijke besluiten en voorschriften betrekking hebbende op den Waterstaat (1816—1876).

Voor de veranderingen na 1876 tot stand gekomen, zie men de Indische Staatsbladen van 1877, 1878 enz.

SPOORWEGEN.

Staatsspoorwegen.

Bij het besluit van den Gouverneur-Generaal, voorkomende in het Indisch Staatsblad van 1878, No. 97, is vastgesteld de organisatie van het personeel ten dienste van de exploitatie door den Staat van de lijn: Soerabaja, Pasoeroean, Malang.

Bij de Wet van 1875 (Stbl. 61) werd de begrooting voor Nederlandsch-Indië voor dat jaar verhoogd met *f* 1000 000,— ten behoeve van den aanleg van den spoorweg Soerabaja-Pasoeroean-Malang voor rekening van den Staat en ter bekostiging van het opmeten en ontwerpen van lijnen.

Bij de Wet van 1878 (Stbl. 93) werd de aanleg voor rekening van den Staat bevolen van de lijn: Sidhoardjo (in de lijn Soerabaja-Pasoeroean)-Madioen-Blitar en de lijn ter verbinding van Tandjong Priok of van eenig punt der lijn Batavia-Buitenzorg met Tjitjalengka en ten behoeve van deze lijnen de begrooting voor Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1878 verhoogd met 2700 000 gulden.

Bij de begrooting voor 1879 wordt door de Regeering voorgesteld, de lijn Sidhoardjo-Blitar door te trekken tot Solo, terwijl de laatste lijn bij Buitenzorg zal beginnen en over Bandong naar Tjitjalengka zal loopen.

Voor de sommen in 1879 te verwerken, zie men het uittreksel uit de ontwerp-begrooting, hierboven medegedeeld.

Ter uitvoering van de Wet van 1878, moest het personeel bij den aanleg der Staatsspoorwegen vermeerderd worden.

Dit geschiedde door het Kon. besluit van 4 Juli 1878 No. 11. Dit besluit luidt als volgt:

Organisatie van het personeel voor de dienst en voor den aanleg der Staatsspoorwegen op Java.

Overwegende dat, na het tot stand komen der wet van 6 Juni 1878 (Stbl. 93), eene uitbreiding noodig is van het personeel voor de dienst der Staatsspoorwegen op Java, en dat het wenschelijk is dit personeel in dier voege te organiseeren, dat daaraan ook het toezicht op de partikuliere spoorwegen kan worden opgedragen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Art. 1. Behoudens hetgeen bij besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië dd. 23 Februari 1878, No. 1 (Indisch Stbl. 97), bepaald is en hetgeen verder bepaald zal worden met betrekking tot de exploitatie in het bijzonder, wordt de formatie van het personeel voor de dienst der Staatsspoorwegen op Java vastgesteld zoo als die is aangeduid op den aan dit besluit gehechten staat.

Art. 2. Ten aanzien van dit personeel zijn, behoudens hetgeen bij Koninklijke besluiten is of zal worden bepaald ten aanzien van uit Nederland te zenden tijdelijke ambtenaren in het bijzonder, van toepassing de voorschriften, welke zijn opgenomen in art. 3, sub 2°. — 9°. en

sub 11°. en 12°. van het bovengenoemd besluit van den Gouverneur-Generaal dd. 23 Februari 1878, zoodat:

a. van de bij de formatie toegestane ambtenaren en beamten in geen geval meer zullen worden aangesteld, noch daarvan meer zullen worden in dienst gehouden, dan blijken zullen volstrekt noodzakelijk te zijn;

b. ter vervanging van ambtenaren en beambten van hoogeren rang een gelijk aantal van minderen rang kan worden in dienst genomen, zoo daartoe aanleiding bestaat;

c. de ambtenaren en beambten eerst na twee jaren dienst in eenigen rang voor bevordering in aanmerking komen, behoudens uitzonderingen en bijzondere gevallen, ter beoordeeling van dengene van wien de benoeming moet uitgaan;

d. eveneens in den regel niemand definitief bij de dienst der Staatsspoorwegen zal worden benoemd, tenzij de betrokkene reeds burgerlijk ambtenaar is, die niet eerst gedurende één jaar of langer op de proef heeft gediend, of op andere wijze de noodige waarborgen voor zijne geschiktheid heeft gegeven;

e. de tijdelijke benoeming geschiedt op dezelfde wijze en inkomsten zoomede onder dezelfde rechten en verplichtingen, als de vaste benoeming, behoudens:

1°. dat de tijdelijke ambtenaren worden ontslagen zoodra dit noodig wordt geacht;

2°. dat zij te allen tijde eervol ontslag uit hunne betrekking kunnen vragen, doch dit hun niet behoeft te worden verleend dan na verloop van een maand na de indiening van het verzoek aan de bevoegde autoriteit, tenzij het verzoek gegrond is op deugdelijk geconstateerde ziekte, welke hen voor verdere dienst ongeschikt maakt;

3°. dat hun geen verlof naar Europa, noch, na verkregen ontslag, vrije overtocht derwaarts of naar eene plaats in Nederlandsch Indie wordt verleend;

4°. dat zij geen recht hebben op wachtgeld, onderstand of pensioen, evenmin als hun gezin, en geen contributie betalen aan de burgerlijke pensioenen of het civiel weduwen- en weezenfonds:

5°. dat het wettig gezin der in 's lands dienst overleden tijdelijke ambtenaren, het tractement van den echtgenoot of vader blijft genieten tot en met de maand volgende op die van het overlijden, en aan dat gezin door den Gouverneur-Generaal, wanneer daartoe termen bestaan, ook vrije overtocht naar Nederland, dan wel naar de gekozen woonplaats in Nederlandsch Indie kan worden verleend onder zoodanige voorwaarden als daarbij zullen worden vastgesteld;

f. de vastgestelde periodieke tractementsverhoogingen alleen zullen worden verleend wanneer de betrokken personen in alle opzichten goed hebben gediend;

g. de benoeming tot eenig ambt, waaraan periodieke tractementsverhoogingen verbonden zijn, in het algemeen slechts geschiedt op het daarvoor bepaalde minimum-tractement, doch zoo noodig en in bijzondere gevallen, ter beoordeeling van dengene van wien de benoeming uitgaat, al aanstonds ook eene hoogere bezoldiging kan worden toegekend;

h. de organiek voor inlanders en vreemde oosterlingen bestemde betrekkingen, op het voor dezen bepaalde tractement, ook kunnen worden vervuld door Europeanen;

i. van de candidaten voor hunne eerste aanstelling kan worden gevorderd, dat zij zich onderwerpen aan

een geneeskundig onderzoek door een hun aan te wijzen geneeskundige; zullende de kosten van zoodanig onderzoek komen voor rekening van den lande.

Art. 3. Wanneer een ingevolge dit besluit tijdelijk aangestelde ambtenaar of beambte in dezelfde of in eene andere betrekking definitief wordt benoemd, wordt hem zijn tijdelijke dienst als gewone dienst aangerekend, mits hij over het in tijdelijke dienst genoten tractement de gewone bijdragen aan de burgerlijke pensioenen en aan het civiel weduwen- en weezenfonds storte, hetzij in eens of in twaalf maandelijksche termijnen.

Art. 4. De uit Nederland gezonden wordende vaste ambtenaren en beambten ontvangen eene gratificatie voor uitrusting en een voorloopig tractement, waarvan de bedragen worden bepaald in evenredigheid tot het in Indië door hen te genieten tractement, zoo mede vrijen overtocht naar Indië.

Zij moeten zich schriftelijk verbinden tot de onverwijlde teruggave aan 's lands kas van alle gelden, welke aan hen of te hunnen behoeve zijn voldaan wegens gratificatie voor uitrusting en wegens vrijen overtocht, bijaldien zij binnen vijf jaren, gerekend van het tijdstip waarop zij zich aan 's lands dienst verbonden hebben, anders dan ten gevolge van wel bewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan, uit 's gouvernements dienst worden ontslagen.

BETREKKINGEN.	Aantal Ambtenaren of beambten in elken rang.	TRACTEMENTEN per persoon 's maand	
		Minimum.	Maxi
Inspecteur-Generaal, chef van den dienst.....	1	ƒ 2000	ƒ
Hoofd-Ingenieur, Sous-chef.....	1	„ 1400	(2) „
Hoofd-Ingenieurs (3).....	2	„ 1100	(4) „
Ingenieurs 1e klasse.....	4	„ 800	(4) „
„ 2e „	4	„ 625	(5) „
Bouwkundige Ambtenaren 1e kl. (6).	2	„ 550	(7) „
Adjunct-Ingenieurs 2e klasse.....	4	„ 400	(8) „
Bouwkundige Ambtenaren 2e kl. (9).	6	„ 350	(7) „
Adjunct-Ingenieurs 1e klasse (10)....	4	„ 250	(11) „
Ingenieur-Werktuigkundige 1e kl....	1	„ 800	(4) „
„ 2e „ (12)	1	„ 625	(5) „
Adjunct-Ingenieur-Werktuigkundige 1e klasse (13).....	1	„ 400	(8) „
Adjunct-Ingenieur-Werktuigkundige 2e klasse (14).....	1	„ 250	(11) „

Bevens de tractementen worden, ingeval van plaatsing bij het hoofdbureau, volgende toelagen genoten: door de twee Hoofd-Ingenieurs (niet door den s-chef) *f* 100,— 's maands; door de Ingenieurs 1e en 2e klasse, de uwkundige Ambtenaren 1e klasse, de Ingenieurs-Werktuigkundigen 1e en klasse en de Werktuigkundige Ambtenaren 1e klasse *f* 75,— 's maands; r de Adjunct-Ingenieurs 1e en 2e klasse, de Bouwkundige Ambtenaren klasse, de Adjunct-Ingenieurs-Werktuigkundigen 1e en 2e klasse en de rktuigkundige Ambtenaren 2e klasse, *f* 40,— 's maands; door de Opzich- en Onder-Opzichters van alle klassen *f* 30 's maands. Gedurende eene elijke afwezigheid van het hoofdbureau om andere dan dienstredenen, staat toelage stil.

Door den Gouverneur-Generaal wordt nader bepaald aan welke ambtenaren beambten en op welken voet vergoedingen voor reis- en verblijfkosten en r veldwerk zullen worden toegekend.

Dit maximum wordt bereikt door eene tractementsverhooging van *f* 100,— maands na twee jaren dienst.

Een der Hoofd-Ingenieurs kan worden belast met de waarneming der be- kking van Sous-chef.

Dit maximum wordt bereikt door eene periodieke tractements-verhooging n *f* 75,— 's maands om de twee jaren.

Dit maximum wordt bereikt door een tractementsverhooging van *f* 75,— maands na twee jaren dienst.

In plaats van bouwkundige ambtenaren 1e klasse kunnen ook Ingenieurs klasse worden aangesteld.

Dit maximum wordt bereikt door eene periodieke tractements-verhooging van 50,— 's maands om de twee jaren.

Dit maximum wordt bereikt door eene tractementsverhooging van *f* 50,— maands na twee jaren dienst.

In plaats van bouwkundige ambtenaren 2e klasse kunnen ook Adjunct- genieurs 1e klasse worden aangesteld.

In plaats van Adjunct-Ingenieurs 2e klasse kunnen ook opzichters 1e klasse orden aangesteld.

Dit maximum wordt bereikt door een tractementsverhooging van *f* 50,— maands na een jaar dienst.

In plaats van dezen kan ook worden aangesteld een Werktuigkundig mbtenaar 1e klasse, op een tractement van *f* 550,— 's maands, dat door ne periodieke verhooging van *f* 50,— 's maands om de twee jaren kan klimmen tot *f* 650,—.

In plaats van dezen kan ook worden aangesteld een Werktuigkundig mbtenaar 2e klasse, op een tractement van *f* 350,— 's maands, dat door ne periodieke verhooging van *f* 50,— 's maands om de twee jaren kan klimmen tot *f* 450,—.

In plaats van dezen kan ook worden aangesteld een Opzichter 1e klasse,

PARTIKULIERE SPOORWEGEN.

Toezicht op de Spoorwegen.

Het algemeen toezicht op den aanleg der wegen en hetgeen daartoe behoort, is opgedragen aan den Direkteur der Burgerlijke Openbare Werken; het bijzonder toezicht aan:

een Inspecteur.	Zie Ind. Stbl. 1877. 58.
een Adjunct-Inspecteur.	
een Opzichter 1e klasse.	
» » 2e »	
twee » 3e »	

Bij Ind. Stbt. 1873 No. 37 is aan den Inspecteur Batavia en aan den Adjunct-Inspecteur Samarang als standplaats aangewezen. Zij hebben respectivelijk het toezicht op de exploitatie en het dagelijksch onderhoud van de lijn Batavia-Buitenzorg en de lijn Samarang-Willem I-Vorstenlanden.

Het algemeen reglement voor de spoorwegdiensten is vastgesteld bij Stbl. 1866 No. 132, aangevuld bij Stbl. 1869 No. 62 en 118 en gewijzigd bij Stbl. 1869 No. 74 en 1872 No. 186 en 187. Zie ook Stbl. 1873 No. 74 en 1874 No. 43, 48 en 257. (*)

Het toezicht op het stoomwezen bij de spoorwegdiensten wordt uitgeoefend overeenkomstig de verordeningen voor het algemeen toezicht op de stoomwerktuigen (Stbl. 1865 No. 91).

Wijders zijn vastgesteld:

bij Stbl. 1871 No. 156, een reglement voor een paar-

(*) Onder Stbl. moet op deze pagina Ind. Stbl. verstaan worden, anders altijd Ned. Stbl.

denspoorweg van en door Batavia tot Meester-Cornelis.

bij Stbl. 1871 No. 102, algemeene voorwaarden voor het aanleggen en exploiteeren van transport-kabels.

bij Stbl. 1871 No. 113, bepalingen op het bezigen van beweegbare of tijdelijke spoorbanen.

Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij.

Bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 28 Augustus 1861 No. 1 werd aan de Heeren W. Poolman c. s. concessie verleend voor den aanleg van een spoorweg van Samarang langs Soerakarta naar Djokjokarta. Deze concessie goedgekeurd bij de Kon. Besluiten van 10 Maart en 16 Juni 1863 No. 1 en 38 en, voor zooveel noodig, bekrachtigd bij de wet van 6 Juli 1863 (Stbl. No. 116) en later gewijzigd bij de wet van 10 April 1869 (Ind. Stbl. 52), is vervolgens overgegaan op de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij, waarvan de oprichting is goedgekeurd bij Kon. Besluit van 17 September 1863 No. 37.

Aan voornoemde maatschappij werd tevens concessie verleend voor den aanleg en de exploitatie van een spoorweg, tusschen Batavia en Buitenzorg, welke concessie voor zooveel noodig werd bekrachtigd bij het Kon. Besluit van 22 Juli 1868 No. 83 en de wet van 10 April 1869 (Ind. Stbl. 52).

Bij Kon. Besluit van 5 September 1864 No. 61 (Ind. Stbl. No. 178) gewijzigd bij dat van 20 Januari 1876 No. 11 (Stbl. No. 82) is bepaald, dat de resident van Samarang en de secretaris van dat gewest, ambtshalve respectivelijk zijn: commissaris van het gouvernement en zijn plaatsvervanger bij het plaatselijk comité van het bestuur der maatschappij in Indië.

Een contract door het Ministerie Heemskerk in 1877 met de Maatschappij aangegaan, waarbij de Maatschappij concessie zou verkrijgen voor den aanleg van nieuwe lijnen is op aanraden van het tegenwoordig kabinet door de Tweede Kamer niet bekrachtigd.

Zie verder den Klapper op het Staatsblad van Nederlandsch Indië, bladz. 453—457, en de Indische Staatsbladen van 1877, 1878 enz.

Stoomwezen. (*)

Bij Stbl. 1868 No. 35, zijn de bemoeienissen den Gouverneur-Generaal ten opzichte van dezen tak van dienst voorbehouden bij Stbl. 1852 No. 20, overgedragen op den Direkteur der burgerlijke openbare werken.

Bij Stbl. 1866 No. 146 en Stbl. 1873 No. 218, is het toezicht op het Stoomwezen geregeld.

De organisatie van het personeel van dezen tak van dienst is vastgesteld bij de Stbln. van 1874 No. 70 en 1874 No. 116.

Deze twee besluiten laten we hier volgen:

Organisatie van het personeel voor het Stoomwezen.

Kon. Besluit 13 December 1873 (Indisch Stbl. 1874 No. 70), houdende bepalingen zoo op de benoembaarheid tot technisch Ambtenaar bij de algemeene dienst van het stoomwezen, als ten aanzien van de voordeelen en verplichtingen verbonden aan de uitzending uit Nederland van technisch personeel voor die dienst.

(*) Stbl. beteekent op deze bladzijde Ind. Stbl.

Art. 1. Tot Ingenieur van het stoomwezen in Nederlandsch-Indie zijn benoembaar zij, die hebben afgelegd een voldoend examen, dat omvat:

a. grondige kennis van de Nederlandsche taal;

b. de wiskunde, voor zoover deze wordt gevorderd bij het examen B, bedoeld bij art. 64 der wet van 2 Mei 1863 (Stbl. 50), houdende regeling van het middelbaar onderwijs;

c. de beginselen van de theoretische en toegepaste mechanica, waaronder ook de leer van den wederstand der bouwstoffen;

d. de natuur- en scheikunde en hare voornaamste toepassingen, inzonderheid de leer der dampen;

e. kennis van werktuigen, bijzonder theoretische en praktische kennis der stoomketels en stoomwerktuigen;

f. theoretische en praktische kennis der materialen, waaruit stoomketels worden gemaakt;

g. het werktuigkundig teekenen, bijzonder het teekenen van stoomketels;

h. kennis van de wet, regelende het toezicht op en het gebruik van stoomtoestellen en van de verordeningen ter uitvoering daarvan, zoo in Nederland als in Nederlandsch-Indie.

De Commissiën tot het afnemen van het examen worden benoemd in Nederland door Onzen Minister van Koloniën, in Nederlandsch-Indië volgens voorschriften uit te vaardigen door den Gouverneur-Generaal.

Art. 2. Van het afleggen van het in art. 1 omschreven examen zijn vrijgesteld:

1°. zij, die in het bezit zijn van een diploma van werktuigkundig Ingenieur, verkregen aan eene van 's Rijks instellingen;

2°. zij, die, tijdens de afkondiging van dit besluit,

reeds in het bezit waren van eene akte van bekwaamheid als Ingenieur van het stoomwezen in Nederlandsch-Indie, bedoeld bij art. 8 der bepalingen, vastgesteld bij besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, d.d. 21 Augustus 1864 No. 9, (Indisch Stbl. 123).

Art. 3. Naar gelang van de behoefte wordt door Onzen Minister van Koloniën het vereischte technisch personeel voor het stoomwezen in Nederlandsch-Indië ter beschikking gesteld van den Gouverneur-Generaal.

Art. 4. Aan de uitzending uit Nederland zijn verbonden de volgende voordeelen:

a. eene voorloopige bezoldiging van *f* 100,— 's maands ingaande met den dag van inscheping naar Batavia, waarop vóór het vertrek uit Nederland, een voorschot van twee maanden wordt uitgekeerd;

b. eene gratificatie voor uitrusting ten bedrage van *f* 2500,—;

c. overtocht naar Batavia, als gouvernementspassagier der eerste klasse.

Art. 5. Het door Onzen Minister van Koloniën voor de dienst van het stoomwezen in Nederlandsch-Indië ter beschikking van den Gouverneur-Generaal te stellen technisch personeel moet zich schriftelijk verbinden tot de onverwijlde teruggave aan 's lands kas in Nederlandsch-Indië van alle gelden, welke aan hetzelve en te zijnen behoeve zullen zijn voldaan, zoo wegens kosten van opleiding voor de dienst in Indië, zoo daarvoor uit 's lands kas is bijgedragen, als ter zake der gratificatie voor uitrusting en overtocht naar Batavia, bij aldien het binnen den tijd van vijf jaren na zijn aankomst op Java, anders dan ten gevolge van wel bewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan, uit 's gouvernementsdienst wordt ontslagen.

Art. 6. De bepalingen van dit besluit treden in werking enz.

Besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van den 19den April 1874 No. 2. (Indisch Stbl. 116) houdende reorganisatie van de dienst van het stoomwezen.

Eerste gedeelte.

Art. 1. Personen van een goed zedelijk gedrag kunnen, op hun verzoek tot het Ingenieurs-examen, bedoeld bij Ind. Stbl. 1874, No. 70, worden toegelaten.

Zij wenden zich totdat einde:

a. indien zij in 's lands dienst zijn, door tusschenkomst van hun onmiddellijken chef;

b. indien zij niet in dienst van den lande zijn, door tusschenkomst van het hoofd van het burgerlijk bestuur in het gewest hunner inwoning;

Bij een behoorlijk gezegeld verzoekschrift en onder overlegging van een personeelen beschrijvingstaat en van een door de bevoegde plaatselijke autoriteit afgegeven bewijs van goed gedrag, tot den Direkteur der Burgerlijke Openbare Werken, die, indien er geen bedenkingen tegen bestaan, hun de gelegenheid tot het afleggen van het examen aanwijst.

Art. 2. Indien de adspiranten niet slagen in het examen, wordt hun telken reize na verloop van een jaar na de dagteekening van het laatst afgelegd examen, daarvoor nader de gelegenheid aangewezen, mits zich daartoe aanmeldende op de wijze bij Art. 1 voorgeschreven.

Art. 3. De examina, bij de voorgaande artikelen bedoeld, worden slechts eenmaal in het jaar en wel in

de tweede helft van de maand Maart afgenomen op de hoofdplaats Batavia door eene daartoe voor elk geval door den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken bijeen te roepen commissie.

ART. 4. De bij het voorgaande artikel bedoelde commissie bestaat uit drie leden.

Het voorzitterschap wordt bekleed door den hoogsten, en bij gelijkheid van rang, door den oudsten in rang van de leden der commissie.

ART. 5. Het examen geschiedt naar den aard der vakken mondeling of schriftelijk; dat gedeelte van de verschillende vakken, hetwelk voor een practisch onderzoek naar de bekwaamheden van den adspirant vatbaar is, wordt zooveel doenlijk praktisch behandeld.

ART. 6. Van het afgelegd examen wordt opgemaakt een proces-verbaal *in duplo*, waarin de meerdere of mindere bekwaamheid van den adspirant in elk der bij het programma vermelde vakken wordt omschreven.

Aan het slot bevat dat proces-verbaal de verklaring of de adspirant *al* dan *niet* aan het examen heeft voldaan.

Een exemplaar van dat proces-verbaal blijft berusten ten bureele van den Ingenieur, die de commissie van examinatie heeft gepresideerd; het andere wordt opgezonden aan den Direkteur der Burgerlijke Openbare Werken.

ART. 7. Indien de adspirant een voldoend examen heeft afgelegd, wordt hem eene akte van bekwaamheid als Ingenieur van het stoomwezen afgegeven.

ART. 8. De akte in het voorgaand artikel bedoeld, wordt opgemaakt overeenkomstig het na te melden model en geschreven op een zegel van *één gulden* en voorts onderteekend door al de leden van de commissie van examinatie en gecontrasigneerd en voor de af-

gifte goedgekeurd door den Direkteur der Burgerlijke Openbare Werken.

Art. 9. De in de voorgaande artikelen vermelde akten geven geenerlei aanspraak op plaatsing van den Ingenieur in 's lands dienst, zij strekken slechts tot aanbeveling, in verband tot de aanspraken van anderen en met de in het algemeen op de aanstelling van Ingenieurs voor het stoomwezen in Nederlandsch-Indië van kracht zijnde bepalingen.

Het *model* van de akte van bekwaamheid wordt hier, als van minder belang zijnde, weggelaten.

Tweede gedeelte.

(Krachtens machtiging des Konings.)

a. met intrekking van het besluit van 3 Febr. 1861, No. 51, (Ind. Stbl. 2), het personeel bij de afdeeling »*Stoomwezen*" van het Departement van Burgerlijke Openbare Werken samen te stellen, als volgt:

Een Hoofd-Ingenieur, op een jaarlijksch traktement van.....	*f* 12,000— tot	*f* 14,400,—
Een Ingenieur der 1e klasse, op een jaarlijksch traktement van.....	»	9,000,—
Een Ingenieur der 2e klasse, op een jaarlijksch traktement van.....	»	6,000,—
Een Ingenieur der 3e klasse, op een jaarlijksch traktement van.....	»	3,900,—
Een tweede kommies, op een jaarlijksch traktement van.....	»	2,640,—

met bepaling, dat de periodieke traktements-verhooging van den Hoofd-Ingenieur van het minimum tot het maximum met *f* 50,— 's maands, na ommekomst van elke drie jaren;

b. de volgende jaarlijksche uitgaven voor genoemde afdeeling toe te staan:

Bezoldiging van minder personeel.....	*f*	1690,—
Aanschaffing van schrijf- en teekenbehoeften	»	450.—
Reis-, verblijf- en transportkosten.....	»	5500,—
Bureauhuur.....	»	600,—

Derde gedeelte.

De Hoofd-Ingenieur, chef der afdeeling stoomwezen van het departement der Burgerlijke Openbare Werken, blijft gevestigd te Batavia, en aan den Direkteur van evengemeld departement wordt de bevoegdheid toegekend om, op voorstel van genoemden Hoofd-Ingenieur, de standplaatsen van de Ingenieurs der 1e, 2e en 3e klasse van het stoomwezen te regelen.

Uittreksel uit de Ontwerp-Begrooting voor Nederlandsch-Indië.

Afdeeling VI.

Departement van Burgerlijke Openbare Werken.

Afdeeling: Stoomwezen.

Uitgaven in Indië.

één Hoofd-Ingenieur.....	*f*	12000,—	
één Ingenieur 1e kl.....	»	9000,—	
» » 2e »	»	6000,—	
» » 3e »	»	3900,—	
Minder personeel en schrijfbehoeften....	»	4330,—	
			f 35230,—
Reis-, verblijf- en bureaukosten.....	»	7450,—	
Totaaal.....			*f* 42680,—

Zie verder pag. 453 van den Klapper op het Staatsbl. van Nederl. Indië en de Ind. Stbldn. van 1877, 1878 enz.

DEPARTEMENT VAN ONDERWIJS, EEREDIENST EN NIJVERHEID.

Nijverheid.

Afdeeling: Mijnwezen.

Het Mijnwezen is geregeld, bij de Kon. Besluiten van: 1852 (Ind. Stbl. 37); 1853 (Stbl. 83); 1854 (Stbl. 90); 1855 (Stbl. 9 en 19); 1857 (Stbl. 119); 1863 (Stbl. 176); 1866 (Stbl. 22); 1867 (Stbl. 54*a*); 1868 (Stbl. 58); 1873 (Stbl. 280); 1873 (Stbl. 217*a* en *b*); 1874 (Stbl. 128); 1876 (Stbl. 319) en in Bijblad 2224. (*) Wij nemen het volgende op:

Kon. Besluit van 16 December 1865 (Indisch Staatsblad 1866 No. 22), regelende de:

Voorwaarden voor benoembaarheid tot Adspirant-Ingenieur bij de dienst der mijnen in Nederlandsch-Indië,

ter uitvoering van: art. 7 en de laatste alinea van art. 10 van het Kon. Besluit van 10 September 1864 (Staatsblad 93), regelende de benoeming van ambtenaren bij de burgerlijke dienst in Nederlandsch-Indië.

(*) Stbl. beteekent op deze bladzijde Ind. Stbl.

Art. 1. Tot Adspirant-Ingenieur voor de dienst der mijnen in Nederlandsch-Indië zijn benoembaar zij, die een voldoend examen, overeenkomstig het bij Ons tegenwoordig besluit gevoegd programma hebben afgelegd.

Het examen kan voor hen, die het verlangen, gesplitst worden in twee deelen, het eerste omvattende de vakken *a*—*e* en *l*, het tweede omvattende de vakken *f*—*k*, *m* en *n*.

De commissiën voor het afnemen van het examen worden benoemd:

in Nederland door Onzen Minister van Koloniën,

in Nederlandsch-Indië door den Gouverneur-Generaal.

Art. 2. Van het afleggen van het in art. 1 vermeld examen zijn vrijgesteld zij, die als kweekelingen voor het mijnwezen in Nederlandsch-Indië, overeenkomstig de daaromtrent bestaande of nader te geven voorschriften, zoowel practisch als theoretisch, zijn opgeleid geworden en in het bezit zijn van het diploma van Mijn-Ingenieur, vermeld in art. 65 der Wet van 2 Mei 1864 (Stbl. 50).

Van het afleggen van het examen in de vakken *a*—*e* en *l* zijn vrijgesteld zij, die het diploma bezitten voor technoloog, vermeld in art. 60 dier wet.

Art. 3. Naar gelang van de behoefte wordt door Onzen Minister van Koloniën het noodige personeel ten dienste van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië ter beschikking gesteld van den Gouverneur-Generaal.

Art. 4. Aan de uitzending uit Nederland zijn verbonden de volgende voordeelen:

a. eene voorloopige bezoldiging van *f* 100,— 's maands, ingaande met den dag van inscheping voor de reis naar

Batavia, waarop vóór het vertrek uit Nederland een voorschot van *vier* maanden wordt uitgekeerd;

b. eene gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van f 2500,—;

c. overtocht naar Batavia voor rekening van den lande, als passagier der *eerste* klasse op den gebruikelijken voet.

Gehuwden genieten vrijen overtocht op denzelfden voet voor hunne echtgenooten en kinderen, wanneer deze hen op de reis vergezellen.

Art. 5. De door Onzen Minister van Koloniën voor de dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië ter beschikking van den Gouverneur-Generaal te stellen technische ambtenaren moeten zich schriftelijk verbinden tot de onverwijlde teruggave aan 's lands kas van alle gelden, welke aan hen of te hunnen behoeve zijn voldaan, zoo wegens kosten voor opleiding voor gemelde dienst, als ter zake van gratificatie voor uitrusting en overtocht naar Indië, bijaldien zij binnen den tijd van *vijf* jaren na hunne aankomst op Java, hetzij op eigen verzoek, hetzij ten gevolge van dienstweigering, plichtverzuim of andere berispelijke gedragingen (het geval van wel bewezen ziels- of lichaamsgebreken alleen uitgezonderd); uit 's gouvernements dienst worden ontslagen.

(Volgen de overgangsbepalingen.)

Programma van de kundigheden, welke worden vereischt voor het examen bedoeld in Art. 1 van bovengenoemd Kon. besluit.

a. de wiskunde; de stelkunde met de beginselen der

hoogere stelkunde; de gewone lagere meetkunde; de vlakke en bolvormige driehoeksmeting; de beginselen der beschrijvende meetkunde met inbegrip van den bol en de projectie; de beginselen der analytische meetkunde, in het platte vlak en in de ruimte met toepassing op de kegelsneden en de oppervlakken van den tweeden graad; de beginselen der differentiaal- en integraal-rekening en hunne voornaamste toepassingen;

b. de beginselen der theoretische en toegepaste mechanica, voor zooveel deze laatste betreft in het bijzonder de wederstand van bouwstoffen, van de meest eenvoudige hout- en ijzerconstructiën, van bekleedingsmuren en gewelven en juiste begrippen aangaande de grondslagen van de theorie der moteurs;

c. het landmeten en de beginselen der geodesie: de inrichting en het gebruik der meest voorkomende meetinstrumenten; het opmeten en in kaart brengen van terreinen van verschillende gesteldheid en grootte; het gewone waterpassen; het trigonometrisch en barometrisch hoogte-meten: eenige bekendheid met sterrekundigen tijd, breedte-, lengte- en azimuth-bepaling;

d. de natuurkunde en hare voornaamste toepassingen, in het bijzonder met betrekking tot het mijnwezen;

e. de scheikunde: beginselen der theoretische scheikunde; grondige kennis der anorganische scheikunde; bedrevenheid in het vervaardigen van praeparaten en in het uitvoeren van qualitative en quantitative analysen; vaardigheid in het gebruik van de blaaspijp en van de titreermethode;

f. de delfstofkunde: de theoretische en toegepaste kristallen, grondige kennis van de belangrijkste delfstoffen, de scheikundige samenstelling, de kristalvormen

en de overige natuurkundige eigenschappen, alsmede bekendheid met de voornaamste vindplaatsen.

g. de aardkunde: de kennis der steensoorten; de kennis der verschillende vormingen en van de haar kenmerkende versteeningen; het voorkomen der ertsen en der andere voor de nijverheid dienstige delfstoffen;

h. de metaalbereiding: een juist begrip van de meest belangrijke metaalbereidingen langs den drogen en natten weg; de kennis der daarbij meest gebruikelijke inrichtingen, bijzonder van de verschillende roost- en smeltovens, van de gebruikelijke brandstoffen en van de middelen om de warmte-ontwikkeling te bevorderen;

i. de kennis van de bij het mijnwezen meest gebruikelijke door stoom en water in beweging gebrachte werktuigen: van de werktuigen tot het verplaatsen van lasten en tot het opvoeren van water gebezigd;

k. het werktuigkundig teekenen;

l. de bouwkunde en het bouwkundig teekenen, voor zooveel betreft de eerste beginselen der constructie;

m. de mijnontginning: proefwerken; ontginning boven den grond; delven van mijnputten en gaanderijen en het verzekeren dezer werken; het afdammen van het grondwater; de verlichting, luchtverversching en het drooghouden der mijnen; het losbreken van de ertsen en van de minerale brandstoffen; het vervoer in en uit de mijnen; het sorteeren en zuiveren der ertsen; het opmeten en in teekening brengen van mijnen;

n. de staathuishoudkundige toestand en de staatsinrichting van Nederlandsch-Indië.

Bij het examen in de technische vakken behoort te

blijken, dat de bekendheid met deze ook op eigen aanschouwing en praktisch oefening berust.

Besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van den 31sten December 1873 No. 33, (Indisch Stbl. 280).

Krachtens machtiging des Konings, wordt vastgesteld, de volgende:

Regeling van de dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indie.

§ 1. De dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië vormt eene afzonderlijke afdeeling van het departement van burgerlijk algemeen bestuur, waaronder zij behoort, en staat onder de leiding van een Hoofd-Ingenieur der mijnen, die den titel voert van *chef der afdeeling mijnwezen.*

§ 2. De dienst van het mijnwezen bestaat in:

a. de leiding en, waar noodig, het beheer van 's gouvernementsontginningen en delfstoffen;

b. het van gouvernementswege in het belang der algemeene veiligheid en van den fiscus houden van toezicht over alle ontginningen van delfstoffen bevattende gronden en daaruit voortvloeiende fabriekmatige inrichtingen;

c. het openbaar maken van alles, wat op het gebied der geologie, mineralogie, metallurgie en mijnbouw voor de industrie en de wetenschap van belang is;

d. het uitvoeren van eene geleidelijke geologische en

geognostische opname van de Nederlandsch Oost-Indische bezittingen;

e. het uitvoeren van de onderzoekingen van mijnbouwkundigen aard, die door den Gouverneur-Generaal worden noodig geacht;

f. het uitvoeren van mineralogisch-scheikundige en metallurgische onderzoekingen;

g. de dienst van het grondpeilwezen.

§ 3. Het korps Ingenieurs van de mijnen in Nederlandsch-Indië is samengesteld uit:

drie Hoofd-Ingenieurs op eene bezoldiging van *f* 900,— 's maands, met jaarlijksche verhoogingen van *f* 50,— 's maands, tot een maximum van *f* 1200,— 's maands;

vier Ingenieurs der eerste klasse op eene bezoldiging van *f* 650,— 's maands, met jaarlijksche verhoogingen van *f* 50,— 's maands, tot een maximum van *f* 800,— 's maands;

vier Ingenieurs der tweede klasse op eene oezoldiging van *f* 450,— 's maands, met jaarlijksche verhoogingen van *f* 50,— 's maands, tot een maximum van *f* 600,— 's maands; en

vier Ingenieurs der derde klasse op eene bezoldiging van *f* 300,— 's maands, met jaarlijksche verhoogingen van *f* 50,— 's maands, tot een maximum van *f* 400,— 's maands.

§ 4. Bij gebrek aan Ingenieurs, die volgens de bepalingen van dit besluit voor de hoogere klassen kunnen worden in aanmerking gebracht, kan een gelijk getal Ingenieurs van de lagere klassen meer in dienst worden genomen, met dien verstande, dat nimmer het getal van *vijftien* worde overschreden.

§ 5. Aan de afdeeling mijnwezen wordt, behalve het

benoodigde bureau-personeel, ondergeschikt aan den chef dier afdeeling, toegevoegd een scheikundige op eene bezoldiging van *f* 500,— 's maands, met jaarlijksche verhoogingen van *f* 50,— 's maands tot een maximum van *f* 1000,— 's maands, die den titel voert van *chef* van het *mineralogisch-scheikundig laboratorium van de afdeeling mijnwezen.*

§ 6. Het verder personeel van de mijnen bestaat uit *Opzieners*, die ten getale van hoogstens *dertig* mogen worden in dienst genomen, waarvan:

zes Opzieners der eerste klasse, op een bezoldiging van *f* 200,— 's maands, met *twee* driejaarlijksche verhoogingen van *f* 50,— 's maands tot een maximum *f* 300,— 's maands, benevens indemniteit voor huishuur van *f* 30,— 's maands;

twaalf Opzieners der tweede klasse, op eene bezoldiging van *f* 125,— 's maands, met *twee* driejaarlijksche verhoogingen van *f* 25,— 's maands tot een maximum van *f* 175,— 's maands, benevens indemniteit voor huishuur van *f* 20;— 's maands; en

twaalf Opzieners der derde klasse, op eene bezoldiging van *f* 80,— 's maands, met *twee* driejaarlijksche verhoogingen van *f* 20;— 's maands, tot een maximum van *f* 120,— 's maands, benevens eene indemniteit voor huishuur van *f* 15,— 's maands:

Het bepaalde bij § 4 ten aanzien van Ingenieurs is mede van toepassing op de Opzieners.

§ 7. Tot Ingenieurs van de mijnen in Nederlandsch-Indië zijn benoembaar zij, die voldoen aan de voorwaarden voor benoembaarheid tot Adspirant-Ingenieur, gesteld bij het Kon. Besluit van 16 December 1865 No. 56, (Indisch Stbl. 1866 No. 22).

Zij, die als Adspirant-Ingenieur uit Nederland worden gezonden, genieten de bij dat besluit vastgestelde voordeelen, en worden bij aankomst in Indië benoemd tot Ingenieur der derde klasse, ingaande van den eersten der maand, volgende op die van hunne aankomst.

§ 8. Tot scheikundige, chef van het mineralogisch-scheikundig laboratorium van de afdeeling mijnwezen, zijn benoembaar zij, die in het bezit zijn van den doctoralen graad in de wis- en natuurkunde, dan wel op andere wijze afdoende kunnen doen blijken van een speciale studie in de scheikunde en van eene voldoende geoefendheid daarin, in Nederland ter beoordeeling van den Minister van Koloniën, en in Indië ter beoordeeling van den Gouverneur-Generaal.

§ 9. De voorwaarden voor benoembaarheid tot opziener der 1°., der 2°. en der 3°. klasse van de mijnen, worden door den Gouverneur-Generaal vastgesteld, daarbij inachtnemende, dat voor de opzieners der 2°. en der 3°. klasse de kennis van de Nederlandsche taal geen vereischte is.

§ 10. De periodieke traktements-verhoogingen van de ambtenaren bij het mijnwezen worden toegekend alleen ingeval van ijverige plichtsbetrachting en goed gedrag; zullende voor de erlanging van die verhoogingen niet in rekening mogen komen:

a. de tijd, met verlof buiten Nederlandsch-Indië doorgebracht;

b. de tijd, met verlof voor langer dan zes maanden binnen Nederlandsch-Indië doorgebracht;

c. de tijd, uithoofde van berispelijk gedrag onder schorsing doorgebracht.

§ 11. Bevordering tot hoogeren rang is, behoudens

geschiktheid en goed gedrag, afhankelijk van eene bestaande vakature

Om voor bevordering in aanmerking te komen, moet het maximum-traktement van de bekleed wordende betrekking bereikt zijn.

Ingeval van buitengewone verdiensten, dan wel indien de belangen der dienst zulks vorderen, kan van deze bepaling worden afgeweken.

§ 12. Ingeval van behoefte aan Ingenieurs voor speciale en plaatselijke diensten bij het mijnwezen, kunnen, mits het betrokken artikel der begrooting daartoe ruimte aanbiedt, buitenlandsche ingenieurs voor een zeker aantal jaren voor de dienst van het mijnwezen worden geëngageerd, onder den titel van *tijdelijke buitengewone ingenieurs*, aan wie, naar mate van hunne bekwaamheden en ervaring, wordt toegekend de bezoldiging van een ingenieur der derde of der tweede klasse, met de daaraan verbonden verhoogingen, benevens vrije overtocht als passagier der eerste klasse bij uitzending uit Nederland.

Om voor deze betrekking in aanmerking te komen, moet de belanghebbende door overlegging van deugdelijke bewijzen aantoonen, reeds minstens een jaar bij eenige mijn-ontginning praktisch werkzaam geweest te zijn en tevens voor eene commissie, in Nederland door den Minister van Koloniën, in Indië door den Gouverneur-Generaal te benoemen, een voldoend examen afleggen in de vakken *b*, *d*, *f*, *g*, *i*, *k*, en *m* van het programma, behoorende bij het Kon. Besluit van 1865 (Indisch Stbl. 1866. 22.)

De tijdelijke buitengewone Ingenieurs kunnen gedurende den loop van het met hen gesloten contract bij

bestaande vakature bij het vaste corps overgaan in den rang, welken zij tijdelijk bezitten, mits zij alsnog een voldoend examen afleggen in de overige vakken, bij het hierboven vermeld programma omschreven en overigens blijken van geschiktheid en goed gedrag gegeven hebben.

In dit geval kan de reeds verloopen tijd van het contract als werkelijke diensttijd worden aangewerkt, mits over dat tijdvak alsnog aan de burgerlijke pensioenen en het civiel weduwen- en weezenfonds worde bijgedragen.

§ 13. In geval van behoefte kunnen ook *tijdelijke buitengewone opzieners van de mijnen* worden in dienst gesteld, en zulks op de voorwaarden, door den Gouverneur-Generaal vast te stellen.

§ 14. Het ondergeschikt personeel voor de bureaux van het mijnwezen wordt vastgesteld als volgt:

Voor het bureau van den Hoofd-Ingenieur Chef der afdeeling mijnwezen te Batavia:

een Kommies	*f* 2400,—	's jaars.
een Teekenaar	» 1800,—	»
Klerken en Bedienden	» 1860,—	»
Totaal:	*f* 6060,—	

Voor het bureau van den eerst-aanwezenden Ingenieur op Banka voor klerken en bedienden *f* 984,— 's jaars.

Voor elk der bureaux van de eerstaanwezende Ingenieurs ter Sumatra's Westkust en op Borneo voor klerkengeld en bedienden *f* 840,— 's jaars.

Verder wordt vastgesteld het onderstaand:

Reglement op de dienst van het grondpeilwezen in Nederlandsch-Indië.

Art. 1. De dienst van het grondpeilwezen maakt een onderdeel uit van de afdeeling mijnwezen en is als zoodanig onderworpen aan alle voor deze laatste dienst bestaande of nog in te voeren bepalingen.

Art. 2. De dienst van het grondpeilwezen bestaat in:

a. het opsporen, door middel van diepe grondpeilingen, van nuttige ertsen, gesteenten, kolenlagen, minerale wateren en oliën;

b. de uitvoering der geologische opname, zooals deze aan elke diepe grondpeiling behoort vooraf te gaan, voor het geval de samenstelling van den bodem niet reeds door vroegere grondpeilingen voldoende bekend is;

c. het algemeen onderzoek, in verband tot artesische boringen, naar de voorhanden middelen tot voorziening van drinkwater of tot irrigatie van landbouwgronden door het opsporen en aanwijzen van daarvoor geschikte natuurlijke bronnen of goed rivierwater.

Art. 3. Grondpeilingen tot geringe diepte, die alleen ten doel hebben het opsporen van welwater (drinkwater) of het onderzoek van den bodem in het belang van 's lands bouwwerken, worden alleen dan door de dienst van het grondpeilwezen uitgevoerd, wanneer de betrokken Departementen, met de hun ten dienste staande middelen de vereischte diepte niet kunnen bereiken of meer bepaald geologische voorlichting noodig hebben.

Art. 4. Alle kosten voor de uitvoering van diepe grondpeilingen komen ten laste van het Departement, waartoe de afdeeling mijnwezen behoort.

Wanneer grondpeilingen ten behoeve van andere De-

partementen worden uitgevoerd, bepaalt de dienst van het grondpeilwezen zich alleen tot de uitvoering der grondpeiling en de duurzame bekleeding van het boorgat. De bovenbouw zoo deze vereischt wordt, komt voor rekening van- en wordt uitgevoerd door het betrokken civiel- of militair Departement.

Art. 5. De dienst van het grondpeilwezen wordt onder de algemeene leiding van den Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling mijnwezen, uitgevoerd door Ingenieurs en Opzieners van het mijnwezen en door boormeesters.

Art. 6. Met de onmiddellijke dienst van het grondpeilwezen wordt belast een der meest ervaren en bekwame Ingenieurs voor de mijnen, die den titel voert van: *Ingenieur belast met het dadelijk beheer en de leiding van het grondpeilwezen.* Hij staat als zoodanig in alle opzichten gelijk met zelfstandig werkzame Ingenieurs bij het mijnwezen.

Art. 7. Het getal Ingenieurs en Opzieners der mijnen, toegevoegd aan den Ingenieur, belast met het dadelijk beheer en de leiding van het grondpeilwezen, regelt zich naar de behoefte, in verband met de behoefte bij andere onderzoekingen.

Art. 8. De Boormeesters worden verdeeld in twee klassen. Hun getal wordt vastgesteld op een maximum van zes, van welke bij voldoende bekwaamheid drie van de eerste en drie van de tweede klasse kunnen zijn.

(Hetgeen nu volgt handelt uitsluitend over de boormeesters en wordt dus als van minder belang zijnde weggelaten. De Boormeesters 1e en 2e klasse staan in rang en inkomsten gelijk met Opzieners 1e en 2e klasse bij het mijnwezen. Op hen zijn van toepassing alle

voor deze laatsten bestaande of nog in te voeren bepalingen, met uitzondering van de voorwaarden tot benoeming in elken rang, welke in dit reglement geregeld zijn.)

Verder is bij hetzelfde besluit bepaald:

Bij den Ingenieur, belast met het dadelijk beheer en de leiding van het grondpeilwezen in dienst te stellen:

a. een klerk, tevens Magazijnmeester, op eene bezoldiging van *f* 100,— 's maands;

b. een Bureaubediende, op eene bezoldiging van *f* 10,— 's maands;

c. aan den meergemelde Ingenieur toe te kennen een som van *f* 15,— 's maands voor bureau- en schrijfbehoeften.

Ter uitvoering van het besluit, waarbij werd vastgesteld de regeling van de dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië, is door den Gouverneur-Generaal nog het volgende bepaald:

A. *Bevoegdheden en verplichtingen van den Departementschef.*

Art. 1. De Direkteur van het Departement van Burgerlijk Algemeen Bestuur, waaronder het Mijnwezen behoort, heeft het algemeen beheer en toezicht over dezen tak van dienst.

Hij wijst de standplaatsen aan van de Ingenieurs.

Hij benoemt en ontslaat de Opzieners van de 2e en 3e klasse, zoomede de Teekenaars en Klerken bij de verschillende bureaux van het mijnwezen.

Hij benoemt de Commissiën voor het afnemen van de examina der Opzieners en wijst de plaats aan, waar die zullen worden afgenomen.

Hij regelt de samenstelling en den werkkring van het personeel bij de afdeeling Mijnwezen.

Hij dient jaarlijks aan de Regeering in een uitgewerkt verslag omtrent het Mijnwezen.

B. *Omtrent de diensten en verplichtingen van de Hoofd-Ingenieurs, de Ingenieurs en den Chef van het mineralogisch scheikundig laboratorium.*

Art. 2. De Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling mijnwezen is, onder de rechtstreeksche bevelen van den Direkteur van het Departement, belast met de leiding der dienst van het Mijnwezen en houdt een geregeld toezicht over de werkzaamheden en gedragingen van al de Ambtenaren tot dien tak van dienst behoorende.

Hij is de Adviseur van den Direkteur van het Departement omtrent alle aangelegenheden, het Mijnwezen betreffende, en zorgt voor eene behoorlijke uitvoering der beschikkingen en bevelen van den Direkteur.

Hij maakt de rapporten van de Ingenieurs en van den Scheikundige gereed voor openbaarmaking in het in Nederland uitgegeven wordende jaarboek voor het Mijnwezen en zorgt tevens voor de opmaking van het jaarlijksch verslag.

Hij zorgt mede voor de opmaking van de jaarlijksche begrooting van het Mijnwezen.

Hij is buitengewoon komtabele en als zoodanig rekenplichtig aan de Algemeene Rekenkamer voor de gelden en goederen, aan zijn beheer toevertrouwd. De verantwoording van een en ander geschiedt in den vorm en de inzending der rekeningen heeft plaats op de tijdstippen door de Algemeene Rekenkamer vastgesteld of vast te stellen.

Hij correspondeert met het personeel van de mijnen over alle zoodanige zaken, het Mijnwezen betreffende, welke niet onder de aandacht van den Direkteur behoeven te worden gebracht of diens tusschenkomst vereischen en geeft onverwijld kennis aan den Direkteur van alle wetenswaardige voorvallen op het gebied van het Mijnwezen.

Art. 3. De afdeeling Mijnwezen wordt verdeeld in twee bureaux. De Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling, is tevens Chef van het eerste bureau, waarop behooren de correspondentie, het Archief, het personeel, zoomede het kabinet van mineralen, de modellen en het teekenwerk.

Het tweede bureau bevat het mineralogisch-scheikundig laboratorium en staat onder den Scheikundige, Chef van dat laboratorium.

Art. 4. Wanneer twee of meer Ingenieurs te zamen werken, is de hoogste in rang en bij gelijken rang de oudste of eerstbenoemde met de leiding van het werk belast.

De anderen zijn hem ondergeschikt.

Hij correspondeert met de besturende Ambtenaren van de landstreek, waar hij werkzaam is gesteld en overigens met den Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling Mijnwezen.

Het van Gouvernementswege in het belang der veiligheid of van den fiskus te houden toezicht over de partikuliere ontginningen van delfstoffen bevattende gronden en daaruit voortvloeiende fabriekmatige inrichtingen draagt de Departementschef op aan de Mijn-Ingenieurs, die hem daartoe het meest geschikt voorkomen; daarvoor bij voorkeur de Ingenieurs aanwijzende, die het meest nabij de plaats van vestiging van zoodanige ondernemingen werkzaam zijn.

Art. 5. Maandelijks dient elk Mijn-Ingenieur aan den Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling, een kort verslag in van hetgeen in de afgeloopen maand verricht is en van al hetgeen merkwaardigs door hem gevonden en opgemerkt is of bij het werk voorgevallen is, en zulks onverminderd de verplichting om van zaken of voorvallen van gewichtigen aard onverwijld een afzonderlijk rapport in te dienen.

Ondergeschikt dienende Ingenieurs doen dit door tusschenkomst van hunnen onmiddelijken Chef.

Art. 6. De Chef van het scheikundig bureau is belast met chemische, mineralogische, physische en metallurgische onderzoekingen en is de dienst in het algemeen met zijne kennis bevorderlijk. Van elk onderzoek geeft hij eene nauwkeurige en volledige beschrijving.

Onder ultimo van elke maand dient hij eene opgave in van het door hem in den loop dier maand verrichte en van den stand der hem opgedragen onderzoekingen.

Indien hij aan een onderzoek meer uitbreiding wenscht te geven of eenig onderzoek dat hem voor de praktijk of de wetenschap nuttig voorkomt, wenscht uit te voeren, vraagt hij daartoe de toestemming van den Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling.

Art. 7. De Hoofd-Ingenieurs en Ingenieurs der mijnen, belast met onderzoekingen, zijn buitengewone komptabelen en als zoodanig rekenplichtig aan de Algemeene Rekenkamer voor de gelden, ten dienste der onderzoekingen toegestaan, en de voorwerpen en gereedschappen, ten gebruike ontvangen.

De verantwoording van een en ander geschiedt in den vorm en de inzending der rekeningen heeft plaats op de tijdstippen, door de Algemeene Rekenkamer vastgesteld of vast te stellen.

Art. 8. De declaratiën van reis- en verblijfkosten van de Ambtenaren van het mijnwezen worden ingezonden aan den Hoofd-Ingenieur, Chef der Afdeeling, die ze onder aantooning of toelichting van de reden of noodzakelijkheid der gedane reizen doorzendt aan den Direkteur van het departement.

De departements-Chef en de Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling mijnwezen, zien nauwkeurig toe, dat de mijn-Ingenieurs geen reizen ondernemen, die voor de dienst niet noodzakelijk zijn en dat in geen geval declaratiën worden te goed gedaan voor reizen, die niet blijken uitsluitend in 's lands belang te hebben plaats gehad.

(Nu volgt de instructie voor de Opzieners en het programma van het examen voor Opziener 1e en 2e klasse. Dit gedeelte wordt als van minder belang zijnde niet opgenomen).

Zie verder den Klapper op het Staatsblad van Nederlandsch Indië bladz. 415—419 en de Ind. Stbldn. van 1877, 1878 enz.

Uittreksel uit de ontwerp-begrooting voor Nederlandsch-Indië. Dienst 1879.

DEPARTEMENT VAN ONDERWIJS, EEREDIENST EN NIJVERHEID.

Afdeeling Mijnwezen.

Uitgaven in Nederland.

Opleiding tot Adspirant-Ingenieur voor de dienst der domeinen:		
Toelage ad *f* 70,— 's maands aan 8 kweekelingen berekend over 24 maanden. (*)	*f*	1680,—
Toelage ad *f* 6,— daags aan 6 kweekelingen berekend over 640 reisdagen	„	3840,—
Toelage aan den Mijn-Ingenieur titulair voor de mijnen in Nederlandsch Indië	„	500,—
Reis- en verblijfkosten van den Hoogleeraar aan de Polytechnische School, die de candidaten op hunne oefeningsreizen vergezelt	„	500,—
	f	6520,—

Uitgaven in Indië.

Drie Hoofd-Ingenieurs	à *f*	10800,—	*f*	32400,—
Vier Ingenieurs 1e kl.	„ „	7800,—	„	31200,—
„ „ 2e „	„ „	5400,—	„	21600,—
„ „ 3e „	„ „	3600,—	„	14400,—
			f	99600,—
Periodieke verhoogingen			„	12000,—
Chef Mineralogisch Scheikundig laboratorium			„	6000,—
Tractementen van de bureauambtenaren te Batavia			*f*	6060,—
Op Sumatra's Westkust			„	840,—
Op Banka			„	984,—
Op Borneo			„	840,—
Bij het grondpeilwezen			„	1320,—
			„	10044,—
Tractementen van de ambtenaren bij de topographie			„	43200,—
Verhoogingen van deze tractementen			„	4875,—
Reis- en verblijfkosten			„	23000,—
Schrijf- en teekenbehoeften op de bureaux en op het Chem. labor. te Batavia			„	1980,—

(*) De kweekelingen ontvangen *f* 70,— 's maands, wanneer ze aan een mijninrichting werkzaam zijn.

DEPARTEMENT DER MARINE.

De Marine-établissementen te Soerabaja en Onrust.

Soerabaja. Het reglement op het beheer van en de dienst bij 's lands maritiem établissement te Soerabaja is vastgesteld bij besluit van 28 Juli 1858 (Ind. Stbl. 86) en gewijzigd en aangevuld bij Stbl. 1859 No. 92 en Stbl. 1865 No. 44. De samenstelling en bezoldiging van het personeel en van de geneeskundige dienst bij het établissement zijn geregeld bij de besluiten van 16 April 1858 (Stbl. 51 en 52) en gewijzigd bij Stbl. 1864 No. 133; 1866 No. 9; 1868 No. 9; 1869 No. 102; 1870 No. 110 en 132; 1873 No. 112; 1876 No. 300 en 1877 No. 1, 118 en 206. Het reglement voor het dok is te vinden in Stbl. 1850 No. 5 en het tarief der dokgelden in Stbl. 1860 No. 109. De regeling van de belasting der werken bij het établissement is vastgesteld bij Stbl. 1868 No. 17.

Onrust. De samenstelling en bezoldiging van het personeel en van de geneeskundige dienst op Onrust, zijn geregeld bij Stbl. 1860 No. 82; 1864 No. 13; 1867 No. 49; 1868 No. 103; 1875 No. 47; 1876 No. 300; 1877 No. 1. Het reglement voor het dok is opgenomen in Stbl. 1856 No. 8 en het tarief der dokgelden

NB. Stbl. beteekent op deze bladzijde Indisch Stbl.

in Ind. Stbl. 1860 No. 109. De regeling van de belasting der werken bij Ind. Stbl. 1868 No. 17.

Bij Besluit van 24 December 1860 (Ind. Stbl. 118) zijn de eilandjes Kuiper en Purmerend gevoegd bij het établissement Onrust, zoodat ze even als dit eiland niet bezocht mogen worden, dan met toestemming van den Direkteur van Onrust. Wij nemen alleen het volgende op:

Besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, van 16 April 1858 No. 14, (Ind. Stbl. 50).

Krachtens machtiging des Konings wordt gearresteerd de volgende:

Regeling en samenstelling van het Corps Ingenieurs voor het vak van den scheepsbouw in Nederlandsch-Indië.

Art. 1. De Ambtenaren voor het vak van den scheepsbouw in Nederlandsch-Indie voeren den titel van Ingenieurs voor het vak van den scheepsbouw.

Art. 2. (*) Zij zijn verdeeld in drie klassen, als:

Hoofd-Ingenieur.

Ingenieur 1e klasse.

Ingenieur 2e klasse.

Art. 3. Het getal Ingenieurs 1e en 2e klasse, regelt zich naar de speciale organisatie van 's Rijks maritieme

(*) Bij besluit van 1877 (Ind. Stbl. 61) werd het corps vermeerderd met twee Adspirant-Ingenieurs, welke zoodra ze in Indië zijn aangekomen, zullen ontvangen een tractement van *f* 250,— 's maands en verdere wettige voordeelen.

instellingen en wordt mitsdien bij afzonderlijk besluit vastgesteld.

Art. 4. (*) Zij zijn bezoldigd met een maandelijksch inkomen van:

	Minimum.	Maximum.
Hoofd-Ingenieur (†) (**).	f 750,—	f 1000,—
Ingenieur 1e klasse.....	» 500,—	» 750,—
» 2e »	» 300,—	» 450,—

Art. 5. Zij genieten een driejaarlijksche traktementsverhooging, gelijkstaande aan het een vijfde van het verschil tusschen het minimum en maximum der organieke bezoldiging.

Art. 6. In zeer buitengewone omstandigheden en ter belooning aan personen, die door gedrag, bekwaamheden of dienstijver boven anderen uitmunten, kan, op voorstel van het Marine-Departement, van dezen regel worden afgeweken; met dien verstande nogtans, dat het maximum der bezoldiging nimmer dan na tien jaren dienst in denzelfden rang kan verkregen worden.

Art. 7. De Ingenieurs voor het vak van scheepsbouw in Nederlandsch-Indië zijn of worden beschouwd te zijn burgerlijke Ambtenaren voor een bijzonder vak.

Op hen zijn van toepassing de bestaande of nader vast te stellen bepalingen op de burgerlijke pensioenen en verloven, mitsgaders het civiel weduwen- en weezenfonds voor burgerlijke Ambtenaren.

(†) Bij besluit van 1863 (Ind. Stbl. 146) werd het minimum- en maximum tractement van den Hoofd-Ingenieur verhoogd tot *f* 900,— en *f* 1200,—.

(**) Bij besluit van 1867 (Ind. Stbl. 40) werd de titel *Hoofd-Ingenieur* veranderd in *Hoofd-Ingenieur, adviseur.*

Art. 8. Zij ontvangen hunne aanstelling voor de dienst der Marine in Indië in het algemeen; en zijn verplicht de bestemming te volgen, die aan hen, op voorstel van het Marine-departement, door den Gouverneur-Generaal wordt aangewezen.

Art. 9. In dienst reizende, genieten zij reis- en transportkosten overeenkomstig de bepalingen voor de burgerlijke Ambtenaren, gearresteerd of later vast te stellen.

Art. 10. De Hoofd-Ingenieur voor het vak van scheepsbouw houdt in den regel deszelfs verblijf te Batavia.

Hem wordt een oppasser of boodschapper toegevoegd op eene maandelijksche bezoldiging van ƒ 12,—

In de bureaux van het Marine-departement aldaar wordt hem een lokaal tot kantoor aangewezen.

Voor de betaling van schrijf- en teekenloon, schrijf- en teekenbehoeften, geniet hij eene maandelijksche indemniteit van ƒ 150,—

Art. 11. Hij is rechtstreeks ondergeschikt aan het hoofd van het Marine-Departement, doch is als ambtenaar voor de algemeene dienst verplicht, de verschillende autoriteiten te dienen van consideratie en advies omtrent alle zaken, in verband staande tot den scheepsbouw en de daaraan verwante wetenschappen.

Art. 12. De kosten, voortspruitende uit de aanstelling van een Hoofd-Ingenieur, worden bij afzonderlijke afdeeling van hoofddeel B, van het IXe hoofdstuk der algemeene begrooting van Nederlandsch-Indië (Departement van Marine, sedentaire inrichtingen) uitgetrokken.

De traktementen der overige Ingenieurs blijven ten laste der maritieme instelling waaraan zij zijn geaffeliteerd.

(Alsnu volgt een voorschrift omtrent het door de Ingenieurs der Marine te dragen costuum, hetgeen als van minder belang zijnde, wordt weggelaten.)

Fabriek voor de Marine en het Stoomwezen te Soerabaja.

Deze fabriek in 1849 door het gouvernement aangekocht, staat sedert 1 Januari 1851 als eene afzonderlijke instelling onder het beheer van het departement der Marine. Zij is bestemd om te voorzien in de behoeften van 's rijks zee- en stoomwezen en kan dienstbaar worden gemaakt voor de openbare werken en de overige departementen van algemeen bestuur.

Het reglement voor de dienst bij en het beheer van de fabriek is vastgesteld bij besluit van 29 November 1857 (Ind. Stbl. 109) en gewijzigd en aangevuld bij het besluit van 2 Juni 1863 (Ind. Stbl. 66).

De samenstelling en bezoldiging van het personeel is geregeld bij Ind. Stbl. 1870. No. 103. De regeling van de belasting der werken bij het établissement is vastgesteld bij Ind. Stbl. 1868. No. 17.

Zie verder den Klapper op het Staatsblad van Nederlandsch Indië bladz. 603 en de Ind. Stbldn. van 1877, 1878 enz.

Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting, voor Nederlandsch-Indië. Dienst 1879.

Departement der Marine.

Afdeeling: Scheepsbouw

Uitgaven in Nederland.

Tractementen van twee adspirant-Ingenieurs voor den scheepsbouw in Nederlandsch Indië, gedetacheerd bij een van 's Rijks werven in Nederland..... *f* 2000,—

Uitgaven in Indië.

Algemeene dienst.

Personeel voor keuring van houtwerken voor den scheepsbouw.

één Ingenieur 2e kl.....	*f* 3600,—	
Mindere ambtenaren.....	„ 7440,—	
Periodieke tractementsverhooging.....	„ 510,—	
		f 11550,—

Etablissement Soerabaja.

één Hoofd-Ingenieur-Adviseur.....	*f* 12000,—	
één Hoofd-Ingenieur.....	„ 9000,—	
twee Ingenieurs 1e kl..... à *f* 6000,—	„ 12000,—	
„ „ 2e „ ..... „ „ 3600,—	„ 7200,—	
twee Adspirant-Ingenieurs... „ „ 3000,—	„ 6000,—	
één Teekenaar.....	„ 3000,—	
Bureau en oppasser van den Hoofd-Ingenieur-Adviseur.....	„ 1080,—	
		„ 50280,—

Etablissement Onrust.

één Ingenieur 1e kl.....	„	6000,—

Fabriek voor de marine en het stoomwezen te Soerabaja.

één Ingenieur-Direkteur,		*f* 12000,—	
één Ingenieur 1e kl.		„ 9000,—	
„ „ 2e „		„ 6000,—	
			f 27000,—

Afdeeling Geographische dienst.

één Hoofd-Ingenieur		*f* 7200,—	
twee Ingenieurs	à 5400,—	„ 10800,—	
			„ 18000,—

De geographische dienst behoort bij het Departement van Marine. Een organieke regeling van deze dienst is vastgesteld bij de besluiten van 18 April 1862 (Ind. Stbl. 44 *a.*) en 7 Januari 1869 (Ind. Stbl. 4.) Volgens die regeling omvat, de dienst, *a.* sterrekundige plaatsbepalingen, *b.* triangulatiën, en *c.* magnetische en meteorologische waarnemingen. Zie ook Ind. Stbl. 1865, No. 86 en 127; 1869, No. 55 en 1874, No. 19. Het personeel van het magnetisch en meteorologisch observatorium is vastgesteld bij Ind. Stbl. 1875, No. 38.

De triangulatie van Java wordt aan het meten van lengte- en breedte-graden dienstbaar gemaakt. (Bijbl. No. 1849.)

Zie verder den Klapper op het Staatsblad van Nederlandsch Indië bladz. 603 en de Ind. Stbldn. van 1877, 1878 enz.

Reis- en verblijfkosten..... Klapper bladz. 531—539.
Verloven..... » » 525—531.
Burgerlijke pensioenen..... » » 521—525.

KORTE SCHETS

VAN HET

LEVEN EN WERKEN

VAN

Dr. L. COHEN STUART,

in leven Hoogleeraar-Directeur der Pol. School.

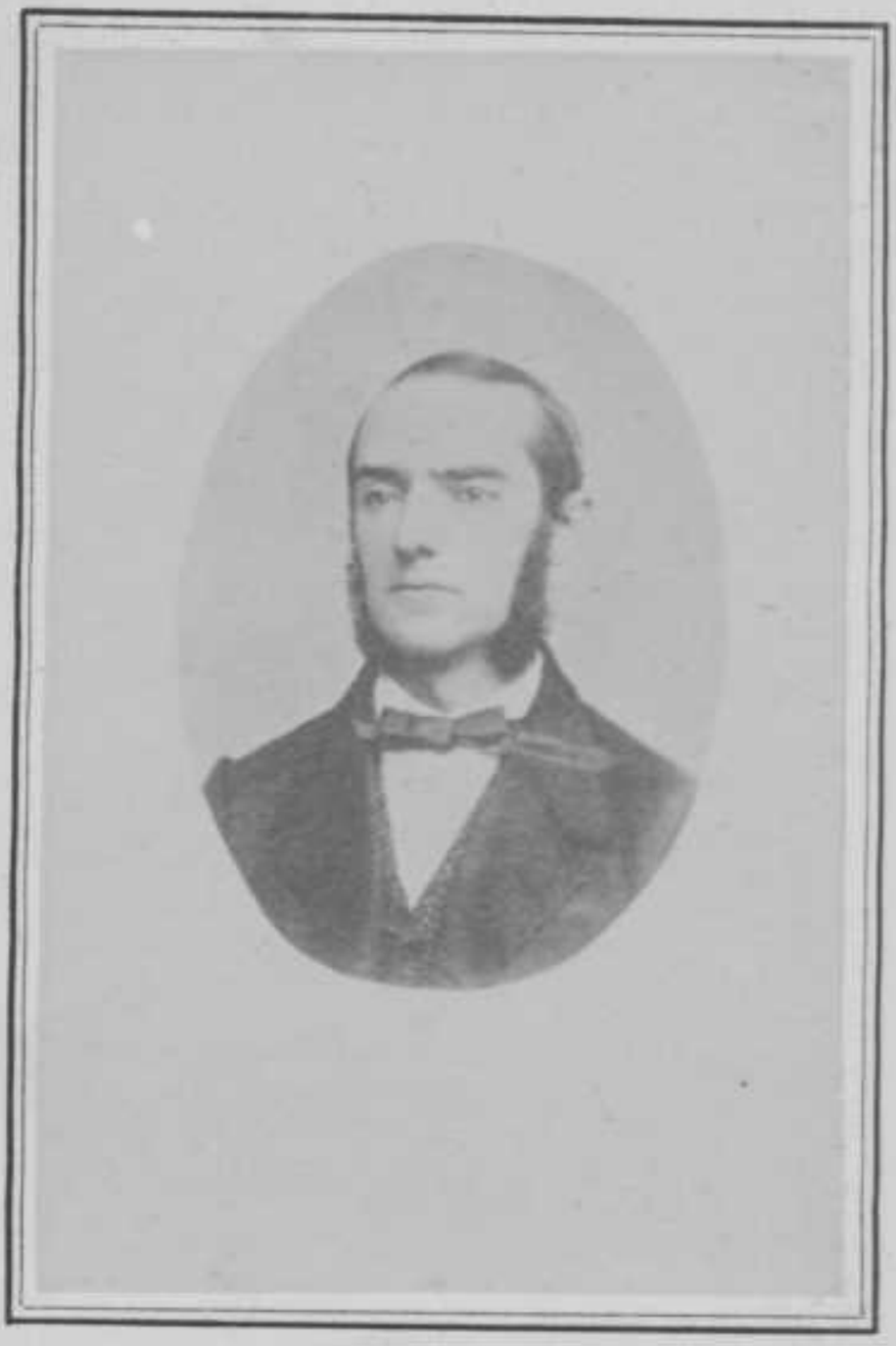

L. Schnitzer

LEWIS COHEN STUART.

In den nacht van den 25ste Juli 1878, overleed na een zeer kortstondige ziekte, Dr. L. Cohen Stuart, Hoogleeraar-Directeur der Polytechnische School.

Een levensschets van dezen hooggeachten man te schrijven, werd mij, een zijner leerlingen, door de Redactie-Commissie opgedragen. Met ingenomenheid heb ik die opdracht aangenomen, hoewel volkomen bewust van de moeielijkheid daaraan voor mij verbonden.

Slechts enkele jaren toch had ik het voorrecht den overledene persoonlijk te kennen; van zijn vroegere levensjaren was mij weinig bekend. Aan dit bezwaar werd tegemoet gekomen door Dr. C. P. Barger, een van Stuarts oudste vrienden, die met groote welwillendheid bereid was mij hieromtrent inlichtingen te geven.

Behoefte tot uiting van een woord van oprechte hulde aan de nagedachtenis van mijn

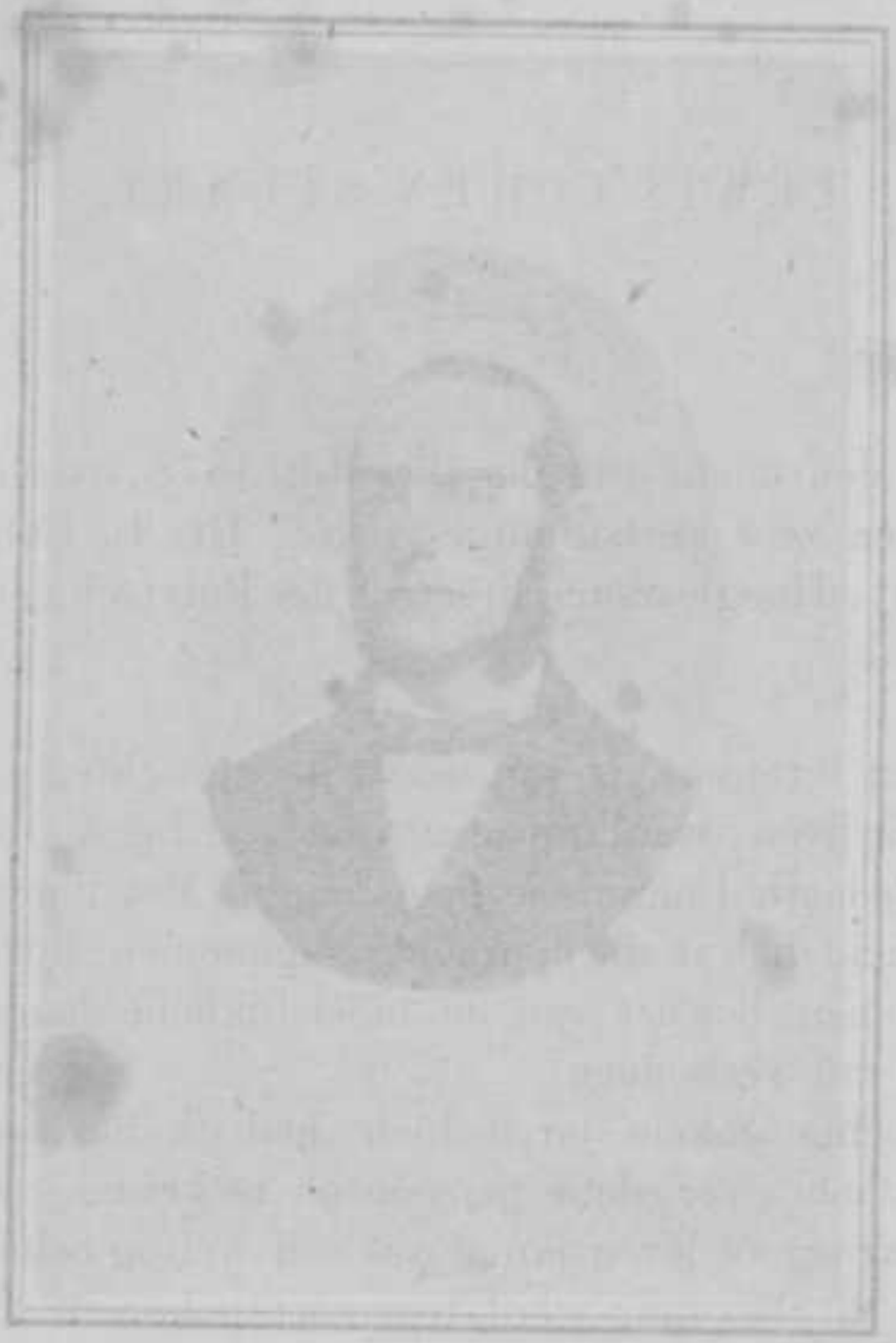

L. Colmenares

LEWIS COHEN STUART.

In den nacht van den 25ea Juli 1878, overleed na een zeer kortstondige ziekte, Dr. L. Cohen Stuart, Hoogleeraar-Directeur der Polytechnische School.

Een levensschets van dezen hooggeachten man te schrijven, werd mij, een zijner leerlingen, door de Redactie-Commissie opgedragen. Met ingenomenheid heb ik die opdracht aangenomen, hoewel volkomen bewust van de moeielijkheid daaraan voor mij verbonden.

Slechts enkele jaren toch had ik het voorrecht den overledene persoonlijk te kennen; van zijn vroegere levensjaren was mij weinig bekend. Aan dit bezwaar werd tegemoet gekomen door Dr. C. P. Burger, een van Stuarts oudste vrienden, die met groote welwillendheid bereid was mij hieromtrent inlichtingen te geven.

Behoefte tot uiting van een woord van oprechte hulde aan de nagedachtenis van mijn

onvergetelijken leeraar en vriend deed mij ten laatste het gemis aan schrijverstalent vergeten, daar ik er van overtuigd ben, dat mijn lezers voor een hartelijk gemeend woord, den gebrekkigen vorm zullen voorbijzien.

De eerste levensjaren van Stuart, die zijn komst aan de Akademie voorafgingen, kunnen wij hier met stilzwijgen voorbijgaan.

Den 11^{en} Juli 1827 te 's Gravenhage geboren, kwam hij op zeventienjarigen leeftijd in September 1844 aan de Kon. Akademie te Delft studeeren.

Met ijver legde hij zich aanstonds op de studie toe, en toonde reeds die liefde voor de wetenschap, dien lust tot onderzoek te bezitten, die hem later in zoo hooge mate zijn bijgebleven. Toch was het niet uitsluitend aan de studie, dat hij zich wijdde; hij had behoefte aan vriendschap en gezelligen omgang, stelde groot belang in alles wat zijn medestudenten betrof, en heeft zich zelfs veel moeite voor de oprichting van het studentencorps gegeven. Zijn vrienden vonden in hem een hartelijk vriend, en waardeerden al spoedig zijn degelijk, zelfstandig karakter en vasten wil, waardoor hij den moed had, indien eenmaal van zijn recht overtuigd, dit krachtig te handhaven, welke de gevolgen daarvan ook mochten zijn. De wijze waarop hij in zijn tweede studiejaar de geheele

verantwoordelijkheid van een verzet tegen de willekeurige handelingen van een leeraar op zich nam, is hiervan het meest overtuigende bewijs.

In 1848 deed Stuart met goed gevolg eindexamen. Na dien tijd bleef hij te Delft wonen en gaf daar op verzoek van den Directeur der Akademie, Dr. Simons, privaatlessen aan studenten.

Twee jaren later, in 1850, bezocht hij de Leidsche Akademie en volgde daar de lessen van de Hoogleeraren F. Kaiser en G. J. Verdam. Echter niet lang was het hem vergund, daar zijn studiën voorttezetten. Reeds in 1851 werd hij naar Delft geroepen om tijdelijk de lessen van den leeraar Strootman waartenemen, die daarin door ziekte verhinderd was. Toen deze kort daarop overleed, werd Stuart in diens plaats benoemd.

Had hij steeds zijn mathematische studiën met grooten ijver voortgezet, het was vooral sinds dien tijd, dat hij zich meer in het bijzonder op de Geodesie toelegde. Hieraan dankte hij de onderscheiding door Prof. Kaiser in 1861 uitgenoodigd te worden, de bekende driehoeksmeting van den Luitenant-Generaal Krayenhoff aan een nauwgezet onderzoek te onderwerpen, met het oog op hare bruikbaarheid voor de Graadmeting van Midden-Europa. Uit dit onderzoek bleek dat de metingen van Krayenhoff geenszins dien hoogen graad van nauwkeurigheid hadden,

dien men daaraan vroeger had toegeschreven, en dat ze niet konden voldoen aan de eischen, die de Commissie voor de Graadmeting had vastgesteld.

Dit werk, dat in 1863 het licht zag, getuigde niet alleen van een grondige kennis, maar vooral ook van een groote scherpzinnigheid in het beoordeelen der waarde van waarnemingen. Naar aanleiding hiervan werd hem den 23en November 1863 door den Senaat der Leidsche Hoogeschool het Doctoraat honoris causa in de Wis- en Natuurkunde toegekend.

Kort daarop genoot hij de eer tot lid der Kon. Akademie van Wetenschappen te worden benoemd.

Toen de Kon. Akademie hervormd werd tot de Pol. School, zag Thorbecke in hem den man om aan het hoofd daarvan op te treden. Lang aarzelde Stuart die benoeming aan te nemen.

Professor Bosscha, die bij Stuart's graf dit feit in herinnering bracht, liet hierop volgen: »Thans »nu wij weten op welke wijze hij die betrek»king heeft opgevat, kunnen wij zijn aarzelen »begrijpen. Want voorzeker hij, die alles wilde »wikken en wegen om ook in het kleine naar »het volmaakte te streven en niet zou rusten »voor dat bereikt te hebben, hij durfde zulk een »betrekking niet aannemen, dan na lang en »ernstig overwogen te hebben of hij daarvoor »wel volkomen berekend zou zijn."

Bij Kon. Besluit van 30 Juni 1864, werd hij tot Hoogleeraar-Directeur benoemd, en den 26en September van hetzelfde jaar aanvaardde hij deze gewichtige betrekking en opende met het houden eener redevoering de Pol. School. Aan het beginsel van vrijheid in studie, steeds door hem voorgestaan, bleef hij ten allen tijde trouw. Die vrijheid leverde, meende hij, de beste grondslagen op, zoowel voor wetenschappelijke als maatschappelijke opleiding.

Van Stuart's wetenschappelijken arbeid is weinig onder de oogen van het publiek gebracht. Hij bepaalde zich hoofdzakelijk bij verhandelingen in de Kon. Akademie van Wetenschappen en in het Kon. Instituut van Ingenieurs. In de Kon. Akademie heeft hij behalve zijn bovengenoemden arbeid over Krayenhoff's metingen, in in 1875 een verhandeling gegeven over »een geval van discontinueteit." Tot zijn belangrijkste verhandelingen in het Instituut van Ingenieurs behooren: die over kaarten-projectiën in 1858, die over een door Caminada vervaardigd waterpasinstrument volgens het systeem Troughton en Sirmans gewijzigd naar Stuart's voorschiften, en in 1865 die over de waterpassingen van Bourdalone in Frankrijk, waarin hij o. a. het belang van aansluiting der Nederlandsche waterpassingen aan de Duitsche en Belgische deed uitkomen.

Van zijn arbeid voor vreemde tijdschiften

zij hier genoemd: een verhandeling getiteld »Solution d'un problème de photométrie", in het Journal Mathématique de Liouville, en een verhandeling in de Poggendorfsche Annalen »Ueber das gegenseitige Verhältniss des Gay-Lussacschen Gesetzes zu dem Mariotteschen und dem Mayerschen Gesetse."

In het eind van 1874, werd door de Duitsche regeering vergunning verzocht, een nauwkeurigheidswaterpassing door Nederland te mogen verrichten, ten einde de Duitsche waterpassingen met het A. P. te verbinden.

Niet ten onrechte werd dit verzoek geweigerd, op grond dat Nederland aan de Europeesche nauwkeurigheidswaterpassingen gaarne zelf zou medewerken. De Duitsche regeering deed echter een beleefd maar dringend verzoek de uitkomsten zoo mogelijk spoedig te vernemen.

Moeielijk voorzeker was de taak voor hem, die de leiding op zich zou nemen, daar nauwkeurigheidswaterpassingen in ons land nog niet verricht waren en de tijd tot voorbereiding daartoe slechts kort was.

Toen was Stuart de man, die geheel belangeloos, alleen uit liefde voor de wetenschap zulk een omvangrijk werk op zich nam. Van den beginne af heeft hij al zijn beschikbaren tijd (want hij meende dat zijn betrekking als Directeur der P. S. daaronder volstrekt niet lijden mocht)

aan studie voor die waterpassingen gewijd. Geen arbeid was hem te veel om dit werk zoo volmaakt mogelijk uit te voeren. In den zomer van 1875 werden de waterpassingen onder zijn persoonlijke leiding aangevangen, met een naar zijn inzichten vervaardigd instrument en volgens een nog niet toegepaste methode.

Het is hier niet de plaats om den lof te verkondigen, die hem voor dat werk zoo ten volle toekomt. Alleen zij vermeld, dat het weinige dat hij slechts van zijn arbeid gepubliceerd heeft, zoowel door binnen- als buitenlandsche geleerden hoog geroemd wordt.

In 1877 deed hij in het Kon. Instituut van Ingenieurs enkele mededeelingen omtrent die waterpassingen, en gaf de methode daarbij kortelijk aan. Veel had hij omtrent dien arbeid kunnen mededeelen waardoor de juistheid zijner inzichten nog beter uitgekomen zou zijn. Zijn plan was echter, eerst na afloop van het geheele werk een uitvoerige beschrijving van alles, wat daarop betrekking had, in het licht te geven. Hij vond het te meer wenschelijk daarmede te wachten, omdat de nauwkeurigheid der waterpassingen eerst dan volkomen bekend kon zijn, en hij vreesde dat men thans door de reeds verkregen schoone uitkomsten mogelijk een al te groote waarde aan zijn werk zoude hechten.

Had hij vroeger getoond een scherpe kritiek

over het werk van anderen te kunnen voeren, zijn eigen werk spaarde hij evenmin. Met volkomen onpartijdigheid trachtte hij daarin de kleinste fouten op te sporen, en juist daardoor was hij in staat zulk een volmaakt werk te leveren. Nimmer tevreden met het goede, streefde hij voortdurend en onvermoeid naar het betere. »Excelsior!" was steeds zijn leus.

Een gevoel van weemoed vervult ons bij het herdenken van dien arbeid, waaraan Stuart zich met zooveel liefde toewijdde, en meer tijd besteedde dan voor zijn gezondheid wenschelijk was. Treurig is de gedachte dat hij moest sterven, voordat hij dien arbeid volbracht had, en niet mocht beleven, dat daaraan de geheele, verdiende waarde werd toegekend. Het was wellicht de eenige, maar dan ook de schoonste belooning, die hem voor zulk een omvangrijken arbeid wachtte.

Helaas! overspanning door de bijzondere drukte daaraan verbonden heeft waarschijnlijk zijn dood verhaast.

Als hoogleeraar doceerde Stuart het landmeten, waterpassen, de geodesie en de theorie van werktuigen. Zijn colleges werden steeds druk bezocht en hoog gewaardeerd, zooals een enkele inzage in de verslagen der almanakken onmiddellijk aantoont.

Als Directeur der P. S. rustte een gewichtige en zware taak op hem, en hij vervulde die met grooten ijver en al de nauwgezetheid, die hem kenmerkte. Wat dit zeggen wil, weten slechts zij, die van nabij zijn dagelijkschen arbeid konden gadeslaan. Zij weten welke teleurstellingen en verdrietelijkheden van allerlei aard hem zoo herhaaldelijk kwelden, en zij kunnen getuigen dat hij nooit den moed liet zinken, maar steeds met bewonderenswaardige volharding zijn plicht getrouw bleef.

Veel heeft de P. S. aan Stuart te danken. Tal van malen kwamen jongelui of hun ouders hem raad vragen. Altijd, hoe ook overstelpt met bezigheden, was hij gaarne bereid dien naar zijn beste weten te geven. Velen zeker zullen hem nog dankbaar zijn voor den goeden raad in moeielijke beslissingen van hem ondervonden. Hij gaf dien nooit dan na ernstig en rijp beraad, en met volle overtuiging dat die goed was. Men kon er stellig op rekenen dat alles met de meeste zorg en de grootste nauwgezetheid was gewikt en gewogen, onverschillig wie of wat het betrof.

Zijn streven om bovenal rechtvaardig te zijn was zóó groot, dat het niet onvermeld kan blijven, dat de eenige vrees die hij kende, (want anders bestond dit woord niet voor hem) was partijdig te zijn in het beoordeelen van personen. Al gold het den geringsten werkman, wien hij slechts

meende eenig onrecht gedaan te hebben, hij zou niet schromen dit op de waardigste wijze te herstellen.

Voorzeker is het te betreuren, dat er een tijd geweest is, dat hij, die zijn leven aan de belangen der P. S. en harer leerlingen wijdde, daarvoor niet den welverdienden dank en de sympathie der jongelui inoogstte. Het was slechts een korte tijd, doch het mag hier niet verzwegen worden. Stuart had niet de gave door uiterlijke vormen een ieder voor zich in te nemen, zijn waarde zat dieper; en het verhoogt niet weinig zijn lof, dat toch ten spijt hiervan ieder, die hem van nabij leerde kennen, oprechte vriendschap voor hem opvatte en als het ware gedwongen werd hoogen eerbied voor dat edele karakter te gevoelen.

Gelukkig dat de verhouding tusschen Directeur en leerlingen in de laatste jaren zoo bijzonder goed geweest is, want het zou een smartelijk gevoel zijn te weten, dat hij, die zoo zeer zijn leerlingen en het studentencorps was toegenegen, den welverdienden dank daarvoor niet zou genoten hebben.

Opgeruimd en vroolijk, wanneer hij zich eenige ontspanning veroorloofde, woonde hij veelal de studentenfeesten bij, niet officieel, maar als een vriend, die met zijn vrienden feestviert. Wie herinnert zich niet uit den laatsten tijd bij het leggen van de eersten steen en de opening der

Nieuwe Societeit en vooral bij de Renniefeesten, hoe gezellig en vriendschappelijk Stuart met ons omging. De hartelijke, welgemeende toespraken, het enthousiasme waardoor die gevolgd werden, getuigden dat een vriend tot ons sprak, die in onze belangen van harte deelnam.

Treffend was de tegenstelling zoo spoedig na die feestvreugde, waaraan hij met zooveel genoegen had deelgenomen, de treurmare te vernemen, dat het de laatste maal geweest was, dat wij hem in ons midden hadden gezien.

Verliest de wetenschap in hem een groot man en de Pol. School een uitstekend Directeur en Leeraar, grooter is het verlies van velen, die in hem een oprecht vriend betreuren. Mannen als Stuart mogen sterven, vergeten worden zij nimmer!

Den 27^{en} Juli werd zijn lijk plechtig ter aarde besteld. Tal van vrienden, leerlingen en oudleerlingen waren van heinde en ver samengekomen om hem ter laatste rustplaatse te geleiden. Langzaam bewoog zich de indrukwekkende stoet onder het spelen der roerend schoone treurmuziek grafwaarts.

Toen de lijkkist onder bloemen bedolven in het graf was neergelaten, werd menig hartelijk woord gesproken, getuigende van hooge waardeering, oprechte vriendschap en diepe droefheid; ja, in menig oog blonk een traan, zeker de

schoonste hulde aan de nagedachtenis van dien edelen man gewijd.

Het hart krimpt inéén bij de gedachte, thans voor altijd van hem gescheiden te zijn, en nimmermeer zijn vriendelijke taal te zullen hooren, noch zijn hartelijken handdruk te zullen voelen. Hoeveel jaren er ook verloopen, onsterfelijk blijft zijn herinnering voor ons, die hem gekend hebben, en onsterfelijk is voor de wetenschap de vrucht van zijn arbeid.

Hij ruste in vrede!

C. LELIJ.

MENGELWERK.

AAN MIJN GELIEFDE.

Zwarte oogen, zwarte oogen,
Vol van vuur en gloed,
Vol van opgewondenheid
En van overmoed.

Grijze oogen, grijze oogen,
Lichten van verstand;
Scherpe blik, maar tevens ook
Aan de slang verwant.

Bruine oogen, bruine oogen,
Vol van zacht gevoel,
Maar ook vol van list en haat
En van wraakgevoel.

Blauwe oogen, blauwe oogen,
Als mijn liefste heeft,
Trouw en zacht, verstandig ook,
Daar mijn ziel in leeft:

Die alleen bekoren mij,
En met zachten gloed
Voeren zij den scepter steeds
Over mijn gemoed.

THEOBALD.

EEN BLADZIJDE UIT DE GESCHIEDENIS VAN ITALIË.

Komt eens de strijd, die tusschen 't licht en 't duister
Eens komen *moet*, vóór 't licht zich breekt een baan,
Dan stijgt die kreet; buig wereld dan en luister:
„O, Vrijheid, weest gegroet, door hen, die sterven gaan!"

Ave César.

Herinnert ge u nog, lezer, het jaar 1867, toen, nadat de vrede tusschen Oostenrijk en Pruisen gesloten was, Europa door de woelingen in Italië op nieuw op zijn grondvesten schudde? Weet gij nog, hoe ieder zich verwonderde, toen dit jonge koninkrijk, dat nog zooeven Venetië als een geschenk uit de handen van Napoleon III had moeten ontvangen, zich nu reeds aan Rome, het laatste overblijfsel van St. Pieters erfdeel, durfde vergrijpen?

Ja, dat durfden zij, de dweepzieke jonge Italianen; zij waren niet tevreden met een halve

vrijheid, en ze zouden niet rusten, vóór Rome, de eeuwige heilige stad, bevrijd was van alle despotisme en priesterheerschappij. Konden zij niet hopen op de hulp van Victor Emanuel, die, gesteund door den grooten Cavour, liever rustig een gunstig oogenblik afwachtte, dan het geheele nieuwe gebouw door overijling te doen instorten; toch was Garibaldi er nog. Had hij niet met een hoopje saamgeraapte lieden het koninkrijk der beide Siciliën veroverd, en zou dan de bloem van het jeugdig Italië, bezield met heilige geestdrift, niet een vermolmden priestertroon kunnen omverstooten! Velen hadden gezworen geen voët in Italië te zullen zetten vóór Rome vrij was. Parijs was de plaats, waar het jonge Italië zijne wapenen wette voor den heiligen strijd der vrijheid.

In de achterkamer van een niet onaanzienlijk hôtel op een der Parijsche boulevards, bevindt zich een zeventig-tal jongelieden. De kamer, hoewel zij voor Parijs groot mag heeten, kan nauwelijks hun aantal bevatten. Reeds aanstonds wordt onze aandacht getrokken door een fieren jongeling, die met buitengewone geestdrift en een heldere stem de aanwezigen aldus toespreekt:

»Broeders! Tot de uitvoering van een heiligen plicht zij wij hier bijeen gekomen. Wij moeten

èn het bloed onzer vaderen wreken èn Rome hare vrijheid weergeven. Of bestaat de vendetta bij ons niet meer? Zouden wij den Paus rustig op zijn zetel laten en toezien dat hij onze broeders verdrukt en uitzuigt! Weet gij wel, dat het heden juist achttien jaar geleden is, dat mijn vader door beulshanden omgebracht werd? Zijt gij, Montovani, vergeten, hoe uw broeder den marteldood stierf? Neen, niet waar? Roept de schim uwer moeder niet om wraak, Repparoni?

Wij allen weten, dat het onze plicht is Rome vrij te maken, de heilige stad te verlossen van een Pio Nono, den verrader van de goede zaak, die in '49 het bloed onzer vaderen heeft doen vlieten!"

Zoo sprak Enrico Cairoli. Hij was met zijne familie in '49, na den ongelukkigen dood zijns vaders naar Frankrijk gevlucht en weigerde terug te keeren vóór Rome vrij was. En zoo dachten de meeste Italiaansche jongelingen, die meerendeels om gelijke redenen Rome hadden moeten verlaten. Het plan, dat zij ten uitvoer wilden brengen, was roekeloos; het beoogde toch niets meer of minder, dan met hun vierenzeventigen Rome binnen te sluipen en, vereenigd met hunne vrienden binnen de eeuwige stad, de Priester-Heerschappij omver te werpen of — te sterven. Thans mag men zulk een poging van een zeventigtal idealisten bespottelijk noemen, nu Italië één is, mag men beweren, dat zij hun leven

nutteloos waagden, doch men moet nooit vergeten, dat het voor de vrijheid hunner vaderstad was, dat zij goed en bloed veil hadden.

Doch keeren wij tot Enrico Cairoli terug, en slaan wij hem nu gade, niet als hoofd eener patriottische beweging, maar als liefhebbend zoon, die zooveel mogelijk het zware lot zijner moeder trachtte te verlichten.

Eenige dagen later vinden wij in het smaakvolle salon van het huis, dat wij zoo even bezochten, de gravin Cairoli met hare pleegdochter Giulietta Bassani. Beiden hebben echt Italiaansche gelaatstrekken. De gravin is van middelbaren leeftijd, doch veel verdriet hebben heur haren doen vergrijzen en haar vroeger zoo schoon gelaat met rimpels doorploegd. Giulietta is nog zeer jong en hoewel zij geen buitengewone schoonheid is, neemt haar gelaat een ieder voor zich in. Bij iets echt vrouwelijks getuigen hare trekken toch van een groote wilskracht en veel verstand. Men kan het haar aanzien dat zij, hoe jong ook nog, reeds zeer veel geleden heeft. Hare ouders had zij nooit gekend.

Bij het beleg van Rome in 48' was haar vader gevallen, strijdende aan de zijde van graaf Cairoli, en zijn laatste woorden waren een heilbede voor zijn ongelukkig kind, dat, nog geen twee maanden oud, nu reeds hare ouders moest missen. Want hare geboorte had haar moeder

het leven gekost. Graaf Cairoli had de woorden van zijn stervenden vriend niet vergeten en Giulietta als kind aangenomen. Maar ook den steun van haren pleegvader moest zij binnen het jaar derven, en de gravin had nauwlijks den tijd, om met Enrico, haren pasgeboren Benedetto en hare pleegdochter naar Parijs te vluchten. Giulietta ging dus gebukt onder het ongeluk van twee families. Gedeeltelijk werd haar dit leed vergoed door de liefde van Enrico. Zij hadden elkaar van hun jeugd liefgehad, en een lang gekoesterde wensch der gravin werd vervuld, toen hare kinderen op den ouderdom gekomen waren, dat zij hunne handen ineen kon leggen en Gods zegen op hunne verbintenis kon afsmeeken. Dit was de eenige vreugde, die de diep bedroefde vrouw na jaren smaakte. Immers ze had niet alleen een echtgenoot verloren, doch ook haar geloof was aan het wankelen gebracht. Steeds was zij een trouwe dochter der kerk geweest, doch toen diezelfde kerk haar man vermoordde, dien zij met geheel haar ziel beminde, toen was twijfel in haar hart gerezen.

Laten wij echter tot ons verhaal terugkeeren.

»O, Giulietta, ik heb mijn man ter wille van die noodlottige vrijheidszaak zien sterven, moet nu mijn zoon, het eenige wat mij nog overbleef, er ook aan opgeofferd worden!" roept de gravin smartelijk uit.

»Maar moeder, is vader Cairoli niet op het bed van eer gestorven, en schenkt u dat geen vertroosting in uw lijden? Wil Enrico zijn leven voor de heilige zaak van Italië wagen, ik mag, ik wil hem niet terughouden. God is mijn getuige dat ik hem lief heb, meer dan eenig wezen hier op aarde; doch ik begrijp, wat het voor een man is, zijn plicht aan zijn liefde te moeten opofferen."

»Mijn Enrico, mijn kind, zou ik ook u nog moeten verliezen?"

»Moeder!" roept Enrico op eens hartstochtelijk uit, die binnentredende het laatste gedeelte van het gesprek aanhoorde. »Moeder, is het niet mijn plicht mij aan de zaak der vrijheid op te offeren; moet ik stil te huis blijven, terwijl mijn makkers ten strijde trekken tegen de tirannie? Ik weet, het is hard voor ééne zaak een man en een kind te verliezen, doch het is voor de heilige zaak der vrijheid; en ware Benedetto oud genoeg, ook hij zou, ik ben er zeker van, gaarne zijn leven voor Rome's vrijheid geven. Maar gij, Giulietta, gij zult mij niet terughouden, niet waar, gij zult mijn moeder troosten als ik val, gij zult een liefhebbende dochter voor haar zijn?"

Laten wij niet trachten het tooneel, dat nu volgde, te beschrijven. Het zij voldoende te vermelden, dat Enrico zijn plan ten uitvoer

bracht, al was het ook met een gebroken hart.

Op een schoonen Octobernacht voeren er vier kleine scheepjes den Tiber op. Alles was stil in den omtrek, men hoorde slechts het klotsen van het water tegen de vaartuigen, en zelfs op deze scheen alles in diepe rust te zijn. Bij nauwkeuriger beschouwing echter, zou men op elk der schepen een twintigtal jonge mannen gezien hebben, die hun scherpe blikken onderzoekend op den oever richtten, als zochten zij een lang verbeid teeken. Op de plecht van het voorste schip staat Enrico Cairoli met Giovanni Montovani. Diepe teleurstelling staat op hun gelaat te lezen.

»Wat ging alles tot nog toe naar wensch, Giovanni, wat hebben wij dien voorpost spoedig ontwapend; doch zou nu al die moeite voor niet geweest zijn, zou Aiani ons ontrouw geworden zijn?"

»Onmogelijk, dat kan niet, geen onzer zal ooit de heilige zaak verraden."

»Daar worden de torens van Rome al meer en meer zichtbaar en nog hebben wij niet het verlangde teeken ontvangen. Zou men ons plan ontdekt hebben? Wie weet of Aiani nu niet reeds in den kerker zucht."

»Houd moed, broeder, bereiken wij ons doel niet, welnu, dan worden wij martelaren voor de goede zaak, want teruggaan..."

»Neen, dat nooit!" roept Enrico in geestdrift uit.

Denzelfden nacht verkeerden ook de Aiani's en de andere vrienden binnen Rome in de grootste spanning. Reeds eenigen tijd geleden schenen de speurhonden der politie, die zelfs tot in den huiselijken kring doordrongen, de lucht van den aanslag der 74 gekregen te hebben, zoodat sedert twee dagen de woning van Aiani omsingeld was en de andere vrienden in de gevangenis zuchtten. Wel leverden de huiszoekingen geen resultaten op en kon de regeering dus nog wel niet het juiste van de onderneming weten; zeker was het dat de vrienden verhinderd waren, eensdeels de 74 te hulp te komen, anderdeels hen voor het dreigend gevaar te waarschuwen. Vreeselijke gedachte voor allen, die daar in den kerker smachtten. Niet alleen hadden zij de zekerheid, dat een wisse dood hen wachtte, doch ook moesten zij voor hun familie het ergste vreezen. En dan hunne ongelukkige vrienden! Konden zij nog maar met hen sterven op het bed van eer; doch hier een smadelijken dood te moeten ondergaan... O, is er vreeselijker toestand denkbaar?

Keeren wij naar den Tiber terug.

Diep teleurgesteld landden des morgens de

eedgenoten onder de muren van Rome. Zij wisten, dat ze een zekeren dood te gemoet gingen, want hoe kon zulk een klein hoopje strijden tegen de overmacht der Pauselijke zouaven? Maar zij zouden hun bloed duur verkoopen!

Enrico koos zich een sterke stelling te midden der ruïnes van het oude Rome. Het was een schilderachtig tooneel, zooals zij zich gelegerd hadden op de Villa Glori te midden der eeuwenoude gedenkteekenen van een roemrijk geslacht. Het was alsof ze bij 't aanschouwen dier ruïnes den heldenmoed der oude Romeinen in hunne borst voelden ontvlammen; het was alsof zij zich krachtiger dan ooit gevoelden om de macht der tirannen te weerstaan. Evenals Leonidas met zijn Spartanen zich tot den strijd gereed maakte, zoo stonden daar onze 74 bereid om als martelaren der vrijheid te sterven.

Een bode, op verkenning naar de stad gezonden, had het lot der Aiani's en dat hunner vrienden gemeld, zoodat hiermeê ook de laatste hoop vervlogen was.

Eindelijk — daar komen de vijandelijke troepen. Nog eenmaal omhelzen de broeders elkaar en dan, voorwaarts! de revolver in de hand. 300 tegen 74!

Een half uur daarna ziet men de pauselijke zouaven het hazenpad kiezen en de strijd is gewonnen, doch ten koste van veel bloeds. Daar

ligt Enrico Cairoli doodelijk gewond ter aarde. Voor het laatst roept hij Giovanni noge en afscheidsgroet toe voor Giulietta, zijn moeder en Benedetto, en stervende uit hij nog de woorden:

»Ave patria, morituri te salutant!"

De edelste van allen was gevallen en met hem velen zijner makkers.

Slechts een twintigtal der dapperen was gespaard. Wat vermochten zij, nu Enrico Cairoli niet meer aan hun hoofd stond? Doch wat er ook gebeuren mocht, de zaak van Italië zou de hunne blijven!

Eenigen, waaronder Giovanni Montovani, schaarden zich onder de vaan van Mennotti Garibaldi. Men weet hoe de slag bij Mentana afliep. Montovani bracht ook hier nog het leven af. Met een gebroken hart, naar lichaam en ziel geknakt, bracht hij de tijding van den dood zijns boezemvriends aan de gravin Cairoli over. Gij kunt u de droefheid voorstellen, die door deze tijding in het huis der Cairoli's en van zoo vele andere Italiaansche families gebracht werd. De bloem van Italië's jongelingschap was gevallen, de chassepots waren op hen beproefd en te recht kon de Failly aan Napoleon III schrijven: »Les chassepots ont fait merveille."

Den 27en October 1878 was op het kerkhof bij Rome eene talrijke schare vereenigd. Bij een schoon, doch eenvoudig grafteeken stonden een heer en dame in de kracht huns levens. Diep bewogen legde zij een krans op het graf, en de Romeinen stonden eerbiedig er om heen. Geen woord werd er gesproken, en men zag zelfs krachtige mannen, die moeite hadden hunne tranen te bedwingen.

Die man was Benedetto Cairoli, Italië's eerste minister, en die vrouw zijne pleegzuster Giulietta Bassani.

Het was 11 jaar geleden, dat Enrico en de zijnen hun leven bij Villa Glori lieten, en het Romeinsche volk wilde toonen, die opoffering nog steeds te waardeeren, het wilde, evenals Cairoli, hulde brengen aan de martelaren voor Italië's eenheid.

Q.

NACHT.

't Is stil; in al zijn strenge schoonheid
Verscheen de nacht;
En duiz'lingwekkend flonkert boven
Zijn sterrenpracht.

Wat beden, wat al klanken stijgen
O sterrenheir,
Tot u! wat ziet ge in koude reinheid
Op 't menschdom neer.

»O God verlos mij!", roept de zondaar
In angst en nood;
En niets geeft antwoord, dan een stilte
Als van den dood.

»God zij vervloekt!", zoo krijscht een enk'le
Tot u omhoog;
En steeds blinkt daar met held're stralen
De sterrenboog.

»Bescherm mij weer, o Heer der Heeren,
In dezen nacht",
Zoo bidt het kind en denkt: »De sterren,
Ze houden wacht."

Hier roept de mensch in sombre wanhoop:
»Er is geen God!"
En daar: »'k Beveel in Uwe handen,
O Heer, mijn lot."

En vloek en bede stijgen samen
Naar 't sterrenheir,
Maar onbewogen ziet het zwijgend
Van boven neer.

FANTASIO.

CORPSGEEST.

Men wilde feest gaan vieren,
  Dol prettig, amusant,
Wel vijf, zes dagen zwieren;
  Daar was wat aan de hand!

Een aantal weken spraken
  De meesten slechts van 't feest;
Men zou het nu zoo maken,
  Als 't nooit nog was geweest.

Geholpen door den corpsgeest,
  Die steeds in ieder leeft,
Is spoedig reeds gevonden
  Al wat men noodig heeft.

Het feest loopt goed ten einde
  Vol vroolijkheid en pracht;
Dat kwam door 't samenwerken —
  Wat heeft die corpsgeest macht! —

Daar is er een gestorven,
Of: iemand heeft verdriet:
Zijn toekomst is bedorven. —
Men merkt den corpsgeest niet!

Wel hoort men somtijds spreken
Van 't strikje op den hoed;
Doch vindt meestal geen teeken
Van meêlij in 't gemoed.

Waar is dan nu die corpsgeest,
Die broed'ren vast verbindt,
Dien men steeds wil versterken,
Dien men zoo heilig vindt?

Als broeders saam te leven
Eendrachtig en getrouw;
Dat mag gewis bij vreugde,
Doch moet 't ook niet bij rouw?

En toch! 'k wil liefst gelooven,
Dat corpsgeest wel bestaat;
Juist daarom fel bestreden
Wat nog te wenschen laat!

TODDY.

EEN OCHTENDCOLLEGE OF EEN ZIEL GERED (?)

Het tooneel stelt eene studentenkamer voor. Op den achtergroud eene alkoof met een bed. 't Is half twaalf des avonds.

(*Piet, in een chambrecloack met een lange pijp in den mond loopt op en neer.*)

Piet.

In geen maand was 'k op 't college,
Nu wordt het toch al te gek,
Morgen moet ik toch beginnen,
'k Ga er heen, al heb 'k geen trek.
Eeuwigdurend in het Haagje;
Maar nog nooit op de P. S.,
Al mijn lieve geld verboemeld,
Mijn finanties op de flesch;
Neen dat zaakje moet maar uit zijn
In geen tien jaar kom 'k door C.,
Ja, het zou mij zelfs verwondren
Kwam ik in dien tijd door B.

(*Gaat naar een der hoeken van 't vertrek, waar een rooster der lessen hangt.*)

Laat eens zien, om negen ure,
Kom, dat is een mooi begin,
Analyse, wel waarachtig,
'k Krijg in 't werken nu al zin!

(*met pathos.*)

Daarom Linke en Alhambra,
Alcassar, Walhalla, kroeg!
'k Roep u allen een »vaarwel" toe,
'k Ga aan 't werk nu, morgen vroeg.
Wacht mijn wekker opgewonden,
't Kan nooit kwaad, ik slaap zoo vast,
'k Zal hem maar op acht gaan zetten;

(*Gapend.*)

't Is toch eigenlijk een last.

TWEEDE TOONEEL.

(*Dezelfde kamer 's ochtends om acht uur, de wekker loopt af.*)

Piet, *wordt verschrikt wakker en kijkt verwilderd rond.*

Is de ploerterij krankzinnig?
Wat is dat nu weer voor mop?
Lieve hemel, wat een leven!
Duivels, houdt dat nog niet op?

(*Krijgt den wekker in 't oog.*)

O ja, 't is ook waar, de wekker,
Maar acht uur, 't is toch te vroeg,

Als 'k om half negen opstond,
Was het toch nog tijds genoeg.
'k Wed, dat alles in de war liep,
Als ik nu al op ging staan;
Niets is klaar, het water kookt niet,
't Kacheltje is nog niet aan;
Ongepoetst zijn nog mijn schoenen,
't Is een warboel op mijn kast,
Och neen, als ik nu al opsta,
Geeft dat toch maar niets dan last.
'k Ben nog niet recht uitgeslapen,
'k Dut toch op 't college door,
Neen, ik blijf nog even liggen,
Alles, alles is er voor.
Eh, zie zoo, nu lig ik lekker,
Neen, wacht, zoo, nu lig ik goed,
Nu gedut tot half negen,
En dan, ja dan er uit, dat moet.

(*Piet dut weér in.*)

DERDE TOONEEL.

(*Dezelfde kamer, negen uur.*)

Piet, *wakker wordend.*

Hè, hè, nu dat heet ik slapen,
Maar waarachtig, 'k ben nog moe
En zoo heel onwillekeurig
Vallen weer mijn oogen toe.
Maar neen, 't gaat niet, ik moet opstaan,
Laat eens zien, hoe laat het is;

(*Kijkt op zijn horloge.*)

Wel verdraaid, 't is negen ure,
Neen, maar 'k denk dat 'k me vergis.

(*Kijkt nog eens.*)

Wel dat 's kras, 'k heb goed gekeken,
Mijn horloge loopt niet voor,
't Is beroerd, 'k ben weer te laat op,
'k Slaap ook eeuwigdurend door.
Maar nu blijf ik nog wat liggen,
't Helpt mij niets, al sta ik op,
't Is ook beter uit te slapen,
'k Heb wat pijn ook in mijn kop.

(*Na eenigen tijd van soezend nadenken.*)

Och, 't is toch zoo erg nog niet,
Dat ik dit college mis,
't Is waarachtig zelfs maar beter,
Daar 't vandaag responsie is.

(*Draait zich om.*)

't Is ook niets, ik ga weer slapen,
Eh, zie zoo, nu lig ik goed,
Nu een klein half nurtje dutten
En dan, ja dan er uit, dat moet.

VIERDE TOONEEL.

(*Piet nog steeds slapende, 't is half elf, Jan komt met veel lawaai binnen en loopt naar het bed.*)

Jan, *terwijl hij Piet heen en weer schudt.*

Hei, lui wezen, wordt toch wakker,
Kom luiaard, sta je nog niet op,
Alla, der uit, 'k beloof je heilig
Je krijgt wat water naar je kop.

Piet, *half wakker.*

Hè, wat is er?

Jan, *een glas water inschenkend.*

Vraag je dat nog?
Jij verdomde luie Piet,
Om elf uur nog liggen snurken
Alla, der uit, kom hoor je niet.

Piet, *slaperig.*

Och, schei nu uit.

Jan.

Wel ben je gek.

(*Gooit hem hem het glas water in 't gezicht en trekt de dekens van hem af.*)

Piet, *vliegt woedend op.*

Wat scheelt je, ben je soms bezeten?

Jan.

Nu houd je kalm en scheld niet zoo.
Waarachtig, had ik dat geweten

Je lag gerust nog in je bed;
Ik wou je maar wat op doen frisschen.

Piet, *nog op eenigszins knorrigen toon.*

Nu, goed, maar zeg, hoe laat is het?

Jan.

Half elf.

Piet, *verschrikt.*

Moet 'k dan ook alles missen!

Jan, *verwonderd.*

Missen, wat?

Piet.

'k Wou naar 't college toe.

Jan, *lachend.*

College, God, dat is een nommer.

Piet, *geraakt.*

Kom, zit nu niet zoo mal te lachen,
Maak je gezicht nu maar niet dommer.

Jan.

Nu, Pietje, maak je maar niet driftig,
Maar wie had er nu toch verwacht
Dat *jij* colleges zou gaan loopen,
Neen niemand had dat ooit gedacht.

Piet.

Maar vindt je 't dan geen goed idee?

Jan.

't Is nonsens, dat geheele plan,
Al ga je nu colleges loopen
Je snapt er immers toch niets van.

Piet, *die ondertusschen uit zijn bed is gekomen.*

Ja, je hebt misschien gelijk;
Maar ik moet toch eens beginnen.

Jan.

Heel goed; maar kijk, dat heeft nog tijd;
Wat werklust vaart je door de zinnen?
't Is nu te laat, dat snapt je toch,
Wacht liever tot een volgend jaar,
Leef nu met ons voor je pleizier;
Maar 'k wacht niet langer, ben je klaar?

Piet.

Direct, ik ga zoo met je mede,
'k Erken, hetgeen je zegt is waar.

Jan, *bemerkende, dat hij veld wint.*

Dat's zeker; maar je gaat van avond
Toch ook met ons naar Alcassar?

Piet.

Naar Alcassar? 'k Heb 't afgezworen,
Naar Alcassar? ik gruw er van,
Je ziet mij in mijn heele leven.
Niet meer in een café-chantant.

Jan.

Kom, kerel, stel je niet zoo aan,
Van werken komt nu toch geen zier,
'k Weet zeker toch je wilt wel gaan
Of doe het dan voor mijn pleizier.

Piet.

Neen Jan, waarachtig, 'k kan niet gaan,
'k Begin vandaag, ik nam 't me voor,
Ik laat me nu niet meer bepraten,
'k Leen geen verleider meer het oor.

Jan, *alsof hij niets gehoord had.*

En dan, ik zou 't nog haast vergeten,
Dat 't personeel vermeerderd is,
't Moet nu bepaald heel aardig wezen,
Drie nieuwen, als 'k me niet vergis.

Piet, *levendig.*

Waarachtig?

Jan.

Val niet uit je rol,
Kom kerel, wees nu niet zoo gek!

Piet.

Om voor de waarheid uit te komen,
'k Heb om te gaan al heel veel trek.

Jan.

Nu ga dan mee en zeur niet langer.

Piet, *uitbarstend.*

'k Ga mee, 'k verklaar me overwonnen!

Jan.

Hoera, hoera, hij is behouden,
Een zieltje voor mijn zaak gewonnen.
'k Stond duizend angsten voor je uit,
Ik dacht, je waart voor goed verloren,
Maar door mijn zorgen zijt gij thans
Veranderd en voor ons herboren.

Piet.

Ja, ja, goddank, ik ben behouden,
Nooit dreigde mij zulk groot gevaar,
Een schrikbre afgrond spert zijn kaken,
Ik ijs, als 'k in die diepte staar.

Jan.

Ge hebt den afgrond kunnen peilen,
En nu, o Pieter, vlied 't gevaar,
Volg nu mijn voorbeeld en kom mede,
En fuif met ons in 't eerste jaar.

(Hij neemt Piet onder den arm en zij verwijderen zich onder het zingen van „Eh, cocher à l'Alcassar.")

L. B.

DE EERSTE BRIEF.

De eerste brief, hij is verstuurd
Aan hartelief's adres;
En vruchtloos leest het koel verstand
Mijn ongeduld de les.

Want elken dag en ieder uur
Wacht ik op antwoord steeds;
En — had zij trouw haar plicht gedaan,
Ik had het zeker reeds.

Goddank, daar komt een brief voor mij,
En — Hemel, 't is haar schrift!
En angstig bevend, 't hart vol vrees,
Fluks 't zegel afgelicht.

Zij schrijft, zij schrijft vol zoete hoop
En zoet verlangen bei,
Dat zij aan niemand anders denkt,
Dan enkel slechts aan mij.

't Eenvoudig woord wordt poëzie
In haren lieven mond,
Meer liefdespellend, dan er ooit
Één enkele bestond.

O, mocht ik, liefdedronken, op
Dien reinen rozenmond,
Met brandend heete kussen, eens
Bezegelen dien bond.

Wacht slechts een poos, wacht slechts een wijl,
Tot ik eens bij u koom:
Dan laat den onbezorgden loop
Aan onzer liefde stroom.

Vaarwel, mijn kind, vaarwel tot dan,
Tot aan dien schoonen stond,
Als ik een »welkom, lieve kind"
Kan drukken op uw mond.

THEOBALD.

EEN VOORMIDDAG OP DE SOCIETEIT »PHOENIX", IN 1978.

Eene Fantasie in één Bedrijf.

PERSONEN:

Willem, Charles, Frans, Karel, Johan, Mary, Jeanne, Sophie, Constance, } Leden van het Delftsche Studentencorps.

Van Taderen, Oom van Karel.

Verdere Heeren- en Dames-studenten, bedienden, enz.

Het stuk speelt in de conversatiezaal der societeit „Phoenix" te Delft in het jaar 1978.

(*Bij het opgaan der gordijn staan Willem en Frans bij den kachel, terwijl Johan, Jeanne en Sophie kaart spelen. Eenige studenten zitten verspreid door de zaal.*)

Willem, *tot Frans.*

Vind je niet, Frans, dat het vandaag hier erg leeg is?

Frans.

Och, dat kan ik niet zeggen; 't is nog het rechte uur niet, maar jij komt hier tegenwoordig zoo verbazend zelden, dat je dit niet eens meer schijnt te weten. Bovendien zijn er ook van morgen een massa lui per ballon monté gegaan; je weet immers, dat het Yeddo'sche corps ons in zeer opgeschroefd Japansch op zijn diësviering geïnviteerd heeft en bij ondervinding ken je, evenals ik, de gezelligheid van de Yeddo'sche kroeg; dus dat zal nog al wat menschen gelokt hebben.

Willem.

Ja, daar dacht ik niet aan. Je hebt gelijk; ik ben hier tegenwoordig niet dikwijls, maar jij kunt wel nagaan, hoe dat komt.

Frans.

Ik weet het, je bent verliefd, Willem! en ik

weet ook op wie: op Mary Witty van 't derde jaar; is 't niet? Maar ten eerste vind ik dat volstrekt geen reden om voortdurend zoo droomerig en suf te zijn en ten tweede: ronduit gesproken, ik begrijp me niet, waarom jij, als je toch werkelijk zoo veel van haar houdt, ook maar niet om hare hand vraagt; ik zie niets, wat je daarbij in den weg staat.

Willem.

Dat kun jij gemakkelijk zeggen, maar je wilt toch wel gelooven, dat ik om alles in de wereld niet gaarne een refus zou krijgen.

Frans.

Toevallig kan ik je verzekeren, dat je daar bij Mary volstrekt geen gevaar voor loopt. Je weet, mijn zuster is in dezelfde club als zij en van haar weet ik, hoe Mary over je denkt.

Willem.

Weet je dat zeker, Frans? Dan vraag ik haar bepaald deze week of vandaag nog. Vind jij ook niet, dat alles in haar goed, aardig mooi en geestig is?

Frans.

Willem, Willem, wat ben je opgewonden; maar ben je wel overtuigd, dat je oprecht en degelijk verliefd bent?

Willem.

Och Frans! Hoe kun je dat vragen? Je kunt je niet voorstellen, hoe geheel anders ik ben, hoe ik letterlijk geozoniseerd wordt door hare tegenwoordigheid. Onlangs had ik nog een alleraangenaamst avontuurtje. Je weet; voor een dag of veertien was er te Parijs een groot concert van blaasinstrumenten door middel van stoom bespeeld. Den vorigen avond hoorde ik, dat zij er heen zou gaan; ik nam mij natuurlijk direct voor, er ook tegenwoordig te zijn; den volgenden morgen haal ik van Charles zijn vliegstoel en stijg op de Markt op. Ik richt de stuurvin mijner machine naar het Zuiden en pas ben ik boven de Zwed, of ik zie Mary Witty een meter of honderd voor mij uit op haar vliegstoel. In een oogenblik ben ik haar op zij en kwam goed van pas; want juist was de linker vleugel van haar vliegwerktuig in 't ongereede gekomen. Ik bied haar dadelijk een plaats op het mijne aan en neem den defecten vliegstoel op sleeptouw mee, dien we in Parijs hebben laten maken. Je kunt denken, hoe gelukkig ik was haar in de gelegenheid te stellen nog voor één uur Parijs te bereiken.

Frans.

Was 't Concert mooi?

Willem.

Prachtig; 't is jammer, dat jij er niet geweest bent. Vooral die »Souvenir de Tyndal et de Wagner" zou juist in jou smaak zijn gevallen. Om 5 uur was het afgeloopen en we zijn toen samen naar Delft terug gevlogen, waar wij juist tegen 't eten aankwamen; maar je kunt je niet begrijpen, hoe gezellig en aardig in 't praten ze toen was. Telkens zweefden me toen woorden op de lippen, die haar alles verteld zouden hebben, wat er in mij omging; doch ik had er den moed niet toe, maar van daag — nu, je zult wel zien, wat van daag nog gebeuren zal.

Frans.

Ik ben er zeer nieuwsgierig naar. Nu, tot van middag dan. 'k Ga nu even Charles opzoeken, ik heb hem van morgen nog niet gezien. Adieu!

(*Frans gaat af; Willem zet zich aan de leestafel*).

Sophie, *tot Johan.*

Zullen we maar ophouden? 't Spel begint me eigenlijk wat te vervelen.

Johan.

't Is mij wel, als tenminste Jeanne 't ook goed vindt.

Jeanne.

Dat kun je immers wel denken; ik houd niet zooveel van spelen; en eigenlijk vind ik het zelfs belachelijk, dat we hier met ons drieën, alle jonge menschen, op een voormiddag onzen tijd zitten te dooden met elkaar stukjes carton toe te werpen, terwijl het niet een van ons inderdaad recht amuseert.

Sophie.

Wat ben je weer philosophisch! maar dat is minder; ik mag het wel eens gaarne van je hooren. 't Incosequentste van alles is echter, dat jij zelf voortdurend meespeelt.

(*Constance komt op in rijtoilet*).

Constance, *tot Johan.*

Zoo, hoe maak je 't? Ik kom juist van de manège; 'k heb een ritje gemaakt.

Johan.

Als je niet te moe bent, willen we dan een partij biljarten?

Constance.

Heel gaarne.

Johan.

Op dat van tien of negen graden helling?

Constance.

't Is mij hetzelfde.

(*Constance en Johan gaan af naar de biljartzaal; Frans en Charles komen op.*)

Sophie, *tot Charles.*

Gisteren avond goed geamuseerd, Charles?

Charles.

Ja, uitstekend Sophie; heerlijk gedanst en overigens was het er den geheelen avond zeer geanimeerd.

Willem.

Wat was er gisteren te doen?

Frans.

Ja wel! daar heb je hem weer! Weet jullie nog wel, dat ze Willem in zijn groentijd altijd den nachtuil noemden.

Charles.

Ja wel, en: »Een nachtuil was verliefd van zin, hu, hu!"

Willem.

Ja, spot jullie maar. Daar ben ik zeer ongevoelig voor, doch vertel me nu maar eens liever, wat er gisteravond geweest is.

Charles.

Assaut van Odin! Fameus gezellig. Zie je, dat ding bestaat nu al zoo lang, maar altijd weer even geanimeerd.

Sophie.

'k Meen iets gehoord te hebben van een comediestukje, waar nog al wat liedjes in voorkwamen. Ken jij die ook?

Charles, *haalt een programma uit zijn zak.*

Ja zeker, parlez-moi de ça. Een weinig plaats Dames en Heeren! en ik zal u de geheele scène gaan vertolken, zooals de technische term is.

Natuurlijk was er een Hij en een Zij in het stuk. Hij is student en geeft haar een beschrijving van het Delftsche Studentencorps in eenige liedjes over de verschillende gezelschappen. Natuurlijk was het eerste over Odin.

Sophie.

Hoe was dat?

Charles, *zingt, wijze: Phönix-Marsch.*

Odin was de God der Goden
Op den Noordschen Hemeltroon;
Doch, terwijl de tijden vloden,
Vlood 't geloof ook aan die goôn;
Maar zijn geest bleef in ons waken
En zijn naam bij ons in eer.
»Odin" tracht mij sterk te maken,
Zorgt, dat 'k niet te veel studeer.

Daarom gaat naar Odin altijd,
Als de klok van vieren slaat.

Dat bevordert uw gezondheid
  En behoedt u voor veel kwaad.
Als de geest gezond zal wezen,
  Woont z'in een gezond gestel,
Put een wijze les uit dezen,
  Dan gaat 't u voorzeker wel!

Sophie.

En was er ook iets op Apollo?

Charles.

Ja zeker. (*Zingt, wijze: Phönix-Marsch.*)

Wat kan meer den geest verheffen,
  Wat doet meer ons wezen goed,
Wat zou beter kunnen treffen
  Teêre snaren van 't gemoed;
Dan muziek, die reeks van klanken,
  Saamgevoegd in schoon akkoord?
Wilt daarom »Apollo" danken,
  Wiens muziek u zoo bekoort.

En dan had je aan 't slot nog een »Legende uit de Noordsche Mythologie."

Willem.

Hoe noem je dat ding? Wat moest dat beteekenen?

Charles.

Hoor maar:

Odin minde Laga teeder,
Laga minde Odin weer,
Blijde lonkjes heen en weder
Wisselden zij keer op keer.

Doch een morgen bij 't ontbijten
Miste hij haar aan zijn zij.
»Waaraan dit gedrag te wijten,
»Zou ze ziek zijn?" peinsde hij.

Laga was wat laat verrezen
Uit de veêren... Anders niet.
Nauwlijks kon ze wakker wezen,
Toen ze Odin buiten ziet.

Odin sprong tot aan de ruiten
Van het raam van Laga's huis,
Tikte aan het glas van buiten,
Trad toen binnen in de kluis.

Laga was zeer stemmig, zedig;
Wierp zich in haar grootste giek.
Odin scheen het huisje ledig:
Hij werd toen melancoliek.

»Waar is Laga thans gebleven?
»Werd ze snood van hier geschaakt?
»Wie heeft dit schandaal bedreven?"
Zijn de kreten, die hij slaakt.

Odin scheidde van de wereld,
Ging naar 't stille Delft, en vond
De geweldig stille Molslaan,
Waar sinds steeds zijn tempel stond.

Daar vermaakt hij zich met springen,
Of hij trekt zich rugwaarts om,
Maar hij denkt steeds bij zich zelven:
»Lieve Laga, kom toch, kom!"

Somtijds, juist onder den hoogstand,
Zucht hij: »Laga, 'k min u teer!"
Denkt geheel aan 't Noordsche Hoogland —
En hij tuimelt plotsling neer.

Doch die val kan hem niet deeren,
Want zijn liefde blijft bestand;
Steeds zal hij gymnastiseeren,
Tot hem Laga reikt de hand.

Laga weende lang en innig,
Haar berouw kwam thans te laat.
»Waarom," peinsde zij voortdurend
»Ben ik nu zoo desperaat!"

En als 't waarom haar nu klaar wordt
Barst z' in hevig snikken uit;
Werpt wanhopend zich in 't water
En — verandert in een schuit.

Daardoor bleef ze zachtkens drijven
En was van den dood gered.
Op het water zal ze blijven,
Totdat Odin haar ontzet.

MORAAL.

Hieruit hoorders, kunt gij leeren:
Koestert toch geen vrees voortaan;
Odin kan zich nooit bezeeren;
Laga's schuit kan nooit vergaan.

Zij vindt natuurlijk, dat zulk een vereeniging als het Corps alle sympathie verdient, en...

Willem.

En kregen ze elkaar?

Charles.

Natuurlijk, zooals altijd; (*zacht*) en zooals vandaag met niemand meer of minder dan met jou gebeurt.

Willem, *zacht.*

Hoe weet je dat?

(*Zij verwijderen zich, zacht pratende, naar de biljartzaal.*)

Jeanne, *tot Frans.*

Kan ik van avond je dictaat van luchtscheepvaartelijke technologie ook krijgen. Ik ben nog twee colleges ten achteren, doordat ik mijn typewriter heb laten repareeren bij Barnumson in New-York. Ik vind, dat die zulke dingen altijd het best weer in orde maakt.

Frans.

Ik wil het je met pleizier leenen; maar de theorie en de berekening van de verdrijving van windvlagen heb ik niet te best begrepen; ik moet er van avond ook nog een paar figuurtjes in teekenen.

Jeanne.

Hoe laat ben je daar mee klaar?

Frans.

Kun je het na negen uur bij mij komen halen?

Jeanne.

Ja wel; nu adieu, ik ga nog een beetje teekenen op de P. U.

Sophie, *tot Jeanne.*

Bonjour, amuseer je wat! (*Jeanne gaat af.*) *tot Frans.* Heb je al gezien wat er aangeplakt is?

Frans.

Dat van Schetteren candidaat gesteld is voor de verkiezing van vandaag en morgen? Ja wel; 't zou toch schande zijn, als die vent er in kwam in plaats van iemand uit ons jaar.

Sophie.

We moeten bepaald nog wat stemmen werven voor Kosman Polit.

(*Johan en Constance komen op, uit de biljartzaal.*)

Frans, *tot Sophie.*

Ken jij soms die twee lui van 't eerste jaar, die daar uit de biljartzaal komen?

Sophie.

Ja, die spreek ik nog wel eens. Met hem heb ik nog pas gekaart.

Frans.

Zou je bij die niet wat kunnen werken?

Sophie.

'k Wil wel eens zien, of ik iets kan uitrichten. *Naar de leestafel gaande, tot Constance.*) 'k Heb je broeder gisteren in Rome gesproken; je moet de complimenten van hem hebben. — Maar à propos, heb jullie al gestemd?

Constance.

Voor wat?

Sophie.

Weet jullie dat niet? Er moet een lid gekozen worden in de commissie van afgevaardigden en vertegenwoordigers van het corps buiten Delft. Kosman Polit wordt van verschillende kanten ten zeerste aanbevolen.

Johan.

O ja; maar ik meen gehoord te hebben, dat de meeste lui op van Schetteren zouden stemmen.

Constance.

Dat hebben ze mij ook verteld.

Sophie.

't Is me onbegrijpelijk, hoe je dien man daarvoor geschikt kunt vinden. Ga nu eens logisch na. Waarop moet je bij deze verkiezing letten? Natuurlijk of iemand veel gereisd heeft of niet. Nu weet jullie ook wel, dat Kosman Polit overal geweest is en je zult me moeten toestemmen, dat het verkeerd zou zijn iemand als van Schetteren daarvoor te nemen, die nog maar alleen Europa en een klein gedeelte van Amerika gezien heeft; 't is te belachelijk om van te spreken.

(*Willem en Charles komen uit de biljartzaal en voegen zich bij Frans; daarna komen de heer van Taderen en Karel op.*)

Karel.

Mag ik u voorstellen, mijn clubgenooten; mijnheer Van Taderen, mijn Oom!

v. Taderen.

Aangenaam kennis te maken. De heeren doen me geheel aan den tijd terug denken, dat ik hier ook nog student was; hoewel dat al heel lang geleden is.

Charles.

Dan zult u hier zeker wel veel veranderd vinden, zoowel in de inrichting als in de toestanden.

v. T.

Ja zeker; in mijn tijd zag het er hier nog geheel anders uit. Als je maar eens rekent meneer, dat ik nog lid beu geweest van de laatste der disputen, die hier bestaan hebben.

Willem.

Disputen, zegt u? — nooit van gehoord. Wat waren dat eigenlijk?

v. T.

't Is te omslachtig om dat nu precies uit te leggen. Het waren toen reeds niets meer dan totaal verouderde instellingen, die, om de waarheid te zeggen, geen zier om het lijf hadden.

Karel, *tot v. T.*

Misschien vindt u het wel interessant om de veranderingen, die we hier op de kroeg hebben gekregen, eens op te nemen; want, zooals mijn vriend zoo juist zeide; u zult er vele opmerken.

v. T.

Ik zie er al zoo dadelijk ééne, die je me niet bepaald behoeft aan te wijzen en die is, dat er tegenwoordig ook dames hier lid zijn; waarvan ik trouwens al wel gehoord had. In mijn tijd was daar ook eens sprake van; 't is toen met een kleine meerderheid verworpen. Dat zal nu ongeveer een jaar of veertig geleden zijn.

Frans.

Ik zou er niet treurig om zijn, als het aan dames nog niet toegestaan werd lid van het Corps te wezen; want, mijns inziens, zijn ze er in 't geheel niet op hun plaats.

Willem.

Dat is een oude quaestie, waar wij het met ons beiden, geloof ik, nooit over eens zullen worden. Ik heb altijd gehoord, — zelf kan ik er natuurlijk niet over oordeelen — dat, sinds dat voorstel in werking getreden is, de gesprekken der heeren-studenten een veel meer beschaafden toon en richting gekregen hebben, en dat de dames op hare beurt veel zelfstandiger zijn geworden, dan voor dien tijd. En dat kan men toch waarachtig niet een nadeel noemen. Wat zegt u er van meneer van Taderen?

v. T., *tot Willem.*

Ik voor mij, geloof, dat u gelijk hebt; maar ik zie tevens, dat de partijen steeds elkaar nog met dezelfde argumenten bestrijden, als voor 40 jaar. (*Tot Karel*). Vertel nu eens, wat er hier al zoo meer veranderd is.

Karel.

Ziet u daar die kraan? Die zult u waarschijnlijk nog wel niet kennen. Als men die opendraait, krijgt men het bier direct uit München,

door een leiding onder den grond. Tegenwoordig kunt u dus altijd zeker zijn hier echt Beiersch bier te krijgen. Mag ik u een glas offreeren.

v. T.

Zeer gaarne.

Karel, *reikt hem een glas.*

Als 't u blieft! — Die zelfde buis is een sprekend bewijs van de voornitgang der internationale verbindingen; men heeft haar 50 M. beneden den beganen grond moeten leggen. Hooger was er geen plaats te vinden door allerlei buizen van waterleiding, spoorwegen, luchtdrukpost enz. enz. Er zijn ook nog al vrij wat kosten aan verbonden geweest.

Willem, *tot van T.*

Ik hoop, dat u het ons niet kwalijk zult nemen, dat wij ons verwijderen, maar Charles en ik hebben voor het eten nog iets te doen.

v. T.

Tot van middag dan, heeren!

(*Willem en Charles gaan af.*)

Karel.

Onze verlichting, Oom, is op 't oogenblik in een overgangsperiode. Tot dusverre hadden we het gewone oude systeem van electrische ver-

lichting, maar we krijgen nu die nieuwe vinding.

v. T.

Welke meen je?

Karel.

Men zet in een gewoon koperen cylindertje pijpjes van een merkwaardige stof, waarvan in Amerika ontdekt werd, dat ze buitengewoon sterke phosphoresceerende eigenschappen bezit. Het groote voordeel hierbij is, dat men niet door het plotseling ontsteken van een electrische lamp een pijnlijken indruk in de oogen voelt maar dat bij deze wijze van verlichting hoe meer de avond valt, de uitstraling der pijpjes meer en meer merkbaar wordt; buitendien is het zeer goedkoop.

v. T.

Jullie schijnt hier iedere nieuwe vinding maar direct toe te passen.

Karel.

Och, dat toch niet met alles. Ziet u bijv. die kachel daar, die is zeer gewoon. U weet, eerst zijn er kachels geweest met pijpen, die naar boven gingen; vervolgens: kachels met pijpen, die op een allerwonderlijkste manier naar beneden liepen; daarna kachels zonder pijpen, zooals deze er een is, die de rook zelve

»Gij sticht een fellen brand bij uwe nageburen,
»En richt alom verwoesting aan,
»Maar gij vergeet, dat binnen weinig uren
»De vlammen uit uw eigen daken slaan.
»Gij wilt met de oppermacht der aarde u verrijken,
»Dat doel getrouw, houdt gij manhaftig stand,
»Komt! volk'ren, sticht een bond tot heil van uwe (rijken,
»En geeft elkaar de hand.

»Volgt niet den dwingeland, die doof voor uwe beden,
»U aanvoert tot den krijg, die u verderf voorspelt;
»Gij laat door hem het volkenrecht vertreden,
»En 't aantal offers, dat gij brengt, blijft ongeteld.
»Uw handel gaat te loor, uw welvaart gaat bezwijken
»Voor 't egoïsme van een dwingeland.
»Komt! volk'ren, sticht een bond tot heil van uwe (rijken,
»En geeft elkaar de hand.

Staak dan uw loopbaan, Mars! laat mij op aard re- (geeren,
»Het edel burgerbloed heeft reeds te lang gestroomd,
»Het strijden moê, gaat men thans rust begeeren,
»En rust heerscht daar, waar úw macht wordt be- (toomd.
»De oorlogsfakkel mag niet langer prijken
»Waar 't schoone vredelicht ontbrandt.
»Komt! volk'ren, sticht een bond tot heil van uwe (rijken,
En geeft elkaar de hand.

»Ja, laat de wereld nu eens vrij weer ademhalen,
»Een sluier werpe men thans over het verleên,
»Dan klinkt een blijde galm langs bergen en door dalen
»Dan heerscht er welvaart hier beneên.
»De ster van uw geluk zal dan eerst helder prijken,
»Die licht verspreiden zal aan Oost- en Westerstrand.
»Komt! volk'ren, sticht een bond tot heil van uwe (rijken,
»En geeft elkaar de hand."

Wat door den Vrede tot de volk'ren was gesproken
Had heel 't beschaafde wereldrond gehoord.
De macht van Mars was uit, zijn scepter lag gebroken,
De stem van d'oorlogsgod gesmoord.
En als de vredevaan weêr dreigde te bezwijken
Klonk het op nieuw door ieder land:
»Komt! volk'ren, sticht een bond tot heil van uwe (rijken,
»En geeft elkaar de hand."

MIRLITON.

VERLOREN.

„Sie liebten sich Beide, doch keiner
Wollt' es dem Andern gestehen;
Sie sahen sich an so feindlich
Und wollten vor Liebe vergehn."

Wees zoo goed, waarde lezer, mij te volgen naar het Geldersche dorpje Eikendrecht. Het is waarlijk een allerliefst plekje, zoodat gij u ruimschoots voor al de vermoeienissen van de vrij lastige reis beloond vindt, wanneer gij eindelijk onder de kunstig, van wijnranken gevormde waranda van het logement zit, en op uw gemak een lekkere sigaar en een goed glas wijn genieten kunt. — Het eene genot hangt zeer nauw samen met het andere. Dat zult ge misschien daareven ook ondervonden hebben, waarde lezer, toen ge in die oude rammelkast met slechte veeren, de vrij steile heuvels moest op- en afhotsen. Toen vormde zich wellicht een kleine vloek in uwe gedachten op de oneffenheden van den weg en thans, nu gij op uw gemak tuurt naar den kant van waar gij het

dorpje genaderd zijt, vindt ge dat die witte golvende lijn zeer schoon afsteekt bij het bruin der heide en het donkergroen der dennen.

En die dichte bosschen, die u straks verhinderden om te zien of ge bijna het doel uwer reis bereikt had en die gij daarom in koelen bloede op de Mokerheide wenschtet; gij zijt er geheel mede verzoend, ja gij dweept er mede. En die oude klokketoren, waarvan het mos u zoo boos maakte, omdat het de wijzerplaat bijna geheel bedekt, gij gevoelt dat dit antieke stuk volkomen past in deze omgeving.

Maar dit is nog niet alles! — Wend uwe blikken meer rechts bezijden het dorp. Ziet gij dáár tegen de zachte glooiing van dien dicht begroeiden heuvel, die liefelijke villa. — »Goddelijk!" roept gij uit, en waarlijk het is niet te veel gezegd.

De ondergaande zon blinkt als goud in de groote ramen en tint den wit gepleisterden gevel met een zacht rood, dat met het lichte groen der beuken en linden overgangsschakeeringen vormt tot het donkere groen der eiken en dennen.

Hebt gij lust kennis te maken met de inwoners van villa Humosa? — Ja? volg mij dan slechts; wij blijven onzichtbaar.

Uitgenoodigd door het heerlijke weder zit de familie Brummel buiten thee te drinken. Die statige dame dáár is de vrouw des huizes, gij

zoudt haar het jarental niet gegeven hebben, dat zij bereikt heeft, en toch die rijzige jongeling en dat schoone meisje, noemen haar moeder. Tusschen papa Brummel, een stevig gezet persoontje, en zijne dochter Elize zit een jonge man, die weldra deel van de familie hoopt uit te maken als schoonzoon.

Karel Rédan, zoo is zijn naam, was in Indië geboren. Na den dood zijner ouders had zijn voogd hem naar 't moederland gezonden om in de rechten te studeeren. Aan de akademie had hij ofschoon eenige studiejaren ouder, kennis gemaakt met den jongen Brummel. De kennismaking was de oorsprong geweest van de warme vriendschap, die beide jongelieden weldra voor elkander koesterden. Karel logeerde in de vacantie bij de familie Brummel en had in het gelukkige echtpaar van villa Humosa, als het ware nieuwe ouders gevonden. Niet alleen werd hij steeds door allen als huisgenoot begroet, maar weldra klopte één hartje voor hem sneller dan voor een broeder en hij voelde bij elke vacantie, dat de liefde een grootere plaats in zijn hart begon in te nemen! Hij weigerde haar die plaats niet. In het begin van het jaar, waarin hij de academie voor goed dacht te verlaten, bekende hij zijne liefde aan de achttienjarige Elize, wier hart hem reeds lang toebehoorde. Gelukkige uren waren voorbijgevlogen, sedert

papa en mama hunne toestemming gegeven hadden, uren waarin hunne zielen vol hemelsch geluk, op de vleugelen der liefde, zweefden ver boven het bereik van de smarten der wereld, van het lijden der menschheid.

Elize was een innemend meisje, niet schitterend van uiterlijk, geen koude schoonheid, maar er school hartelijkheid, gevoel in die heldere blauwe kijkers. Het was geen meisje om voor te knielen, het was geen meisje, wier fijne trekken tot dweepen leiden, maar men voelde zich tot haar aangetrokken; men wenschte hare liefde waardig te zijn. Daar zij in overvloed grootgebracht en door hare ouders en haren eenigen broeder vertroeteld was, kon het niet anders of er moesten schaduwzijden aan haar karakter zijn. De slechte eigenschappen, die dikwijls voor een korten tijd den glans van haar edel hart als met een droevigen sluier bedekten, waren vooral lichtzinnigheid en stijfhoofdigheid.

»Karel, wat zit je van middag te kijken met een gezicht als een oorworm; gij zijt toch volgens mijn inzien niet te beklagen, weldra prijkt een deftig meester in de rechten voor je naam en stapt ge door 's heeren straten met een jong vrouwtje aan den arm — niet waar zus?" zeide Willem op schertsenden toon en klopte bij deze laatste woorden Elize op den schouder.

»Hm! Hm!" liet papa Brummel hooren. Me-

vrouw keek over haren bril in den trekpot, terwijl Karel zich voorover boog en plotseling een bloempje van een fuchsia plukte. Toen hij zich voorover boog kwamen er tranen in zijne donkere oogen, een pijnlijke trek vormde zich om zijnen mond, doch de uitdrukking van koelheid, van onverschilligheid lag weder op zijn gelaat, toen hij zich oprichtte.

Elize lachte hartelijk en fluisterde Willem iets in het oor.

»Een heerlijke avond, hm! hm! 't Is toch een groot genot, het buitenleven." pfff..., een dikke rookkolom verhief zich boven het hoofd van den heer Brummel, die na deze woorden geuit te hebben, zich stil in zijn stoel terugtrok.

Mevrouw Brummel zag Karel telkens ontevreden aan. Het zwijgen begon haar te vervelen en toch zij had den moed niet, het te verbreken. Het smartte haar diep, dat er zoo dikwijls kleine kibbelarijen voorvielen tusschen de verloofden. Zij hield veel van Karel, zij wenschte hem gelukkig te zien, doch hare Elize bekleedde nog steeds de eerste plaats in haar hart. Hij kon ook zoo vreemd zijn, die Karel, hij wilde ook nimmer iets toegeven; Elize was wel eens wat erg ondeugend, maar dat stond haar juist zoo bevallig. De goede vrouw was nog niet diep doorgedrongen in het hart van haren pleegzoon, zij kende hem nog niet. De vroege dood zijner

ouders, en de gestrengheid van zijnen voogd hadden gemaakt, dat hij reeds zeer vroeg op eigen wieken leerde drijven; al het leed, dat hij in zijn jeugd ondervond, had hij steeds met groote inspanning verkropt. Onder deze omstandigheden gevormd, was zijn karakter standvastig geworden, maar helaas! achterdocht en jaloerschheid waren ook het jonge hart binnen geslopen. Voelde hij zich diep gekrenkt, hij verborg het voor zijne medemenschen met een bovennatuurlijke wilskracht, maar inwendig vergat hij de hem aangedane beleediging nimmer.

»Elize, kom ga je mede naar den vijver, de goudvisschen moeten hun souper nog hebben," zeide Willem.

»Natuurlijk broertje, dacht gij, dat ik die arme dieren vergat; wacht ik zal het korfje halen."

Eenige oogenblikken later dartelden broeder en zuster onder vroolijk gelach over het zachte grastapijt naar den vijver.

»Wat valt daar Karel? O, ik zie het al, mijn goede man is ingedommeld en heeft de lange pijp, nog wel mijn cadeau op zijn laatsten verjaardag, in het zand laten vallen... Wij zijn bijna vijfentwintig jaren getrouwd", ging mevrouw Brummel voort »bijna vijfentwintig jaar, Karel en nimmer hebben wij elkander ontevreden aangezien." Karel zuchtte, hij scheen veel te lijden,

want in den blik, dien hij op zijne pleegmoeder richtte, lag zooveel weemoed, zooveel smart, dat de goede vrouw er van ontstelde. »Mijn God, Karel wat deert u," riep zij, terwijl zij hem bij de hand nam, »is Elize de oorzaak van uw verdriet... Elize is nog zoo jong. Kind, gij moet hare lichtzinnigheid..."

»Mevrouw," zeide Karel met een doodsbleek gelaat, doch met vaste stem: »Mevrouw, Elize en ik kunnen nooit gelukkig zijn, wij zijn niet voor elkander geschikt... onze wegen loopen te ver uit elkander. Morgen vroeg verlaat ik Eikendrecht. Steeds zal ik dankbaar aan uwe goedheid blijven denken; en nu mevrouw duid het mij niet ten kwade, dat ik thans naar het logement ga om mijne koffers te pakken." Karel verwijderde zich. Mevrouw Brummel had zich aan een stoel moeten vastgrijpen, toen zij deze woorden hoorde; de ontsteltenis ontnam haar voor eenige oogenblikken het denkvermogen, maar toen zij Karel zag weggaan, kreeg zij hare bezinning terug. »Karel," riep zij, »Karel maak uzelven en mijn arm kind niet ongelukkig!"

»Hé vrouw! Word ik geroepen," zeide papa Brummel al geeuwende. »O jemineetje mijn pijp, o! daar heb ik ze goddank weer, maar mijn schat, wat zie je bleek, ben je soms door mijn snorken geschrokken, duifje?" »Neen, neen, manlief!" zeide mevrouw Brummel, terwijl zij

moeite deed om te glimlachen. »Het is niets dan een voorbijgaande duizeling... ik zal een weinig rust gaan nemen."

Terwijl het bovenverhaalde voorviel aan de theetafel, hielden Elize en Willem zich aan den vijver met de goudvisschen bezig. »Zeg, zus" zeide Willem, »je moet mij eens eerlijk biechten, wat voor muizenissen je weer met Karel gehad hebt; je schijnt het geheel bij hem verbruid te hebben."

»Och kom", lachte Elize »het zal zulk een vaart niet nemen, ik heb hem voor zijne onbeleefdheid gestraft. Verbeeld je, gij weet, dat wij uitgenoodigd waren om heden morgen te gaan spelevaren met Herman Dubarloup en zijne zusters; ik houd dol veel van watertochtjes, dat weet je. Toen ik nu van morgen Karel verzocht mede te gaan, zeide hij, dat ik hem zeer veel genoegen zou doen, door geen gebruik te maken van de invitatie; ik verzette er mij natuurlijk tegen en ben per slot van rekening alleen naar de familie Dubarloup gegaan. Kijk eens Willem, die groote dáár schijnt nimmer genoeg te krijgen, wanneer ik een stukje in 't water werp, is hij er altijd het eerste bij." Elize scheen hiermede te willen eindigen, maar Willem bemerkte hare verlegenheid en zeide: »Was dat wel alles, Lize, of komt er nog een klein staartje bij?"

»Och eigenlijk niet, hij is ook zoo kinder-

achtig en ik had gelijk dat ik hem eens hard behandelde. Ik heb hem een beetje geplaagd. Ik heb gezegd, dat de Hollanders toch eigenlijk veel beleefder en aangenamer in den omgang zijn dan . . . , dat Herman zulk een schitterend examen gedaan heeft . . . enfin ik heb mij gehouden, alsof ik dol gecharmeerd was van Herman Dubarloup. O! Willem, ik heb zooveel satisfactie van die kleine plagerij, fameus veel."

»Maar Lize," zeide Willem, die begreep hoe diep dit zijnen vriend gegriefd moest hebben, »Karel was niet ten onrechte verstoord op je, beschouwt gij dit alles als kleinigheden, je bent veel te ver gegaan. Karel is zoo goed en houdt zooveel van je, hij zou jaloersch kunnen worden."

»Ik zal het van avond weer goed maken, ik zal hem zeggen, dat ik thans nog meer van hem houd, omdat hij jaloersch is. O! Willem, ik heb Karel toch eigenlijk zoo lief!"

Toen Lize en Willem tehuis kwamen hoorden zij, dat hunne moeder zich met erge hoofdpijn ter ruste had begeven en dat Rédan naar zijn logement was gegaan.

Het jonge lichtzinnige meisje gevoelde zich niet gerust; haar geweten zeide haar dat zij tegenover Karel niet goed gehandeld had, zij verlangde vuriger dan ooit naar zijne komst. Het werd negen uur, Karel was nog niet verschenen,

zij kon het niet langer in huis uithouden, het werd haar zoo benauwd, het pak moest heden avond nog van haar hart.

Hoe liefelijk ruischt de zachte avondkoelte door de toppen der boomen op wier twijgen zich de nachtegaal wiegelt, die nu eens in volle tonen, dan weder op slepende wijs, haar loflied ten hemel zendt; de zoete geuren der bloemen stijgen op als een reukoffer der dankbaarheid aan den Schepper van al het schoone. De sterren steken flauw af tegen den helderen hemeltrans, die in het westen nog verlicht wordt door het laatste schijnsel van de reeds ondergegane zon.

Niettegenstaande een zee van gedachten door Elize's hoofd woelt, grijpt haar dit schoone aan; het stemt haar gevoelig hart tot weemoed. De tranen, die hare wangen besproeien, zijn de tolken van waar berouw. Zij zal hem, dien zij toch zoo lief heeft, smeeken om vergiffenis.

O, zij voelt reeds den kus der verzoening...

Daar kraakt het kiezelzand, ..het is zijn stap — zij kent dien — neen zij vergist zich niet.

»Karel!" roept het outroerde meisje en wil haar beminde omhelzen. — »Elize!" klinkt het koud, terwijl zij teruggestooten wordt.

»Karel!" roept het meisje nogmaals bijna wanhopend. »Elize hoor mij," antwoordt Karel op wreveligen toon. Zijn gelaat staat strak; geen zachtheid of liefde spreekt uit die scherpe trek-

deed Willem pijnlijk aan; hij schreef dit echter aan het warme klimaat en aan drukke bezigheden toe.

»Kom, Karel, ga nu eens weer op je oude plaats zitten en vertel mij nu eens, wat je nu reeds weer in 't vaderland brengt, — het is toch niet om een vrouwtje te halen, slimme vogel!" schertste Willem.

Een lichte blos werd voor een oogenblik op de bleeke wangen zichtbaar, maar die was reeds weder verdwenen, toen hij antwoordde: »Neen, vriendlief, ik heb gewichtiger redenen, ik ben overgekomen voor een proces.... Maar hoe maken het de oude lui, leven zij nog steeds gelukkig op Humosa?"

»O ja! Goddank, zij genieten daar een kalmen ouden dag. Ik heb gister juist nieuwe portretten van hen ontvangen, wacht ik zal ze u laten zien." Willem overhandigde Karel zijn album. Karel bleef lang staren op het blad, waar de familie bij elkaar was geplaatst. Zijn blik was zeer kalm en met een stem, die niet merkbaar trilde, vroeg hij: »Wiens portret is dit?" Hierbij wees hij op het portret, dat rechts van Willems zuster stond.

»Wel herinnert gij u Herman Dubarloup niet meer, hij is sedert een paar jaar met mijne zuster getrouwd," zeide Brummel zijn vriend scherp aanziende. Geen spier vertrok zich op diens ge-

laat, geen zenuwachtige trek verried eenige aandoening en uiterst kalm klonk de vraag: »En is zij gelukkig?"

Willem antwoordde: »Ik geloof het wel, Herman is een goede man voor haar, hij voorkomt al hare wenschen. Mijne zuster sukkelde na haar trouwen nog al eens, doch haar man heeft alle mogelijke moeite aangewend om haar weder tot de vroolijke Elize van vroeger te maken. Gij moest mijn vader gezien hebben, toen hij peet over zijnen kleinzoon werd, het was een aardig gezicht, de oude man solde den geheelen dag met zijn kleinen naamgenoot." Het scheen toch dat dit onderwerp Karel smartte, want, als om een wending aan het gesprek te geven, sloot hij het album met de opmerking: »Een fraai en toch stevig album, ik zal er mij ook zoo een aanschaffen, om al mijne oude vrienden en kennissen bij ekander te zetten, ik kan mij dan met één oogopslag weder in mijn studententijd verplaatsen. A propos, wanneer denk je te promoveeren?"

»Over ongeveer een week of drie, ik zie je zeker op mijn promotiepartij, maar voor dien tijd gaan wij nog eens samen naar Humosa! Vindt ge dat geen goed plan, Karel?"

»Neen, Willem, mijne drukke bezigheden laten het niet toe. Zoo spoedig mogelijk vertrek ik weder naar Indië, mijne zaken mogen niet lang in vreemde handen blijven."

Nog lang spraken de oude vrienden over de genoegelijke uren, die zij te zamen gesleten hadden.

Toen Rédan afscheid van zijn vriend nam, verzocht hij Willem zijne ouders voor hem te groeten en aan zijne zuster Elize een klein doosje te overhandigen, waarin zooals hij zeide een klein Indiesch cadeautje was.

Een paar dagen daarna ontving Willem Brummel een telegram van Karel uit een onzer havensteden, waarin deze meldde dat het hem gelukt was plaats te krijgen op een naar Indië vertrekkende boot. De laatste woorden van het telegram luidden:

»Fare thee well for ever."

Kunt gij u waarde lezer in het heerlijke Insulinde verplaatsen? Kunt gij u, die fijne weelde, die trotsche pracht voorstellen, waarmede Natuur zich daar omringd heeft? — Dan kunt gij weten hoe hard het is voor den inlander, dat hij het eerste recht op zijnen geboortegrond aan vreemdelingen moet afstaan.

Zoude het u verwonderen, wanneer een gevoel van haat en wrevel tegen den indringer zich in het hart van elken inboorling gevestigd had? — En toch men vindt zelden onderhoorigen, die

meer gehecht zijn aan hunnen meester dan de inlandsche bedienden aan hunnen heer...

— Even buiten S. ligt een groot erf. Het ruime hoofdgebouw met zijne breede galerijen, de nette bijgebouwen, de sierlijk aangelegde tuinen zijn kenteekenen van den rijkdom des bezitters.

Palmen rijzen naast woeni- en djattiboomen omhoog en vormen dichte bosschen, waarin de reusachtige waringin slechts met moeite zijne breede takken uitspreidt.

Lanen van tamarinden kronkelen tusschen de schitterende bloemperken en leiden naar het hooger gelegen gedeelte van het terrein, vanwaar men een prachtig vergezicht heeft over de zacht groene rijstvelden en de donkerblauwe wateren der Javazee. Dit lustoord was van ouder tot ouder eene bezitting der familie Rédan.

Onder de voorgalerij ligt in een gemakkelijken schommelstoel, de tegenwoordige eigenaar, Karel Rédan.

De forsch gebouwde jongman, dien wij het eerst op Villa Humosa ontmoetten, herkent gij niet meer — de flinke gestalte is gebogen, het vriendelijk gelaat van vroeger is ingevallen, somber en stroef geworden.

Achter den stoel van zijnen nog jeugdigen, doch reeds zoo zwaar beproefden heer, staat de oude Katjong. Deze getrouwe Javaan was reeds

in dienst geweest bij Karels ouders; hij had zijnen meester als kind, als vroolijke knaap gekend en thans nu hij oud was, moest hij den laatsten Rédan zien wegkwijnen. Deze gedachten deden tranen opwellen in de oogen van den goeden oude. Karel sprak weinig meer; sedert hij voor de tweede maal in Indië was teruggekeerd, had eene onweerstaanbare lusteloosheid zich van hem meester gemaakt.

Eerst had hij zich met onstuimigen ijver aan zijne zaken gewijd, doch die was zeer spoedig in bijna volledige werkeloosheid overgegaan. De kalmte en beradenheid, die vroeger zijne handelingen kenmerkten, waren verdwenen; hij was gejaagd en onrustig geworden.

»Katjong," zeide hij tot zijn ouden dienaar. »Niet lang meer zal ik uwe diensten noodig hebben, ik moet u voorgaan oude, doch ik zal u en uwe goede Koeroes niet onverzorgd achterlaten."

De oude man begreep slechts gedeeltelijk den zin dezer woorden; maar wonderlijk was het, dat hij plotseling dacht aan een voorval, dat eenige dagen te voren had plaats gegrepen. Op een avond had men namelijk een schot hooren vallen onder de achtergalerij. Katjong, die in de nabijheid was, snelde toe en vond een pistóol, dat blijkbaar met kracht tegen den grond was geworpen. Hij herkende het pistool, het was van zijnen meester.

Het voorgevoel bedroog den grijsaard niet; den volgenden morgen vond men Karel Rédan met doorboorden schedel op een zijner lievelingsplekjes in het bosch, hetwelk hij »Elize's rust" gedoopt had.

Geen landgenoot treurde over den dood van den ongelukkigen man; hij werd een zonderling, een krankzinnige genoemd, en wie kon achting hebben voor een mensch, die zich zelven zoowel lichamelijk als zedelijk vermoord had.

Oordeel niet, koude menschheid! Oordeel niet! Had gij den strijd gekend, dien Karel gestreden heeft vóór zijne zwakheid zijne kracht overwon, gij zoudt sympathie gevoeld hebben voor den doode!

Toch werd Karel Rédan in Indië niet vergeten: hij bleef voortleven in de harten der dankbare ouden, Katjong en Koeroes.

De eerstvolgende mail bracht het bericht van Karels dood naar het moederland over. Willem Brummel werd door deze tijding diep getroffen.

Het werd hem thans duidelijk, dat de zelfbegoocheling weldra plaats gemaakt had voor zelfverwijt — dat Karel te vergeefs getracht had met al zijne wilskracht eene liefde te onderdrukken, die zijn geheel bestaan beheerschte.

Hij besefte thans, dat er onder dat masker van koelheid en onverschilligheid een hart vol wroeging, vol diepe smart, verborgen lag. Hoe onstuimig moest het geklopt hebben, toen Karel vernam, dat zijne wenschen nimmer vervuld konden worden. Willem begreep thans, wat het doel was der terugkomst van zijnen vriend in het vaderland en wat zijn plotseling vertrek beteekende.

Onwillekeurig dacht hij aan de woorden: »En is zij gelukkig?"

Waarom beefde het doosje in Elize's hand, toen zij hoorde van wien het kwam; waarom had zij geschreid, toen zij de huiskamer weder binnentrad; waarom drukte zij toen haar kind zoo vurig aan haar hart?

Willem had het gegist, maar thans wist hij het zeker: omdat in het doosje een haarlok lag, die zijne zuster met tranen, met kussen bedekt had.

J. Laban.

VARIA.

Varia.

Niemand wordt gaarne geslagen, maar een ander te zien slaan...ah, c'est autre chose!

BRAGIANA.

Beeren betalen.

Maar dit wordt niet bedacht
Door 't geslacht, dat nog lacht.

LAURILLARD.

O. V.

Studenten en soldaten zijn veelal gewoon met de wederzijdsche teederheid van honden en katten met elkaar om te gaan.

ROLAND. *Academie-leven.*

Uitgebroken.

Wat heb ik moeten vertellen en zelfs fantaseeren, toen ik weer thuisgekomen was.

DE VEER. *Trouringh.*

Almanak.

Vater, du führe mich!

KÖRNER.

Café-chantant kwestie.

Van Alphen is een deftig, altijd hoog ernstig man.

DE GENESTET.

Een ex-redacteur van Minerva.

Maar wee u, waar ge uw plicht, uw eer, uw rang vergeten
(Een furie van ons marktplein) scheldt
En raast en met een heir van woede- en lasterkreten,
Maar zonder oordeel vonnis velt.

DE GENESTET.

Corpsvergadering Redactie-wet.

...waarop ik de zeer juiste opmerking hoorde maken: „dat t toch niet te pas kwam, dat zelfs een praeses aardigheden verkocht, indien hij vooruit wist, de lachers aan zijne zijde te hebben."

ETIENNE. *Leidsche Almanak* 1875.

Lezing Vrije-Studie.

Hij had het druk over „fripante gevallen in de Haarlemsche courant."

Camera Obscura.

* * * * * * *

Alles saamgenomen is het voorkomen van een varken verre van aanvallig.

De dieren door VIERHOUT.

Hoofdelijke omslag.

Nog één zulk eene overwinning en ik ben verloren.

PYRRHUS.

Maskeradekuiten.

Zoo men aan den schijn alléén het oor wou leenen,
Vroeg men licht: „Heeft menheer het water ook in de beenen?"

SCHOOLMEESTER.

Anonyme geestelijken.

Zoo blank een vel, zoo schoon een haar,
Men zag het nooit voor dezen.

TOLLENS.

Zeker equipage (feestweek).

De schimmels waren buitengemeen vurig.

Camera Obscura.

Diner 8 Juli '78.

Le mouvement du solide est, dans ce cas, un mouvement de rotation.

DELAUNAY. *Mécanique.*

Na de Maskerade.

.....De Bisschop had
Zijn aankomst reeds gemeld aan IJ en Amstelstad.

DE GÉNESTET.

Ruiters der Maskerade.

Een ruiter is een mensch te paard,
Omtrent drie voet hooger dan een mensch op aard,
En die zich somtijds vasthoudt aan de manen
En somtijds aan den staart.

SCHOOLMEESTER.

Conversatiezaal.

Slechts dit nog dient vermeld: vlak over 't buffet
Prijkt in een schoone lijst een blinkend mansportret.

DE GÉNESTET.

Apolloconcert Nov. '78.

Die Willem heeft soms rare grappen,
Daar liep hij met mijn meisje heen!

GOEVERNEUR.

* * * * * * *

Der Fuchs Reineke hat listigen Muth.

REINEKE FUCHS.

Vrije-Studie Oct. '78.

Men kan alle dingen van te voren niet weten,
Anders had ik nu mijn breiwerk niet vergeten.

SCHOOLMEESTER.

Kroegjool.

O wereld, die ik nooit vergeet
Vol vriendschap en vol ruzie!

DE GÊNESTET.

In het Oosten.

Zeg, Russische wandelaar, zeg,
Je moet niet denken, dat ik voor mijn pleizier hier leg.

SCHOOLMEESTER.

Aan Brummel.

Breng hem, als mijn tolk en boò,
Dank, oprechten dank en hulde
Van zijn ouden Brinio!

DE GÉNESTET.

Op K.

Nun ist es Zeit, dasz ich mit Verstand
Mich aller Thorheit entledige;
Ich hab so lang als Komödiant
Mit euch gespielt die Komödie.

die Heimkehr.

Sommige studentenkamers.

De kolossale beeren.....wezen er op, dat dit kasteel niet tot een woonplaats des vredes was ingericht.

VENDELLA. *D. S. A.* '78.

Slotvarium.

Wenn du von allem dem, was diese Blätter füllt,
Mein Leser, nichts des Dankes werth gefunden,
So sei nur wenigstens für das verbunden,
Was ich zurück behielt.

LESSING.

ERRATA.

Op bladz. 5 *staat:* 24 September; *lees:* 14 September.

In den Kalender maand Juli *staat:* 11 Vrijdag. Muziekfeest, Bal, Tocht naar Voorburg; *lees:* 11 Vrijdag. Tocht naar Voorburg, Muziekfeest. 12 Zaterdag. Muziekfeest, Bal.

Op bladz. 81 *staat:* J. B. Cores de Vries, Cores de Vries, 's Hage; *lees:* J. B. Cores de Vries, Gebing, Oude Delft.

Op bladz. 82 *staat:* A. W. Glazener, Moerman, Vrouwenrecht; *lees:* A. W. Glazener, Paters, Brab. Turfmarkt.

Op bladz. 83 *staat:* J. P. Hofstede, N. Schoolstr. 38, 's Hage; *lees:* J. P. Hofstede, Langen, Oostsingel.

Op bladz. 150 *staat in de noot:* v. d. Hellslag; *lees:* v. d. Hell, Slag.

Op bladz. 223 *staat:* Art. 18 *f* 10,090,—; *lees:* Art. 18 *f* 10,000,—.

Op bladz. 279 tweede regel van onderen *staat:* Zie pag. *lees:* Zie pag. 330 en vlg.